T.C.

MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

NAİME ERKOVAN'IN HİKÂYELERİNDE ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER

Meryem BAYRAK

Danışman

Prof. Dr. Ayşe İLKER

MANİSA-2024

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

NAİME ERKOVAN'IN HİKÂYELERİNDE ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER

Meryem BAYRAK

Danışman
Prof. Dr. Ayşe İLKER

MANİSA-2024

TAAHHÜTNAME

Bu tezin Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalında akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, tezin yazımında akademik ve etik kurallara aykırı herhangi bir yapay zekâ ve program kullanmadığımı beyan ederim.

.../.../2024

Meryem BAYRAK

ÖZET

Yüksek Lisans

Meryem BAYRAK
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ayşe İLKER

NAİME ERKOVAN'IN HİKÂYELERİNDE ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER

Naime Erkovan günümüz fantastik hikâye yazarlarındandır. Yazarlık okuluna giderek emek ve çabayla da yazar olunabileceğini göstermiştir. Bazı hikâyeleri, Doğu ve Batı'da yer alan önemli hikâyelerin yeniden kurgulanmış hâlidir.

Tezin amacı, anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin bir edebî eserde nasıl kullanıldığını ortaya çıkarmak ve genç yazarlar tarafından da tercih edildiğini tanıklayarak Türkçenin gücünü ve zenginliğini güncel olarak göstermektir.

Çalışmada, yazarın eserlerinden çoklu bir örnekleme oluşturularak fişleme, tasnif etme, yorumlama ve çözümleme yöntemi kullanıldı. Çalışma İki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yazar hakkında ve anlamca kaynaşmış birleşik fiiller hakkında bilgi verilmektedir. İkinci bölümde tasnif, sonuç ve tablolar yer almaktadır. Sayısal olarak binin üzerinde anlamca kaynaşmış birleşik fiil tespit edilmiştir. Ayrıca insan uzuvlarıyla yapılan deyimlerin çok fazla olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimler: Naime Erkovan, hikâye, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller, deyim, kelime grubu.

2024, 232 sayfa

ABSTRACT

M.Sc Thesis

Meryem BAYRAK
Manisa Celal Bayar Üniversity
Graduate School of Education
Department of Türkish Language

Supervisor: Prof. Dr. Ayşe İLKER

SEMANTİCALLY FUSED COMPOUND VERBS İN NAİME ERKOVAN'S STORİES

Naime Erkovan is one of today's fantasy story writers. She showed us that you can become a writer with effort by going to writing school. Some of her stories are fictions of important stories from the East and West.

The aim of the thesis is to reveal semantically fused compound verbs. It is to show the power and richness of Turkish in an up-to-date manner by witnessing that it is preferred by young writers.We used data collection, classification, interpretation and analysis methods by creating a rich resource.

In the study, a multiple sampling was created from the author's works and the method of tagging, classifying, interpreting and analyzing was used. It consists of two parts. The first section contains information about the author and information about compound verbs that are fused in meaning. The second section includes classification, results and tables. The number of semantically combined compound verbs was found to be over a thousand. It has been observed that there are many idioms related to human organs.

Key Words: Naime Erkovan, story, semantically fused compound verbs, idiom, word group.

2024, 232 page

ÖN SÖZ

Naime Erkovan iki dilli bir yazardır. Erkovan, çocukluğunu Almanya'da geçirmiş Türkçeyi sonradan öğrenmiştir. Türkiye'ye geldiğinde Türkçe öğrenmede çok zorluk çekmiş ancak sonraları sekiz hikâye kitabı yazacak kadar ve bu hikâyelerde anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri de ustalıkla kullanacak kadar iyi öğrenmiştir. Yazar, Alman eğitim sisteminin onda yarattığı hayal gücüyle ve doğal bir eğilimle yazarlık okuluna giderek yazar olmuştur. Şimdi kendisi de yazarlık dersleri vermektedir.

Anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin anlatımdaki yeri çok önemlidir. Bunlar cümlede tek bir kavramı taşır ve ilk anlamlarından uzaklaşırlar. Yeni bir anlam ile zihindeki kavrama yetisini arttırırlar.

Her milletin sahip olduğu kültüre özgü ana dili vardır. Başka bir dile tam bir mana ifade edilemez. Bazı yapılar ise hiç çevrilemeyebilir. Bunların başında deyimler gelir. Bu sebeple bu fiillerin, Türkçeyi sonradan öğrenen kişilerce de kullanıldığını göstererek dilimizdeki önemi vurgulandı. Bu konu üzerine kaynak bir araştırma olması da diğer amaçlar arasında yer almaktadır. Naime Erkovan üzerine yapılan ikinci tez olması bakımından önem taşır.

Tez iki bölümden oluşur. İlk bölüm yazar hakkında bilgi ve hikâyelerinin kısa özeti, yazarın Türk Edebiyatı'ndaki yeri, dil ve üslûbu, söyleşi ve röportajlarındaki görüşleri ve literatür taramasına yer verildi. Yazar, çağdaş yazarlardan olduğu için hakkında bilgi, edebiyat tarihi kitaplarında yoktur. Ancak genel ağda birçok videosu, röportaj ve söyleşileri bulunur. Bunlardan yararlanıldı.

İkinci bölüm inceleme ve tasniften oluşmaktadır. Tespit edilen anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin ilk ögesi ada göre tasnif edildi. Yakın anlam ifade eden sözcükler aynı kategoride sınıflandırıldı. Örneğin: İnsan uzuvları: Ağız, avuç, ayak, baş… Sonuç bölümünde bulunan veriler açıklanarak tabloda gösterildi.

Çalışma konumun belirlenmesinden yazılmasına kadar her aşamada büyük bir titizlik ve özveriyle ilgilerini esirgemeyen, bana inanan, desteğini her zaman hissettiğim; yol gösterici ve ufuk açıcı önerileri ve kıymetli bilgileriyle çalışma sürecini yönlendiren, öğrenmenin önemini ve öğrenmeyi sevmeyi bize aşılayan ve bir

anne şefkatiyle yaklaşan, bilimsel ve şahsi ahlakını örnek aldığım çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ayşe İLKER'e yürekten teşekkür ederim.

Farklı bakış açılarıyla ufkumu açan, kıymetli bilgileriyle zihnimi genişleten, bana inanan ve manevî desteklerini her zaman hissettiğim, lisans ve yüksek lisans derslerime giren çok kıymetli hocalarım; Doç. Dr. Ferhat KARABULUT'a, Doç. Dr. Betül BÜLBÜLOĞUZ'a ve Dr. Öğr. Üyesi Asu ERSOY'a ders boyunca öğrettikleri her şey için teşekkür ederim.

Manisa'yı benim evim gibi hissettiren bana inanan her zaman destekleyen teyzem Rizan KURTULMUŞ'a ve enişte Fuat KURTULMUŞ'a teşekkür ederim.

Bana her zaman inanan, maddî ve manevî desteğini hiç eksik etmeyen ve her zaman yanımda olan annem Günsel BAYRAK'a, babam Yüksel BAYRAK'a ve kitaplarım yanımda değilken kitaplarımın fotoğraflarını bıkmadan bana gönderen canım kardeşim Ali BAYRAK'a çok teşekkür ederim.

Meryem BAYRAK

Manisa 2024

KISALTMALAR

AK	Akvaryum Fırtınası
AH	Asılsız Hikâyeler
AVGK	Ay ve Güneş Kumpanyası
BD	Beşinci Düğme
FŞ	Fantastik Şeyler
OBG	Olay Berlin'de Geçiyor
ST	Soğuk Taht
VŞBFG	Ve Şehre Bir Flanör Gelir

TABLOLAR LİSTESİ

I.Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiillerin Hikâye Kitaplarına Göre Dağılımı…189

II.Sınıflandırılan Adların Dağılımı……190

III.En Sık Kullanılan Sözcüklerin Dağılımı……..200

İÇİNDEKİLER

TAAHHÜTNAME ..... İİİ
ÖZET ..... İV
ABSTRACT V
ÖN SÖZ ..... Vİ
KISALTMALAR ..... Vİİİ
TABLOLAR LİSTESİ ..... İX
GİRİŞ 1

I. BÖLÜM: NAİME ERKOVAN'IN HAYATI VE ESERLERİ

1. NAİME ERKOVAN'IN HAYATI 4
1.1.NAİME ERKOVAN'IN ESERLERİ 8
1.1.1.HİKÂYELERİ 8
1.1.1.1.BEŞİNCİ DÜĞME 9
1.1.1.2. SOĞUK TAHT 13
1.1.1.3. ASILSIZ HİKÂYELER 18
1.1.1.4. AY VE GÜNEŞ KUMPANYASI 22
1.1.1.5. OLAY BERLİN'DE GEÇİYOR 25
1.1.1.6. AKVARYUM FIRTINASI 29
1.1.1.7. FANTASTİK ŞEYLER 32
1.1.1.8. VE ŞEHRE BİR FLANÖR GELİR 35
1.1.2. ÇEVİRİ ESERLERİ 41
1.2.NAİME ERKOVAN'IN TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ 42
1.3.NAİME ERKOVAN'IN ESERLERİNDE DİL VE ÜSLÛP 44
1.4. NAİME ERKOVAN'IN SÖYLEŞİ VE RÖPORTAJLARINDAKİ GÖRÜŞLERİ 46
1.5. FİİLLER ve DEYİMLER……..……55
1.5.1.ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER HAKKINDA GÖRÜŞLER 56

1.6. ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER ÜZERİNE YAPILAN TEZLER 70

II. BÖLÜM.

2. HİKÂYELERDE ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER 72

2.1. ADLAR 73

2.1.1. AKRABALIK İÇERMEYEN ADLARLA KURULANLAR 73

2.1.1.1.MİSAFİR 73

2.1.1.2.YABANCI 73

2.1.2. BELİRSİZLİK İÇEREN ADLARLA KURULANLAR 74

2.1.2.1.İHTİMAL 74

2.1.2.2.ŞANS 74

2.1.3. BİTİŞ ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 74

2.1.3.1.SON 75

2.1.3.2. SONUÇ 75

2.1.4. DENİZ İLE İLGİLİ ADLARLA KURULANLAR 75

2.1.4.1.DALGA 76

2.1.4.2.VOLTA 76

2.1.5. DİNÎ TERİMLERLE KURULANLAR 76

2.1.5.1.BÜYÜ 77

2.1.5.2.GÜNAH 77

2.1.5.3.İMAN 77

2.1.5.4.KURBAN 77

2.1.5.5.NASİB 78

2.1.5.6.NİYET 78

2.1.5.7.SABIR 78

2.1.5.8.SELAM 78

2.1.5.9.SECDE 79

2.1.5.10.ŞİFA 79

2.1.6. DOĞA İLE İLGİLİ ADLARLA KURULANLAR 79

2.1.6.1.KÖK 80

2.1.6.2.TOZ DUMAN 80

2.1.7. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRİ VE AİTLİK ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 80

2.1.7.1. KENDİ 81

2.1.7.1.SAHİP 83

2.1.8. EMEK ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 83
2.1.8.1.ÇABA 84
2.1.8.2.HAK 84
2.1.8.3.İŞ 84
2.1.9. EŞİTLİK ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 85
2.1.9.1.DENK 85
2.1.10. FİİLDEN TÜREMİŞ ADLARLA KURULANLAR 85
2.1.10.1.ÖPÜCÜK 85
2.1.10.2.YANGIN 85
2.1.11. FİZİKSEL ÖZELLİK BELİRTEN ADLARLA KURULANLAR 86
2.1.11.1.AÇIK 87
2.1.11.2.BUZ 87
2.1.11.3.GÖLGE 87
2.1.11.4.KARANLIK 88
2.1.11.5.KASKATI 88
2.1.11.6.KISA 88
2.1.11.7.KÜÇÜK 88
2.1.11.8.PAS 89
2.1.12. GİZLİLİK ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 89
2.1.12.1.KİLİT 89
2.1.12.2.PUSU 89
2.1.12.3.SIR 90
2.1.13. HAYVANLARLA İLGİLİ ADLARLA KURULANLAR 90
2.1.13.1.AĞ 91
2.1.13.2.BÜLBÜL 91
2.1.13.3.TÜY 91
2.1.14. HİS BELİRTEN ADLARLA KURULANLAR 91
2.1.14.1.ACI 92
2.1.14.2.ACİZ 93
2.1.14.3.AZAP 93
2.1.14.4. CAN 93
2.1.14.5.DEHŞET 95
2.1.14.6.GÖNÜL 95
2.1.14.7.GURUR 95

2.1.14.8.GÜVEN 95
2.1.14.9.HAZ 96
2.1.14.10.HİS 96
2.1.14.11.HÜSRAN 96
2.1.14.12.KORKU 96
2.1.14.13.MERAK 96
2.1.14.14.ŞÜPHE 97
2.1.14.15.UMUTSUZLUK 97
2.1.15. İLETİŞİM İFADE EDEN ADLARLA KURULANLAR 97
2.1.15.1.HABER 97
2.1.16. İNSANLARIN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİYLE KURULANLAR 98
2.1.16.1.BIYIK 98
2.1.16.2.BOY 98
2.1.17. İNSAN UZUVLARIYLA KURULANLAR 99
2.1.17.1. AĞIZ 101
2.1.17.2.AVUÇ 102
2.1.17.3. AYAK 102
2.1.17.4.BAŞ 103
2.1.17.5.BEYİN 105
2.1.17.6. BOYUN 105
2.1.17.7. BURUN 106
2.1.17.8. DİL 106
2.1.17.9. DİZ 107
2.1.17.10. DUDAK 107
2.1.17.11. EL 108
2.1.17.12. GÖĞÜS 112
2.1.17.13. GÖZ 113
2.1.17.14. KAFA 123
2.1.17.15. KALP 124
2.1.17.16. KAŞ 124
2.1.17.17. KUCAK 125
2.1.17.18. KULAK 125
2.1.17.19. OMUZ 127
2.1.17.20. PARMAK 128

2.1.17.21. SIRT 128
2.1.17.22. SİNE 128
2.1.17.23. YUMRUK 128
2.1.17.24.YÜZ 128
2.1.18. İSTEK BİLDİREN ADLARLA KURULANLAR 130
2.1.18.1.ARZU 130
2.1.18.2.HAYAL 130
2.1.18.3.HEVES 131
2.1.18.4.İHTİYAÇ 131
2.1.18.5.UMUT 131
2.1.19. KAHRAMANLIK İFADE EDEN ADLARLA KURULANLAR 132
2.1.19.1.CESARET 132
2.1.20. KARŞILAŞMAK ANLAMI VEREN ADLARLA KURULAN 133
2.1.20.1.RAST 133
2.1.21. KONUŞMA VE SES İFADE EDEN ADLARLA KURULANLAR 133
2.1.21.1.AVAZ 134
2.1.21.2.ÇIĞLIK 134
2.1.21.3.ÇIT 134
2.1.21.4.KAHKAHA 134
2.1.21.5.LAF 135
2.1.21.6.NUTUK 135
2.1.21.7.SES 135
2.1.21.8.SÖZ 135
2.1.22. KUVVET ANLAMI VEREN SÖZCÜKLERLE KURULANLAR 136
2.1.22.1.GÜÇ 136
2.1.22.2.HÜKÜM 137
2.1.22.3.MÜHÜR 137
2.1.22.4.ŞAH 138
2.1.22.5.ZAYIF 138
2.1.23. MADDİYAT ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 138
2.1.23.1.FİYAT 138
2.1.23.2.HESAP 139
2.1.23.3.PARA 139
2.1.23.4.TEDAVÜL 139

2.1.24. MENTAL ADLARLA KURULANLAR 140
2.1.24.1. AKIL 140
2.1.24.2.ANLAM 144
2.1.24.3.DİKKAT 145
2.1.24.4.DÜŞÜNCE 146
2.1.24.5.EZBER 146
2.1.24.6. FİKİR 146
2.1.24.7.MANA 147
2.1.24.8. ZİHİN 147
2.1.25. MESAFE BELİRTEN ADLARLA KURULANLAR 148
2.1.25.1.YOL 148
2.1.26. MİKTAR ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 152
2.1.26.1.BOŞ 153
2.1.27. NESNELERLE KURULANLAR 153
2.1.27.1.BARDAK 154
2.1.27.2.İP 154
2.1.27.3.KAP 154
2.1.27.4.KILIÇ 154
2.1.27.5.YAKA 154
2.1.28. OLUMSUZ ANLAM İÇEREN ADLARLA KURULANLAR 155
2.1.28.1.ALEYH 155
2.1.28.2.RAHATSIZLIK 155
2.1.28.3.YENİK 155
2.1.28.4.ZAHMET 156
2.1.28.5.ZARAR 156
2.1.28.6.ZIRNIK 156
2.1.29. OYUN İFADE EDEN ADLARLA KURULANLAR 157
2.1.29.1.CİRİT 157
2.1.29.2.OYUN 157
2.1.30. ÖLÜM İLE İLGİLİ ADLARLA KURULANLAR 157
2.1.30.1.AĞIT 158
2.1.31. PİŞMANLIK BELİRTEN ADLARLA KURULANLAR 158
2.1.31.1.AF 158
2.1.31.2.ÖZÜR 158

2.1.31.3.VİCDAN AZABI 159
2.1.32. SAKİNLİK İFADE EDEN ADLARLA KURULANLAR 159
2.1.32.1.HUZUR 159
2.1.32.2.SESSİZLİK 160
2.1.33. SAYI İFADE EDEN ADLARLA KURULANLAR 160
2.1.33.1.NUMARA 160
2.1.34. SOLUK ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 160
2.1.34.1. NEFES 161
2.1.35. TERTİP ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 161
2.1.35.1.ÇEKİDÜZEN 162
2.1.35.2.DÜZEN 162
2.1.35.3.HİZA 162
2.1.35.4.İSTİF 162
2.1.35.5.ÖZEN 163
2.1.36. TUTUM VE TAVIRLA İLGİLİ ADLARLA KURULANLAR 163
2.1.36.1.ACELE 163
2.1.36.2.ÇİLE 163
2.1.36.3.DELİ 164
2.1.36.4.HAREKET 164
2.1.36.5.İLGİ 164
2.1.36.6.İNTİKAM 164
2.1.36.7.İTİBAR 165
2.1.36.8.KEYİF 165
2.1.36.9.NİSPET 165
2.1.36.10.ÖDÜN 165
2.1.36.11.ÖNEM 166
2.1.36.12.PANİK 166
2.1.36.13.SİNİR 166
2.1.36.14.ŞAŞKIN 166
2.1.36.15.TAVIR 166
2.1.36.16.TAVİZ 167
2.1.36.17.TELAŞ 167
2.1.36.18.TESELLİ 167
2.1.36.19.VEHİM 167

2.1.37. ÜN İFADE EDEN ADLARLA KURULANLAR 167
2.1.37.1.AD 168
2.1.37.2.NAM 168
2.1.37.3.ŞAN 168
2.1.38. YANSIMA KÖKLÜ ADLARLA KURULANLAR 168
2.1.38.1.PATLAK 169
2.1.39. YARA İLE İLGİLİ ADLARLA KURULANLAR 169
2.1.39.1.KAN 169
2.1.39.2.KABUK 169
2.1.40. YAŞAM ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 169
2.1.40.1.HAYAT 170
2.1.40.2.ÖMÜR 170
2.1.41. YER-YÖN BELİRTEN ADLARLA KURULANLAR 170
2.1.41.1.ARA 170
2.1.41.2.ARDI ARKASI 171
2.1.41.3.ALT ÜST 171
2.1.41.4.ÇETELE 171
2.1.41.5.DIŞARI 171
2.1.41.6.DÖRT DUVAR ARASI 171
2.1.41.7. GERİ 172
2.1.41.8.İÇ 172
2.1.41.9. İLERİ 173
2.1.41.10.KARA 174
2.1.41.11.KARŞI 174
2.1.41.12.KÖŞE 176
2.1.41.13.MEYDAN 176
2.1.41.14.ORTA 176
2.1.41.15.ÖN 176
2.1.41.16.PEŞ 177
2.1.41.17.ÜST 178
2.1.41.18.ÜZERİ 179
2.1.41.19.YANI BAŞI 179
2.1.41.20.YER 179
2.1.42. YORGUNLUK İFADE EDEN ADLARLA KURULANLAR 180

2.1.42.1.BİTAP 180
2.1.42.2.DELİKSİZ UYKU 181
2.1.42.3.RÜYA 181
2.1.42.4.UYKU 181
2.1.41.5.YORGUN 182
2.1.43. YÜK ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 184
2.1.43.1.AĞIR 184
2.1.43.2.HAFİF 185
2.1.44. ZAMAN ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 185
2.1.44.1.ÇIĞIR 185
2.1.44.2.FIRSAT 185
2.1.44.3.DEVRE 186
2.1.44.4.GÜN 186
2.1.44.5.VAKİT 186
2.1.44.6.ZAMAN 187
2.1.45. ZARF FİİL EKİYLE KURULANLAR 187
2.1.45.1.DUYMAZLIK 188
2.1.45.2.EVİRİP 188
2.1.45.3.GÖRMEZ 188
2.1.45.4.KESTİRİP 189
2.1.46. ZORUNLULUK ANLAMI VEREN ADLARLA KURULANLAR 189
2.1.46.1.ANT 189
2.1.46.2.EMİR 189
2.1.46.3.MECBUR 189
2.1.46.4.SÖZ 190
SONUÇ 191
KAYNAKÇA 207

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu, Amacı ve Kapsamı

Araştırmamızın konusu günümüz yazarlarından Naime Erkovan'ın bütün hikâyelerinde anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin tespit edilmesi ve incelenmesidir.

Çalışmamızın amacı çağdaş hikâyecilerimizden olan Naime Erkovan'ın hikâyelerinde anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin ortaya çıkarılması ve böylece anlamsal olarak birleşik fiillerin genç yazarlar tarafından da kullanıldığını göstermek. Ana dil olarak Türkçeyi geç öğrenmiş bir yazar olan Naime Erkovan da hikâyelerini yazarken anlamca kaynaşmış birleşik fiillere hikâyelerinde sıkça yer verdiğini ve Türkçede kullanılan anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin anlatım ve anlam bakımından Türkçeye kolaylık ve zenginlik kattığını ortaya koymak.

Çalışmamızın sınırlılıkları Naime Erkovan'ın toplam sekiz hikâye kitabının taranmasıdır. Bunlar Beşinci Düğme, Soğuk Taht, Asılsız Hikâyeler, Ay ve Güneş Kumpanyası, Olay Berlin'de Geçiyor, Akvaryum Fırtınası, Fantastik Şeyler, Ve Şehre Bir Flanör Gelir. Konumuz gereği sadece anlamca kaynaşmış birleşik fiillere bakılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Çağdaş Türk Edebiyatı yazarlarının dil ve üslûp özelliklerinin oluşmasında gramatikal unsurların nasıl kullanıldığını göstermek önemlidir. Bu sebeple bir hikâyecinin üslûbundaki kullanım özelliklerinin ortaya çıkarılması edebiyatımız için önemlidir.

Literatür taraması sonucunda anlamca kaynaşmış birleşik fiillerle ilgili çalışmaların yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple böyle bir çalışma düşünülmüştür.

Naime Erkovan, günümüz Türk Edebiyatı'nın genç yazarlarındandır. Onun fantastik edebiyata katkısı ve özgün üslûbu, farklı kurgusu, gözlem ve bakış açılarıyla edebiyatımızın değerli yazarları arasında anılacağı görülmektedir.

Bu tez, Çağdaş Türk Edebiyatı'nın genç yazarlarından olan Naime Erkovan'ın hikâyeleri hakkında yapılacak ikinci tez çalışması olması bakımından da önem arz eder.

Araştırmanın Yöntemi

Naime Erkovan, günümüzün genç yazarlarından olduğu için edebiyat tarihi kitaplarında, hakkında henüz bilgi bulunmamaktadır. Ancak adı geçen yazarın YouTube'da katıldığı birkaç program ve genel ağda röportajları ve söyleşileri vardır. Erkovan'ın biyografisi yazılırken bu kaynaklar kullanılmıştır. Sonrasında yazarın 8 hikâye kitabı okunmuş, bu kitaplarda yer alan toplam 139 hikâye kısaca özetlenmiştir. Ketebe ve Şule yayınları kullanılmıştır. Her kitap için özetlerden sonra o kitap üzerine genel bir çıkarım yapılmıştır. Sonrasında yazarın dil ve üslûbu ve yazarın Türk edebiyatındaki yeri, hikâye kitaplarından ve yazar hakkında okunan kaynaklardan yola çıkılarak oluşturulmuştur.

Türk Dili gramer kitaplarında konu başlığı olarak yer alan yer alan fiil, birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller ve deyimler konusu irdelendi. Birleşik fiiller ve anlamca kaynaşmış birleşik fiiller üzerine yazılmış olan makalelere ve yapılan tezlere bakıldı. Zengin bir kaynak oluşturuldu. Literatür taraması yapıldı. Bu konu üzerine yazılan tezlerin ismi verildi. Fişleme ve tasnif etme, yorumlama ve çözümleme yöntemi kullanıldı.

8 hikâye kitabı tekrar okunarak anlamca kaynaşmış birleşik fiiller exel dosyasında fişlendi. Fişlendikten sonra sözlük anlamları yanına yazıldı. Bunun için deyim sözlükleri kullanıldı. Bunlar ilk baz alınan sözlük sırasına göre: Ömer Asım Aksoy, Mehmet Hengirmen ve İsmail Parlatır'ın yazdığı sözlüklerdir. İlk temel aldığımız Ömer Asım Aksoy'un sözlüğüdür. Sözlük anlamları birden fazlaysa anlamları 1,2,3 şeklinde numaralandırılmıştır. Birden fazla anlamı olan anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin verilen anlamlarından birinde örnek yoksa bir bütün halinde görülmesi için o anlam örneklerden sonra verilmiştir. Örnekler koyu bir şekilde yazılmıştır. Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller ad+fiil, yapısından oluştuğu için ilk ögesinin anlamı ada göre tasnif edildi. Tasnif edilirken aynı anlam ya da yakın anlam içeren sözcükler ve kökü fiil olan sonradan ada dönüşen sözcüklere göre sınıflama yapıldı. Örneğin yakın anlam

olarak sınıflandırılan; nesnelerle kurulanlar: bardak, ip, kap... Zarf fiil alan adlar: duymazlık, evirip, görmez, kestirip sözcükleridir. Bulunan bu veriler daha anlaşılır kılınmak için tabloya dönüştürüldü.

Zihin, akıl, kafa gibi birbirine yakın anlam taşıyan kelimeler vardır. Bunlar yardımcı fiil olarak aynı sözcükleri alabilirler. Aklı karışmak, kafası karışmak, zihni karışmak gibi. Bunların eşdeğer olarak kullanılması uygun görüldü.

Yakın anlamlı kelimeler anlamca kaynaşarak aynı anlamı verebilirler. Aklının ucundan geçme- (köşesinden), ağzı açık bırak-(kalmak), bülbül gibi şakı- (ötmek), bardak taş- (Bardağı taşıran damla), gün yüzüne çık- (ışığına), avazı çıktığı kadar bağır- (avaz avaz bağırmak), ezbere yap- (ezbere iş görmek), Açığa çıkar- (vurmak), zırnık koklat- (bile vermemek), Hizaya sok- (gel), başında dikil- (beklemek), göz önünde bulundur- (tutmak). Sözlükte yer alan parantez içindekilerdir. Günümüzde daha çok parantez dışındakiler kullanımdadır.

I. BÖLÜM: NAİME ERKOVAN'IN HAYATI VE ESERLERİ

1. NAİME ERKOVAN'IN HAYATI

Naime Erkovan 1977 yılında Bayburt'ta doğdu. Erkovan'ın ailesi, o, daha 3 aylıkken Almanya'ya göç etmeye karar verdi. Kuzeyde istasyona yakın bir şehre gittiler. Orada çok kalmayıp Berlin'e yerleştiler (İki Mısra Arası, 2021)[1].

Yazar, 12 yaşına kadar çocukluğunu Almanya'nın iki farklı şehrinde geçirdi. Ailecek babasının uzun zamandır Türkiye'ye dönme isteğinden dolayı 1990 yılında Türkiye'ye bir daha dönmemek üzere geldiler. Türkiye'nin İstanbul şehrine geldiler (İki Mısra Arası, 2021).

Almanya'nın, Erkovan için özel bir yeri var. Çünkü çocukluğu orada geçti. Çocukluk anıları hep oradaydı. Almanya'da okudu. İlk arkadaşlarını hep orada edindi. Alman eğitim sistemiyle büyüdü. Hayal gücünün kıvılcımı bu eğitimle başladı ve gelişti. Bu okulun sistemi Erkovan'ın yazar olmasına büyük ölçüde etki etti. Türkiye, onun için yabancı bir şehirken Türkçe ise yabancı bir dildi. Bunun sebebi daha bir yaşına bile gelmeden gurbete gitmesiydi. Almanya'ya gidince Türkiye geri planda kaldı. Türkçe konuşmada yetersizdi.

Naime Erkovan, Almanya'da okula başladığında Türk sınıfına kondu. Kendisi çok başarılı bir öğrenciydi. Bu başarısından dolayı onu Alman sınıfına aldılar. Burada arabalarla kitaplar gelir sonra bir paragraf okutulur ve "Ne anladınız?" diye öğretmenleri sorardı (Mürekkep Damlaları, 22)[2].

Babasının kararıyla Türkiye'ye dönünce Erkovan, neredeyse hiç yaşamadığı bir ülkeye, tanımadığı bir şehre geldi. Almanya'da hayatını geçirdiği ve Alman okulunda da okuduğu için Türkçeyi neredeyse bilmiyordu.

[1] Ayrıntı için bkz. https://youtu.be/934nxXMB_t0?si=-Dw-lYyXmu-gXRrr (06.03.2023).
[2] Ayrıntı için bkz. https://youtu.be/FzT0EVaH6K8?si=ct0Yu8CvGY4cp9gA (11.03.2023).

Arkadaşları hep farklı milletlerdendi (Erkovan, 2018)[3]. Bu sebeple Türkçesi gelişmedi. Türkiye'ye geldiğinde Türkçe onun için ana dil değildi. Yeniden öğrenilmesi gereken yabancı bir dildi.

Türkçe bilmediği için zorluklar çekti. Türkiye'ye gelince eğitim hayatının bittiğini düşündü. Dil bilmediği için okuması çok zordu. Bu, arada gazetelerin bulmacalarına baktı. Oradaki kelimeleri araştırdı (Mürekkep Damlaları, 2022)[4]. 14 yaşlarında Türkçeyi öğrendi[5].

Bir yıl okula gitmedi. 1991'de Kadıköy İmam Hatip Lisesine başladı. Buradaki okul hayatını şöyle anlatır:

> *"Buradaki okul hayatım çok travmatikti en başta. Almanya'da 16 kişilik sınıflara alışmışsınız. Öğretmenler son derece mesafelidir çocuklara. Fakat Türkiye'ye gelince Kadıköy İmam Hatip Lisesine başladım. Bodrum katındaki sınıflara vermişler. Zaten hiçbir şey görünmüyor. Her hoca sınıfa girip: "Ben bu sınıfı istememiştim", diyor kızıp gidiyor. Diyorum ki neden kızıyorlar bize hiç şans vermiyorlar. Neden bizi sevmiyorlar. Meğer o sınıf bekleme sınıfıymış. Beni de yer olmadığı için o sınıfa koymuşlar. Her öğretmenin o sınıf başarısız diye ders vermek istemeyişi benim için çok travmatik bir durumdu" (Mürekkep Damlaları, 2022)*[6].

Daha sonra bu duruma alıştığını sonralarda normal sınıfa alındığını aktarır.

---

[3] Sıra arkadaşım bir Alman. Arkamdaki sırada oturan İtalyan, henüz dilimizi konuşamıyor. Onun yanında oturan bir Hırvat. En arkadaki Macar. Yan sırada oturan arkadaşım Türk. En iyi arkadaşım İrlanda Pakistan melezi. Komşumuz İspanyol.

[4] Ayrıntı için bkz. https://youtu.be/FzT0EVaH6K8?si=ct0Yu8CvGY4cp9gA(11.03.2023). Sorulardan hiçbir şey anlamadığını bu yüzden bulmacaların ertesi gün cevaplarına baktığını söyler. Zaman zaman bulmaya başlar. Vaktinin çok olduğunu baş harfini bulunca sözlüğü açıp tek tek kelimeyi aradığını söyler. Biraz anladığını ama yeterli olmadığını Türkiye'ye döndüğünde Türkiye'de hiç arkadaşı olmadığını ekler. Bu durumun ona fantastik geldiğini söyler. (12.dk.)

[5] Ayrıntı için bkz. https://youtu.be/xpkMIQ9DhTw?si=TtDzRmoE8Q9bNiUe (09.03.2023).

[6] Berlin hikâyelerinin gurbet hikâyeleri olduğunu, bir gün de memleket hikâyelerini yazmayı düşündüğünü söyler. Ancak şu an o konuma gelmediğini ekler. Ayrıntı için bkz. (16.dk.) https://youtu.be/FzT0EVaH6K8?si=ct0Yu8CvGY4cp9gA (11.03.2023).

İstanbul'da Kadıköy İmam Hatip Lisesini bitirdikten sonra Marmara Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümüne başladı. Üçüncü sınıfın başlarındayken başörtüsü nedeniyle ara vermek zorunda kaldı (Koyuncu, 2020)[7].

Okulu bırakınca bir süre kendini dinledi. Bu dönemde yazarlığa başlamasının tohumu atıldı. Hiç aklında yokken A. Ali Ural'ın[8] atölyesine katılıp yazarlık çalışmalarına ağırlık verdi. Daha dönmem diye düşündüğü okula yaklaşık 13 sene sonra af çıkınca tekrar geri döndü[9].

Naime Erkovan, Çağdaş Türk Edebiyatı'nda özgün üslûbu, ilgi çeken kurguları ve farklı bakış açılarıyla dikkat çekmiştir. Erkovan, "Hikâye yazarı" olarak edebiyatımızda yer edinmiştir. Naime Erkovan, fantastik[10] hikâyeleriyle edebiyatımızda öne çıkmıştır.

Erkovan'ın, Almanya'da çocukluğunu geçirmesi, orada uzunca bir zaman kalması hikâyelerine büyük ölçüde yansır. Bir hikâyesine Berlin ismini vermesi de Almanya'nın onda önemli bir iz bıraktığının göstergesidir. Hikâye yazacak kadar Türkçeyi çok iyi öğrenmiştir. 8 hikâye kitabı vardır. Erkovan, ilk hikâye kitabı Beşinci Düğme (2011) ile yazarlığa giriş yaptı. Sırasıyla kitapları: Beşinci Düğme (2011), Soğuk Taht (2012), Asılsız Hikâyeler (2014), Ay ve Güneş Kumpanyası (2015), Olay Berlin'de Geçiyor (2017), Akvaryum Fırtınası (2018), Fantastik Şeyler (2019), Ve Şehre Bir Flanör Gelir (2022).

---

[7] Ayrıntı için bkz. İsa Koyuncu https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/naime-erkovan (28.02.2023).

[8] Türk Şair ve yazar. İlk şiiri 1982 yılında Mavera Dergisi'nde yayınladı. Yüksek öğrenimini tamamlayıp bir süre editörlük yaptıktan sonra 1990 yılında Şûle Yayınları'nı kurdu. Ayrıntı için bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/A._Ali_Ural (06.03.2023).

[9] https://youtu.be/xpkMIQ9DhTw?si=TtDzRmoE8Q9bNiUe (09.03.2023).

[10] 1. sıfat: Gerçekte var olmayan, gerçek olmayan, düş ürünü olan.
2. ad: Her dönemin yazınında görülmekle birlikte Fransa'da XVIII. yüzyılın sonlarında, İngiliz korku romanlarının etkisiyle başlayan, düş gücünün alabildiğine çalışarak ortaya koyduğu düş ürünü öğelere bolca yaslanan, bilimkurgu benzeri bir yazınsal Ayrıntı için bkz https://www.hurriyet.com.tr/egitim/fantastik-ne-demek-fantastik-nedir-fantastik-kelimesi-tdk-sozluk-anlami-41602586. (05.03.2023).

Yazdıkları, *Hece*[11], *Türk Edebiyatı*[12] ve *Mühür*[13] dergilerinde yer almıştır. İstanbul Üniversitesi, Alman Filolojisindeki yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir (Koyuncu, 2020).

Naime Erkovan, yazarlığının yanı sıra çeviri çalışmaları da yapmaktadır. Akbaba-Seçme Hikâyeler, Dönüşüm ve Küçük Prens gibi eserleri dilimize kazandırdı. İlk hikâyesi olan Beşinci Düğme Arnavutçaya çevrildi (Erkovan, 2018). Ay ve Güneş Kumpanyası (2015) adlı eseri Eskader[14] 2015 Kültür Sanat Ödülleri'nde yılın en iyi hikâye kitabı seçildi. Olay Berlin'de Geçiyor (2017) adlı beşinci hikâye kitabıyla, TYB[15] Öykü Ödülü'ne layık görüldü (Akyüz, 2015).

Naime Erkovan şu anda "Öykü Atölyesi, Novella Atölyesi, Edebiyat Atölyesi Kitap Tahlili, Çocuk Yazını Eleştiri Okulu, Deneme Atölyesi, Yazarlık Mektebi" başlıkları altında dersler vermektedir.

Naime Erkovan, You Tube'ta İstev'in projesi olan "Bir Yazar Bir Kitap" adı altında kitap tahlilleri yapmaktadır[16].

Erkovan üzerine yazılan sadece bir tez vardır. Konusu tema üzerinedir. Tez Ayşe Doğan tarafından 2023'te tamamlanmıştır.

---

[11] Ankara merkezli olan Hece dergisi, 15 Ocak 1997'de kuruldu. Dergi, adını Yunus Emre'nin "Başları ucunda hece taşları / Ne söylerler ne bir haber verirler" dizelerinde geçen "hece" sözcüğünden almıştır. İlk zamanlar her ayın on beşinde yayımlanırken yirmi beşinci sayıdan itibaren ayın birinde yayımlanmaya başlanmıştır. Ayrıntı için bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Hece_(dergi) (13.03.2023).

[12]Türk Edebiyatı Vakfı, 1972'de Ahmet Kabaklı tarafından çıkarılmaya başlanan ve o günden bu güne kadar her ay yayınlanan Türk Edebiyatı dergisinin desteklenmesi ve edebiyatımızın önemli eserlerinin neşredilmesi için faaliyete geçirildi. Ayrıntı için bkz. https://www.turkedebiyati.com.tr/hakkimizda (13.03.2023).

[13] 2005 yılında Mühür dergisi kurulmuştur. Ayrıntı için bkz. https://www.muhurkitapligi.com/hakkimizda (13.03.2023).

[14] Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği (ESKADER), Türk edebiyatını, dilini, sanatını ve kültürünü araştırmak amacıyla 4 Mart 2008 tarihinde İstanbul'da kurulmuş bağımsız bir sivil toplum kuruluşu. Ayrıntı için bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Edebiyat_Sanat_ve_K%C3%BClt%C3%BCr_Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%C4%B1_Derne%C4%9Fi (13.03.2023).

[15] Yazarlar arasında mesleki dayanışmayı geliştirmek ve ülkemizin kültür hayatına yazarların katılımını sağlamak amacıyla 7 Ağustos 1978'de farklı kesimlerden 14 yazar tarafından "Yazarlar Birliği" adıyla kuruldu. Ayrıntı için bkz. https://www.tyb.org.tr/faaliyetlerimiz-79h.htm (13.03.2023)

[16]https://www.youtube.com/playlist?list=PLJkztpxq1C794TQftnzUpKzhIuwbmWovj(03.04.2023).

1.1.NAİME ERKOVAN'IN ESERLERİ

Naime Erkovan'ın hikâyeleri ve çeviri eserleri vardır. Bazı eserleri kendinden izler taşır. Hikâye türüne çok önem verir. Yazar, bir öykü kitabını roman gibi okuyamayacaklarını her bir öykünün sonunda durup ne okuduğumuzun farkına varmaları gerektiğini, onunla hesaplaşmalı ya da yüzleşmeleri, sonra diğerine geçilmesi gerektiğine dikkat çeker. Özellikle Soğuk Taht kitabında Kral'ın hikâyenin sonunda büyük babasından okuduğu notlar okuru sorgulatır ve düşündürür. O, alışılmışın dışında yoğun hayal gücüyle yazar.

1.1.1.Hikâyeleri

Naime Erkovan Çağdaş Türk Edebiyatı'mızın önemli hikâye yazarlarındandır. Sekiz hikâye kitabı vardır. Bu kitaplarında toplam 139 hikâye yer alır. Hikâyelerinin çoğu fantastik türdedir. Hikâyeleri bize fantastik gelse de o, kurguladığı konulara her zaman inanarak içtenlikle yazar.

Fantastik türde hikâye yazan Erkovan, başta fantastik türde yazdığını bilmediğini sonradan farkına vardığını dile getirir. Fantastiği tekinsizlik olarak tanımlar[17]. Bize fantastik gelen bu öyküler ona göre gayet yaşanması mümkün şeylerdir (İki Mısra Arası, 2021).

Alman eğitim sisteminde çocukların hayal gücü çok fazla ön plana çıkarılmaktadır. Onların hayal etmesi için ortamlar hazırlanmaktadır. Bu sebeple fantastik yazmasında etkili olmuştur (Kedili Kütüphane: 2015)[18]. Erkovan'a göre: Allah'ın yaratma gücü sonsuz bu yüzden insanı da tek yönlü değildir. Çok yönlü yarattığına inandığını söyler. Ona göre Allah, insanı yaratmaya karar verdiğinde fantastiğin kapısı açıldı. Naime Hanım, fantastiği iyice hayatın içine yerleştirir[19].

---

[17] Naime Erkovan, fantastiği şöyle açıklar: "hala türün sınırları belli değil. Distopya ve bilim kurguyla karışabileceğini söylüyor. Sürekli kendi içinde yerini arayan bir tür olduğunu söyler. Bir insan fantastik niye yazar? diye düşünmediğini fantastik yazdığını sonradan fark ettiğini dile getirir. Herkesin zihninin o şekilde işlediğini zannettiğini de ekler. Neden fantastik yazdığını kendisinin de bilmediğini; içinden geldiği gibi yazdığını aktarır. Ayrıntı için bkz. https://youtu.be/934nxXMB_t0?si=Y2DNBZj_tgYKtFyU (06.03.2023).

[18] https://youtu.be/0Nj32bktRLk?si=PuUVMnTJtaXvskRX (08.03.2023).

[19] https://youtu.be/g1vIP7LjuBc?si=XcFRxinE-E3soEsH (05.03.2023).

Edebî tür olarak hikâyeyi seçmesinin sebebi düz yazıya olan yatkınlığıdır. Etrafta çok fazla malzeme gördüğünü söyler. Hikâyenin en iyi alan olarak görmektedir. Bunun sebebi herkese bir alan açabilmektir" (İki Mısra Arası: 2021). Ona göre; öykü, romandan çok daha etkileyici bir güce sahip. Romanın sağlayamayacağı birçok imkânı verdiğini, öykü yazmanın ince bir işçilik gerektirdiğini ve yazarını disipline ettiği görüşündedir (Keskin, 2014)[20].

Annesinin anlattığı hikâyelerden dolayı hikâyelerinde şark havası vardır[21]. Bu şark havasını Ay ve Güneş Kumpanyası'nda çok fazla görmekteyiz. Erkovan Doğu'nun önemli hikâyelerini farklı kurgularla yeniden ele almakla birlikte Batı'nın hikâyelerine de yer vermektedir. Bu kitapta batıdan izler de görülmektedir.

Hikâyelerinde betimlemeler oldukça dikkat çeker. Bazı hikâyeleri kendisinden izler taşır. Bu izler en çok Beşinci Düğme kitabında yer alan "Çıfıt Çarşısı" hikâyesinde görülürken Olay Berlin'de Geçiyor adlı hikâye kitabında da çocukluğundaki izleri yoğun bir şekilde görülmektedir.

Hikâyelerinde, neredeyse bütün teknikleri deneyen Erkovan bunu Asılsız Hikâyeler adlı kitabının sonunda yer alan "Prospektüs" adlı yazısıyla dile getirir. Yazdıklarında iki anlatıcıya; kahraman anlatıcı ve yazar anlatıcıya yer verir.

"Akvaryum Fırtınası" adlı hikâye kitabı çocuklar için yazılmış gibidir. Kendisi bu kitabı yakını olan üç çocuğa ithaf eder. Hikâyeler birbiriyle bağlantı içindedir. Hikâye küçük bir çocuğun her çocuk gibi bıkmadan merakla sorduğu sorular üzerinden anlatılır.

1.1.1.1.Beşinci Düğme

Naime Erkovan'ın ilk hikâye kitabıdır. 2011 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır. 21 hikâye yer alır.

"Ka-bum" adlı hikâyesinde hastane tasvirleri yoğundur. Ölmek üzere olan bir hasta vardır. İç konuşma ve bilinç akışı tekniklerine yer verilmiştir.

---

[20]https://www.iha.com.tr/haber-naime-erkovan-kendimi-sasirtmaya-calisiyorum-346603 (04.03.2023).
[21]https://youtu.be/0Nj32bktRLk?si=8lyxlTWsDGISJ227 (08.03.2023).

Hastanın kalbi durmak üzeredir. Defibrilatörle hayata döndürmeye çalışıyorlarken sonunda hasta ölmektedir. Ka-bum kelimesi kalbin atış sesinin yansıması olarak kullanılmaktadır.

"Son Muska" adlı hikâyesinde muskalarla uğraşan bir kadın vardır. Muskanın her katının çözdüğünde bir şeyler belirmektedir. Her muska kapadığında bir kişi eksilir. Kadın muskaların hepsini toplayıp sobaya atar. Son bir muskanın cebinde kaldığını görür. Onu da atar ancak yarısı yanar. O bir adam, son muskayı sobadan alır vücudunun üst kısımlarını silinmeye başlamaktadır. Kadın uyurken ıslık sesine uyanır. Yatağın kenarına yığılır. Yarım başlı adam "Büyük Hanım" diye seslenir. Büyük Hanım'ın öldüğüne inanmaz ve mezarlığa giderler. Sonra kadın son muskayı arar. Yarım başlı adam muskayı verir. Kadının ayakları olmadığı için iki elinin arasında kıvılcım boğar. Sonra o gece öldüğünün farkına varır.

Yaşadığı hayatla yazdığı hikâyeler arasında izler olduğunu söyleyen Erkovan, Beşinci Düğme kitabında, Son Muska hikâyesinin bunlardan biri olduğunu söyler. Hikâyelerini hep gerçek tasarladığını söyler[22].

"Denizi Yutan Adam" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı denizi yutan bir adam görür. Denizi nereye götüreceğini merak edip peşinden gider. Yoğun betimlemelerle dolu fantastik bir anlatım kullanılmıştır.

"Bahçıvan" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı işe gitmemeye karar verir. Gidecek hiçbir yeri olmadığı için bahçıvanla konuşur. Konuşurken bir karartı görür. Sonra karartıyı bahçıvanın yüzünde görür. Yavaş yavaş bahçıvanı yutmaya başlar. Sonra komşusundan bahçıvanlarının olmadığını öğrenir.

"20.48'de Neredeydiniz?" adlı hikâyesinde sokakta bir kadın öldürülür. Polis tek tek sorguya çeker. Bir kapıyı açtığında o saatte adama nerede olduğunu sorar. Adam sevgilisiyle Romeo ve Juliet provasında olduğunu sevgilisinin ölüm

[22] https://www.youtube.com/watch?v=X00Zy3md76E (07.03.2023).

zamanı geldiğini o yüzden kendisinin evde olduğunu şimdi de ölme sırasının ona geldiğini söyler.

“Beşinci Düğme” adlı hikâyesinde Rus general ölünce evsizler yağmalamaya gelir. Generalin beşinci düğmesi mazgala düşer. Fare kemirmeye çalışsa da düğmeye bir şey olmaz. Düğme yüzeye çıkınca çocuklar beşinci düğmeyi kardan adamın gözüne koyar. Karlar eridikten sonra düğme yerde sürüklenir. Bir adam düğmeyi alıp pantolonuna diker. O artık beşinci düğme değil birinci düğmedir. Burada metaforik bir anlatım vardır. Düğme birçok zorluklar çeker ve hayatta kalır. Bunun sonucunda ona ilk sıra verilir. Yani zorluklara göğüs gerip başarmıştır.

“Adım yok” adlı hikâyesinde hislerin adı var. Ama tuhaf hissetmenin adı yok. Buna dem vurulur.

“Kum Kral” adlı hikâyesinde çocuk kumdan kalesini bırakıp gitmek istemez. Babası yine geleceklerini yarın deniz kabuğu toplayacaklarını söyler. Sonra kumdan kalesi olan kral ve soytarısının hikâyesi anlatılır. Denizin yükselmesiyle kral ve soytarı deniz kabuğunun içine düşer. Sabah olunca çocuk deniz kabuğunun kumunu boşaltarak kovasına koyar. Bu hikâyede fantastik anlatım görülmektedir.

“Pofff” adlı hikâyesinde acemi bir sihirbazı konu alır.

“Felix” adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı, kahramanına Felix adını verir. Bunun sebebi ona hiçbir şey çağrıştırmamasıdır. Onu yaşam şartlarının zor olduğu 17. yüzyıla koyar. Fakir bir mahallede yaşayan Felix’e kahraman anlatıcı kötü arkadaşlar verir. Serseri bir çocuk olur. Fakir hayatı yaşayan Felix kavga sonucu hayatını kaybeder. Fakir mezarlığına gömülür.

“Tablo Halkı” adlı hikâyesinde güvercinlere yem veren bir çocuktan kesit anlatılır. Cümle yinelemeleri hikâyeyi canlı kılar. Hâkim bakış açısıyla yazılarak yoğun tasvirler yapılmıştır. Betimlemelerle okuyucunun zihninde anlatım canlı tutulmuştur.

“Ceza” adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı dedesinin zamanından kalan ağaca tırmanır. Ağaçtan düşer. Ağaçta bir meyve kalmıştır. İyileşince o

meyvenin düşmesini bekler. Ancak meyve düşmez: O da ağacın onu cezalandırdığını düşünür.

"Gölgeler Şehri" tiyatro şeklinde yazılmıştır. İki perdelik, iki gölgenin aşkını anlatan tiyatrodur.

"Parça Parça" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı acelesi olmasına rağmen yolda gördüğü vida, pul gibi küçük şeyleri sahiplerine verir. Ama insanlar, istemsiz teşekkür ederler. İnsanlar, onun endişeli bakışlarıyla bir şey isteyeceğini düşünürler. Oysa bir durup dikkatini verseler onlardan düşen nesneleri onlara vermeye çalıştığını anlayacaklardır. Burada insanların karşı tarafı dinlemeden ön yargı ile yaklaştıklarına dikkat çekilmektedir.

"Ayak Sesleri" adlı hikâyesinde kaleden bebeğiyle kaçan bir kadın sanatsal dille ele alınır.

"Davulcunun Babası" adlı hikâyesinde davulcu mahalleleri gezerek davul çalar. Mâni söyler. Mâniler hikâyede yer alır. Manzum mensur karışık şekilde yazılmıştır.

"Peşimde Bir Bulut Var" adlı hikâyesinde çocuk bulutun kendisini takip ettiğini düşünür. Bu bulutu sahiplenir. Zamanla buluttan nefret eder. Bulutla sürekli kavga eder. Perdeleri kapayarak evden çıkamayacak duruma gelir.

"Camlı Dolap" adlı hikâyesinde annesi, kızına yeryüzünü merak eden köstebeklerle ilgili hikâye okur. Kız okunan hikâyelerdeki hayvanlar için "camlı dolap da var mı anne?" diye sorar. Hayvanların camlı dolaba nasıl girdiğini bilmez.

"Kurcalamayın" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı bir mağazada kurcalamayın yazısı görür. Zihni bu yazı karşısında onu dokunma emri verir. Oradaki eşyalara dokunmak için çabalar. En sonunda satıcı kızar ve onun gitmesini ister. Kahraman anlatıcı da onun tezgâhtan uzaklaştığını kendisini tezgâhın sahibi olarak hayal eder. Erkovan, "kurcalamayın" kelimesiyle Orhan Veli'ye telmih yapar.

"Çıfıt Çarşısı" adlı hikâyesi Naime Erkovan'ın çocukluğundan izler taşır. Görüntü başlığı altında ele alarak anlatır. 26 görüntü vardır.

“Kış Senfonisi” adlı hikâyesinde kışın başlaması betimlemelerle anlatılır.

Beşinci Düğme, yazarın ilk hikâye kitabı olmasına rağmen çok başarılıdır. Özgün bir anlatımı vardır. Fantastik anlatımdan izler yoğun görülmektedir. Sondan ikinci hikâyesi çocukluğundan izler taşır. Hikâyelerinin birinin içinde mâni bulunur. Manzum-mensur karışık hikâyeler vardır.

Bazı hikâyeleri beklenmedik sonla biter. Buna en güzel örnek “Bahçıvan” ve “Son Muska” adlı hikâyeleridir. Beklenmedik sonra bitirmesinin sebebini yazar, şöyle açıklar: “Aslında kendimi şaşırtmaya çalışıyorum. Tahmin edilir olmak, bir kurgunun başına gelebilecek en büyük talihsizliktir. O yüzden asıl emeği sona vermeli çünkü orası okurla yollarınızı ayırdığınız yerdir. Bir daha karşılaşıncaya kadar birbirinizin hafızasında iyi bir izlenimle ayrılmalısınız” (Keskin, 2014).

Betimlemeler çok fazla kullanılmıştır. Kahraman anlatıcıya, yazar anlatıcıdan fazla yer verilmiştir. Bu kitaptaki hikâyeler ilgi çekici değişik kurgularla dikkati üzerine çekmiştir.

Beşinci Düğme saf insanın çocuksu duyarlığının modern zamanın dişlilerine direnişidir. İroninin Türk edebiyatındaki kalelerinden biri olmaya aday niteliğindeki kitapta yazar; okuru, dünyayı algılayamayan sıra dışı karakterleriyle tanıştırmaya çalışır (Koyuncu: 2020). Kitap, Arnavutçaya çevrilmiştir (Erkovan, 2018).

1.1.1.2. Soğuk Taht

Naime Erkovan’ın ikinci hikâye kitabıdır. 2012 yılında İstanbul’da yayımlanmıştır. 20 hikâye yer alır.

“İyi Yolculuklar Majesteleri” adlı hikâyesi krallıkları ve yönetimi tanıması için yola çıkan kralı konu alır.

“Bir Kral Uyurken de Kraldır” adlı hikâyesi ilk hikâyeyle bağlantılıdır. Kral krallığa ulaşır. İnsanların ona hayran olacaklarını düşünmektedir. Kendine güveni tamdır. Kralın olduğu yere gittiğinde hepsi uyuyordur. Çünkü geç kalmıştır. Gecikmenin şöleni ve ziyafeti kaçırmaya sebep olacağı mesajı verilir.

"Zamansız Dualar" adlı hikâyesinde Kral[23] başka bir ülkeye gider. Bu ülkede etrafı mızraklarla çevrilir. Sonra başka bir ülkeye gittiğinde bu ülkede her şeyin bir Tanrı'sı olduğunu görür.

"Aşkın En Güzel Yeri" adlı hikâyesinde Kral "ah aşk" diye mırıldanan çırağa denk gelir. Kral, atalarının defterini çıkarır. Aşkın ömrü başlıklı sayfadaki yazıları okur.

"Çocuk Sesli Meyveler" adlı hikâyesinde Kral rüya görür. Rüyasında dağın zirvesinde insanların bir halata dönüşüp birbirlerini dağdan sarktır. Diğer bir rüyasında da kendisini meyve kasesinin içinde kurt şekline bürünmüş bir şekilde görür. Ama bu meyveler kaşlarını çatıyor ve kendisine karşı öfkelilerdir. Kral yine defterinden notlar okur. Bu hikâyede fantastik anlatımın etkisi yoğundur.

"Ziyaret Denemesi I" adlı hikâyesinde Kral bir kedi çağırır. Daha sonra bir sürü kedi gelir. Kral, korktuğunu belli etmemeye çalışarak oradan uzaklaşıp köpeklerin daha güzel olduğunu söyler.

"Dövme Tabirleri" adlı hikâyesinde Kral başka bir şehre geldiğinde bu şehir sessizdir. Şehrin kralıyla görüşemeyeceğini düşününce bir evin kapısını çalar. Kapıyı bir kadın açar. Kral anlatsa da derdini, kadın duymadığı için cevap veremez. Kadının alnında dövme vardır. Bu dövmeden Kral kadının bir zamanlar kuyuda yansımasını görünce gülümser. Sebepsiz yansımasını gören kocası çocuklarına cadı olarak kadını gösterir. Kadın da kuyuya atlar. Bağırmaktan sesini kaybeder. Kral birkaç dövmeli kişi daha görür. Hepsinin hikâyesi farklıdır. Kral bunların da tabirini yapar.

"Kralın Nerede Olduğunu Ben Biliyorum" adlı hikâyesinde Kral başka bir şehre kralı aramak için geldiğinde üç adamın atın yaşayıp yaşamadığı hakkında tartıştığını görmektedir. Onlara krala götürmesi için rica eder. Biri hemen götürmek için atılır. Kral, burada ilk söylediği için onu seçer. Bu adam Kral'ı aynı geldikleri yere tekrar götürür. Diğer iki kişi de krala götürmek

[23] Kitabın kahramanı kraldan bahsederken kral kitapta büyük harfle diğer krallardan bahsederken küçük harfle yazılmıştır. Bu dikkate alınarak yazıldı.

istediğini söyler. Onlar da Kral'ı, krala ulaştıramaz. Kral'ın burada güveni sarsılır ve kendine şu sonucu çıkarır. "Kendisine istendiği zaman ulaşabilmek kralda bulunması gereken en önemli özelliktir. Kral'ın diğer önemli özelliklerinden arabuluculuk ve adaletli olmasına da vurgu yapılmaktadır.

"Aşındırmayın Eskitmeyin Tüketmeyin" adlı hikâyesinde Kral farklı bir şehre gittiğinde bu yerin kralı yılda bir kez insanlarla görüşmektedir. Bunun sebebi kıyafetleri eskimemesi içindir. Kapı aşınır diye kapıyı sürekli açmazlar. Yapılan her hareket iyice tartılıp düşünülüp ziyan olmaması için çaba sarf ederler. Kral, "büyükbabasının şu sözünü okur ziyan olmuş şeylere ağlayıp bağlanmak kadar saçma bir şey olamaz".

"Saklı Kral" adlı hikâyesinde Kral tacını birine hediye etmiştir. Pelerinini de kaybetmiştir. Kral olduğuna nasıl inandıracağını düşünür. Kral pelerininin kayıp olduğunu bildirmek için saraya gider. Sarayda biriyle karşılaşır. Yüzünü görmez. Onunla konuşurken kral olduğunu söyler. Ancak Kral, gördüğü kişinin tacını kaybettiğinden dolayı tahtında oturmayı hak etmediğini düşündüğünü öğrenir.

"Hayatı Beklemek" adlı hikâyesinde Kral bir şehre geldiğinde insan topluluğu görür. Buradakiler bir gün insanların da kanatlanıp uçabileceğini söyler. Kral bunu duyunca: "çok saçma" der yüksek sesle. Kral yine büyükbabasından notlar okur. Bu kitaba: "bir gün her şeyin saçma olduğu ortaya çıkar" notunu ekler. Sonra bunu beğenmez. "Ya o dağın arkasındaysa uçsuz bucaksız deniz" yazar. Kral'ın burada saçma olan şeylerin de bir gün mümkün olabileceğine inandığını göstermektedir.

"Ziyaret Denemesi II" adlı hikâyesinde Kral daha önce gittiği bir şehre gider. Kral'ı daha önceden gördüğünü hatırlayan biri: "demek yine geldin, bugün de uyuyorlar hiç şansın yokmuş" cevabını verir.

"Şair Anlama Mutluluğu" adlı hikâyesinde Kral yeni bir şehre kralla görüşmek için varır. Çok sabırlı olduğunu şu anılarıyla desteklemektedir. Küçükken muhafızlarla saklambaç oynarken muhafızların Kral'ın silahlardan korktuğunu bilmesine rağmen silah odasına bakarlardı. Yemek kokusuna tahammül etmemesini bilmesine rağmen mutfağa bakarlardı. Uyumaya mecbur

olmasa odasına bile uğramayacak iken odasına bakarlardı ve en sonunda babası gelir; görevinin başına geçmek zorunda kalırlardı. Kral birinin gelip onu bulmasını saatlerce beklerdi. Kral diğer kralın odasına girer. Bu diğer kral bir şair gibi dizeler söylemektedir. Kitapta da serbest nazım şeklinde yazılmıştır. Şiir dizelerini söylediğinde kral o dizelere uygun cümleler kurar. Diğer kralın yere kapaklanması Kral'a ilhamın geldiğini düşündürür. Oysa kral hastadır. Hikâyede ne muhafızlar Kral'ı anlamıştır ne de Kral, diğer kralı anlamıştır. Sonunda büyükbabasının sözünü okur. "İnsan kendisine anlamış mı ki başkasından bunu beklesin".

"Herkes Bana Baksın" adlı hikâyesinde Kral farklı bir şehre geldiğinde bu şehirde bir adam dört ayak üstünde koşarak köpek gibi hareket eder. Bir kız herkes bana baksın der ve uzun saçlarını uzatır. Diğer kız bülbül gibi şakır. Bir diğeri ipte durur. Yine kitabın sonunda her hikâyedeki gibi büyük babasından notlar okur. Bu hikâyede de nazım şeklinde dizeler vardır.

"Balkondaki Kıpırtılar" adlı hikâyesinde Kral, diğer kralın sarayına giderken yolda çok güzel evler görür ve gözlerini alamaz. Diğer kral kazandığı parayla çit alıp çember çizerek kendilerini korumaya alır. Kral yine çember yapmak için çit almaya gider ve uzun zaman sonra gelecektir. Kral'a beklemesi için söylerler. Ama Kral vaktinin olmadığını söyler.

"Gelişigüzel" adlı hikâyesinde Kral, başka şehirdeki bir kralla görüşür. Burada Kral: "vakti gelen hiçbir değişimi erteleyemezsin", mesajını verir.

"Ziyaret Denemesi III adlı hikâyesinde sonraki şehre geldiğinde Kral'a, şehirdeki kadınlar kova dolusu buz, domates, soğan, patates atarlar. Kral canını zor kurtarır.

"Daha Sonra Yine Gelirim" adlı hikâyesinde Kral başka bir şehre gittiğinde hangi eve gitse herkesin yemek yediğini görür.

"Uğursuzluk Kitabesi" adlı hikâyesinde Kral farklı bir şehre gittiğinde burada kitabe görür. Kitabede, nelerin uğursuzluk getireceğine dair yazılan yazıları okumaktadır. Nazım ve mensur karışık yazılmıştır.

“Tahta Kurdu” adlı hikâyesinde Kral en sonunda evine kendi şehrine dönmek için yola koyulur. Şehrine vardığında krallığının yok olduğunu her yerin kum olduğunu sadece kapının kaldığını görür. Her şeyinin sonunu tahta kurdu getirir.

Bu kitaptaki hikâyeler birbirleriyle bağlantılıdır. Uzun hikâye şeklindedir. Kraliçe, oğluna krallıkların nasıl yönetildiklerini görmesi için yola çıkmasını emreder. Kraliçe oğluna atalar defterini verir. Atalarının hayatı boyunca edinmiş olduğu bilgileri bu deftere kaydetmişlerdir. Kraliçe de oğluna bu defteri krallıklara ilgili tecrübelerini yazması için verir. Kral farklı şehirlere gidip diğer krallarla tanışmaya çalışır. Kral hayaller kurarak kendisini güzel karşılayacaklarına dair beklentilere girer. Ama sonunda hep hayal kırıklığına uğrar. Her defasında bir şey çıkar ve krallarla tanışamaz. Tanışsa da istediği sohbeti gerçekleştiremez. Kralın hevesle diğer krallarla tanışmaya gitmesi ve gittiği yerde insanları kendine hayran bırakacağına olan inancı ve bundan dolayı insanların onsuz yaşamaya bile tahammül edemeyeceğini düşünürken bunun aksi gerçekleşince değer görmeyince kralın yaşadığı hayal kırıklıkları konu alınır. Her hikâyede Kral, hikâyenin sonlarına doğru o günkü olayla ilgili büyükbabasının defterindeki ders niteliğindeki notlarını okur. Bu notlar okuru düşündürür. Sorgulamasını sağlar. Bu notlar, tecrübelerle yazılarak insanın hayatına yön vermesinde etkilidir. Fantastik anlatımının etkisi bu kitapta fazlasıyla görülür. Birkaç hikâye mensur-nazım karışık şeklinde yazılmıştır.

Ülke ülke gezen bir kralın başka krallarda kendini görmek isterken, dünyanın bir oyun ve oyalanma yeri olduğunu dehşetle fark edişidir. Erkovan bu kitapta fantastik anlatımının dozunu artırır ve tüm insanlar için geçerli bir gerçek olan "yabancılaşma" ya işaret eder (Koyuncu: 2020).

“Soğuk Taht” kitabında tek başına yollara düşen bir kralın hikâyesini anlatırken neden bir gezgin, derviş ya da bir çoban değil de kral olduğunu şöyle açıklar: “Doğu derin bir saygı anlayışıyla kuşatılır. Büyükler konuşur, küçükler susar. Ama Batı’da tam tersidir. Bu nedenle bir kralın, ona göre zayıf insanî yönlerini göstermekte daha az çekincesi vardır. Dervişin böylesi öykülere alma

hadsizliğini yapamam" (Akyüz, 2015). Ayrıca dervişin Erkovan'a göre dünyayla değil, kendisiyle davası olan insan olduğuna dikkat çeker.

Kralı seçmesinin diğer sebebi olarak insanlardan soyutlanarak bir yaşam sürdüğünü dile getirerek şu sözleriyle yazar okurlarına aktarır:

"Kral olmasının diğer bir sebebi de her tür imkana sahip olmasına rağmen dünyayı ve insanı tanıma şansından mahrum olmasıdır. Gerçek insanlarla karşılaşmak onun için yenidir. Onun Dünyaya ne kadar yabancı olduğunu göstererek böyle bir gerilimden de ancak öykü doğabilir (Akyüz, 2015)".

Naime Erkovan Soğuk Taht'ın son kısımlarını büyük bir keyifle yazdığını söyler[24].

1.1.1.3. Asılsız Hikâyeler

Erkovan'ın üçüncü hikâye kitabıdır. 2014 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır. Asılsız Hikâyeler 'de 21 hikâye vardır.

"Her Şeyi Bilen" hikâyesi betimlemelerle başlar. "Tanrı bilir, Tanrısal bakış" ifadelerine çokça yer verir. Doğanın ardındaki gizli şeyleri, insanın içini yalnızca Tanrı'nın bileceği mesajı verilir.

"Dipnotlu Dualar" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı çaresizliğini Allah'a dua ederek gidermeye çalışır.

"Çocukların Ulaşamayacağı Yerlerde" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı çürümek ister. Farklı duygular içinde oradan oraya savrulur. Fantastik anlatımın izleri belirgindir.

"Neredeyse Kahraman" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı Atilla isminde biriyle görüşmek için ofise gitse de bir türlü görüşemez.

"Kontrolör" adlı hikâyesinde doktor hastaya hayal kurmayı yasaklar. İşini şansa bırakmamak için yanına bir kontrolör verir. Her hayal kurduğunda

[24] Kaynak Kişi: Naime Erkovan. Instagram üzerinden kendisine ulaşılmıştır.

kontrolör iğneyi batırır. Hasta en sonunda ellerinin olmadığını hayal eder. Hasta acı pahasına hayal kurmaktan vazgeçemez.

"Şişeyle Sohbet" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı bir şişe bulur. Bu şişenin içinde cin vardır. Dilekleri gerçek kılar. Kahraman anlatıcı yıllarca ne dileyeceğine karar veremez. Üçüncü dileği cinin onu merak etmesidir. Kahraman anlatıcının yalnızlığına vurgu yapılmaktadır.

"Kendini Anlatan Öykü" adlı yazısı öykünün nasıl kurgulanması gerektiğini anlatan makale niteliğindedir.

"Ne Biçim" adlı hikâyesinde Alegor'un ailesinin onu anlamadığını ve insanların sanatını bir gün keşfedeceği inancı sarsılır. Alegor adlı yazarın hayatından bir kesit anlatılır.

"Takvim Hikâyeleri" adlı hikâyesi çok özgündür. Dünyada bir ilk ya da nadir örneği bulunabilen bir şekilde yazılmıştır. Dört sayfa takvim yaprağı var. Bu takvim yapraklarının altında ince anlam taşıyan cümleler vardır.

"Pedallı Dünya" adlı hikâyesinde işe giderken yalnızca binaları gören adam; eve dönerken dünyayı gören adamdan bir kesit anlatılır. Bakma ve görme vurgusu yapılmaktadır.

"Sahipsiz Mektuplar" adlı hikâyesinde paçavralar içindeki adam panayırda gezerken çadıra girer. Çadırdan çıkmak için bir hikâye anlatması istenir. O da postacı konusunu ele alan ilginç acıklı bir hikâye anlatır. Hikâye içinde hikâye anlatılmaktadır. Çerçeve anlatım kullanılmıştır. Dış hikâye yine bir kesit (Çehov) hikâyesiyken iç hikâye olay örgüsüyle (Maupassant tarzıyla) yazılmıştır.

"Bir Gün" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcıya sevgilisi sürekli: "beni özlemiyor musun?" diye sorar. Sevgilisinin özlemesi için bir sürü yol dener. Kahraman anlatıcı en sonunda bu sevgiye layık olmadığını düşünerek not yazar. Notta: "ben yokken özlemeyi göster. Ancak o zaman geri dönebileceğini" söyler.

"Çorba Marşı" adlı hikâyesinde yaşlı kaptanın çorba sırasından deniz yolculuğuna uzanan bir kesit; yoğun betimlemelerle anlatılır.

“Ebedi Huzursuzluk” adlı hikâyesinde Sofia Alva adlı karakterin kiliseleri gezerek huzur araması konu alınmaktadır.

“Bakarız” adlı hikâyesinde bir çift vardır. Adam sürekli eşinin her lafına “bakarız” der. Kadının zamanla güveni azalır. Değersiz hisseder. Yıllar sonra yaşlandıklarında; kadın bakkala gideceğini söyleyince adam: “hemen gelirsin değil mi?” Diye sorar. Bu sefer kadın “bakarız” cevabını verir. Yolda her şeyi tek tek inceleyip bakar. Uzun zaman sonra ilk defa kendini bu kadar özgür hisseder.

“Dipsiz” adlı hikâyesinde bir kadın dürbünle insan yüzü arar. Birden yaşlı bir adamı bulur. Dürbünle onu gözetler.

“Ş Denemesi” adlı hikâyesinde Şemsettin Bey dünyanın değişmesiyle birlikte adını yazmayı öğrenmek ister. Fantastik kabuslar görür. Uyumamaya Çalışır. Ve en sonunda adını yazmaya çalışırken i harfine bakıp adının İbrahim olmasına karar verir. Hikâyede “ş” harfiyle ilgili kelimeler yoğundur.

“Tani’nin Doğuşu” adlı hikâyesinde Tani ismindeki bir çocuk arkadaşlarıyla saklambaç oynar. Ebe kendisiyken arkadaşlarına oyun yapar ve kendisi bir kayaya saklanır. Daha sonra saklandığı yerden çıktığında arkadaşları tuhaf bakar. Tani’nin rengi gitmiş gri renge dönüşmüştür. Tani doğum gününde herkesin eski rengine dönmesi için dilek dileyeceğini düşünürken kırmızı bir bisiklet diler. Tani’nin rengi siyah-beyaz kalır. Hikâye kurgusunu fantastikten almıştır.

“Tani’nin Dünyası” adlı hikâyesinde Tani’nin Doğuşu adlı hikâyesinin devamıdır. Bu hikâyede bilim kurgu tekniği kullanılmıştır. Tani her şeye dokununca bütün dünya gri renge bürünür.

“Tani’nin Kaderi” masal türünde yazılmıştır. Olağanüstü anlatım zirve yapar. Asılsız Hikâyeler kitabının olağandışı hikâyesidir. Bilinmeyen zaman, bilinmeyen yerde masal kahramanlarının da yaşadığı dünya vardır. Tani’nin imparatorluğu hakimdir. Her şey hâlâ gridir. Hikâyenin sonunda gri olan tek renk kaya kalır. Her şey kendi rengine döner.

“Prospektüs” kitabın sonunda bir “prospektüs” yer alır. Burada hikâyelerini yazdığı tekniklerden bahseder.

Erkovan, prospektüsü kitabın sonunda bulunması gerektiğine inanır. Eğer kitabın başında olsaydı okurun hayal gücüne zincir vuracağını söyler. Prospektüs olmasaydı okurun, hikâyeleri farklı tekniklerle yazıldığını anlamayacak; prospektüs sayesinde hikâyeyi geri dönüp tekrar inceleyeceğini söyler (Akyüz, 2015).

Her hikâye seçilmiş üslup ve farklı tekniklerle yazılmıştır. Makaleye de yer verilmiştir. Hikâyelerinde hayal gücüne fazlaca yer verilir. Özellikle: “Tani üçlemesi, Şişeyle sohbet, Kontrolör, Ş Denemesi” adlı hikâyelerinde hayal gücü yoğun bir şekilde hissedilir.

Erkovan, Tani üçlemesini sırayla fantastik- bilim kurgu - masal türlerinde yazdığını açıklar. Amacı sürekli karıştırılan bu üç kavramın ayrı kuralları olduğuna dikkat çekmektir (2019: 118-119). “Tani’nin Doğuşu, Tani’nin Dünyası ve Tani’nin Kaderi” isimli öykü üçlemesini yazdığını, üç öyküde ortak olan bir imgenin, farklı bir kurguda nasıl türü değiştirebileceğini orada görebildiğimizi anlatır (Akyüz, 2015).

Asılsız Hikâyelerde ayrıca çerçeve anlatım, bilinç akışı, olay ve durum hikâyeleri, Makale, Takvim hikâyeleri, diyalog, zaman daralması ve genişlemesi tanrısal bakış, ben anlatıcısı, ikinci anlatıcı, parodi, ironi, kişileştirme ve medyalar arası gibi teknik ve anlatıcıların yer aldığına dikkat çeker (2019: 119).

“Erkovan, Asılsız Hikâyeler”in en büyük meydan okuması olduğuna vurgu yapar. (Akyüz, 2015).

Erkovan, Asılsız Hikâyeler” için; her şeyin bir kurmaca, her şeyin gerçek hayatın yalnızca puslu bir yansıması olduğunu dünyanın da bir oyundan ibaret olduğunu dile getirir (Keskin, 2014)[25].

[25] Keskin, Nagihan (2014). "https://www.iha.com.tr/haber-naime-erkovan-kendimi-sasirtmaya-calisiyorum-346603/ (04.03.2023).

1.1.1.4. Ay ve Güneş Kumpanyası

Erkovan'ın dördüncü hikâye kitabıdır. 2015 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır. 14 hikâye vardır. Ay ve Güneş Kumpanyası Eskader 2015 Kültür Sanat Ödülleri'nde yılın en iyi hikâye kitabı seçilmiştir.

"Yönlerin Savruluşu" adlı hikâyesinin kahramanı Şehrazat vardır. İşitme boruları sokağa sarkınca bir ucu Şehrazat'ın kulağında diğer ucu dinleyende olurdu. Şehrazat bu borularla hikâyesini karşı tarafa anlatırdı. Dinleyenler hikâyeyi beğendiğinde Şehrazat'a yiyecek verirlerdi. İnsanlar çoğu zaman hikâyeyi böler. Kendi istedikleri gibi anlatmasını söylerdi. Bu hikâye Binbir Gece Masalları'ndan izler taşır.

"Uyumayan Topraklar" adlı hikâyesinde Kum Adam yeryüzündeki bütün çocuk odalarını dolaşıp o çocukları derin uykuya daldıran fantastik bir öyküdür.

"Soylu Sinbad" adlı hikâyesinde denizlerde yaşayan Sinbad elması korumak için canavardan kaçar. Sinbad kaçtıkça canavarın uzuvları çoğalır. Bu hikâye Binbir Gece Masalları'ndaki Denizci Sinbad'dan esinlenmiştir. Yoğun fantastik anlatım içerir.

"Leyla Yolu" adlı hikâyesi, Fuzuli'nin Leyla ve Mecnun adlı hikâyesinin farklı yorumlanmış şeklidir. Leyla o kadar çirkindir ki. En sonunda bekçiye çukur kazdırır. Çıktığında güzel olabilmek için o çukura girer.

"Tekinsiz Denizler" adlı hikâyesi kaptanın yolculuğunu anlatır. Hikâyenin içinde mektup vardır.

"Anka'nın Çaresizliği" adlı hikâyesinde Anka kuşunun ihtişamından onun göklerde uçuşundan bahsedilir. İnsanlar, Anka kuşuna tanrısal özellikler yüklemek ister. Anka kuşu bunu kabul etmez.

Simurg, Pers mitolojisinde ve edebiyatında geçen olağanüstü bir kuştur. Doğu'nun hikâyelerinde yer alır[26]. Naime Erkovan, bu mitolojiden esinlenerek yeniden ele aldığı hikâyedir.

"Kutsal Mübadele" adlı hikâyesinde masallara efsanelere konu olan Kaf Dağı kısaca anlatılır.

"Mutlu Ho Ho'lar" adlı hikâyesinde Noel'i anlatır. Kahraman Santa'dır. Santa Claus, İngilizcede Noel Baba demektir. Hikâye kahramanı, adını buradan almıştır. Noel baba insanların tombala oynadığını görünce şaşırır. Santa, Noel gününde yılbaşının kutlandığını görünce öfkelenir. Santa, Noel Baba'ya onun şekerine kalmadığını şeker bayramı olduğunu söyleyerek ona olan öfkesini ortaya koyar.

Noel Hristiyanlar için dini bir rutin iken Türkler, bunu yılbaşı olarak tombala oynayarak kutlamaktadır. Kahraman anlatıcı Noel Baba'nın şekerini seçmek yerine Müslümanların bayramı olan Şeker Bayramı'nı tercih ediyor. Batı'nın değerlerine karşı çıkıyor.

"Toz Bulutlarının Cazibesi" adlı hikâyesinde kötülükten uzakta büyümüş Parsival adlı kahramanın büyüyünce iyi bir Hristiyan olacağı anlatılır. Parsival bir toz bulutu görür ve onun peşine takılır. Mekke'ye vardıklarında Parsival uyanır. Surre emini genç adam: "korkma buradaki bulutlar sadece hayır barındırır", diyerek Parsival'i sakinleştirir.

13. yüzyılda yazılmış bir epik şiir olan Parsifal'den esinlenerek yazılmıştır. Mitik İngiliz Kralı Arthur zamanının bir şövalyesi olan Parsifal'in Kutsal Kâse'yi bulmak için geçirdiği serüvenler anlatır[27]. Parsival, iyi bir Hristiyan olmak isterken kendini Mekke'de bulması yönüyle İslamî mesaj içerir.

"Çakıl Taşlarının Gölgesinde" adlı hikâyesinde Kont rüyasında bir kadının kendisine avucundaki çakıl taşlarını göstererek: "bunlar senin nasiplerin", der. Kont, bu rüyadan etkilenir. Aradan bir zaman sonra devlet

[26] https://tr.wikipedia.org/wiki/Simurg (07.04.2023)
[27] Ayrıntı bilgi için bknz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Parsifal (07.04.2023)

başkanının ricasıyla bir seyahate çıkar. Seyahat sonunda evinde büyük bir törenle karşılaşır. Kont yine bir rüya görür. Rüyasında yabancı bir adam taşların bulunduğu tarafa dokunmak için yaklaşır. Uyandığında taşları yerinde görür. Bu hikâyede fantastik anlatımın yoğunluğu göze çarpar.

"Batıya Çağrılan şiir" adlı hikâyesinde şiirle nesir karışık yazılmıştır. İçinde yer alan şiirde tekrarlar verilerek ahenk sağlanır. Şiirde "doğuya doğuya" tekrarlanır. Yazar, şiirin sadece Doğu kültürüyle beslenemeyeceği Batı kültüründen de yararlanması gerektiğini vurgularken Batı'dakilerin de Doğu'nun köklü şiirlerinden haberi olmamasından yakınır. Hikâyenin bazı yerlerinde, kesintisiz dökülen kelimeleri göstermek için kelimeler arası boşluk bırakılmadan yazılmıştır. Kahraman anlatıcı nesir ve şiir arasında ikilemde kalmıştır.

"Dağ Sesi" adlı hikâyesinde Doğu'nun Ferhat ve Şirin hikâyesi anlatılır. Ferhat dağları sabırla deler. Sabır onun vücut bulmuş hâlidir.

Hüsrev ile Şirin, hikâyesi Anadolu'ya uyarlanarak farklı varyantların ortaya çıkmasını sağladı. 10. yüzyılda Firdevsî'nin Şehnâme'sinde işlenmiştir. Türk edebiyatında merkeze Hüsrev yerine soyut bir aşk kahramanı olan Ferhad'ı koyarak ilk defa Ferhâd u Şirin adıyla kaleme alan Ali Şir Nevaî'dir[28].

"Altın Pusula" adlı hikâyesinde Batı'nın Robinhood karakterini konu alır. Zenginden alır. Fakire dağıtır.

"Hey Hey" adlı hikâyesi Türklerin kültürel mirası olan Dede Korkut Hikâyelerinden esinlenerek yazılmıştır. Dede Korkut'un duaları sayesinde savaşlar, Türklerin lehine yön değiştirir. Destansı hava vardır.

Bu kitabı okuyup iyice anlayabilmek için kitapta yer alan Doğu'daki ve Batı'daki birtakım hikâyeleri bilmek gerekir. Bu hikâyelerinin çoğu Doğu kültürünün etkisiyle yazıya dökülürken bir kısmı da Batı kültürünün etkisiyle yazılmıştır. Batı ve Doğu'nun önemli hikâyeleri, ana kahramanları aynı olacak şekilde benzer kurgu ve farklı bakış açılarıyla yeniden kaleme alınmıştır. Yazar:

[28] https://tr.wikipedia.org/wiki/Ferhat_ile_%C5%9Eirin (07.04.2023).

“Binbir Gece Masalları, Sinbad, Leyla ve Mecnun, Anka Kuşu, Kaf Dağı, Hey Hey” (Dede Korkut) hikâyeleri klasik bir yapıt haline gelmiş Doğu’nun hikâyelerdir. Erkovan, bu hikâyeleri farklı kurgularla ele alıp yeniden meydana getirmiştir. Bu kitapta Batı’nın etkisinde yazılmış hikâyeler de vardır. Bu hikâyeler: “Mutlu Ho Ho’lar, Noel’i konu alır. Toz Bulutlarının Cazibesi”, Parsifal karakterini konu alır. “Altın Pusula” Robin Hood karakterini konu alır.

Naime Erkovan Batı’nın kültürünü Doğu’ya, Doğu’nun kültürünü Batı’ya aktararak öyle olsa nasıl olurdu şeklinde kurgular (İki Mısra Aras, 2021). Doğu'nun ve Batı’nın klasikleşmiş hikâyelerinin farklı şekilde yorumlanmasıyla fantastiğin dozu daha da artmıştır. Detaylıca betimlemelere yer verilmiştir.

Avrupa’da doğup büyümüş biri olarak kültürümüzü tanıtma amacı gütmektedir. (Koyuncu: 2020). Doğu’nun ve Batı’nın mitik karakterlerini karşı karşıya getirir, mekânlarını değiştirir. Masalların fantastik dünyasından, geleneksel anlatılardan ve kahramanlardan gündeş verimler devşirir. Kurmacanın gücüyle Doğu’yla Batı efsaneleri birbirine karışır (Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı, 2016: 169-170).

1.1.1.5. Olay Berlin’de Geçiyor

Erkovan'ın beşinci hikâye kitabıdır. 2017 yılında İstanbul’da yayımlanmıştır. Bu kitapta 15 hikâye yer alır. “Bana Olanlar” ve “Şehre Olanlar” şeklinde iki bölüme ayrılmıştır.

Olay Berlin’de Geçiyor hikâye kitabıyla, TYB Öykü Ödülü’ne layık görülmüştür[29].

Bana Olanlar

“Gör” adlı hikâyesinde okula fotoğrafçı gelir. Öğrencilerin fotoğraf çekilmek için hazırlık yapmaları nasıl durmaları gerektiği betimlemelerle anlatılır. Kahraman anlatıcı bu durumdan memnun değildir. Kahraman anlatıcı yolda tabut satan dükkânı görür. Sonra Noel bitimi evlerin durumunu, parktaki

---

[29] "Berlin’de gri bir duvar". *Yeni Şafak Kitap*. 14 Şubat 2018. https://www.yenisafak.com/hayat/berlinde-gri-bir-duvar-3121465 (03.03.2023).

anneleri âdeta betimlemelerle resmeder. Durum hikâyesidir. Hikâyenin de adının etkisiyle görme hakimdir.

"Dokun" adlı hikâyesinin başında deniz tasviri vardır. Kahraman anlatıcı: "denizi hisset", der. Sonra hastane tasviri görülür. Burada kalbini hisseder. Hayvanat bahçesine gittiğinde hayvanın elindeki yemeği yerken onun varlığını hisseder. Hastaneye bir dahaki gidişinde ölümü hisseder. Mavi yeleğe dokunarak mavi rengi hisseder. Özgürlüğü hisseder. Durum hikâyesidir. Bu hikâye dokunmanın etkisi üzerine yazılmıştır.

"Kokla" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcıya annesi kimseden bir şey almaması için tembihler. Kahraman anlatıcı okula giderken yol boyunca lezzet içeren kokular duyar. Bunlara kapılmamak için kendisiyle savaşır. En sonunda bu gördüğü lezzetli yiyecekleri çok kötü bir lokantadan çıktığını hayal ederek vicdanını rahatlatır. Bu hikâyede koklama duygusu çok yoğun bir şekilde işlenmiştir. Durum hikâyesidir.

"Tat" adlı hikâyesinde öğretmen seçilmiş olan öğrenciyi elinden tutup takvimin karşısına dikip çikolata vermektedir. Bu sefer kahraman anlatıcının elinden tutmuştur. Bu hikâyede tat alma duyusu işlenmiştir. Durum hikâyesi şeklinde yazılmıştır.

"Duy" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı çimlere uzanıp ölmeyi taklit eder. Sonra kilisenin on iki kere çalan çanıyla kalkar. Diğer bir gün ezanı ilk defa duyar. Bu sesle seve seve ölüme gidebileceğini söyler. Bu hikâyede duyma duyusu hakimdir. Durum hikâyesidir.

Şehre Olanlar

"İs" adlı hikâyesi yazar anlatıcı tarafından ifritin peşine düşmüş baca temizleyicisi ve meraklı kız anlatılır. Durum hikâyesidir.

" Sarı Kâğıttan El" adlı hikâyesinde bir çocuk tezgahtaki oyuncak treni almak için gelir. Kadın mutlu para vermesi şartıyla alabileceğini söyler. Kadın babasının inşaatta yüksek yerde kan ter içinde görür ve bu paranın mutlu olmadığını söyler. Çocuk bayramda para getirir. Kadın bunun da mutlu para olmadığını söyler. Bayram günü çalışmak zorunda kalan adamlar, patron izin

vermediği için ülkeyi terk edemeyen insanlar… Yabancı ülkelerde yaşayanların parası hep mutsuz olduğunu söyler. Naime Erkovan'ın hayatından iz taşıdığı çok açıktır. Durum hikâyesidir.

"Bir Mahkûm ve Bir Şehir" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı ne yapıyorsa mahkûm de öyle yapıyor. Mahkûm nefsi temsil ediyor. Durum hikâyesidir.

"Köln Radyosu" adlı hikâyesinde kahramanı anlatıcı can havliyle kaçan insanların adım sesini duyar. Sonra televizyon açılır. Harp olmuş binalar bomba görüntüleri ekrana gelir. Durum hikâyesidir. Rusya'yla savaşan devletleri anlatır.

"Perondaki Duvar" adlı hikâyesinde Berlin Duvarı'nda hiçbir trenin durmaya cesaret edemeyeceğini kahraman anlatıcı aktarır. Tren yolculuğu tasvirlerle gözümüzde canlanır. Durum hikâyesi şeklinde yazılmıştır.

"Uzun Ömürlü Sır" adlı hikâyesinde yaşlı adam öldüğünde evindeki eşyalardan beğendiğini almak için yeğeni gelir. Kalanını da kiracılara bırakır. Kiracılar da yıllardır bu eşyaları gözler. Bir gün kiracı hazine olduğunu düşünüp duvarı kazar ama sonunda hazine olmadığını görürler. Maupassant tarzında yazılmıştır.

"Yaz Kaybı" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı yazın gelmesinden nefret ettiğini söyler. Sebebi ise herkesi etkisi altına alarak kendine has kıldığından yakınır. Yazın gurbetçiler memleketine döner. Kahraman anlatıcı memleketine gider. Arkadaşının da memleketine gideceğini görür. Ona çıkarken soru sorduğunda arkadaşı sadece başını sallayınca sinirlenir. Sonra tekrardan evlerine geldiklerinde arkadaşını okulda görmez. Kahraman anlatıcı arkadaşının öldüğünü düşünür ve onunla kapının önünde az konuştuğu için pişmanlık duyar. Durum hikâyesidir.

"Sıcak Hayaller" adlı hikâyesinde Jan ve Julia gözlük takıp kumaşçıya gidip daha fazla kumaş alamaya çalışırlar. Satıcı fark etmesin diye dikkat dağıtacak hareketler sergilerler. Eve gidince bu kumaşları işlerler. Bir gün kaçmaya çalışırken gazete manşetlerinde kendilerini görürler. Normal bir

vatandaş olana kadar beklerler. Aile, sonra gitmemeye yani kalmaya karar verir. Maupassant tarzıyla yazılmıştır.

"Sen Duvarsın" adlı hikâyesinde yaz geldiğinde herkes tatile gittiği için kahraman anlatıcının canı sıkılır. Her yaz kendisine bir uğraş arasa da zamanını duvara bakarak geçirir. Berlin Duvarı yıkılmıştır. Durum hikâyesi şeklinde yazılmıştır.

"Hisskablelvuku" adlı hikâyesinde gurbetçi insanların eskiciden alınmış eşyalarla dolu evleri tasvir edilirken aynı zamanda insanların bu durum karşısındaki hisleri anlatılır. Durum hikâyesidir.

Bu kitap iki bölümden oluşur. "Bana Olanlar" ve Şehre Olanlar". Bana Olanlar bölümünde beş duyu organının isimlerinden oluşan hikâyeler vardır. Her bölüme epigraf koyulmuştur. Bu epigraflarda "uzak ülke" kelime grubu sıklıkla geçer. Burada uzak ülke olarak bahsettiği Türkiye'dir. Her duyu organı, dikkat çekici betimlemelerle okura hissettirilerek anlatılmıştır. Ezanı ilk defa duyması, en sevdiği tatlı olan waffle, mis gibi kokan kahve kokusu… Bir resim çizer gibi tasvirlerle anlatılmıştır. "Sıcak Hayaller" ve "Uzun Ömürlü Sır" adlı hikâyeleri Maupassant tarzıyla (olay örgüsü) yazılmıştır. Diğer hikâyelerinde Çehov tarzının (durum) baskın olduğu görülür.

Fantastikten gerçeğe dönüşü hissedilen, bu kitabında Almanya'ya göç eden gurbetçi Türklerin yaşadıklarını kendine özgü üslûbu ve kurgusal zenginliğiyle anlatmıştır. Hikâyeler, küçük bir çocuğun gözlem gücü, dizginlenemez merakı ve hayata dair soruları üzerinden şekillenmektedir. (Harmancı: 2019).

Psikanalitik eleştiriye göre bir sanat eserine yazarın bilinçaltında kalmış isteklerini, korkularını vb. taşıyan bir belge olarak bakabiliriz. Ancak her zaman sanatçının psikolojisine yönelmez (Moran, 2016: 152-156). Kitapta gurbetçilere sık yer verilmesi, "yabancı ülkede yaşayanların parası üzgün olur" (s.54) cümlesi gurbette yazarın zorluklar çektiğinin göstergesidir. "Koku" adlı hikâyede kahraman anlatıcı, yurt dışındayken yiyeceklere ne idüğü bilinmez hayvanların yağlarından koyulduğunu dile getirerek yiyeceklere tedirginlikle yaklaşması (s.26); yurt dışında Müslümanların yaşadığı en büyük sorunlardandır. Kahraman

anlatıcının, Berlin sokaklarında gezerken beş duyu organlarıyla hissettikleri, Yazın arkadaşları tatile gittiği için arkadaşlarından uzak kalması bu yüzden yaz mevsiminin kendisini yalnız hissettirmesi yazdan nefret etmesine sebep doğurur. "Köln Radyosu" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı Türkçeyi cilalı diye niteler. (s.64) Yazar Almanya'dayken Türkçeden uzak kalması hikâyesine yansımıştır. Bu kitap yazarın hayatından izler taşıdığını gösterir. Yazarın uzun süre Berlin'de hayatını geçirmesi kitabın adında da Berlin'in yer alması hayatından iz taşıdığını gösterse de tamamen yazarın hayatını yansıtmaz.

Olay Berlin'de Geçiyor kitabı anısal gibi gözükse de kendi anılarına çok az yer verdiğini kurgusal olduğunu yazar bize aktarır. (İki Mısra Arası, 2021).

1.1.1.6. Akvaryum Fırtınası

Erkovan'ın altıncı hikâye kitabıdır. 2018 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır. Bu kitapta 20 hikâye yer alır. Bu kitaptaki hikâyeler birbiriyle bağlantılıdır.

"Tuhaf Şeyler" adlı hikâyesinde doğanın git gide bozulmasıyla gelen, kuraklık, canlıların normalden farklı olmaları, insanların eskisi gibi olmadıklarını, gülmeyi unuttuklarını ele alır.

"Beni Öyle Göremezsin" adlı hikâyesinde kapı çalar ve Tülin kapıya doğru yönelir. Bir ses duyar beni öyle göremezsin diye. Hikâyenin adı buradan gelir. Çocuk içeri gelir. Tülin'e sorular sorarak kısa bir kesit anlatılır.

"Adın Tili" adlı hikâyesinde Tülin adlı karakterin evine Furkan Emin isminde bir çocuk misafir olarak gelir. Bu çocuk Tülin'e daha kolay söylendiği için "Tili" der. Tülin de Furkan Emin'e "Min" der. Çocuğa bu ev farklı gelmektedir. Oyuncak yoktur. Yastıklardan çadır yapar. Tülin onu izlerken hayallere dalar.

"Çocuklar Büyüsün Tili" adlı hikâyesinde Tülin annesinin onun dışarıya çıkmasına izin vermemesinin sebebi çok çabuk hasta olmasıdır. Büyüyünce sebebinin insanlara güvenmediğini için vermediğini öğrenir. Her şey yasak olunca o da çareyi hayal kurmakta bulur.

“Uyudun Mu Tili” adlı hikâyesinde Min bir yapboz parçası bulur. Bu yapboz parçası yıllar önce Tili'nin kaybettiği yapboz parçasıdır. Bu parça kaybolunca yapboza küser ve bir daha yüzüne bakmaz. Kaybolan parçayı görünce şaşırır ve gözleri dolar.

“Ne Zaman Diner Tili” adlı hikâyesinde Min dışarı çıkmak ister ama Tili yıllardır eve kapanmıştır. Dışarı çıkarsa kendisini ne bekleyeceğini bilmez. Aniden yağmur bastırır. Tili korkarken Min teselli verir.

“Resimlerimiz Canlansa Tili” adlı hikâyesinde Tili, resminde sadece bir ev yapar ve insan yoktur. Min’in yaptığı resimde kocaman gülüşleriyle beş çocuk vardır. Tülin kendi çocukluğunu sorgular.

“Ayakkabılarım Neden Küçüldü Tili” adlı hikâyesinde Min Tili’nin topuklu botlarına giyer ve küçük olduğunu söyler. Tili de Min’e büyüklük küçüklük kavramını anlatır.

“Üşümesin Tili” adlı hikâyesinde Min tekrar dışarı çıkmak isteyince kahvaltıyı olabildiğince zamana yayarak hazırlar. Min camın açılmasının ardından “hava üşümüş onu içeri aldım” deyince kahvaltıyı saatler geçse de hâlâ hazırlamadığını ve çocuğun aç kalabileceğini fark eder.

“Sadece Bakıyorum Tili” adlı hikâyesinde Tili sonunda dışarı çıkarmaya karar verir. Hazırlanırken yine zamana yayarak yavaş yavaş hazırlanır. Parka doğru geldiğinde birden vazgeçip geri dönmek isteyince Min kendinden emin bir şekilde hızlıca parka koşar. Düşüncelere dalarak keşke Min gibi bir çocuk olsaydım diye düşünür.

“Yandın Tili” adlı hikâyesinde alışveriş merkezine geldiklerinde Min merak ettiği her yere gider. Tili hayattan ne kadar uzak kaldığını fark eder.

“Sevmek Mi Tili” adlı hikâyesinde Min hasta olur. Tili ona hikâye okur. Hikâye içinde hikâye tekniği kullanılmıştır.

“Bilemedin Tili” adlı hikâyesinde Min, hâlâ hastadır. Sessiz sinema oynamak ister. Tili bu oyunu küçükken hiç iyi oynayamadığı için bu oyun ona kötü hissettirmektedir.

“Hoca Sana Kızıyor Tili” adlı hikâyesinde Min tekrar parka gitmek isteyince Tili ezanı bahane edip akşam olduğunu söyler. Diğer gün Tili, Min’i parka götürmeye karar verir. Tam Min’e söyleyecekken öğle ezanı okunur. Min “hoca sana kızıyor” der. Tili gülmeye başlar.

“Şuna Bak Tili” adlı hikâyesinde Parka geldiklerinde su almak için markete giderken yolda sigara içen bir adam görünce Min öfkelenir. Markete girince sigaraları neden satıyorsunuz? diye sorar.

“Gidelim Tili” adlı hikâyesinde Min sonunda tekrar parka gelir. Burada geçirdiği vakitler betimlemelerle anlatılır.

“Ağaçlar Gibi Tili” adlı hikâyesinde Tili annesi gelene kadar dışarı çıkılmayacağına karar verse de Min’in ağzı kanayıp dişi düşünce doktora götürmek zorunda kalır.

“Ay Bu Tili” adlı hikâyesinde spiker ay tutulması olacağını söyler. Ay tutulmasını heyecanla beklerler. Min ay tutulması olunca her şeyin duracağını zannetmektedir.

“Acele Et Tili” adlı hikâyesinde yaprakları süpüren adamı görünce Min süpürmesinden hoşlanmaz. Tili camdan adama “beyefendi” diye her defasında seslendiğinde sesi hep bir şeylere karışır. Adama ulaşmaz. Bu seslerin karışması anlatılırken çokça duyu organlarına yer verilir. En sonunda aşağı inip adamın yanına gidince Min : “süpürme ben onlarla sonbahar oynayacağım” der.

“Başardın Tili” adlı hikâyesinde Min annesini özlediği sayıklar. Tili onu son kez parka götürür. Min’e artık hayal kurabildiğini söyler. Min giderken yağmur yağar. Tili yalnız kalır.

Bu hikâye kitabı birbirinin devamı niteliğindedir. Uzun hikâye demek yanlış olmasa gerek. Tülin (Tili) adlı karakter kendini dünyadan soyutlamış dışarı çıkmamaya kararlıdır. Yıllarca evden dışarı çıkmadığı için teknoloji ilerlemiş ve kendisi geride kalmıştır. Dışarı çıkarsa bunlara ayak uyduramamaktan korkar. Dışarıda güvensiz hissederken evinde konfor alanında kendini güvende hisseder. Kendini yıllarca eve kapatmış çocukluğunda derin acıları olmuş bir kadındır. Ama Furkan Emin (Min) gelince bu acılarla yüzleşir.

Çocuk ona iyi gelir. Furkan Emin, her çocuk gibi sorular sorarak Tülin'in kendini ve hayatı sorgulamasına, değişmesine, hayal kurmasına yardımcı olur.

Erkovan, bir dönem okula ara vermek zorunda kalınca uzunca bir süre evde kalmıştır. Bu hikâyedeki kahraman Tili ile kendisi arasında bağ kurulabilir.

Yazar, Akvaryum Fırtınası ile nahif bir kurguyla okur karşısına çıkmıştır. Akvaryum Fırtınası modern dünyada yaşayan ama onunla baş edemeyen bir karakterle başlamakta ve her sayfada okuru içine çekmektedir (Sevim, 2019).

1.1.1.7. Fantastik Şeyler

Erkovan'ın yedinci hikâye kitabıdır. 2019 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır. Bu kitapta 18 hikâye yer alır.

"Yirmi Yedi Kara Kedi" adlı hikâyesinde ay döngüsünü tamamlayacakken siyahlıktan kurtulup beyaz olmak isteyen yirmi yedi kara kedi, ateşli gözleriyle dolunaya bakınca dolunay oyularak iki damla gövdesinden düşer. Kediler bu damlayı yakalayamaz. Martı yakalar. Martı bembeyaz olur. Ay döngüsünü tamamlayamaz. Bir adam kovada ayın yansımasını görür. Elleriyle ayı kovaya batırıp çıkarır. Ay tekrar damlasına kavuşarak döngüsünü tamamlar.

"Benim İçin Önemlisin" adlı hikâyesi adam ve kadının tasvirleriyle başlar. Adamın sürekli işleri vardır. Kadını hep ihmal eder. Bir gün kadının çok üzüldüğünü görünce evde kalır. Ama bu sefer de kadının yaptığı işlere kırıcı şeyler söyler. Kadınla adamın arası gün geçtikçe daha da açılır.

"Gramofon" adlı hikâyesinde gramofon bütün güzel kadınlardan alacağını aldıktan sonra açlığını giderecek yeni kurbanlar arar. Bunun için bozuk tınılar çıkarır. Gramofonun böyle davranmasının sebebi bir gün çingene büyücünün gramofonu çok beğenerek onu çalmak için kaçırmasıyla başlar. Sonra sesinin ne kadar kötü olduğunu fark edince gramofona sinirlenip onu fırlatır ve büyü yapar. Gramofon, bu sebeple böyle davranır.

"Tik Tak" adlı hikâyesinde başkatip kimseyle konuşmaz tek yaptığı şey çalışmaktır. Kolundaki saate sürekli bakar. Bu alışkanlığından kurtulamaz. Bir gün alışkanlıklarından kurtulmak için sinemaya gider. Sinemada başrol

oyuncusu katili oyalamak için saati sorunca başkatip saate bakıp salonu terk eder.

"Pvc Kadın" adlı hikâyesinde sokağın başında kimseyle konuşmayan küçük bir el arabası olan bir adam vardır. Arabasının kenarına astığı kasetçalara benzeyen bu cihazdan bir kadın "kimlikleriniz PVC kaplanır", cümlesiyle durmadan konuşmaktadır. Satış yapamamasından dolayı esnaf bir çözüm olarak kendi akrabalarının kimliklerini kaplatmaya karar verir. Esnaflardan biri kaplatmak için geldiğinde adam geç olduğunu söyler. Diğer esnaf gelir. Bu sefer malzemesi bittiğini söyler. Adam eve gider. "Kimlikleriniz PVC kaplanır", diyen kadın adamın annesidir.

"Eski ve Yeni Timsah" adlı hikâyesinde adamı bir timsah yutar. Sonra timsahın sahibi kurtarır. Timsahın karnından çıkan bu adam zamanla timsaha dönüşür. Eski haline dönmek için timsahın tekrar yutması gerekir. Timsahı aramaya gittiklerinde timsahın insana dönüştüğünü tekrar yutamayacağını söyler. Timsaha dönüşen adam derin sulara giderken insana dönüşen adam kadının yeni eşi olur. Koyu bir fantastik anlatımla yazılmıştır.

"Vagon" adlı hikâyesinde kadın, tren yolculuğu yapar. Yoğun betimlemelerle tren tasvirleri gözümüzde canlanır. Kadın, trenden indiğinde ayna görür. Aynadaki yansımasına dokunduğunda yansıması onu aynanın içine çeker.

"Taş ve Kaya" adlı hikâyesinde taş ve kaya üzerinden çocukların makine hâline geldiği anlatılır. Bunun sebebi ise öğretmenler, öğrencileri rekabet içinde yarıştırmasıdır. Taş ve Kaya da birbirlerine üstün gelmek için savaşırlar.

"Çürüme" adlı hikâyesinde kadın çocuğunu doğurunca ölür. Bu çocuk karamsardır. Hiçbir şey yapmak istemez. Umudu yoktur. Dokunduğu her şey çürür. Yazar annesizlik duygusunu hissettirmeye çalışmıştır.

"Bir Gölün Biyografisi" adlı hikâyesinde Nasreddin Hoca'ya da gönderme yaparak Akşehir Gölü'nün serüveni anlatılır. Akşehir Gölü kişileştirilerek betimlemelerle anlatılır.

“Şapkacının Sınavı” adlı hikâyesinde şapkacı, dikmek üzere olduğu şapkanın ünü herkese yayılır. Herkes bu şapkayı görmek için can atar. Ama şapkacı kimseye vermemeye kararlıdır. Bu yüzden yavaş yavaş diker. Bir gün karısı hayran olur. O şapkayı ister. Şapkacı da şapkayı dikince eskiciye saklaması için verir. Sonra şapkanın renkleri akar ve büyüsü bozulur. Sakınılan göze çöp batar mesajı verilmektedir.

“Dört Kaftan” adlı hikâyesinde Dede Korkut kitabındaki “Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesi anlatılır.

“Yeni Gelinler” adlı hikâyesi gelinlerin saygınlığının artması için çocuğu olması gerektiğini vurgulamaktadır.

“Dua ve Mevsim” adlı hikâyesinde insanların hep dürüst ve doğanın düzenli olduğu bir ülke tasvir edilir. Bu dengeyi isyan eden adam bozar.

“Kara Kahkaha” adlı hikâyesinde sürekli kahkaha atan kıza annesi gülerse büyüyemeyeceğini söyler. Kız sonra bir daha gülmez. Suratını iyice asar. Bir ara kendini tutamaz ve güler. Sonra küçüldükçe küçülür. Kaybolur. Sonra tekrar ortaya çıkar ve büyür. Büyüdükçe kahkahası da artar.

“Radyo Oyunu” adlı hikâyesinde bütün hayatını işine adamış disiplin sahibi spikerden bir kesit anlatılır.

“Yol Tarifi” adlı hikâyesinde bir adam yolunu kaybeder. Yolunu kaybettiğini belli etmemeye çalışır. İnsanlar ona yol tarifi sorarken o korkuyla irkilmektedir. En sonunda biri daha sorduğunda “bilmiyorum hiçbir şey” cevabını verirken soran kişi “iyi misiniz” diye soracaktım, cevabını verir. Adam kendini mahcup hissederek teşekkür ederken diğer adam yol tarifi sorar. Kahraman anlatıcı kullanılmıştır.

“Biraz Daha At” adlı hikâyesinde kahraman anlatıcının gözünden atının ölmesiyle yaşadığı üzüntü, ona olan sevgisi anlatılır.

Adından da anlaşılacağı üzere fantastik anlatım farklı kurgularla hikâye edilmiştir. Fantastiğin dozu daha da arttırılarak okura sunulmuştur. Erkovan’ın en yoğun fantastik hikâyelerini içeren kitabı olduğu söylenebilir. Adamın timsaha dönüşmesi timsahın da adama dönüşmesi, kadının yansıması, kadını

aynanın içine çekmesi, ayın döngüsünü tamamlamak için adamın ayı kovada yıkaması, gramofonun kadınlardan intikam alması vb. fantastik kurgu hissedilir. İnsana ait özelliklerin bazı nesnelere yüklenmesi, hayal gücünün üst safhaya çıkması bu kitabı ilgi çekici kılmaktadır. Kahraman anlatıcıya yer vermekle birlikte yazar anlatıcı daha çok kullanılmıştır.

1.1.1.8. Ve Şehre Bir Flanör Gelir

Erkovan'ın sekizinci hikâye kitabıdır. 2022 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır. Bu kitapta 20 hikâye yer alır.

Ve Şehre Flanör Gelir kitabını nasıl yazmaya karar verdiğini şöyle açıklar:

> *"Bir gün uçakta gidiyordum. Acil çıkışta oturuyordum. Ön koltukta işaretlerle uçakta ne yapılacağı anlatılıyordu. Enteresan çizimler seçmişler. Kurtarıcı bir kişi olarak simsiyah bir yüz yapmışlar. Dikkat çekmemesi mümkün değil; iyilik mi yapacağız kötülük mü yapacağız belli değil. Orada hikâyenin konusu geldi. İşaretlerden hareketle acaba bir şey yazılır mı diye düşündüm. İşaretlerin belki başka bir şey söyleyeceğini düşünerek bütün dünyada geçerliliği olan işaretleri seçmeye çalıştım. Böylece işaretleri kitaba taşıdım*[30].

"Sarı Terzi" adlı hikâyesinde hep onarmış ama kendisi eksik kalmış gözleri eskisi kadar iyi görmeyen bir terzi vardır. Bir gün sokağa üniformalılar gelir. Sarı Terzi'yi yok sayarlar. Ancak yalnız olmadığını ispatlarsa sayabileceklerini söylerler. Sarı Terzi yalnız olmadığını kanıtlamaya gider. Bir zamanlar çok sevdiği biri olduğunu söyler. Üniformalılar sevdiğin kişinin bundan haberi olup olmadığını sorunca kadın kaderine razı gelir.

"Takas" adlı hikâyesinde bir gün bir postacı gelir. İnsanlara, kalplerini kontrol altına aldığını söyler. Tekrar geldiği zaman artık kalplerini alır. Onun yerine makine takar. Bu makine kalplerle, insanlar yorulmaz. Her şeyi rahatlıkla yaparlar. Ama unuttukları bir şey vardır. Makine kalpler, insanın duygularını

[30]https://www.yandex.com.tr/video/preview/11925110841477332356 (05.03.2023).

almıştır. İnsanlar sevmeyi unutur. Kalplerini sürekli şarj etmek zorundadırlar. Bir gün destekler geri çekildiğinde çalışmaları durdurmak zorunda kalırlar. Şarj aletleri çöker. İnsanlar öleceklerini bildiği halde tepki vermez. Çünkü onlar hislerini yitirmişlerdir.

"2 No'lu Sekreter" adlı hikâyesinde yeni işe başlayan 2 No'lu Sekreter, kendini sürekli 1 No'lu Sekreterin yerine koyarak çalışmalar yapar. Şehrin her yerini sarı kum kaplar. Sonra yağmur, suları temizler. Sekreterin başka rutine alışacak gücü kalmaz.

"Bir Hastanenin Ölümü" adlı hikâyesinde hastane tasviri vardır. Bir hastanın öksürüğü, yabani kuşun yuvasından korkarak ayrılıp gökyüzünü yırtma sesine benzetilir. Hikâyenin tamamına ses yayılmıştır. Sesin hâkimiyeti hissedilir.

"Bekleyen Ağaç" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı falcıya gider. Falcı bir ağacın onu beklediğini söyler. Kahraman anlatıcı ormanlardan, ağaçlardan korkuyla kaçar.

"Merhaba Merhaba" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı kendi ruhsal durumunu okuyucuya aktarır. Umut dolu olmak için çaba gösterir.

"Bayan Zi ve Kapı" adlı hikâyesinde Bayan Zi, çocukların öğretmenidir. Bir gün her yerde mavi tüy görür. Kendini iyi hissetmek için terapiye gider.

"Sahipli Papatya" adlı hikâyesinde tedavülden kalkmış paralarla fiyat belirleyen antikacı genç adama papatyayı satmaya kararlıdır. Genç adam da ısrarla almak için uğraş verir. Bir gün başka bir müşteri olan kâşif, almak için çalışsa da o da papatyayı alamaz.

"İki Dağ" adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı dağın kendisidir. Dağ kendisinin sağladığı yararları okuyucuya sunar. İnsanların onu önemsemediğini de aktarır. Araya yazar anlatıcı girer. Bir gün dağı tünel yapmak için uygun bulmazlar. Dağ o günden sonra kibirlenir.

"Tekerlek Sesi" adlı hikâyesinde tekerleğin gittikçe büyüyerek insanları korkutması ve dünyayı, iyiliğe sevk etmeyen bir tekerleğe benzetirler.

“Doğum Günü Hediyesi” adlı hikâyesinde kahraman anlatıcıya doğum gününde tanımadığı birinden yeşil kurdeleli bir hediye gelir. Kimden olduğu belli değildir. Kutuyu açmaz. Gün içinde işlerini yapar. Eve gelince kutuyu bulamaz.

“Bay Tu Çağrılıyor” adlı hikâyesinde Bay Tu, karanlıkta merdivenlerden inerken kendisine seslenildiğini duyar. Seslenen kişiyi bulmak için merdivenlerden iner. Yazar anlatıcı, Bay Tu’nun okura ruh hâlini yansıtacak şekilde iç çözümlemelerle anlatır. Durum hikâyesidir.

“Beyaz Çit” adlı hikâyesinde Bayan D. ve Bay Y. denizin karşısına geçip hiç konuşmadan otururlardı. Bayan D. aralarındaki bu mesafeye sebep olan çiti yok etmek için koşsa da bir türlü mesafeyi kapatamamaktadır. Bay Y. hep soğuktu. İki çiftin zamanla birbirlerine olan sevgilerini yitirmesi ve tek kişinin çabasıyla sevginin kurtarılamayacağı göz önüne serilir.

“Huzursuz Toprak” adlı hikâyesinde bir adam ışık görür ve sürekli ışığın peşinden gider. Bir türlü ışığa ulaşamaz. Adam senelerce uyur. Uyandığında derisi sarkar. Adam küreğini alır. Işığı bulmak için çukur kazmaya gider. Bu hikâyede fantastik anlatımın etkisi fazladır.

“Yaya Geçidi” adlı hikâyesinde kahraman anlatıcı, karşıya geçmek için adım attığında olağan dışı şeyler görür. Bunlar: yol parçalara ayrılarak yemyeşil bir köy görür. Yolun ortasında alevli ateşler görür. Bu sefer adım attığında yerde buzul parçası görür. Altında balina kuyruğu gördüğüne çok emindir. Sonrasında dev çiçekli bir bahçe… Kahraman anlatıcı bu gördüklerinden dolayı karşıya geçemez. Bir gün karşıya geçebilmek için umutla bekler. Bu kitaptaki en fantastik hikâyelerden biridir.

“Kayıp Oğullar” adlı hikâyesinde tabiat bereketini kesince büyücüler 3 çocuğu alıp halkı geride bırakarak köyü terk ederler. Bu çocukları medeniyetlerini hatırlamaları için sırasıyla kavuğa, mağaraya ve kayaya koyarlar. Halklarını canlarını kurtarmak için feda eden büyücüler, yıllar sonra üç adam görürler. Bunlar o bıraktıkları çocuklardır. Çocukların birbirine yaklaşması zehirlerken uzaklık ise umutsuzluk vermektedir. Bu durumu

düşünemeyen büyücüler tabiatın affetmediğini onları kendi parçasına dönüştürdüğünü anlar.

"Bay Pe Sarsılıyor" adlı hikâyesinde Bay Pe kendi canı ne istiyorsa onu yapar. Bir gün başı döner ve doktora gider. Doktor ona sevmesi gerektiğini söyler. Bir gün bir kadınla evlenir. Onu sevmeye çalışır. Ona güzel sözler söyler. Bir gün yine başı döner. Sonra fark eder ki o kadını seviyor gibi yapıyordur. Sevilecek birinin yalnız kendisi olduğunu düşünür.

"Tanıklar" adlı hikâyesinde memur kaza tanıklarını dinlemek için gelir. Seyyar satıcıya, baloncuya, dansçıya, berbere, şoföre sorular sorar. Seyyar satıcının gözleri ileri derece miyop, dansçının romantik, şoförün kuruntu hastası, baloncunun eski bir mahkûm, berberin de bir yalancı olduğunu memur bilmez. Hikâyede polisiye havası vardır.

"Bir Çuval Rüzgâr" adlı hikâyesinde babasına büyüdüğünü göstermeye çabalayan, çuvalla rüzgâr toplamaya çalışan çocuktan bir kesit anlatılır.

"Kar Yolculukları" adlı hikâyesinde balıklar konusunda takıntılı olan balıkçı deniz kenarında balıkları beklerdi. Balıkçı bir gün işini kaybeder. Hayatı altüst olur. Karın gelişini mutluluk olarak addetmektedir. Kar neredeyse hep oraya gider. Nereye gittiğini bilmeden her şeyden uzaklaşarak şehir şehir dolaşır. Zamanla bir flanöre dönüştüğünü fark edemez.

Bu kitapta her hikâye için farklı trafik levhaları içeren resimler vardır. Bu trafik işaretleri hikâyelerden alakasız değildir. O hikâyedeki anlatılanlarla bağlantılı olarak, yazar her hikâyeye bir levha resmi koymuştur. Şehre Bir Flanör Gelir adlı bir hikâye, kitapta yoktur. Kitabın bu ismi almasının sebebi yazarın bu kitaptaki son hikâyesi olan "Kar Yolculukları" adlı hikâyesinin kahramanından gelmektedir. Bu kitap, Naime Erkovan'ın "Fantastik Şeyler" adlı kitabından sonra fantastiğin izlerinin en belirgin olduğu hikâyelerini içerir.

Erkovan, bugün teknoloji sayesinde birçok şeyin mümkün olabileceğini kendi yazdıklarının ona göre gerçek şeyler olduğunu fantastik olmadığını dile getirir[31].

Erkovan, flanör kavramını şöyle açıklamaktadır:

Flanör çok eski bir kavram, 19. yüzyıla kadar gidiyor. Ama son zamanlarda girdi hayatımıza. Tanımını Baudelaire yapıyor. Centilmen ve aylak arası şehirleri dolaşan adam. İkisinin karışımı.19 yüzyılda şehirde dolaşan kişiler ağzında pro, bazısında baston da oluyor. İşi gücü yok. Tuzu kuru cinsinden. Bir işte çalışmak zorunda değil para kazanmak zorunda değil. Ama şehri dolaşıyor. Şehrin çok önemli bir parçası. Şehirde ne olup ne bitiyor onları gözlemliyor.

Erkovan flanör kavramının Amerika'da maddiyata dönüştüğünü şu cümleleriyle vurgulamaktadır:

Bunların çok ileri versiyonları oluşturulmuş. Bir araştırmada okudum. Los Angeles'ta People Walkers diye bir şey yapılmış. Şirket gibi işliyor neflanörler diye bir topluluk ve yaptıkları şey şu; bir mil başına yedi dolar alıyorlar. O süre boyunca birisi sizinle yolda yürürken sadece size eşlik ediyor. Anksiyeteniz olabilir. Yalnız kalmaktan korkuyor olabilirsiniz ya da sohbet edecek birine ihtiyacınız vardır. Etrafınızda o yolculuğu sizin için ilginç bulacak size eşlik edecek birini tutmuş oluyorsunuz.

Yazar bu kavramın edebiyata ilk nasıl ve kim tarafından girdiğini flanör terimini kullananın hikâyesinden örnek vererek şöyle anlatır:

Edebiyata da Edgar Allan Poe sayesinde girmiş. Poe'nun "Kalabalıkların Adamı"[32] *diye bir hikâyesi var. Orada tam da böyle birisi var. Otelin kafesinde oturuyor ve dışarıyı seyrediyor. Kimler gelip geçiyor diye bakıyor. Herkesin görüntüsünden neler neler çıkarıyor. Kesin şöyle şey yapıyordur. Bunu yapıyordur. Çünkü üzerindeki kıyafet işaretlerini*

[31] https://www.yandex.com.tr/video/preview/11925110841477332356 (05.03.2023)
[32]https://edebiyatdersindeyiz.blogspot.com/2013/07/kalabaliklarin-adami-edgar-allan poe.html (20.04.2023).

okuyor. Bakışlarını okuyor ve onları sınıflandırıyor. Fakat sonra bir adam gözüne çarpıyor. Adamı hiçbir şekilde tanımlayamıyor. Nereye ait olabileceğine dair hiçbir fikri yok ve 2-3 gün boyunca bu adamı takip ediyor. Ama sonunda pes ediyor. Bu adamı başka hiçbir yere sınıflandıramadığı için çok merak ediyor. Peşinde dolaşıyor. Yorgun düşüyor ama sonunda da en başta söylediği Almanca bir tabiri kullanıyor. Okunmasına izin vermiyor manasında dediği kitaplar için kullandığını, en sonunda adam için söylüyor ve o adamı okuyamayacağını fark ediyor. İlk flanör kavramı aslında edebiyata bu şekilde giriyor[33].

[33] https://www.yandex.com.tr/video/preview/11925110841477332356 (05.03.2023).

1.1.2. Çeviri Eserleri

Naime Erkovan, aynı zamanda çeviriler yapmaktadır. Kafka'dan Seçme Hikâyeler, Küçük Prens, Akbaba-Seçme hikâyeler çevirileridir (Koyuncu, 2020).

Çeviri onun için bir sığınak: "Bana ait olmayan cümlelere ses veriyorum ama ben o sözlerden sorumlu olmuyorum. Bu da beni hep güvende hissettiriyor", cevabını verirken daha sonra çeviri yapmak yeni bir eser yazmaktan daha zor olduğunu çevirinin kendinizi kontrol ve itaat ettirmeyi öğrettiğini söyler (Keskin, 2014)

Yazara göre çeviri yapmak yıpratıcı bir şeydir. Bunun sebebi ise aktarılan dilin her cümlesine uygun karşılık bulunması ince emek istemektedir. Acaba burada bunu mu demiş diye en ince ayrıntısına göre düşünmek zorunda olduğunu söyler (Bir Hayat Bir Hikâye, 2019)[34].

Her dilin kendine özgü farklı kullanımları, kalıp cümleleri vardır. Bir dil diğer bir dile aktarılırken aynı duyguyu, aynı düşünceyi veremez. Kendi dilinde verdiği anlamın aynen çevirimi olmaz. O anlama benzer anlamı karşılayacak şekilde aktarılır (Demirci, 2017: 342-348). Erkovan da çeviri yapmanın zorluğundan bahsederken bunu kasteder.

[34] https://www.youtube.com/watch?v=X00Zy3md76E (07.03.2023).

1.2.NAİME ERKOVAN'IN TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ

Naime Erkovan 1977 yılında Bayburt'ta doğmuş Almanya'da büyümüş Türk yazar, editör, çevirmen. Türkçeyi sonradan öğrenen iki dilli yazardır. Bu dili sonradan öğrenmesine rağmen söz varlığı çok geniştir.

Naime Erkovan, fantastik edebiyatımızın temsilcisidir. Bundan bir yüzyıl sonrasında fantastik edebiyatımızın önde gelen temsilcisi olarak anılacaktır. Ondan sonra gelen bu tarzda yazanlar, Naime Erkovan'ın kurgularına mutlaka bakacaklardır.

Naime Erkovan'ın fantastik yazımı içten gelmektedir. Ne kadar bu tarzdan uzaklaşmaya çalışsa da bu türün onu bırakmadığını görüyoruz. Bunu kendi de dile getiriyor. "Hangi türde yazarsam yazayım, fantastik benim için her zaman vazgeçilmez olacak. Sebebini ise zihninin en rahat ettiği ve gerçek sesini bulduğu yerin orası olduğu söyler. Yeni yollarda yürümeye gayret edeceğim ama soluklanmak için hep fantastiğin kapısını çalacağım" (Akyüz, 2015)[35]. Bu tür, onun ruhuna işlemiştir.

Ay ve Güneş Kumpanyası adlı kitabında Doğu'nun ve Batı'nın izlerini görürüz. Tek yönlü olmaması ve Doğu kültürünü de ele alması bakımından yeri önemlidir.

Hikâyelerini yazarken sanatsal yönünden ödün vermez. Çokça betimlemelere yer verir. Öykülerini okurken kendinizi birden içinde bulursunuz. Özellikle Olay Berlin'de geçiyor adlı hikâyesi resmedilerek anlatılmıştır. Her türden konuya değinen Naime Erkovan farklı kurgularla okuru kendine çeker.

Allah'ın yaratma gücünün sonsuz olduğunu bizim de bu şekilde bakmamız gerektiğini söyler (İki Mısra Arası,2021). Ufku çok geniş bir yazardır.

---

[35]Ayrıntı için bkz. Akyüz, Eyüp (2015). "Söyleşi: Her Öykü İçin Bir İskele Kurdu". *dünyabizim*. 6 Ocak 2015. https://www.dunyabizim.com/soylesi/her-oyku-icin-bir-iskele-kurdu-h19151.html (01.03.2023).

Farklı teknikleri denemesi bakımından edebiyatımızda yeri önemlidir. Bu onun teknikleri çok iyi bildiğini ve öykü yazmaya ciddiyetle yaklaştığını gösterir.

İnanarak yazdığını ve inanmadığı şeyleri yazmadığını söyler. Bize fantastik gelen bu yazılar, onun için gayet yaşanması mümkün olaylardır. Hayal gücü çok geniş bir yazardır. Konuları farklı bir üslup ve bakış açılarıyla ele alması bakımından da edebiyatımızdaki yeri çok büyük; zamanla farkına varılacağını ve döneminde kıymet göreceği bellidir.

Fantastik ve gerçek arasındaki dengeyi yakalamıştır (Koyuncu, 2020).

1.3.NAİME ERKOVAN'IN ESERLERİNDE DİL VE ÜSLÛP

Erkovan, kelimeleri farklı şekilde kurgular ve özgün bir hikâye dili oluşturur. Kendine has üslûbu ve fantastik kurgusuyla okurun dikkatini çeker. Bu tarzda yazmaya kararlıdır.

"Sanat önemli olanı tutmak önemsizi çıkarmaktır" (Moran, 1994: 58). Naime Erkovan'ın hikâyeleri de böyledir. Onun öykülerinde gereksiz cümlelere yer yoktur. Hepsi birbiriyle uyum içindedir. Her gördüğü olaydan kurgular çıkarmayı başarır. Akışı canlı tutacak yinelemelere yer verir. Bu tekrarlar akışı bozmaz. Özgün üslûbu ile ilgi toplar.

Hikâyelerinin bir kısmı beklenmedik sonla biter. Bu şekilde bitirmesinin sebebini şöyle açıklar: "Aslında kendimi şaşırtmaya çalışıyorum. Tahmin edilir olmak, bir kurgunun başına gelebilecek en büyük talihsizliktir. O yüzden asıl emeği sona vermeli çünkü orası okurla yollarınızı ayırdığınız yerdir. Bir daha karşılaşıncaya kadar birbirinizin hafızasında iyi bir izlenimle ayrılmalısınız" (Keskin, 2014).

Hikâyelerinde yazar anlatıcı (üçüncü tekil kişi) ve kahraman anlatıcıya (1. tekil kişi) yer verir. Çoğunlukla görülen geçmiş zaman kullanır. Yüklemlerin çoğu fiilden oluşur. Kurgularında Çehov tarzı daha baskındır. Olay örgüsüne de yer verir. Ancak durum hikâyesi kadar değildir. Öykülerinde betimlemelerin yoğunluğuyla birlikte hareketlilik de fazladır. Bunları okuduğunuzda anlatılanlar zihnimizde canlanır. Bazılarında dini yansımalar görülür. "Çünkü görülmez Tanrı; ona inanılır yalnızca" (Erkovan, 2019: 11). Devrik cümlelerin yoğun kullanımı dikkat çeker. Bunun sebebi ilk anadili olan Almancanın cümle ögelerinin diziliş bakımından farklı yapıda olmasından kaynaklanma ihtimali yüksektir. Bir paragraf uzunluğunda sıklıkla cümleler kurar.

Hikâyelerini farklı tekniklerle yazar. Özellikle bunu Asılsız Hikâyeler kitabında görürüz. Fantastik, bilim kurgu, masal, Takvim hikâyeleri diyalog, zaman daralması ve genişlemesi tanrısal bakış, ben anlatıcısı, ikinci anlatıcı, parodi, ironi, kişileştirme ve medyalar arası, manzum mensur karışık hikâye, vb. teknikleri kullanmıştır. Asılsız Hikâyeler kitabında yazar olmak isteyenler için küçük bir makaleye de yer vermiştir. Farklı teknikle yazmayı şöyle açıklar:

“Kopukluğa neden olmayacağı gibi doğru öykü okuma alışkanlığı da kazandırır” (Akyüz, 2015).

Erkovan, bu sözlerle hikâye yazarken farklı kurgular denediğini vurgular. "Tür, öykü olunca onu ne kadar esnetebilirim, duvarlarına vurunca yıkılır mı, tavanı çöker mi yoksa barındırdığı tozu silkeledikten sonra gücünden hiçbir şey yitirmeksizin ayakta kalabilir mi diye görmek istedim" (Sevim, 2019)[36].

Hikâyelerinde yer yer bilge bir tavırla zekice sorgulayan Erkovan, bu türdeki pusulasını kaybetmemiş ve her kitabını farklı bir dille okura sunmuştur. Biçimsel anlamda farklı teknikleri denemesiyle kendi sınırlarını keşfetmeye çalışmış ve fantastik ile gerçek arasındaki dengeyi de yakalamıştır (Koyuncu, 2019).

Öyküler ne kadar somut ve katıysa, giriş cümleleri bir o kadar soyut ve değişkendir. Anıların geçmişte sıkışıp kalamayacağını, zamanın akışkanlığını çağrıştırır[37]. Çok fazla deyim kullanmıştır. Mecazlı anlatım yoğundur.

[36]Ayrıntı için bkz. Sevim, Ayşe (2019)."Sanatla İyileşemiyorsak Kalplerimizi Yoklamalıyız-Söyleşi". *Star Kitap*. 10 Ocak 2019. https://www.star.com.tr/kitap/sanatla-iyilesemiyorsak-kalplerimizi-yoklamaliyiz-haber-1425287/ (04.03.2023)

[37] "Berlin’de gri bir duvar". *Yeni Şafak Kitap*. 14 Şubat 2018. https://www.yenisafak.com/hayat/berlinde-gri-bir-duvar-3121465 (03.03.2023)

1.4. NAİME ERKOVAN'IN SÖYLEŞİ VE RÖPORTAJLARINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Erkovan, bir öykü kitabını roman gibi okuyamayacaklarını her öykünün sonunda durup ne okuduğumuzun farkına varmaları gerektiğini, onunla hesaplaşmalı ya da yüzleşmeleri, sonra diğerine geçilmesini söyler. (Akyüz, 2015)

Yazar, öykü ve hikâye ayrımını şu şekilde açıklar:

> *Öykü kelimesinin hayatımıza giriş sebebi, bildiğiniz gibi Nurullah Ataç'ın "hikâye" kelimesini unutturma hayaliydi. Ama niyeti bambaşka şekillere dönüştü. İki kelime de var oldu, üstelik birbirinin alanını gerçek manada işgal etmeden. Kendimce şöyle bir ayrım yapıyorum ikisinin arasında: Hikâye, hayattan çekilip alınan ama pek müdahale edilmeden yazıya aktarılan hakikattir. Öykü ise hayattan çekilip alınan ama kurgulanan hakikattir. Hakikat öyle engin bir okyanus ki bizim kurgulamamızla asla zarar görmez. Kurguladığımız, onun yalnızca ihtimallerinden biridir. Hikâye, her türün üstünde ve onunla bağımız, kalubeladan kalmadır. Ayak seslerini her yerde duyar ve tanırız. (Çelik, 2023)*

Erkovan, öyküyü romana tercih eder. Roman ve öykü ayrımını şöyle yapmaktadır:

> *Romanın birkaç belirgin özelliğini sıralamak gerekirse romanın karakterleri, zamanı, mekânı vs. kurgusunun omurgasını teşkil eder. Felsefî bir alt yapısı ve daha uzun bir soluğu olur. Öykünün birçok ayrıntıya yer verme gayesi yoktur. Romanın uzun uzun konuşabildiği yerde, öykü susmasını bilmelidir. Romanın ayrıntılara kucak açtığı yerde, öykü fazlalıklara sırt çevirir. Bir kesittir öykü; bütünü kuşatma ve aktarma zorunluluğundan muaftır. (Sevim, 2019)*

Ona göre; öykü, romandan çok daha etkileyici bir güce sahip. Romanın sağlayamayacağı birçok imkânı verdiğini, öykü yazmanın ince bir işçilik gerektirdiğini ve yazarını disipline ettiği görüşündedir. Onun aracılığıyla sınırını

keşfettiğini, yerlerini belirledikten sonra da her öyküyle onları biraz daha ileriye kaydırabildiğini söyler (Keskin, 2014).

Yazarken en çok dikkat ettiği şey, kurgusundan ya da kelimelerinden sıkılmamasıdır. Böyle bir tehlike olduğunda yeni bir öykü kurgulama olanağı olduğunu aktarır. Romanda konudan ve karakterlerden kaçma olasılığının düşük olduğunu öykü yazmanın gerçek bir özgürlük olduğu görüşündedir. Öykülerini yazarken yaşanmamış olaylardan faydalanır (Keskin, 2014).

Naime Erkovan, edebiyatın her insanın temel ihtiyacı olduğunu, edebiyatın bir zevk değil hayat yolu olduğunu edebiyatın, insana ve hayata yaklaşımını idrak edip bu anlayışı kendi yaşamınıza aksettirebilmenin önemini vurgular. (Keskin, 2014)

Yazar fantastik anlatıma kendini daha yatkın hissetmektedir. O, imkansıza inanmaz; Bir gün fantastik şeylerin gerçekleşmesinin mümkün olabileceğine inanır. Kurguladıkları ona göre bir gün yaşanması mümkün konulardır. Erkovan'ın fantastik anlatım hakkında birkaç cümleleri:

> *Fantastik artık hayatın bir gerçek bu onu kimsenin inkâr edemeyeceğini belki bugün benim yazdığım ve hakikat olarak kalacak. Belki daha ötesi fantastik olacak bilmiyoruz. O yüzden hayattan besleniyorum. Bu dünyada yaşayan insanlardan burada gördüğüm şeylerden besleniyorum. Ama onun bir yerini, sıkılınca azıcık kenarını köşesini kırıyorum gibi bir şey oluyor. Bakıyorum ne olabilir diye. İlginç şeyler ortaya çıkıyor. Bir de ben yazar olarak ne farklılık oluşturabilirim? Orada insanın göremediği ya da görmeyi ihmal ettiği bir şey belki yakalayabiliriz. Mevcut gerçekliği nasıl genişletebilirim? Eğlenceli hâle getirebilirim (İki Mısra Arası, 2021).*

Erkovan, yazar olmak isteyenlere inandıkları şeyleri yazmaları gerektiğini söyler. Hiçbir şeyin gördüğümüz gibi olmak zorunda olmadığını vurgular. Samimi bir dil yakalamayı ona inanıp savunmakla sağlanabileceğini aktarır. Yazılanların inandırıcı olmasının koşulunun en başta yazan tarafından

yani kendisinin inanması gerektiğini kendisi inanırsa okurun zaten inanacağını söyler. (Yazar İnandığını Yazmalıdır, 2018)[38].

Dilimizi kullanırken saldırganlaştırma dozunu ne kadar arttırırsak o kadar havalı bir yazar olma düşüncesinin bugün kapıldığımız büyük yanılgılardan biri olarak görür (Yazar İnandığını Yazmalıdır, 2018). Genç yazarlara seslerinin yeri geldiğinde muhalif olmada sorun olmayacağını ama üslûbunun kesinlikle saldırgan olmaması gerektiğini söyler. İnandıkları şeylere ölçüleri aşmadan savunmaları gerektiğini dile getirir. Eğer saldırgan dili seçerseler söyledikleri çok doğru olsa da karşılık bulamayacaklarını davalarına yazık edeceklerini bize aktarır (Yazar İnandığını Yazmalıdır, 2018).

Erkovan, dilimizin imkânlarını çok iyi bilmemiz gerektiğini sürekli aynı kelimelerle aynı şeyleri anlatmak zorunda olmadığımızı söyler. Tekrar tekrar aynı şeyi söylemenin yazdığımız şeylerin etkisini yitirmesine sebep olacağını açıklar (Yazar İnandığını Yazmalıdır, 2018).

Yazmanın farklı bilinç gerektirdiğini düşünmeyi zorunlu kıldığını hata yapmanın daha fazla olduğunu genç yazarlara aktarır. Dünyaya karşı duruş sergilemek için önce kendilerini oluşturmaları gerektirdiğini söyler (Yazar İnandığını Yazmalıdır, 2018).

Genç yazarlara, iyi yazarları okumaları gerektiğini nasıl her yemeyi yemiyorsak her şeyi okumamalarını öğütler. Her şeyi okurlarsa zihinlerinin bir süre sonra iyi olan şeyleri silmeye başlayacağına dikkat çeker (Yazar İnandığını Yazmalıdır, 2018). Erkovan, genç yazarlara kendilerine çok fazla hayran olmamaları gerektiğini bu şekilde çok ziyan olan insan gördüğünü anlatır. Genç yazarlardan özgün bir ses bulmalarını ister. Kalıcı olana talip olmalarını kendilerine değil sanatlarına hayran olmaları gerektiğine dikkat çeker. Egolarına bağlandıklarında seslerini duyamayacaklarını söyler (Yazar İnandığını Yazmalıdır, 2018).

[38] https://www.youtube.com/watch?v=xpkMIQ9DhTw (09.03.2023).

Yazmanın sancılı olduğunu söyler. Öyküyü reklam filmine benzetir. Nasıl ki reklamda gereksiz bir şey yoksa saniye başına ödeme yapılıyorsa öyküyü de bu bakımdan reklamla bağdaştırır. Öykünün de tesadüfe yer olmadığını sadece ihtiyacı olanın alınması gerektiğini söyler (Yazar İnandığını Yazmalıdır, 2018).

Öykünün üç türü kapsadığını söyler. Öykü yazabilenin deneme ve roman da yazabileceğini dile getirir. Öykünün deneme ve roman yazmaya katkısı olduğuna dikkat çeker. (Yazar İnandığını Yazmalıdır, 2018).

Bütün zaman içerisinde geçerliliğini yakalayacak şeyler yazdığını söyler. Acemiliğin bizi her zaman uyanık tuttuğunu her hikâye yazdığında ilk defa yazıyormuşsun hissiyle yazdığını genç yazarlara aktarır (Yazar İnandığını Yazmalıdır, 2018).

1.5. FİİLLER ve DEYİMLER

Dilimizde, fiiller büyük önem taşır. Doğrucan'ın aktardığı bilgiye göre Türkçede, fiillerde alıntı sözcük neredeyse yoktur. Varsa da tek tük, onlar da Türkçeleşmiştir. Türkçenin yapısal özelliği fiiller sayesinde korunmuştur (2022: 26-27). Bu nedenle fiiller, dilimizin yapısını ve öz Türkçemizin kaynağını oluşturması açısından önemli rolü üstlenirler.

İsimler, fiil gibi hareket edebilmek için eylemlere ihtiyaç duyar. Bu nedenle isimler yardımcı fiil alarak birleşik fiil grubunu oluşturur. Bu fiillerin alt başlığı olan anlamca kaynaşmış birleşik fiiller, dilimize anlam zenginliği katarak anlatımı kolaylaştırır ve zihindeki kavrama etkisini arttırır. Bunlar aslında deyimleşmiş birleşik fiillerdir. Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller, deyimlerin alt başlığıdır.

Ahanov "Dil Biliminin Esasları" adlı kitabında deyimleri yapısı ve unsurlarının yerlerinin sabitliği bakımından sözlerin yapısındaki biçim birimlerin sıralanmasını hatırlattığına vurgu yapar (2021:166)[39].

Deyimleri, Aksoy "2 Deyimler Sözlüğü" kitabında maddeler halinde tasnif eder (1988: 498-508):

Deyimlerin mecaz yoluyla yapıldığına dikkat çekerek örneklerle destekler:

> *1.Deyimlerin en önemli bölüğü kavramları değişmece (mecaz) yoluyla anlatım güzelliği ya da özgünlüğü içinde belirten kalıplaşmış sözcük öbekleri ya da tümcelerdir: Abayı yakmak, bir pire için yorgan yakmak, bir taşla iki kuş vurmak, diken üstünde durmak (1988: 498-500)…*

Bazı deyimlerin iki yüklemli ve kafiyeli oluşuna dikkat çeker:

> *2.Kimi deyimlerin yan özelliği, iki yargılı ve uyaklı olmasıdır. Bunların bir bölüğünde anlamca gerekli olmayıp sadece uyak hatırı için getirilmiş bir parça vardır. Bu çeşit deyimler de*

[39] Ayrıntı için 1.6. bölüme bknz.

anlatım güzelliği taşırlar: Allah'tan sıska yapsın muska, Babamın adı Hıdır, elimden gelen budur, ya devlet başa ya kuzgun leşe (1988: 500-501)…

Bazı deyimlerin ise öykü ve kısa konuşmadan oluştuğunu söyler:

3.Kimi deyimlerin yan özelliği öykücük ya da konuşma biçiminde olmasıdır: Deveye "boynun eğri" demişler; "nerem doğru ki" demiş, Bizim tavuk bir yumurta doğurur; yedi mahalle duyar. Elin kısrağı küheylan doğurur; ses çıkmaz (1988: 501- 502)…

Kimilerinin de bir olaya dayandığını vurgular:

4.Kimi deyimlerin yan özelliği, bir öyküye ya da bir olaya dayanmasıdır: Baklayı ağzından çıkarmak, buyurun cenaze namazına, lamı cimi yok, yorgan gitti kavga bitti (1988: 502-503) …

Bazılarının ise inançla oluştuğunu dile getirir:

5.Kimi deyimlerin yan özelliği adetleri, inanışları, gelenekleri bildirmesidir: Ağzından yel alsın, Ahret kardeşi olmak, başına devlet kuşu konmak, günahına girmek, kulakları çınlasın, yıldızı barışık olmak (1988: 503-505) …

Bazı deyimlerin estetik kaygı olmadan kalıplaştığını söyler:

6.Kimi deyimler (anlatım güzelliği düşünülmeyerek) bir kavramı belirtmek için kurulan, kalıplaşmış söz topluluğudur: Âdet yerini bulsun diye, ağzını hayra aç, alan razı, satan razı, ne günlere kaldık, yükte hafif, pahada ağır (1988: 505) …

Kimi deyimlerin ise kendine has dil bilgisi kurallarından farklı bir şekilde oluştuğunu vurgular.

7.Kimi deyimlerin özelliği, belli dilbilgisi kurallarıyla değil, özel biçimlerle kurulmuş olmasıdır: Aç acına, aklı sıra, ayak üstü, biz bize, hiç olmazsa, körü körüne, inan olsun, boşu boşuna, boylu boyunca (1988: 506) …

Bazılarının ise eksiltili anlatım biçimiyle oluştuğunu dile getirir.

8.Kimi deyimler eksiltili anlatım biçimidir. Yani bir ya da birkaç sözcüğü söylenmemiş söz öbeğidir: Akşama sabaha (ya akşama ya sabaha), Allah bana, ben de sana (Allah bana versin ben de sana vereyim), gözün aydın (… olsun), Buyur etmek (konukseverlik etmek) (1988: 506-507) …

Kiminin ikilemeden oluştuğuna vurgu yapar.

9.Deyimlerin bir türü de ikilemedir: Abuk sabuk, abur cubur, açık saçık, ahım şahım, az buz, bet beniz, boy pos, çatır çutur, çürük çarık, değiş tokuş, delik deşik, eğri büğrü, eski püskü, hapır hupur, hır gür, karman çorman, mırın kırın, paldır küldür (1988: 507) … Aksoy, sözcüğün yinelenmesiyle oluşan ikilemeleri deyim saymaz: az az, bol bol…

Bazı deyimlerin mastarla kurulduğuna dikkat çeker.

10.Kimi deyimler, bir sözcüğün özel bir yardımcı eylemlikle (mastarla) kurulmasından oluşmuştur. Bunun nedeni sadece o eylemlikle anlamın ortaya çıkmasıdır: Abayı yakmak, ant içmek, bel bağlamak, burun kıvırmak, can atmak, cılkı çıkmak, damarına basmak, gücüne gitmek, imza atmak, üstüne düşmek (1988: 508-509)…

Deyim, Güncel Türkçe Sözlük'te genellikle gerçek anlamından az çok ayrılarak kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği olarak tanımlanır (Güncel Türkçe Sözlük, 05.09.2023).

Hengirmen, gerçek anlamda kullanılan deyimlerin olduğuna dikkat çekerek şu örnekleri verir: Ne günlere kaldık, yükte hafif pahada ağır, dert ortağı, özrü kabahatinden büyük, alan razı, satan razı (1997: 415-423) …

Karaağaç "Dilbilimi Terimleri Sözlüğünde" deyimleri bireysel ve nedenli olan bir söz dizimi biriminin genelleşip yaygınlaşarak nedenliliğini yitirmesiyle ortaya çıkan ve tek bir sözlük birimi gibi algılanan söz öbeği şeklinde tanımlar. Anlam bakımından parçalanamadığına dikkat çeker (2013: 271).

Kenzhalin, “Türk Dünyasında Deyim Bilimi Çalışmaları” adlı makalesinde deyimlerin ifadeye canlılık ve doyuruculuk katarak az sözle çok şey anlattığına dikkat çeker (2017:122).

Kenzhalin deyimlerin yargı bildirmediğini milli olduğunu söylerken bir durumu, olayı ya da varlığı tasvir etmek, açıklamak, ifade etmek amacıyla yararlanılan kalıplaşmış söz grupları olduğunu açıklayarak amacının bir kavramı özel bir kalıp içinde çekici, hoş bir anlatımla ifade etmek olduğunu dile getirir (2017:122).

Kubbealtı Sözlüğünde, “ifade gücünü arttırmak için bir araya getirilen ve genellikle gerçek anlamları dışında bir anlam kazanarak kalıplaşan kelime öbeği” şeklinde ifade edilir (Ayverdi, 2008).

Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller diğer dile aynen aktarılamaz. Aktarılırsa anlamda bozulmalar meydana gelir. Anlam o dildeki kullanımla etkiyi verir.

Anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin deyimlerle ortak noktası birleşik fiil oluşturmasıdır. “El etek çekmek, kulağı çınlamak”… Farkı ise deyimler cümle de içerir: “bir taşla iki kuş vurmak” gibi. Deyimler ikileme oluşturur: “ Aç acına, aklı sıra” gibi. Deyimler birleşik cümle oluşturur: “alan razı, satan razı”. Kimi deyimler fiil içermez: “bir içim su, ilk göz ağrısı, kaşla göz arasında”. Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller mutlaka fiil içermek zorundadır. İkileme oluşturmaz. Birleşik cümle oluşturmaz.

Birçok şeyi, anlamca kaynaşmış birleşik fiillerle daha kolay anlatırız. Bunlar soyut anlamı somutlaştırarak zihinde kalıcı yer edinirler. Gizlice dinlemek yerine “kulak kabartmak ya da rahatlamak yerine “içine su serpmek” birleşik fiillerini söylemek anlam açısından çok daha etkilidir.

Anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri bu yapıyla değerlendirebilmek için mecaz ya da yan anlam ile kendi anlamından koparak yeni bir anlam oluşturması gerekir. Tek bir kavramı karşılamalıdır. “İleri sürmek” ilerletmek anlamında olan birleşik fiilin ilk kelimesi anlamını korurken ikinci kelime mecaz anlam taşıyarak değişir. “Kan ağlamak” çok üzülmek anlamında olan bu birleşik fiildeki ilk kelime mecaz anlamla abartı katılarak gerçek anlamının dışında

kullanılmıştır. “Etekleri zil çalmak” çok mutlu olmak ya da “küplere binmek” çok sinirlenmek anlamındaki bu birleşik fiillerdeki anlam ise iki kelimede de tamamen değişerek farklı anlamda kullanılır.

Anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri kullanılırken yerleri değiştirilemez.. Kalıplaştığı için o şekilde kullanılmalıdır. Ayrı ayrı kullanılabiliyorsa anlamca kaynaşmamıştır.

Öztürk’te deyimleşmiş birleşik fiil olarak kabul edilmiş olan yapıların bazıları tam deyimleşmiş kapsamında olmadığı için bunları deyimleşmiş olarak kabul etmedik.

Zeynalov, bil-, et-, başla-, ol- fiilleri için kendisinden önce gelen adlara yeni bir anlam katmaması sebebinden dolayı birleşik değil terkibi eylem olarak görür (1986:460). Biz de Zeynalov’un ele aldığı bu yardımcı fiillerle birlikte dayan-, çabala- fiillerini de birleşik fiillerin içinde değerlendirmeye almamayı uygun gördük.

1.5.1. ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER HAKKINDA GÖRÜŞLER

Dilimizde anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin sayısı oldukça fazladır. Bunlarla ilgili olarak dilciler, kendi görüşlerini farklı eserlerinde ifade etmişlerdir. Bu görüşler genel olarak şöyle sıralanabilir:

Emre, "Türk Dil Bilgisi" adlı kitabında birleşik fiiller için eski kaynaklarda pek az kullanıldığını şimdi ise çok geniş yer tuttuğunu dile getirir. Birleşik fiillerin isim ya da isimli deyim ve yardımcı fiilden meydana geldiğini söyler (1946: 114).

Emre, "Etmek, kılmak, eylemek, olmak" yardımcı fiilleriyle yapılan birleşik fiillerini Orhon Türkçesinden örneklerle en eski hâllerini açıklayarak verirken "eylemek" yardımcı fiilinin eski kaynaklarda tanıklanamadığına dikkat çeker (1946: 114-118).

Emre, anlamca kaynaşmış birleşik fiillere "etmek" fiili üzerinden yer verir. Etmek fiilinin öz anlamının yapmak olduğunu dile getirerek kullanıldığı örneklere yer verir: "iyilik etmek, kötülük etmek…" Bir de iğreti anlamlı birleşik fiil yaptığından bahseder. Bunlar: "gürültü etmek, tak etmek, mırın kırın etmek…" (1946: 114).

Gencan, "Türk Dil Bilgisi" adlı kitabında birleşik fiilleri: kurallı bileşik eylemler, anlamca kaynaşmış bileşik eylemler, deyim biçiminde öbekleşmiş eylemler olarak üçe ayırır (1979: 310).

Gencan, kuralla yapılan bileşik eylemleri: "özel bileşik eylemler, yardımcı eylemle yapılmış bileşikler" şeklinde ikiye ayırır. Özel bileşik eylemleri: "yeterlilik, tezlik, sürerlik, isteklenme, yaklaşma" şeklinde beş alt başlığa ayırır (1979: 310-320).

Gencan, yardımcı eylemle yapılmış bileşikler eylemleri: "etmek, olmak, eylemek, kılmak, bulmak, buyurmak" şeklinde ayırır (1979: 322- 328).

Gencan, anlamca kaynaşmış birleşik eylemleri: "alıkoymak, elvermek, düşgelmek, öngörmek, aşermek, hasta düşmek, yorgun düşmek, lazım gelmek,

hoş görmek örneklerini verir. Bu birleşik fiiller için kendi anlamlarından sıyrılıp başka anlamlı bir gövde getirdiğini dile getirir (1979: 328).

Timurtaş, "Türkçenin Bünyesi ve Kelime Yapma Yolları" adlı makalesinde birleşik fiillerin zarf ve isim gruplarıyla, yahut yardımcı fiillerle veya iki fiilin birleşmesiyle yapıldığından söz ederek anlamca kaynaşmış birleşik fiilden örnekler verir: üzerine düşmek, can atmak, postu sermek, ayağa düşmek, gözünde tütmek, gözden düşmek, baş etmek, kırıp dökmek (1979: 40).

Mansuroğlu, "Türkiye Türkçesinde Birleşim ve Yazılışları Üzerine" adlı makalesinde birleşik fiilleri üçe ayırır. 1. İsim bildirici yapan veya bir fiili geçmiş zaman veya başka kipine geçiren yardımcı fiillerle meydana getirilenler: var idi> vardı, hoş imiş>hoşmuş…(1958: 32-38).

2. İsmi fiil yapan fiillerle meydana gelen birleşik fiillerdir. Kıl-, eyle-, et-, yap-, geç-, çek-. Namaz kıl-, akın et, iç çek-, dalga geç-…(1958: 32-38).

3. Zarf fiillerin belirli bir fiille sık sık beraber kullanılmaları Türkçe de anlamca kaynaşık birleşik fiiller meydana getirmiş ve çekilen yardımcı fiilleri Mansuroğlu a) tasvirci b) anlam değiştirici olmak üzere iki ayrı fonksiyona ayırır (1958: 32-38).

Mansuroğlu, Tasvirci fiilleri dur-, gel-, git-, kal-, koy-, ver-, yaz- fiilleriyle yapıldığını açıklayarak dile getirir. Anlam Değiştirici fiilleri bil-, gör-, -ama-/-eme- şeklinde üçe ayırarak açıklar (1958: 32-38).

Hatiboğlu, "Kelime Grupları ve Kuralları" adlı makalesinde "etmek, eylemek, olmak fiilleriyle yapılan birleşik fiilleri, mürekkep yardımcı fiiller ya da birleşmiş yardımcı fiiller olarak adlandırır. Tasviri fiillerin çok kalıplaşmış olmasından dolayı arasına başka kelime giremeyeceğini dile getirir (1964: 211-212).

Hatiboğlu, anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri deyimler başlığı altında verir. Deyimlerin, mübalağa yönü, mantık dışına çıkma ve anlam kayması olduğunu vurgular. Deyimlerin her türlü çekime girebildiğini vurgular. Deyimin atalardan kalan bir çekimle kullanma zorunluluğu olmadığını vurgular. Cümle

hükmünde olan ve cümle hükmünde olmayan şeklinde deyimleri ikiye ayırır. (1964: 224-230).

Ergin, "Türk Dil Bilgisi" adlı kitabında, birleşik fiilleri bir isimle ya da fiille meydana gelen kelime grubu olarak tanımlar. Birleşik fiilleri "isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller, fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller" olarak ikiye ayırır (2013: 386).

Ergin, "isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiilleri" et-, eyle-, ol-, yap- yardımcı fiilleriyle yapılan birleşik fiiller şeklinde açıklarken "fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller" bil-, ver-, gel-, dur-, gör- fiilleriyle nadiren de gerundiumlarla yapıldığını dile getirir. Anlamca kaynaşmış birleşik fiil terimini kullanmaz (2013: 286-287).

Banguoğlu, "Türkçenin Grameri" adlı kitabında, birleşik fiil tabanlarının söz dizimindeki belirtme öbeklerinden geldiğini söyler. Bunları zarf öbeği (ileri sürmek, ayrı düşmek…), çekim öbeği (baş kaldırmak, dile düşmek…), bağlam öbeği (sayıp dökmek, kasıp kavurmak…) kalıplarına ayırır (2019: 310-318).

Banguoğlu, çekim öbeği kalıbını: kimse olan adlarla (yağmur yağmak, kavga çıkma…), nesne olan adlarla (göz yummak, kulak kabartmak…), isimlerle olan adlarla (sözünde durmak yüreğine inmek…), yardımcı fiillerle yapılanlar (alt etmek, deli olmak…) olarak dört alt başlık altında örneklerle inceler (2019: 311-316).

Banguoğlu, bağlam öbeği kalıbını da: her iki fiil aynı eki alması (konar göçer, gelen giden…) ve birinci fiilin -ip zarf fiili ekini almasıyla (gelip geçici, arayıp tarayıp…) oluştuğunu açıklayarak iki alt başlığa ayırır. (2019: 316-318). Banguoğlu'nun bu tasnifinin içinde anlamca kaynaşmış birleşik fiiller de vardır. Ancak ayrı bir başlık açıp terim olarak kullanılmamıştır.

Banguoğlu, tasvir fiilleri için e-, i- zarf fiillerine yarı yardımcı fiiller getirilerek yapılan birleşik fiil tabanları olduğunu söyler. Tasviri filleri "yeterlik, ivedilik, sürek, yaklaşık ve yarı tasvir filleri şeklinde beşe ayırır (2019: 488-493).

Korkmaz, "Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları" adlı makalesinde birleşik fiilleri yapı ve anlam bakımından dörde ayırır. 1. Bir isim ile et-, ol- yardımcı fiillerinin veya esas fiil olma dışında yardımcı fiil alarak da kullanılan bul-, buyur-, eyle-, kıl-, yap- fiillerinin birleştirilmesi yoluyla kurulan birleşik fiiller: dikkat buyur-, hesap yap-, göç et-, son bul-…(1998: 559).

Korkmaz, 2. İkinci gruptaki birleşik fiiller, iki fiilin birleşmesinden oluşmuştur. Bunlar tezlik, yeterlilik, süreklilik, yaklaşma fiilleridir. Birinci fiil şekilce bir zarf-fiil kuruluşundadır. Esas fiile bitişik olarak yazılarak bil-, ver-, dur-, yaz-, gel-, kal- gibi fiiller eklenmiştir: görebil-, alıver-, gidedur-, düşeyaz- … (1998: 559).

Korkmaz, 3. Üçüncü gruptakiler "karmaşık fiil" (Osm. mudil fiil) diye adlandırılan birleşik fiillerdir. Bunlar bir sıfat-fiil ile "öncelik", "başlama" ve "niyet" gösterme işlevlerindeki ol- yardımcı fiilinin birleşmesinden oluşmuştur: anlamış ol-, bitirmiş ol-, utanır ol-, uğramaz ol-, söyleyecek ol- gibi (1998: 559).

Korkmaz, 4. Dördüncü gruptakiler, isim veya isim soylu bir veya birden çok kelimenin, belirli gramer kalıpları içinde, bir esas fiil ile birleşerek bir anlam kaymasına uğrayıp kalıplaşması ile oluşan birleşik fiillerdir: göze gir-, gözden düş-, çile çek-, üste çık-, pamuk ipliğine bağla- gibi (1998: 559). Korkmaz, konumuz olan anlamca kaynaşmış birleşik fiillere 4. grupta yer vererek makalesinde detaylıca değerlendirir.

Korkmaz "Türkiye Türkçesi Grameri- Şekil Bilgisi" adlı kitabında birleşik fiilleri: "esas anlamını korumuş birtakım işlev incelikleri kazanmış birleşik fiiller ve esas anlamını kaybederek deyimleşmiş olan birleşik fiiller" olarak ikiye ayırır (2009: 791).

Korkmaz, birinci birleşik fiil türü için ad soylu bir kelimeye: "etmek, eylemek, olmak, kılmak yardımcı fiillerinin getirilmesiyle anlamca kaynaşmasından meydana geldiğini dile getirir. Alt et-, hisset-, iyi ol-, emreyle, bekleyedur-, namaz kıl- … örneklerini verir (2009: 530, 792).

Korkmaz, diğer birleşik fiilin birden fazla ad ile bir fiilin birleşmesinden oluştuğunu yapı bakımından ad+ yardımcı fiil kalıbında oldukları halde işlev ve anlam bakımından kaynaşıp kalıplaşarak deyimleşmiş olduğunu dile getirerek

anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş olan birleşik fiil terimine gramer kitabında yer verir (2009: 530, 837).

Korkmaz anlam kaymasına uğramış deyimleşmiş olan birleşik fiillerin dildeki sayısının altı binin üzerinde olduğunu söyler. Yardımcı fiille kurulan birleşik fiillerden farkı fiilden önce ad ögesinin sabit kalmaması, yalın olarak kullanılabildiği gibi bir ad grubu halinde de bulunabilmesi ve işletme ekleriyle genişletilebilmesidir (2009: 838).

Korkmaz, anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri tek ögeli kalıplaşmış birleşik fiiller, iki ögeli kalıplaşmış birleşik fiiller, üç ögeli kalıplaşmış birleşik fiiller şeklinde öge sayısına göre ayırır (2009: 838):

Tek ögeli kalıplaşmış birleşik fiillerin alt başlıkları şunlardır:

Özne+fiil bağlantısı ile birleşenler için: "ilham almak, dili dolanmak, göz atmak, ibret almak, gözü dönmek, acı duymak, kanat germek, yüreği hoplamak..." örneklerini verir (2009: 838-839).

Nesne+fiil bağlantısı ile birleşenler için: "mendil açmak, akıl almak, can atmak, iç açmak, dilini yutmak, diş sıkmak, göz dikmek, boyun bükmek..." örneklerini verir (2009: 839-841).

Yer tamlayıcısı+fiil bağlantısı ile birleşenler için: "kolayına bakmak, dibe batmak, çileden çıkmak, rafa kaldırmak, içine atmak, bağrına basmak, elden bırakmak, ağzından kaçırmak..." örneklerini verir (2009: 841-843).

Zarf+fiil bağlantısı ile birleşenler için: "özenip bezenmek, kem gözle bakmak, ağır basmak, kulağa gelmek, aç kalmak, uygun görmek, taş kesilmek, deliksiz uyumak..." örneklerini verir (2009: 843-846).

Fiil+özne+fiil bağlantısı ile birleşenlerin emir biçimindeki fiilin önde ve sonda tekrarlı kullanılmasından oluştuğunu açıklayarak: "ye kürküm ye, uç baba Torik uç, gel keyfim gel..." örneklerini verir (2009: 846).

İki ögeli kalıplaşmış birleşik fiillerin alt başlıkları şunlardır:

Özne+nesne+fiil bağlantısı ile birleşenler için: “eli kana bulaşmak, atı alan Üsküdar’ı geçmek, iş dayıya düşmek, yer yerinden oynamak, dünya başına yıkılmak...” örneklerini verir (2009: 847-848).

Özne+zarf+fiil kuruluşunda olanlar için: “benzi uçup gitmek, gerisi vız gelmek, işi yolunda gitmek, gözleri fal taşı gibi açılmak...” örneklerini verir (2009: 848-849).

Nesne+özne+fiil kuruluşunda olanlar için “ağzını bıçak açmak, ağzından çıkanı kulağı duymamak, yüreğini dehşet kaplamak...” örneklerini verir (2009: 849-850).

Nesne+yer tamlayıcısı+fiil kuruluşunda olanlar için: “aklını başından almak, deli divane etmek, öfkeyi tepeye sıçratmak, dişini tırnağına takmak, dizginlerini elinden kaçırmak, turnayı gözünden vurmak...” örneklerini verir (2009: 850-851).

Nesne+zarf+fiil kuruluşunda olanlar için: “ağzını hayra açmak, gözünü dört açmak, ağzını bir karış açık bırakmak, kendini yiyip bitir bitirmek, ayağını denk almak, dünyayı ayağa kaldırmak, ortalığı kasıp kavurmalı...” örneklerini verir (2009: 851-852).

Yer tamlayıcısı+özne+fiil kuruluşunda olanlar için: “başına iş açılmak, gözünden uyku akmak, yüreğine korku düşmek, yanaktan kan damlamak...” örneklerini verir (2009: 852-853).

Yer tamlayıcısı+ nesne+fiil kuruluşunda olanlar için: “başına dert açmak, yoluna baş koymak, ağzında bir şey gevelemek, havanda su dövülmek...” örneklerini verir (2009: 853-854).

Yer tamlayıcısı+yer tamlayıcısı+fiil kuruluşunda olanlar için: “utançtan kızarıp bozarmak, renkten renge girmek, kalıptan kalıba dönmek...” örneklerini verir (2009: 854).

Yer tamlayıcısı+zarf+fiil kuruluşunda olanlar için: “akıldan silip atmak, yan gözle bakmak, yere sağlam basmak, etrafında dört dönmek...” örneklerini verir (2009: 854-855).

Zarf+nesne+fiil yapısında olanlar için: “beş kuruşun hesabı için kırk takla atmak, çul üstünde kir görünce baygınlık geçirmek, suyu görmeden paçayı sıvamak...” örneklerini verir (2009: 855-856).

Zarf+yer tamlayıcısı+fiil kuruluşunda olanlar için: “altından girip üstünden çıkmak, yer yarılıp yerin içine girmek, hınk demiş burnundan düşmek, öpüp başına koymak...” örneklerini verir (2009: 856-857).

Zarf+zarf+fiil kuruluşunda olanlar için: “doluya koydum dolmadı boşa koydum almadı, ince elenip sık dokumak...” örneklerini verir (2009: 857).

Fiil+nesne+fiil kuruluşunda olanlar için: “al takke ver külah, ortalığı karman çorman etmek” örneklerini verir (2009: 857).

Üç ögeli kalıplaşmış birleşik fiillerin alt başlıkları şunlardır:

Korkmaz, bu gruba girenler fiilden önce gelen ve onun anlamını etkileyen özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf gibi ad ögelerinden üçünün yan yana gelmesi ile oluşan birleşikler olduğunu söyler. Anasından emdiği sütü fitil fitil burnundan getirmek, elini sıcak sudan soğuk suyla sokmak... örneklerini verir (2009: 857-858).

Ercilasun, “Kutadgu Bilig Grameri-Fiil” adlı doktora tezinde birleşik fiiller için cümlede tek bir kavramı karşıladığını söyler. Ercilasun, birleşik fiilleri bir tarafı isim bir tarafı fiil olan birleşik fiiller, iki tarafı fiil olan birleşik fiiller olarak ikiye ayrılır (2014: 76).

Ercilasun, Kutadgu Bilig’de bir tarafı isim bir tarafı fiil olarak en sık kullanılan birleşik fiillerin: bol-, kıl-, tut-, ur- yardımcı fiilleriyle yapıldığını söyleyerek bunları kelime türlerine göre örneklendirirken iki tarafı fiille yapılan birleşik fiiller için bil-, bir-, tur-, bar-, kel- yardımcı fiilleriyle yapıldığını bize aktarır (2014: 69-117).

Ercilasun, isim+fiil birleşik fiillerinden oluşan anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri ele alır. Ancak bu terimi kullanmayıp farklı başlıklar altında anlatır. İyelik ekli isim başlığı altında ödi bol-: zamanı gelmek. Kılmak fiilinin alt başlığı olan Türkçe isimlerle: çıkış kıl-: elden çıkarmak, em kıl-: tedbir almak.

Zarflarla başlığı altında: tükel kıl-: yerine getirmek, adak yiti kıl-: ayağı çevik tutmak… gibi diğer yardımcı fiillerden de örnekler verir (2014: 81-85).

Hacıeminoğlu, "Türk Dilinde Fiiller" adlı kitabında birleşik fiilleri tasviri fiiller adı altında: iktidar ifade eden bil- fiili (düşebilsem…), tezlik ifade eden ver- fiili (koyuvermiş…), yaklaşma ifade eden yaz- fiili (öle yaz-…), süreklilik ifade eden dur- fiili (konuşa dur-…) şeklinde dörde ayırarak bunların fiil+fiilden yapıldığını söyler (1991: 268-269).

Hacıeminoğlu, yardımcı fiilleri: etmek (dua et-, hayret et-…) eylemek (kahr eyle, ihya eyle…), olmak (zengin ol-, mutlu ol-…) ile yapıldığını dile getirerek bunların isim+fiilden yapıldığına dikkat çeker (1991: 268-269).

Hacıeminoğlu, anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri "diğer fiiller" adı altında verir: söz aç-, iftar aç-, aklına düş-, hasta düş-, ocağı sön-, insafa gel-, adam say-, ant iç-, adı çık-, üste çık-, acısını çıkar-, başından sav-, tuzak kur-… (1991: 268-269).

Karahan "Türkçede Söz Dizimi" adlı kitabının 1999 yılının 6. baskısında birleşik fiilleri: "bir hareketi karşılamak üzere bir arada bulunan kelime topluluğu" olarak tanımlarken (1999: 36) 2017 yılında basılan kitabında birleşik fiilleri bir hareketi tasvir etmek üzere yan yana gelen kelimeler topluluğu olarak tanımlar (2017: 73).

Karahan birleşik fiilleri 1999 baskılı kitabında: "bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller, bir fiil unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller ve anlamca kaynaşmış birleşik fiiller olarak üçe ayırırken (1999: 36) 2017 baskılı kitabında "bir hareketi karşılayan birleşik fiiller ve bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller" şeklinde ikiye ayırır (2017: 73-77).

Karahan "bir hareketi karşılayan birleşik fiiller" başlığının altına "ana yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller" başlığını koyarak bunları et-, eyle-, ol-, yap-, kıl- yardımcı fiilleriyle yapılan birleşik fiiller olarak açıklar (2018: 73). Bu ayrım, 1999 baskılı kitabında "bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller" grubuna girer (1999: 36).

Karahan 1999 baskılı kitabında "anlamca kaynaşmış birleşik fiiller" başlığını vererek: para ye-, boş ver-, türkü tuttur-, el koy-… anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri örneklerle açıklarken (1999: 39) 2017 baskılı kitabında anlamca kaynaşmış birleşik fiiller terimi için ayrı bir başlık açmadan şu şekilde ele alır. "Bir hareketi karşılayan birleşik fiiller" başlığı altında "diğer fiillerle kurulan birleşik filler" başlığına yer vererek bunlar için sözlük anlamını yitirmiş deyimleşmiş birleşik fiil şeklinde tanımlar (Şehit düş-, kan kus-, yol ver- …) (2017: 75).

Karahan, "Bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller" başlığı altında kurallı birleşik fiillere yer verir. Asıl fiile yeterlilik, ihtimal, tezlik, yaklaşma anlamlarını kattığını aktararak örneklerle açıklar (Karahan, 2018: 77). 1999 baskısında "bir fiil unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller" başlığında yer verir (1999: 37- 38).

Göğüş, "Türkçede Birleşik Kelimelerin Oluşumu ve Nasıl Yazılması Gerektiği" adlı makalesinde tasviri fiilleri: yeterlilik, tezlik, sürerlik ve yaklaşma olarak dörde ayırır. Yardımcı fiillerin "etmek, olmak, yapmak bulunmak, eylemek, kılmak fiilleriyle yapıldığını örneklerle açıklar (1962: 255-257).

Göğüş, yardımcı fiilleri isim soyundan gelen bir kelime ile (mecbur kılmak, razı olmak, teşrif etmek…) ve bir ortaç ile yapıldığını ve bunlara katışık fiil dendiğini dile getirirken ortaç ve yardımcı fiille yapılanları başlama (okur olmak…), bitirme (yazmış bulunmak…), davranma (kalkacak olmak…) şeklinde üçe ayırır (1962: 257-258).

İlker, "Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil" adlı doktora tezinde fiille ilgili tanımlara yer verip, türemiş fiilleri yapım ekleriyle dört lehçede örneklendirir. Fiillerin şahıs, zaman ve çekim eklerini açıklayarak gösterir. Fiilimsileri ele alır. Birleşik fiillerden yeterlilik fiiline ve zarf fiillerin birleşik fiil yaptığına değinir (1997: 140).

İlker, "Birleşik Fiillerin Oluşmasında Yunus Emre'nin Özgün Katkıları" adlı makalesinde birleşik fiillerin bir dilin ifade imkanlarının somut ölçütü olmasına, coğrafi genişlemelere, edebi, sosyal, kültürel gelişmelere ışık tutan gramatikal bir araç olarak ifade eder (2014: 443).

İlker, birleşik fiillerin üç yolla oluştuğunu söyler. Türkçe ve alınma adların yardımcı fiil haline gelmiş fiillerle birleşmesi; zarf fiil ekleriyle genişlemiş bir fiilin yardımcı fiile bağlanmasıyla oluşması ve sıfat-fiil ve isim-fiil ekleriyle kalıplaşmış adların yardımcı bir fiile bağlanması şeklinde açıklar (2014: 444).

İlker, Yunus Emre'nin Türkçeye getirdiği yeni söyleyişleri birleşik fiiller üzerinden örneklerle destekleyerek Türk duyuş ve düşüncesini oluşturmasındaki etkisini bize gösterir (2014). Ayşe İlker, "Manisa Ağızlarındaki "bakarak-ol" Fiili Hakkında" adlı makalesinde de de birleşik fiil konusunu ele alır (2016: 1-5).

Uğurlu, " 'Birleşik Fiil' Üzerine' " adlı makalesinde fiil tamamlayıcıları nesnenin durumuna bağlı olarak çok sık kullanılırsa aldıkları hal eklerini de kaybederek kalıplaşırlar. Ancak bu durumda birleşik fiilden söz edilebileceğini dikkat çeker. Anlamca kaynaşmış fiillere yer verir (2009: 400).

Uğurlu, birleşik fiilinin isim ve fiilden oluştuğuna değinerek temel yapısını isim ve fiil şeklinde gösterir. Birleşik fiili, cümle unsurları açısından "yüklem" kelime grupları açısından "birleşik grubu" olduğuna dikkat çeker (Uğurlu, 2009). Birleşik fiil kurabilecek fiillerin listesinin yapılamayacağını her fiilin istemine göre aldığı tamamlayıcısıyla zaman içinde birleşik fiil oluşturabileceğini dile getirir (2009: 400).

Gülsevin, "Geçişli Fiillerle Kurulmuş Deyimleşmiş Birleşik Fillerin Yüklem Olduğu Cümlelerde Nesne Meselesi" adlı makalesinde anlamca kaynaşmış birleşik fiillerden şu şekilde bahseder: Deyimleşmiş birleşik fiiller, bir fiil ile bu fiile bağlı en az bir ögeden oluştuğunu, yapıyı oluşturan kelimelerden biri veya hepsi sözlük anlamını kaybettiğini dile getirir. Bu sebeple bunların bir cümlede kullanıldıklarında kelimelerinin hiçbirinin diğerlerinden ayrı düşünülemediğine dikkat çeker (2011: 1182).

Gülsevin, deyimi oluşturan birleşik fiil yapısı içindeki unsurların birbirleriyle "özne-fiil", "nesne-fiil", "özne-nesne-fiil", "özne-tümleç-fiil", "nesne-tümleç-fiil", "tümleç-fiil" ilişkisi içinde olabileceğini dile getirir (2011).

Gülsevin, gözü dön- (özne-fiil), boyun bük- (nesne-fiil), bağrına bas- (yer tamlayıcısı-fiil), kabak çiçeği gibi açıl- (zarf-fiil), etekleri zil çal- (özne-nesne-fiil, aklını başından al- (nesne-yer tamlayıcısı-fiil), ayağını denk al- (nesne-zarf-fiil), gözü arkada kal- (özne-yer tamlayıcısı-fiil), burnundan fitil fitil getir- (yer tamlayıcısı-zarf-fiil) (2011: 1182-1184).

Öztürk, "Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller" adlı yüksek lisans tezinde anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri bir isim ögesiyle yardımcı fiilin sözlük anlamlarından tamamen ya da kısmen uzaklaşmalarıyla meydana gelen kalıplaşmış yapılar şeklinde adlandırır (2018:13)

Öztürk, anlamca kaynaşmış-deyimleşmiş birleşik fiilleri "isim+yardımcı fiil" ve "fiil+yardımcı fiil" gruplandırmalarını içine alan birleşik fiiller bünyesinde; fakat bu bölümlerden ayrı olarak üçüncü bir başlık altında değerlendirme içine alır (2018:26).

Dinçer, Deniz Öztürk'ün Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller adlı yüksek lisans tezi üzerine yaptığı kitap değerlendirmesinde Türkçede birleşik fiillerle ilgili muhtelif çalışmalar yapılmış olmasına rağmen konunun bütün yönleriyle incelenmediğini ve problemlerin ortadan kalkmadığına dikkat çeker (2010: 181). Bu problemleri şu şekilde açıklar:

Dinçer, hangi ögelerin birleşik fiil sayılacağı veya sayılmayacağı; bu yapıların söz dizimindeki durumu, sözlük birimi olarak ele alınışları ve en çok da ne zaman bitişik ne zaman ayrı yazılacakları gibi konularda görülen kararsız ve çelişkili tutumlar da meselenin karışıklığını ortaya koymaya yetmektedir (2010: 181).

Dinçer, fiillerin isteminin birleşik fiil yapmadığına dikkat çeker. (Ankara'da oturmak, Türkçeye dayanmak…). Yaşam sür- ve hayat sür- gibi aynı anlamdaki kelimelerin farklı duygu değeri taşısa da aynı unsur içinde yer alması gerektiği görüşüne varır (2010: 181-182).

Dinçer, değişik yollarla yan yana gelen yapıları deyim ve atasözlerinden farklı yönleri bulunduğu için bunlara (keyfine değme-, keyfi bil-, zoruna bak-

…) birleşik fiil demek yerine kalıp ifadeler demenin daha doğru olacağına değinir (2010: 184).

Gabain, "Türkçede Fiil Birleşmeleri" adlı makalesinde fiil birleşmelerinden şu şekilde bahseder. 1. Esas manayı taşıyan bir fiil ile bir yardımcı fiilden, 2. Bir esas fiil ile bir deskriptif fiilden veya 3. Bir esas fiil ile modal bir yardımcı fiilden, son olarak da "başka bir grup" başlığı altında birleşik fiilleri inceler (1953: 16).

Gabain ilk grubu mastarlarla yapılan birleşme olarak ele alır. İkinci grup için verbum finitum yani bitmiş fiille yapıldığını söyler. Üçüncüsünü hâl ekleriyle yapıldığını dile getirirken sonuncusu için yabancı kelimelerle yapıldığını (dans et-…) ancak artık bu yapıların birleşik fiil sayılmadığı görüşüne varır (1953: 17).

Deny, "Türk Dili Grameri" adlı kitabında "et-, eyle-, kıl-, buyur-, ol-, olun-" yardımcı fiillerini "Mürekkep Fiil" olarak adlandırmıştır. Anlamca kaynaşmış birleşik fiillerine yer vermemiştir (1945: 476-479).

Zeynalov'un "Türk Dillerinde Birleşik Eylem Meselesi" adlı makalesinde birleşik eylemlerden her kısmın ayrı ayrı müstakil anlamı olmalı ve iki taraf eylem olarak karışmalı ve bu iki ayrı kelimenin birleşip tek bir kavramı karşılaması gerektiğine dikkat çeker. Çeşitli terkibi eylemler, sabit eylemli birleşmeleri bu gruba dahil etmez (1986: 460).

Zeynalov, bil-, et-, başla-, ol- fiilleri kendisinden önce gelen adlara yeni bir anlam katmadığı için bu sebeple birleşik değil terkibi eylem olarak görür. Deyimleri de sabit birleşme olduğundan birleşik fiil olarak saymaz (1986: 460).

Zeynalov, deyimleri birleşik fiil olarak saymaz (1986: 463). Türk dillerinde kullanılan bütün birleşik eylemlerin bitişik bir şekilde yazılmasına dikkat çeker (1986: 468).

Zeynalov, birleşik fiilleri: 1.Hareketin başlamasını devam etmesini ve yönünü bildiren birleşik eylemler: ötüp gitmek, geçip gitmek, görüp çıkmak…

2.Hareketin sürekliliğini aniliğini, devamlılığını bildiren birleşik eylemler: gelivermek, yazadurmak, alıkoymak…

3.Hareketin sınırını, bitmesini bildiren birleşik eylemler: deyib bitirmek, işlenib bitmek (Azeri), keçip ketmek (Uygur),geçirilib gurtarılmak (Türkmen)…

4. Hareketin tekrarını ve genelleştirme anlayışını bildiren birleşik eylemler: aşıb-daşbag, saralıb-solmag, bezenib-düzenmek (Azeri) sarınıp sarmalamak … şeklinde dörde ayırır (1986: 466).

Ahanov, "Dil Biliminin Esasları" adlı kitabında deyimlerin iki yönlü olduğunu deyimi söze yaklaştıran nitelikler onu söz gruplarından ayırırken; deyimleri sözden ayıran özellikler söz gruplarına yaklaştırdığını dile getirir (2021: 166). Deyim, cümlede tek bir kavram olur. Bu bakımdan söze yaklaşır. Ancak yapısal olarak baktığımızda iki sözcüğün birleşimidir. Bu da onu söz grubuna dahil eder.

Ahanov, deyimlerin en belirgin özelliğinin kalıp olarak kullanılmaları olduğunu söylerken iletişim sürecinde oluşturulmadığını da dile getirir. Deyimlerin bu özelliğinin bağımsız söz gruplarıyla karşılaştırıldığında anlaşılacağını aktarır (2021: 166). Ahanov bu farkı göstermek için birkaç örnek verir. Suvdi kaynatuv "suyu kaynatmak", tüymeni kadav "düğmeyi dikmek" … gibi söz grupları bağımsız bir şekilde art arda sıralanabilirken, kanı kaynav "öfkelenmek", sorı kaynav "üzülmek" gibi kalıp olan deyimlerin kişinin isteğine göre sıralanamadığını kalıbı bozmadan kullanıldığını dile getirir (2021: 166).

Ahanov, deyimlik birliğini sözler ile anlam arasında bağlantı oluşturması olarak ifade eder. Deyimlik bütünlüğünü ise sözlerin anlam ile bağlantısı olmaması olduğunu bize aktarır (Ahanaov, 2021:171) Ahanov'a değinilmesinin sebebi anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin diğer adının deyim olması ve bu konu üzerine dikkate değer bilgilere yer verilmesidir.

2014 yılında birleşik Fiil üzerine yapılan Türk Dil Bilgisi Toplantısında Demiral birleşik fiil üzerine genel yaklaşımları ele alırken Delice birleşik fiilin sorunlarını maddeler (Türk Dil Bilgisi Toplantıları 1, 2022: 13-33, 34-44). Bu bildirisinde birleşik fiillerin ayrı ve bitişik yazılması üzerinde durmuştur. Tek heceyle yazılan bazı Arapça kelimelerin bitişik yazıldığını ve zarflar ile kurulan tasviri fiillerin de bitişik yazıldığını dile getirir (2014: 35-36). Delice, söz dizimi bağlamında düşünüp birleşik fiil demek yerine"fiil öbeği" terimiyle karşılanması

gerektiğine dikkat çeker. Birleşik fiilleri, yabancı isim+yardımcı fiil ve asıl fiil+yardımcı fiil şeklinde kendi içinde ikiye ayırır (2014: 35-37).

Karabulut, adlandırma ve sınıflandırma meselesini dile getirir. Karabulut, birleşik fiiller üzerine asıl sorunun, bakış açısı olduğunu dile getirerek semantik mi yoksa morfolojik yönden mi bakılması gerektiğine dikkat çeker (ss.54-55). Karabulut, asıl birleşik fiillerin tasviri fiiller olduğunu vurgular (ss.75-76). Korkmaz Türkiye Türkçesini ele alıp Türkiye Türkçesindeki şekilleri tespit ettikten sonra Türk dilinin diğer kollarındaki kullanılış şekillerini de tespit etmeyi ele almayı teklif eder (ss. 67). Karahan, genelden özele gitmeyi önerir. Karahan da Karabulut'un teklif ettiği gibi anlamı dikkate alarak ya da yapıyı dikkate alarak sınıflandırma yapılabileceğini tek şekilde sınıflandırma olmadığını dile getirir (ss.71-72). Karahan, birleşik fiilleri anlam yönünden ele alarak "bir hareketi karşılayan fiiller", "bir hareketi tasvir eden fiiller", "bir hareketi bildiren fiiller" şeklinde üçe ayırır (ss.72). Delice, anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin çoğu kaynakta zikredilmediğine, mecazî bir asıl fiil kullanıldığına ve anlamsal bir bütünlük göremeyebileceğimize dikkat çeker (ss.81). Uğurlu, "morarmak" kelimesinin eski Türkçe "mor er-"den geldiğini dile getirerek isim ve fiilin yan yana gelmesiyle birleşik fiil yaptığına vurgu yapar. Hasta ol-, ezan oku- gibi yapıları birleşik fiil sayarken fiil+fiilin birleşik fiil yapmadığını gramer kitaplarından kaldırılması gerektiğini söyler (ss. 82). Y. Özezen, zarfla yapılan fiil birleşmelerini birleşik fiil olarak kabul etmez (ss.91-92). Musaoğlu, deyimin başka bir kategori olduğunu birleşik fiillerden ayrı olması gerektiğine dikkat çeker. İsim+fiilin birleşik fiil yaptığını söyler. Birleşik fiilin morfolojiyle alakalı olduğuna deyimin ise tasavvurla ilgisi olduğuna vurgu yapar. Tasviri fiilleri de birleşik fiil değil fiil kategorisi içine alır (ss.94).

Çoğunluk, birleşik fiilin isim+fiil, fiil +fiil biçiminde oluştuğunu kabul etmiştir. Bunların cümlede tek bir kavramı karşıladıklarına dikkat çekmişlerdir. Zarfların birleşik fiiller üzerindeki önemi vurgulanırken bunu kabul etmeyenler de vardır. Anlamca kaynaşmış birleşik fiil terimini tercih edenler fazla değildir. Mürekkep fiil terimini kullananlar olmuştur. Zeynep Korkmaz birleşik fiilleri ögelerine ayırmıştır. Ferhad Zeynalov, sadece fiillerle yapılan birleşik fiilleri kabul ederken deyimleri kabul etmez. Ferhat Karabulut, asıl birleşik fiillerin

tasviri fiiller olduğunu dile getirir. Mustafa Uğurlu, fiil+fiilin birleşik fiil olarak kabul etmemektedir.

1.6. ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER ÜZERİNE YAPILAN TEZLER

Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller üzerine tespit edebildiğimize göre sekiz tez hazırlanmıştır. Bunlarda biri doktora tezidir.

Canlıses, M. (2002). *Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çil, N. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ertane Baydar, A. S. (2002*). Kırım Tatar Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller ve Bu Fiillerin Öğretimdeki Yeri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gözütok, A. (2009). *Eski Anadolu Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İlhan, Z. N. (2021). *Kutadgu Bilig'de Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Koray, Düşünceli, D. (2017). *Funktionsverbgefüge im Deutschen und Türkischen*: Eine Kontrastive Analyse in Printmedien

(*Almancada ve Türkçede Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller*: Basın dilinde karşılaştırmalı bir çözümleme). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, D. (1997). *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Üçgül, R. (2019). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller (MEB 2016 örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

II. BÖLÜM.

2. HİKÂYELERDE ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER

Naime Erkovan'ın hikâyelerinde geçen anlamca kaynaşmış birleşik fiiller, konularına göre tasnif edilmiştir. Bu sınıflama sonucunda ad+fiil biçiminde oluşanlar, birinci basamaktaki adların niteliklerine göre değerlendirilmiştir. Bunlar: akrabalık içermeyen adlar, belirsizlik içeren adlar, bitiş anlamı veren adlar, deniz ile ilgili adlar, dinî terimlerle kurulan adlar, doğa ile ilgili adlar, dönüşlülük zamiri ve aitlik anlamı veren adlar, emek anlamı veren adlar, eşitlik ifade eden adlar, fiilden türemiş adlar, fiziksel özellik belirten adlar, gizlilik anlamı veren adlar, hayvanlarla ilgili adlar, his belirten adlar, iletişim ifade eden adlar, insanların fiziksel özellikleri, insan uzuvları, istek bildiren adlar, kahramanlık ifade eden adlar, karşılaşma anlamı veren adlar, konuşma ve ses ifade eden adlar, kuvvet anlamı veren adlar, maddiyat anlamı veren adlar, mental adlar, mesafe belirten adlar, miktar anlamı veren adlar, nesnelerle kurulanlar, olumsuz anlam içeren adlar, oyun ifade eden adlar, ölüm ile ilgili adlar, pişmanlık belirten adlar, sakinlik ifade eden adlar, sayı ifade eden adlar, soluk ifade eden adlar, tertip anlamı veren adlar, tutum ve tavır anlamı veren adlar, ün ifade eden adlar, yansıma köklü adlar, yara ile ilgili adlar, yaşam anlamı veren adlar, yer yön belirten adlar, yorgunluk ifade eden adlar, yük anlamı veren adlar, zaman anlamı veren adlar, zarf fiillerle kurulan adlar, zorunluluk anlamı veren adlar olarak toplam kırk altı başlıkta verilmiştir.

Adlar, anlamca kaynaşmış birleşik fiil oluşturmadan önceki yani temel anlamlarından yola çıkarak sınıflama yapılmıştır. Sınıflama yapılırken aynı anlam ifade eden sözcükler ele alındığı gibi yakın anlam ifade edenler de tasnifte yer aldı. Bazı kelimeler ise köküne göre sınıflamaya dahil edildi. İsimler, birleşik fiil oluştururken kendi anlamlarından uzaklaşarak yeni bir mana ortaya çıkardılar. Anlamca kaynaşırken yan, mecaz, ad aktarması, somutlaştırma, soyutlaştırma ve benzetmeler dikkat çekti. Doğan Aksan, anlamı güçlendirmek ve canlı kılmak için benzetme yapıldığını söyleyerek dile kalıplaşarak yerleştiğini dile getirir. (2021:77). Aksan, deyim niteliği taşıyan sözlerin büyük bir bölümü somutlaştırma anlatımının örnekleri olduğuna dikkat çeker (2021:123).

Anlamca kaynaşmış birleşik fiillerde hem soyutlama hem de somutlama vardır. Örneğin beğenmemek sözcüğü soyut bir kavramdır. Ancak burun ve kıvırmak kelimeleri ile birleşirse bu eylem, beden dilini gösterdiğinden dolayı somutlaşmış olur. Aynı zamanda burun somut bir kavramdır. Kıvırmak sözcüğüyle kullanıldığında ise beğenmemek anlamını karşılayarak organ adından uzaklaşır ve soyutlaşır. İsim soyut ise fiille somutlaştırılır. Bununla birlikte somut olan fiil soyutlaşmış olur.

2.1. Adlar

Anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin ilk sözcüğü olan adlara göre sınıflama yapılmıştır. Birbirine yakın anlam ifade eden sözcükler bir kategoriye alındı. Kökü fiil olan sonradan yapım ekleriyle isim olarak birleşik fiil kuranlar ayrı bir sınıflamaya dahil edildi. Kırk altı başlıkta tasnif yapıldı.

2.1.1. Akrabalık İçermeyen Adlarla Kurulanlar

Burada kan bağı ile ilgisi olmayan kavramlar ele alınmıştır: misafir ve yabancı. Misafir, o ev halkından olmayan evi ziyarette bulunan kişidir. Yabancı ise tanınmayan biridir. Ağır sözcüğü, yapım eki alıp ilk anlamından farklı bir anlam ifade ederek "misafir ağırla" birleşik fiilini oluşturmuştur. Misafiri mutlu bir şekilde göndermek emek ve hizmet ister. Bu sebeple ağır sözcüğüyle birleşerek yan anlam elde edilir. Çekmek fiili, yabancı kelimesiyle kaynaşınca bir şeyi bir yerden kaldırmak anlamından uzaklaşmış bir şeye yabancı kalmak anlamını katmıştır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış iki birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.1.1.Misafir

Misafir ağırla-: Konuğa gerekli ilgiyi göstermek, ikramda bulunmak (Parlatır, 2007: 645).

- ***Misafir ağırla****manın kurallarından biriydi ziyaretçiye ikramda bulunmak. Af/19*

2.1.1.2.Yabancı

Yabancılık çek-: Yabancı olmaktan doğan güçlüklere uğramak (Parlatır, 2007: 886).

❖ *Misafiri **yabancılık çek**meden huzurlu uyurken güvenmenin sandığından kolay bir şey olabileceğini hissetti Tili. AF/45*

2.1.2. Belirsizlik İçeren Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflamadaki adlar belirsizlik içermektedir: ihtimal ve şans. Bu kelimeler kesinlik ifade etmezler. Bu sebeple belirsizlik içeren başlığıyla verildi. Vermek sözcüğünün ilk temel anlamı uzatmak iken burada ihtimal adıyla birleşerek soyut bir kavram olur. Gitmek, bir yere ulaşmak anlamındadır. Şans adıyla birleşince yanına, bu adı destekleyecek yardım etmek anlamındaki yaver kelimesini alarak birleşik fiil oluşturur. Yine soyut bir anlam kazanarak yeni bir anlam meydana getirir. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış iki birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.2.1.İhtimal

İhtimal verme-: Bir şeyin olabileceğini hiç düşünmemek, tahmin edememek (Parlatır, 2007: 490).

❖ *Küçük kızın mutsuzluğu bir hastalığa dönüşmüştü; geçeceğine kimsenin **ihtimal ver**mediği bir hastalığa. FŞ/83*

2.1.2.2.Şans

Şansı yaver git-: Bahtı açılmak, işleri yoluna girmek (Parlatır, 2007: 802).

❖ ***Şansı yaver gid**erse üniformalar bir daha yolunu kesebilirdi. VŞBFG/13*

2.1.3. Bitiş Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Bu başlıkta devamı olmayan bitiş anlamındaki adlar sınıflandırılmıştır. Bunlar son ve sonuç sözcükleridir. İkisi de aynı kökten gelir. Vermek ve almak sözcükleri somut anlam ifade ederken çok fazla anlamca kaynaşmış birleşik fiil üreterek soyut anlam elde eder. Burada da gözlemlenmektedir. Son sözcüğü verilebilen ve alınabilen bir şey değil iken yapım eki alarak ve yalın hallerinde kaynaşarak nihayete erdirmek anlamını kazanır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış dört birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.3.1.Son

Son ver-: Bitirmek, nihayete erdirmek, nokta koymak (Parlatır, 2007: 777).

- *Adam, büyük bir susuzluğa **son ver**miş kadar mutlu ve heyecanlıydı. AVGK/96*
- *Bu duygu güçlendikçe kumaşı ve makineyi fırlatıp atmak ve her şeye bir **son ver**mek istiyordu. OBG/87*
- *Haksız hükümranlığa son verecek birkaç kelimeydi. VŞBFG/72*

2.1.3.2. Sonuç

Sonuç al-: 2) Hedeflenen sonuca ulaşmak, verim almak (Parlatır, 2007: 778).

- ***Sonuç al**amayınca bir sabah orada daha fazla oyalanmamam gerektiğine karar verdim. OBG/82*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Bir işi nihayete erdirmek, bitirmek, sonuçlandırmak (Parlatır, 2007: 778).

2.1.4. Deniz ile ilgili Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmadaki adlar deniz ile İlgilidir. Birleşik fiil oluşturmadan önceki anlamlarına göre sınıflandırılmıştır: dalga ve volta. Dalga, düz olan bir şeyin kıvrılması yani zikzaklar çizmesidir. Denizin çalkalanması dalga oluşturur. Ancak geçmek fiili ile kaynaşınca buradaki anlam deniz teriminden çok farklıdır. Geçmek bir yeri yol olarak kullanmak iken dalga sözcüğüyle birleşince ikisi de asıl anlamlarından uzaklaşır. Alay etmek anlamını kazanır. Hem soyutlaşır hem de somut anlam kazanır. Alay etmek soyuttur. Dalga geçmek birleşik fiiliyle zihinde somut anlam kazanır. Dalga somuttur. Alay etme anlamı kazanınca soyutlaşır. Doğrusalın zıddı olan dalga kıvrımlıdır. Bir sürü yol oluşturur. Doğru bir tanedir. Ancak alay etmenin farklı yolları vardır. Dalganın da bir sürü farklı yolu olması gibi. Bu şekilde bir ilişki kurulabilir. Volta sözcüğü geminin zikzak yapmasıdır. Atmak fiili, fırlatmak anlamından uzaklaşarak volta sözcüğüyle yeni bir anlam oluşturur. Denizin zikzak yapmasıyla bir aşağı bir yukarı gidip gelme kavramı benzetilmiştir. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış altı birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.4.1.Dalga

Dalga geç-: 1) Ortadaki işle ilgilenmeyip başka bir şey düşünmek. (Aksoy, 1988: 703):

- *Onunla **dalga geç**tiğimi, benimle sohbet etmeye yanaşmadığı için kendisini cezalandırdığını sanıyordu belki de. BD/27*
- *Tülin'in kendisiyle **dalga geç**ildiğini düşünüp sinirlenirken ilk defa bu kadar yakından bir gülüş gördüğünü hatırladı. AF/17*

2)Karşısındakini anlamaz yerine koyarak aldatırcasına konuşmak (Aksoy,1988)

- *Bir teneke yığının kendisiyle **dalga geç**miş olmasına gururuna yedirememeyen büyücü, aile yadigarı kitabını çıkardı. FŞ/20*
- *Her şeyle **dalga geç**meyi seven kardeşlerim hiçbir şeyle ilgilenmiyor, endişeli bir susuşa sığınıyordu. VŞBFG/17*

2.1.4.2.Volta

Volta at-: Bir aşağı, bir yukarı gidip gelmek (Aksoy, 1988: 1097).

- *Her hatanın başında bir bekçi gibi **volta at**an bu cümle telaffuz edildiği anda güneş kaybolur. FŞ/83*
- *Herkes pencerelerden onu seyrederken o, saatlerce bahçede **volta att**ı içi içine sığmayarak. VŞBFG/30*

2.1.5. Dinî Terimlerle Kurulanlar

Bu terimler İslam dini ile ilgilidir: Büyü, günah, iman, kurban, nasip, niyet, sabır, selam, secde, şifa. Büyü, insanın istediği iyiliği ya da kötülüğü doğa üstü güçlerle yaptırmasıdır. Günah, yapılan kötülüklerdir. İman, yaratıcının isteklerini yerine getirmektir. Kurban, yaratıcı için kesilen hayvandır. Nasip, hayırlı olandır. Niyet, isteklerdir. Sabır, başa gelen olumsuzluklara direniştir. Secde, yaratıcının üstünlüğünü kabul edip boyun eğmektir. Şifa ise Allah'ın Şafi isminden gelir. İyileştirmek anlamındadır. Burada büyü kelimesi çekici anlamında kullanılarak kendi anlamından uzaklaşmıştır. Büyü, insanın aklî dengesiyle oynayabilir. Birinden etkilenmek de o anlık zihnin düşünmesine engel olur. Bu sebeple ikisi arasında benzerlik ilişkisi kurulup anlamca kaynaşmışlardır. Günah sözcüğü, kendi anlamını korurken kaynaştığı fiiller farklı bir anlam kazanmıştır. Gelmek bir yere varmaktır. İmanla birleşerek dini

kabul etmek anlamını verir. Gitmek fiili bir yere ulaşmaktır. Kurban adıyla kaynaşınca ikisi de kendi anlamından uzaklaşmıştır. Kurban sözcüğü, dinî içeriğini yitirerek boş yere ölmek anlamını kazandırmıştır. Almak, bozmak, vermek tükenmek, bulmak bu fiiller ise asıl anlamlarından uzaklaşarak soyut ve yan anlamda kullanılmıştır. Gitmek, yürüyerek yapılan eylemdir. Ancak burada dinî bir terim olup alnını yere koymaktır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış on altı birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.5.1.Büyü

Büyüye kapıl-: Bir kimsenin çekiciliğinden kurtulamamak (Parlatır, 2007: 221).

- *Onun **büyüsüne kapılan**lar; gözleriyle bizi selamlayışına, elleriyle sevgiyle bize doğru uzatışına bakarken arkadaki karanlık noktalarda silahlarıyla bekleyen askerleri uzun süre göremedi. VŞBFG/17*

2.1.5.2.Günah

Günah çıkar-: Bir Hıristiyan, papaza günahlarını söyleyip Tanrı'dan af dilemek (Aksoy, 1988: 826).

- *Mektupla **günah çık**arma olmaz. AVGK/45*

Günah işle-: Dince suç sayılan bir iş yapmak (Aksoy, 1988: 827).

- ***Günah işle**diğim için bağışlayın beni. AVGK/45*

2.1.5.3.İman

İmana gel-: 1)Hak dini kabul etmek. (Aksoy, 1988: 879).

- *Silindikçe, fırçalandıkça, yıkandıkça geçmiş yaşamlarının ve sahiplerinin günahlarından arınarak **imana gel**iyorlardı. OBG/98*

Bu anlamları da vardır. 2)En sonunda doğruyu söylemek. 3)Bir kişi, önce reddettiği söz ve iteğini sonra kabul etmek (Aksoy, 1988: 879).

2.1.5.4.Kurban

Kurban git-: Suçsuz ve boş yere ölmek, zarara uğramak (Parlatır, 2007: 602).

- *Onun dünya hırsına **kurban gid**ip insanlık suçuyla hapishaneye kapatıldığını hatırladı. OBG/59*
- *Ağaçlar, bir kuaför kazasına **kurban git**miş gibi kırık ve yer yer kelleşen dallarıyla ayakta durmaya çalışıyordu. AF/37*

2.1.5.5.Nasib

Nasibini al-: 2) Nasiplenmek, istifade etmek (Parlatır, 2007: 658).

- *Uzun bir süre daha çekilmezse yeryüzünden onlar da **nasibini al**acaktı kumdan. VŞBFG/25*

1)Güzel ve hoşa giden bir şeyden kısa bir süre de olsa yararlanmak, sebeplenmek (Parlatır, 2007: 658).

- *Elleri hiçbir şekilde bu yeteneğinden **nasibini al**mamışlardı. VŞBFG/72*

2.1.5.6.Niyet

Niyetini boz-: Kötü bir şey yapmayı düşündüğü anlaşılıyor (Aksoy, 1988: 980).

- *Bazen sırf bu yüzden yolculuğuyla ilgili **niyetini boz**uyormuş gibi yapıyordu. AVGK/85*

2.1.5.7.Sabır

Sabrı tüken-: Artık sabredemez olmak (Aksoy, 1988: 1021).

- *Önceleri bu yaptıklarını sessizce tahammül ediyordum ama sonra **sabrım tüken**di. BD/105*
- *Bazen **sabırları tük**eniyor. OBG/76*

2.1.5.8.Selam

Selam al-: Birinin selamlamasına karşılık vermek, "aleykümselam" demek (Parlatır, 2007: 752).

- *Adam karısını koluna takmış çarşıda dolaşırken kendisine verilen **selamı al**maya çalıştı. FŞ/36*

Selam ver-: 2)Namazı bitirirken başını sağa ve sola çevirmek (Aksoy, 1988: 1030).

❖ *Birkaç rekâtı kaldığı halde namazını yarıda kesip **selam ver**mişti babam.OBG/16*

Bu anlamda da kullanılır: 1)Birine esenleme sözü söyleme (Aksoy, 1988: 1030).

2.1.5.9.Secde

Secdeye git-: Namaz kılarken alnı, el ayaklarını, dizlerini, ayak parmaklarını yere getirmek (Parlatır, 2007: 750).

❖ ***Secdeye gid**erken sütunların arasında, Kâbe'nin yanında gizli haçlar bulmuştu. OBG/16*

2.1.5.10.Şifa

Şifa bul-: Sağlığına kavuşmak, iyi olmak (Parlatır, 2007: 807).

❖ *Bir **şifa bul**up maceranın felaketlerle dolu kısmını yok etmesini istediniz. ST/46*

Şifa ver-: Sağlığına kavuşturmak, rahatsızlığı geçmek (Parlatır, 2007: 808).

❖ *Yalnızca doktoru görmek bile ona **şifa ver**ebiliyordu. VŞBFG/27*

2.1.6. Doğa ile İlgili Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmaya doğa ile ilgili adlar dahil edilmiştir: kök ve toz duman. Bitkilerin kökü, yerin altındaki en uçtaki kısımdadır. Daha sonra yan anlamları çıkmıştır. (Kelime kökü, insanın kökü yani soyu gibi…) Salmak fiili, bırakmaktır. Kök adıyla birleşik fiil oluştururken yerleşmek anlamında yeni bir anlam üretmiştir. Toz, topraktan çıkan ince tanelerdir. Duman ise doğada güneşin etkisiyle ya da aşırı sürtünme sonucu ortaya çıkan ateşten gelen sisli, kirli havadır. İnsanların müdahalesiyle de oluşur. Toz ve duman ikisi de temiz hava değildir. Yakın anlam ifade ederler. Bu sebeple ikileme oluşturmuşlardır. Katmak, eylemi bir şeye eklemektir. Toz ve duman hâl ekleriyle bu eyleme kaynaşmıştır. Burada benzetme ilişkisi kurarak farklı bir anlam oluşturmuşlardır. Toz ve duman etrafı bulanıklaştırırken netlik kaybolur. Gürültü ise asıl duyulmak istenen sese engeldir. Burada da netlik söz konusu değildir. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış üç birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.6.1.Kök

Kök sal-: Bir yere iyice yerleşmek (Aksoy, 1988: 938).

- *Bir kez yerlerinden uzaklaşırlarsa bir daha **kök sal**amayacaklarından korktu. FŞ/58*
- *Gitmeyebilirdik fakat nedense hepimiz de sebebini bilmediğimiz bir korku **kök sal**lıyordu. VŞBFG/16*

2.1.6.2.Toz Duman

Tozu dumana kat-: 1) Ortalığı altüst etmek, gürültü, patırtı çıkarmak (Aksoy, 1988: 1078).

- *Min'in kafasında **tozu dumana kat**an bir dünya olağanca hızıyla dönerken Tili bomboş bir zihinle yastıkların üst üste dizilişini, devrilişini sonra başka bir şekilde yeniden dizilişini izliyordu. AF/21*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Yolun tozunu kaldırarak hızla koşmak (Aksoy, 1988: 1078).

2.1.7. Dönüşlülük Zamiri ve Aitlik Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmada aitlik anlamı ele alınmıştır: kendi ve sahip. Kendi dönüşlülük zamiridir. Daha çok anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır. Almak eylemi, nesnelerle kullanılır. Burada zamirle kullanıma girmiştir. Yan anlamda kullanılarak kişinin bir şeyi yapmaya iradesi tarafından engel olamaması anlamını vererek yeni bir kullanım kazanmıştır. Bilmek, herhangi bir şeyi aklından söyleyebilmektir. Ancak burada dönüşlülük zamiri ile kaynaştığında farklı bir kullanıma girer. Onuruna uyacak biçiminde davranmak anlamını kazanır. Geçmek, gelmek, kaptırmak, kaybetmek, tutmak ve yoklamak eylemleri de dönüşlülük zamiri ile birleşerek esas anlamından farklı bir kullanım elde ederler. Dönüşlülük zamiri, temel anlamını korurken yanına gelen eylemler ilk manalarından koparak bu zamire uyacak şekilde anlatımlar geliştirir. Sahip, bir şeye aitliği ifade eder. Çıkmak fiili, bir yerden ayrılmaktır. Fakat burada birleşerek koruma anlamını katar. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış otuz bir birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.7.1. Kendi

Kendini alama-: Yapmamayı edememek kendini tutamayıp yapmak (Aksoy, 1988: 922).

- *Nasılsa birazdan dağılacaklar, diye düşünse de limana yanaşmadan **kendini al**amadı. AVGK/46*

Kendini bil-: 2) Durumuna, onuruna uyacak biçimde davranmak. (Aksoy, 1988: 923).

- *Güzel şeylere harcayalım vaktimizi. Herkes **kendini bil**sin. ST/19*

Bu anlamları da vardır: 1) Aklı, muhakemesi yerinde olmak. 3)Çocukluktan çıkıp aklı her şeye erer yaşa gelmek (Aksoy, 1988: 923).

Kendinden geç-: Heyecan verici bir durum karşısında aklı ve duygu organları işlemez olmak (Aksoy, 1988: 921).

- *Bu kadar büyüleyiciydi ki sesi insanlar **kendilerinden geç**miş bir halde onu dinliyorlardı. ST/87*
- *Kaptan anlatırken **kendinden geç**eceği için yanlış tutulan yolu fark etmeyecek fark ettiğinde ise çok geç olacaktı. AVGK/25*
- *Fakat girdaba ve korkunç uğultuya daha fazla dayanamayarak **kendinden geç**ti. AVGK/51*
- *Günlerce büyüyen yorgunlukla **kendinden geç**ti; AVGK/80*
- *Ferhat'ın uykuya dalması ya da **kendinden geç**mesi mümkün değildi. AVGK/103*
- *Genç kadın, şatafatlı elbisesi içinde **kendinden geç**erken gramofon, ruhundaki güzellik tohumlarını bir bir toplardı. FŞ/19*

Kendine gel-: Düşünebilecek duruma gelmek, ayılmak (Aksoy, 1988: 922).

- *Cırcır böceklerinin sesini duyunca **kendine gel**di. ST/48*
- *Böylece hayal etmeye başlayacak olursa **kendine gel**mesi için birazcık vakit kazanabilecekti. AH/32*
- *Önemliymişim, vazgeçilmezmişim ve kendime gelmeliymişim. AH/70*
- *Santa dalgın dalgın yürürken bir irkilmeyle **kendine gel**di. AVGK/64*

- *Sarsıntılarla **kendine gel**di bir gün. FŞ/74*
- *Etrafı tamamen boşalınca **kendine gel**di. VŞBFG/11*

Kendini kaptır-: Uğraşmaya başladığı işten ya da bir şeyin etkisinden kendini kurtaramamak (Aksoy, 1988: 923).

- *Bir şey söylemek için ağzımı açtım fakat **kendi** işine öyle **kaptır**mıştı ki beni duyacağına ihtimal vermiyordum. BD/25*
- *O, **kendini** bu işe **kaptır**mışken karaltı bir ışık oyunu gibi görünüp kayboluyordu. BD/27*
- *Fakat **kendimi** öyle **kaptır**mışım ki soruyu duymadım bile. BD/74*
- *Hayvanlara hayranlıkla bakan adam, **kendini kaptır**dığı için zaman zaman burnunun ucuyla cama değiyordu. BD/113*
- *Böylesi bir hikâyeyi daha önce duymamış olan kral şaşkınlığını henüz atmadan yeni bir konuşmacının sözlerine **kaptırdı kendini**. ST/72*
- *Açlıktan ölmemek için masal anlatsa da ara sıra ağzından dökülen kelimelerle şekillenen varlıkların ve dünyaların büyüsüne **kendini kaptır**ırdı. AVGK/10*
- *Sonra alışkanlığın rüzgarına **kendini kaptır**dığı için yıllardır bakma tenezzülünde bulunmadığı ders kitaplarını karıştırdı; VŞBFG/28*

Kendini kaybet-: 2) Öfkesinden ne yaptığını bilememek (Aksoy, 1988: 924).

- *Yüksek sesle konuşmadığım halde neden uyarılıyorum?" diye çıkışan Kral **kendini** daha fazla **kaybet**meden okumaya devam etti.ST/117*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Düşüp bayılmak.

Kendini topla-: 1) İlgileneceği konu üzerine kendini yoğunlaştırmak. (Aksoy, 1988: 924).

- *Yerine oturunca öğretmen **kendini toparla**dı ve herkesin oturmasını, derse başladıklarını, resim defterlerini çıkarmalarını söyledi. AH/106*

2)Durumu düzeltmek (Aksoy, 1988: 924).

- *Adamın gözleri öfkeyle parladı Fakat hızlıca **kendini top**arladı. AVGK/96*

Kendini tut-: Bir durum karşısında sessiz kalmayı, heyecanını saklamayı yapamayıp bir şeyler söylemek, boşalmak (Aksoy, 1988: 924).

- *"Anlaman gerekmiyor" diye bağırdı **kendini** daha fazla **tut**amayan patron. BD/55*
- *Mutluluktan ağlamamak için **kendini** zor **tut**tu. ST/125*
- *Tili o kadar coşkuyla gülüyordu ki **kendini tut**amayıp gülümsedi. AF/70*
- *Geçmişinden kopup gelen bilgenin ayaklarına kapanmak için **kendini tut**tu. FŞ/70*
- *Engellenemez bir duyguyla gülmek istedi. **Tutamadı kendini**. FŞ/84*

Kendini yokla-: Duygu, düşünce ve vücutça kendini kontrol etmek (Parlatır, 2007: 566).

- *Cep bulmaya çalışır gibi yokladı kendini Santa. AVGK/66*

2.1.7.1.Sahip

Sahip çık-: 1) İlgilenip korumak. (Birini) (Aksoy, 1988: 825).

- *Kendisine emanet edilen bir şeye **sahip çık**amamanın mahcubiyeti ile hatta. AF/46*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Kendisinin olduğunu ileri sürmek (Bir şeyin) (Aksoy, 1988: 825).

2.1.8. Emek Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Burada emek anlamı veren adlar sınıflandırılmıştır: çaba, hak, iş. Çaba, uğraş vermektir. Göstermek eylemi, bir şeye baktırmaktır. İkisi kaynaşarak çalışmak anlamı kazanır. Harca fiili temelde maddiyat için kullanılırken burada emek için çabalamak anlamındadır. Hak, doğuştan da kazanılır. Emek sonucu da elde edilir. İkinci sebepten ötürü bu sınıflandırmaya alındı. Vermek fiili, somut sözcüklerle kullanılır. Ancak burada hak sözcüğü, iyelik eki ve hâl eki alarak layık olma anlamına gelir. Bu kelime yalın hâlde kullanıldığında ise birine ait olan şey anlamına gelir. İş, emek harcayarak yapılan çalışmadır. Görmek eylemi, burada duyu organından uzaklaşarak faydalanmak anlamında kullanılır. Geçmek de bir yeri yol olarak kullanmak anlamından kopup görmek sözcüğüyle kaynaşarak artık yapacak bir şey kalmayıp kişiye gelen fırsatı kaçırmak

manasına gelir. Yaramak fiili kendi anlamını korur. İş kelimesiyle birleşerek anlamını daha da kuvvetlendirir. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış dokuz birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.8.1.Çaba

Çaba göster-: Bir işi başarmak için çalışmak, uğraşmak (Parlatır, 2007: 245).

- *Tili yastıklara söz geçirebilmek için **göster**ilen bu inanılmaz **çaba**ya tanık olsa da Min'in küçük bir şehzadeye dönüştüğünü…AF/22*
- *Ne Min oyun oynama konusunda **çaba göster**iyordu ne de Tili'nin yerinden kalkacak gücü vardı. AF/85*

Çaba harca-: Bir iş yapabilmek için elden gelen bütün gücü kullanmak (Parlatır, 2007: 245).

- *Bir de yeni bir arkadaş bulmak için **çaba harca**mayışım. OBG/84*

2.1.8.2.Hak

Hak ver-: Haklı bulmak (Aksoy, 1988: 837).

- *Adam **hak ver**ir gibi başını salladı. BD/25*

Hakkını ver-: 1) Hakkı olan şeyi ödemek. (Aksoy, 1988: 836).

- *Sanat eserlerinin yeterince **hakkının ver**ilmediğini düşünüyordum.ST/24*

2) Bir şeyin isteğe uygun olabilmesi için ona gerektiği kadar emek, gereç harcamak (Aksoy, 1988: 836).

- *Hayatın bütün gayesi, parkın **hakkını ver**mekti her biri için. AF/76*

2.1.8.3.İş

İş gör-: Bir şey yapmak ya da yaptırmak için ondan yararlanabilmek (Aksoy, 1988: 885).

- *Miskinlikten **pas tut**maya başlayan teller hala iş görüyordur. AVGK/35*

İş işten geç-: Daha önce davranılmadığı için bir fırsat kaçırılmış, artık o işi yapma olanağı kalmamış olmak (Aksoy, 1988: 888).

- *Onu yerden kaldırdığında **iş işten geç**mişti. AH/112*

İşe yara-: Bir şey yapmak ya da yaptırmak için ondan yararlanabilmek (Aksoy, 1988: 885).

❖ *Oysa biliyor mu çözümünün bir **işe yara**mayacağını. AVGK/85*

2.1.9. Eşitlik Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Burada da eşitlik anlamı veren sözcükler sınıflandırılmıştır: denk. Gelmek fiili bir yere ulaşmaktır. Denk sözcüğü ile birleştiğinde eşitlik anlamından uzaklaşarak karşılaşmak, rast gelmek anlamı kazanır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış iki birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.9.1.Denk

Denk gel-: 2) Rast gelmek (Parlatır, 2007: 287).

❖ *Kimseyle görüşmüyor, apartmanda daire sakinlerinden birilerine **denk gel**se bir yabancı gibi davranıp başını öne eğiyor, FŞ/23*

❖ *Öğretmenler **denk gel**meden alelacele çıktı okuldan. VŞBFG/43*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Tam isabet olmak, uygun düşmek. 2.Rast gelmek (Parlatır, 2007: 287).

2.1.10. Fiilden Türemiş Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmada yer alanların ortak noktası kökünün fiil olmasıdır. Anlam bakımından birbirleriyle hiçbir alakaları yoktur. Fiilden isim yapım eki alarak isim olmuşlardır. Bunlar öpücük ve yangın sözcükleridir. Benzetme ilişkisi kurularak anlam kuvvetlenmiştir. Özellikle öpücük kondurmak birleşik fiilinin kuş ile benzerlik ilişkisi vardır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış iki birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.10.1.Öpücük

Öpücük kondur-: Hafifçe öpmek (Parlatır, 2007: 697).

❖ *Bir **öpücük kondur**du nehre. VŞBFG/93*

2.1.10.2.Yangın

Yangın yerine dön-: 1) Ortalık iyiden iyiye karışık bir durum almak, darmadağın olmak.

❖ *Bunu başardığında düşünceleri **yangına dön**üyor ve ortaya çıkmaya yeltenen her türlü ikiliği yakıp kül ediyordu. VŞBFG/65*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Ortalık çok kalabalıklaşmak (Parlatır, 2007: 897).

2.1.11. Fiziksel Özellik Belirten Adlarla Kurulanlar

Bir unsurun görünüşünün tanımlaması yapılırken kullanılan sözcükler ele alınmıştır: açık, buz, gölge, karanlık, kaskatı, kısa, küçük, pas. Açık, sözcüğünün ilk anlamından yola çıkarak bu sınıflamaya alındı. Bu kelime kapalının zıddıdır. Birleşik fiil kurarken netlik anlamı kazanır. İncelenen hikâyelerde "açığa çıkarmak ve açığa vurmak" iki şekilde de geçer. Sözlükte "vurmak" eylemi yer alır. Anlamca kaynaşmış sözcükler birbirleri yerine kullanılamaz. Ancak teknolojiyle birlikte her şey çabuk değişmektedir. Bazen farklı kullanımlar olsa da bu hızdan dolayı sözlüğe girememektedir. Bu sebeple açığa çıkarmak günümüzde çok sık kullanıldığı için yer verildi. Gizli olanı ortaya koymak anlamındadır. Parantez içinde de sözlükteki kullanımı yazıldı. Kapatmak eylemi açık olan bir şeyi örtmektir. Burada açık sözcüğüyle birleşerek eksikliği gidermek manasına gelerek soyut anlam verir. Kesmek eylemi düzen eşliğinde koparmaktır. Buzla kaynaşarak etrafın çok soğuk hâle gelmesi ya da çok üşümek anlamına gelir. Bırakmak, koymak anlamında iken gölge sözcüğüyle birleşerek birinden üst konuma gelerek yükselmek anlamı kazanır. Düşmek, bir yerden aşağı inmektir. Fiilden fiil yapım eki alıp gölge sözcüğü ile birleşince önemsizleştirmek anlamını ifade eder. Çökmek, normal yükseklikten aşağı inmektir. Karanlık adıyla bir araya gelerek havanın kararması anlamında kullanılır. Kaskatı, sert anlamındaki pekiştirme sıfatıdır. Kesmek fiiliyle kaynaşarak donakalmak anlamı kazanır. Eylem kendi anlamından tamamen kopar. Kısa, kesmek fiiliyle bir araya gelince sözü uzatmamak anlamı verir. Kesmek, bitirmek eylemiyle benzetme ilişkisi kurar. Küçük ve düşmek sözcükleri bir araya geldiğinde ikisi de esas anlamlarından kopar. Küçük nesnenin ya da somut bir şeyin boyutuyla alakalıdır. Ancak burada soyut bir anlama girerek insan itibarının azalması anlamı elde edilir. Tutmak, bir şeyi elle kavramak ve bırakmamaktır. Pas tutmak birleşik fiilini oluşturduğunda bu anlamından kopar. Yan anlam kazanır. Oradaki yüzeyin oksitlenmesi anlamını

kazanır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış yirmi üç birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.11.1.Açık

Açığa çıkar- (vurmak): Saklı, gizli tuttuğu bir konuyu herkese duyurmak (Aksoy, 1988: 525).

- *Ertesi günü, her şeyi **açığa çıkar**acak bir kurtarıcı gibi beklemeye başladım. OBG/93*
- *Sesine bir suçun **açığa çıkar**manın edası karışmıştı. AF/72*
- *İçindeki hazineyi **açığa çıkar**maksızın yaklaşıyordu. FŞ/70*

Açığa vur-: Saklı, gizli tuttuğu bir konuyu herkese duyurmak (Aksoy, 1988: 525).

- *Bunun nedeni, sırrı **açığa vur**mak üzeri oluşundandır. ST/71*

Açığı kapat-: Eksiğini gidermek veya tamamlamak, eksikliğini hissettirmemek (Parlatır, 2007: 23).

- *Dört duvar arasında geçirdiği her günün, Eve bıraktığını ve **açığı kapat**mak istese bile geciktirdiğini biliyordu. AF/34*

2.1.11.2.Buz

Buz kes-: Çok üşümek, vücudu buz gibi olmak (Aksoy, 1988: 668).

- *Dede korkut tepeden tırnağa **buz kes**ti. AVGK/126*
- *Yere bastıkça **buz kes**en ayaklarım, zeminin soğuğuyla aynı ısıyı yakalayınca rahatladım. OBG/19*
- *Ne siparişi verdiysem ilk yudumda **buz kes**ti. VŞBFG/38*
- *Parmak uçları ansızın **buz kes**er. VŞBFG/102*

2.1.11.3.Gölge

Gölgede bırak-: Birini geride bırakmak, birinden daha üstün bir düzeye yükselmek (Parlatır, 2007: 395).

- *İnatçılıkları o kadar meşhurdu ki adlarını **gölgede bırak**mış, gitgide suretleri ile hatırlanır olmuşlardı. FŞ/43*

Gölge düşür-: Bir şeyin değerini azaltacak işler yapmak, bir şeyi değersiz göstermeye çalışmak (Aksoy, 1988: 799).

- *Ama yanımıza inmeyişin bu onura **gölge düşür**dü. AVGK/47*
- *Çünkü o gün, güzel hayatlarını sona erdiren ve bu uzak ülkenin **gölge**sini üzerlerine **düşür**en gündü. OBG/15*
- *Dışarıdaki dünyadan habersizce eğlenebilecekleri kadar eğlenmek, sevinçlere **düşen** bütün **gölge**leri silecek kadar sarhoş olmakta tek gayeleri. FŞ/18*
- *Az önceki memnun ifadesine bir şüphenin **gölgesi düş**tü. VŞBFG/28*

2.1.11.4.Karanlık

Karanlık çök-: Hava kararmaya başlamak (Parlatır, 2007: 547).

- *Karanlığın çökmesini bekleyin kocasını yani yeni timsahı Alman'ın yanına gidecekti. FŞ/37*

2.1.11.5.Kaskatı

Kaskatı kesil-: Aşırı heyecan, korku, üzüntü veya soğuk karşısında hareket edemeyecek veya bir şey söyleyemeyecek duruma gelmek, donup kalmak (Parlatır, 2007: 551)

- ***Kaskatı kesil**miş vücudunu kımıldatıp kulağına dayadı. ST/16*
- *Direğe yapışan bayrak **kaskatı kesil**ip hızla donuyor. AH/19*
- *Bunu düşündükçe bedenim **kaskatı kesil**iyor, OBG/11*
- *Alev alev yanan bedenini unutarak buz gibi suya girdiğinde kalbi **kaskatı kesil**di. FŞ/56*
- ***Kaskatı kesil**dim bir anda. VŞBFG/39*

2.1.11.6.Kısa

Kısa kes-: Sözünü uzatmamak (Aksoy, 1988: 930).

- *Onları üzmemek gerektiğini düşünerek konuşmasını **kısa kes**meye karar verdi. ST/16*

2.1.11.7.Küçük

Küçük düş-: Bir söz ya da davranış dolayısıyla itibarı sarsılmak (Aksoy, 1988: 950).

❖ *Bu yüzden de rezil olmam, herkesin gözünde **küçük düş**mem. BD/105*

2.1.11.8.Pas

Pas tut-: 1) Paslı duruma gelmek, paslanmak.

❖ *Miskinlikten **pas tut**maya başlayan teller hala iş görüyordur. AVGK/35*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Çalışamaz duruma gelmek (Parlatır, 2007: 712).

2.1.12. Gizlilik Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflamada gizlilik anlamı veren kelimeler ele alınmıştır: kilit, pusu, sır. Vurmak, darbe anlamındadır. Kilit ile birleşik fiil oluşturduğunda bu anlamdan kopup etkisini kuvvetlendirerek kilitlemek anlamı kazanır. Pusu ile kullanılan yatmak fiili burada yan anlama girer. Sırra kadem basmak, kaybolmak anlamındadır. Kadem, ayak anlamındadır. Ayak basmak ise bir yere varmaktır. Somut anlam verir. Ancak sır sözcüğüyle beraber kullanılınca soyut anlam kazanır. Burada mecaz bir anlatım vardır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış dokuz birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.12.1.Kilit

Kilit vur-: Hırsıza karşı bir yeri iyice kapamak, kilitlemek. (Parlatır, 2007: 543).

❖ *Yıllardır yol arkadaşı olan bisikletine **kilit vur**urken her zamanki burukluğu hissedip ona mı yoksa kendisine mi söylediği bilinmeyen vazgeçilmez tesellisine dile getirdi: AH/58*

2.1.12.2.Pusu

Pusuya yat-: Avını yakalamak için pusuda beklemek (Parlatır, 2007: 726).

❖ *Aklının ucundan dahi geçmemiş belirtilerin şişedeki pamuğun hemen altında **pusuya yat**tığını bilerek yutulmalıdır hapı. AH/118*

❖ *Üstelik bu olay, adamlarıyla **pusuya yat**mış, başına gelecekleri bilmeden beklerken gerçekleşmek üzereydi. AVGK/111*

❖ *Hırsızlar çetesinin **pusuya yat**tığı ağaçların altından geçerken ağaçlarda alışılmadık bir hışırdama oldu. AVGK/112*

- *İki adam, şehirden gitmek ve bir daha dönmemek üzere istasyona yakın bir noktada **pusuya yat**mışlardı. FŞ/91*

2.1.12.3.Sır

Sırra kadem bas-: Bir kişinin bulunmaması, yok olması (Hengirmen, 2011: 523).

- *Halbuki çoktan **sırra kadem bas**mıştım. AH/16*
- *Gece atım **sırra kadem bas**mıştı. FŞ/98*

Sır sakla-: Bir sırrı açığa vurmamak, başkasına söylememek (Parlatır, 2007: 764).

- *Yalnız ve ihtiyar bir adamın kimseye zırnık koklatmayacağını ve kendi başına mal varlığını tüketemeyeceğine inanan yeni kiracı, evin gizli bir hazineyi **sır** olarak **sakla**dığına inanmaya başladı. OBG/74*
- *Sona gelinmiş, **sırf sakla**namaz olmuştu. OBG/77*

2.1.13. Hayvanlarla İlgili Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmada hayvanlarla ilgili adlar ya da onlara ait kavramlar ele alınmıştır: ağ, bülbül, tüy. Diğer örneklerde düşmek fiili açıklanmıştır. Ağ, örümceğin örerek yaptığı zayıf bir evdir. Ancak düşmek fiiliyle anlamca kaynaşınca ikisi de kendi anlamından uzaklaşır. Tuzağa düşmek anlamında yeni bir kavram ortaya çıkar. Burada benzetme ilişkisi vardır. Ağ yapışkan olması sebebiyle tuzakla ilişki kurulmuştur. Nasıl ki örümceğin ağına bir sinek düştüğünde o artık orada mahsur kalırsa insan da tuzağa düşünce aynı durumu yaşar. Şakımak sözcüğü deyimler sözlüğünde yer almaz. Onun yerine ötmek kelimesi vardır. Fakat günümüz temel alındığında bu şekilde daha çok kullanıldığı dikkat çeker. Dil de kendini sürekli yenilediğinden bu kullanıma yer verildi. Bülbül, sesinin güzel olmasından ötürü olumlu bir kuştur. Onun ötmesi doğruları söyleme ile bağdaştırılmıştır. Tüy, hayvanların vücudunu kaplar. Yumuşak yapılıdır. İnsanlarda da bulunur. İnsan korktuğunda ya da tiksindiğinde kollarındaki tüyler dikleşir. Ürpermek sözcüğü ise korkmak anlamındadır. İnsanın tüyleri korkmaz. Burada korkan insandır. Ad aktarması yapılmıştır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış üç birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.13.1.Ağ

Ağına düş-: Tuzağına düşmek, hile ve oyun ile ele geçmek (Parlatır, 2007: 33).

- *Kırıldıkça daha çok canım acıyor ve keskin ucunu bana doğrulttuğunu görmek için her dönüşümde yeni birinin **ağına düş**üyordum. AH/16*

2.1.13.2.Bülbül

Bülbül gibi şakı- (ötmek): Sorgulama sırasında sorulara doğru cevap vermek (Hengirmen, 2011: 171).

- *Kadın **Bülbül gibi şakı**maya başladı. ST/87*

2.1.13.3.Tüy

Tüyleri ürper-: Korku veya tiksinti duymak (Parlatır, 2013: 851).

- ***Tüyleri ürper**erek başka bir dövmeye baktı. ST/46*[40]

2.1.14. His Belirten Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmada insanların hissettiği duygular ele alınmıştır: acı, aciz, azap, can, dehşet, gönül, gurur, güven, haz, his, hüsran, korku, merak, şüphe ve umutsuzluk. Bunlar, kişinin nasıl bir duygu durumunda olduğunu göstermek için kullanılan sözcüklerdir. Çekmek, vermek, duymak, düşmek, almak fiilleri adla kaynaşarak kendi anlamından uzaklaşır ve yan ya da mecaz anlama girer. Can, yaşamak ve verilen ömür anlamıyla bağdaştırılmıştır. Atmak eylemi, can ismiyle bir araya geldiğinde fırlatmak anlamından uzaklaşıp aşırı istekli olmak anlamı kazanır. Bezmek, usanmaktır. Can sözcüğü ile kaynaştığında yaşamak istememek anlamına gelir. Anlama etki ederek daha canlı bir mana kazandırır. Takmak, bir şeyi uygun yere yerleştirmektir. Can, dişe takılmaz. Burada anlamı kuvvetlendirmek için mecaz bir anlatımla benzetme ilişkisi kurulmuştur. Uç bağdaştırma yapılarak bütün zorluklara karşı göğüs germek anlamı verilmek istenmiştir. Sıkmak, baskı uygulayarak birbirine yaklaştırmaktır. Kişinin canı sıkılması özgürlük alanının daralması ya da baskı hissederek hayattan zevk

[40] "Dövme Tabirleri hikâyesinde insanın dövmesine bakarak ne zorluklar ya da kötülükler çektiğini görür. Bu sebeple kral korku duymaktadır.

almamasını ifade eder. Sıkmak, benzetme ilişkisiyle sıkılmak yan anlamını oluşturmuştur. Can kulağıyla dinlemek deyiminde can "dikkat" manasına gelir. Can, insanın her şeyidir. O olmazsa insan yaşamını yitirir. Bu sebeple dikkat sözcüğü ile ilişki kurulmuştur. Yanmak ateşten kaynaklanır. Ancak kişinin canı yanması mecaz anlam taşır. Kişinin hissettiği acıyı daha net vurgulamak için bu sözcük ile bağdaştırılmıştır. Uyandırmak eylemi birleşik fiil oluştururken şu anlamı verir: O his zaten o kişide vardır. Ancak bir unsurla o his ortaya belirir. Uğramak, ziyaret etmektir. Hüsran ismiyle uğramak eylemi birleşik fiil oluşturarak anlamı kuvvetlendirir ve soyut anlam üretir. Baş en önemli uzuvlardan biridir. Gelen bir bela insanın en önemli yeri olan başıyla anılmıştır. Korktuğu başına gelmek birleşik fiilinde baş sözcüğü kişinin kendisine bir zarar gelme anlamını verir. Burada ad aktarması yapılmıştır. Parça verilerek bütün kastedilmiştir. Gelen kötü bir şey sadece başa değil her yerine etki eder. Sarmak fiili, anlamca kaynaşınca kapılmak anlamı kazanır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış elli bir birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.14.1.Acı

Acı çek-: Yapılan yanlış işin doğurduğu sıkıntı ve üzüntü içinde bulunmak (Aksoy, 1988: 525).

- *Akıllı, yaşlı bir adam olarak kafasına tuhaf şeyleri takmadan günlerini bitirmiş ve ölürken hiç **acı çek**memiş. AVGK/13*
- *Basit halk **acı çek**erken zenginlerin bencil duvarlara arkasında zevk ve sefa akla gelmeyecek şekillere giriyor. FŞ/18*

Acı duy-: 2) Üzüntü içinde kalmak (Parlatır, 2007: 20).

- ***Acı duy**mamıştı ama kalbini görünce büyük bir korkuya kapıldı. AVGK/90*
- ***Acı duy**mamak ve üzülmemek için her şeyden kaçtı. AF/80*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Ağrı hissetmek, sızı duymak (Parlatır, 2007: 20).

Acı ver-: Üzülmesine sebep olmak, incitmek (Parlatır, 2007: 21).

- *Umutlanmak **acı ver**iyordu; AVGK/49*

2.1.14.2.Aciz

Aciz düş-: Çaresizlik içinde kalmak, elinden bir şey gelmemek (Parlatır, 2007: 21).

- *Konuşmaktan dahi **aciz düş**tüğü için hiçbir girişimde bulunmamıştı. FŞ/25*

2.1.14.3.Azap

Azap ver-: Sıkıntı ve acı çektirmek, insanı çok üzmek (Parlatır, 2007: 136).

- *Beklemenin en çok **azap ver**diği gençlerin aklına bir fikir geldi: VŞBFG/60*

2.1.14.4. Can

Can at-: Bir şeyi yapmayı ya da sahip olmayı çok istemek (Hengirmen, 2011: 174).

- *Bir an önce şehre gidip bu eşsiz soydan gelen kralla tanışmak için **can at**ıyordu. ST/117*
- *Uzun zamandır kimseyle konuşmamış olan kral, sohbet etmek için **can at**sa da evine yaklaşmış olma fikri onu daha çok heyecanlandırıyordu. ST/125*
- *Ama buzlu camdan işte kapısı ve ben bir süredir kendisiyle görüşmeye **can at**ıyorum. AH/22*
- *Daha fazlasını öğrenmek için **can at**sam da bu bir tuzaktı. AVGK/27*
- *Fazla mesai için bile **can at**ar olmuştu doktor ve hemşireler. VŞBFG/30*

Canından bez-: Çektiği sıkıntı yüzünden artık yaşamak istemeyecek duruma gelmek (Aksoy, 1988: 674).

- ***Canından bez**ebilir lanet olsun diyebilir her şeyi boş verebilir…AH/14*
- *Karın günlerce yağarak elektriği **canından bez**dirişini… OBG/14*

Can çekiş-: 1) Son nefesini vermek veya ölmek üzere olmak (Parlatır, 2007: 225).

- *Garsonların sakinleştirme çabalarına aldırmayıp susmazdım bir süre daha eğer camda atımın **can çekiş**en yansımasını görmeseydim. FŞ/100*

- *Onun güçlü atışlarını duydukça göğüs kafesinin içinde kalp yerine küçük bir serçe **can çekiş**iyor gibiydi. VŞBFG/18*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Tükenmek, bitmek (Parlatır, 2007: 225).

Canını dişine tak-: Bir işi başarmak için bütün sıkıntıları, tehlikeleri göze almak (Aksoy, 1988: 675).

- *Sonrasında **canını dişine tak**ıp bir kez daha ileriye atılacak ve toz bulutundan sıyrılmaya başlayan cesur şövalyenin önünde diz çökecekti. AVGK/73*

Canını sık-: Bir kimse, bir şey, bir olay, kendisine sıkıntı, üzüntü vermek, neşesini kaçırmak keyfini bozmak (Aksoy, 1988: 675).

- *Rehberinin hiç konuşmaması kralın **canını sık**mıştı. ST/52*
- *Geçmişin **canını**zı **sık**masına izin vermeyin. ST/104*
- *Önemsiz şeylerle **canımı sık**mayın dedim kaç kez! AH/110*
- *Meselenin yine büyüklük küçüklük meselesine dayanması **canını sık**mıştı. AF/43*

Can kulağıyla dinle-: Bir şeyi çok dikkatli dinlemek (Hengirmen, 2011: 180).

- *Küçük kızsa annesinin okuduğu hikâyeleri **can kulağıyla dinle**miyordu. BD/112*
- *Bu çocuk, öğretmenini **can kulağıyla dinle**meyi başaramasa da iyi bir Hristiyan olacaktı. AVGK/76*

Canı sıkıl-: 2)Bir olaya üzülmek (Aksoy, 1988: 676).

- *Yerleştirebileceği hiçbir anısı yoktu. **Canı sıkıl**dı. ST/11*
- ***Canı sıkıl**dı. Günaydın diyebilecek kimse yoktu yanında ST/116*
- *Kapının bir anda yok olması canını sıkmıştı. VŞBFG/41*

3) Bir kimseye öfkelenmek (Aksoy, 1988: 676).

- *Sıkıntısına, bir de şehrin kralıyla görüşmeyeceği düşüncesi eklenince büsbütün **canı sıkıl**dı. ST/43*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Yapacak işi olmadığından içinde sıkıntı duymak (Aksoy, 1988: 676).

Canı yan-: 1)Bir yeri acımak (Aksoy, 1988: 677).

- *Babam beni eve taşırken **canı**mın **yan**ması kadar önemli bir şey daha vardı: BD/76*
- *Kendisine gülmesine tahammül edemeyen kral öfkelendi, fakat **canı** o kadar **yan**mıştı ki sahip olduğu son güçle ancak inleye oflaya doğrulabildi. ST/39*

2)Bir zarara uğramak (Aksoy, 1988: 677).

- ***Canı yan**masın diye kolay kolay satmıyordu hiçbir nesneyi. VŞBFG/47*

2.1.14.5.Dehşet

Dehşete düş-: Aşırı derecede korkmak, korkudan ne yapacağını şaşırmak (Parlatır, 2007: 281).

- *Kral **dehşete düş**müş bir şekilde," korkunç" diyerek bir adım geri attı. ST/45*
- ***Dehşete düş**müş bir şekilde ayağa kalktım. AVGK/97*

2.1.14.6.Gönül

Gönül al-: Kırılan bir kimseyi güzel sözlerle avutmak (Parlatır, 2007: 399).

- *Yemeğe kadar konuklarının **gönüllerini al**mayı başardı. VŞBFG/76*

2.1.14.7.Gurur

Gurur duy-: Gururlanmak, övünmek, iftihar etmek (Parlatır, 2007:422).

- *Onunla ne kadar **gurur duy**sam azdı. BD/63*

2.1.14.8.Güven

Güven duy-: İnanmak, itimat etmek (Parlatır, 2007: 431).

- *Tili'nin dikkatini istediği yere yönlendirince bir **güven duy**du. AF/73*

Güven ver-: Güvenilir bir kişi olduğu izlenimi bırakmak (Aksoy, 1988: 832).

- *Kasiyer, "Hiç merak etme" diye **güven**ce **ver**dikten sonra Min bütün gerginliğinden kurtuldu. AF/73*
- *Bu da onlara tarifsiz **güven** duygusu **ver**di. FŞ/86*
- *Büyük İskender'in de bu sulara kendisini emanet ettiğini bilmesi ona **güven ver**di. FŞ/56*

2.1.14.9.Haz

Haz duy-: Zevk almak, hoşlanmak (Parlatır, 2007: 458).

- *Yabancı, bunu umursamıyor hatta öfkesini genç adamın her seferinde yutmasından **haz duy**uyordu. AVGK/107*

2.1.14.10.His

His uyandır-: Öyle gibi gelmek, izlenimi uyandırmak (Parlatır, 2007: 470).

- *Kızma Birader oynayan heyecanlı çocukların attıkları zar gibi olmadık bir yerde durmuş **his**si **uyandır**ıyordu. FŞ/26*

2.1.14.11.Hüsran

Hüsrana uğra-: Umutsuzluğa düşmek, beklentilerinin gerçekleşmemesi ile çok üzülmek, acı çekmek (Parlatır, 2007: 475).

- *Tam bir şey bulduğunu sanıyorken **hüsrana uğru**yordu. AF/63*
- *Günlerdir beklemişti parkı ve şimdi **hüsrana uğru**yordu. AF/77*

2.1.14.12.Korku

Korktuğu başlarına gel-: Şöyle olmasından korktuğu iş, öyle olmak (Aksoy, 1988: 937).

- ***Korktukları başlarına gel**mişti. OBG/50*
- *Tili'nin **korktuğu başına gel**mişti böylece. AF/33*

Korkuya kapıl-: Endişelenmek, korkmak (Parlatır, 2007: 590).

- *Acı duymamıştı ama kalbini görünce büyük bir **korkuya kapıl**dı. AVGK/90*

2.1.14.13.Merak

Merak sar-: O, şeyi yapma isteğine kapılmak (Aksoy, 1988: 964).

❖ *Bir tatilde, gövdesindeki yazıları okumaya **merak sar**dım. OBG/91*

Merak uyandır-: Merak etmesine sebep olmak, meraklanmak (Parlatır, 2007: 638).

❖ *"Kimlikleriniz PVC kaplanır" çağrısı sokakta duyuluyor ama kimse de **merak uyandır**mıyordu. FŞ/3*

2.1.14.14.Şüphe

Şüpheye düş-: Kuşku kullanmak, işkillenmek (Parlatır, 2007: 810).

❖ ***Şüpheye düş**tüğünü belli etmemeliydi. ST/74*

❖ *Nedense Tili, **şüpheye düş**meden buna inanıyordu. AF/45*

❖ *Tili, bir zamanlar var olduğundan dahi **şüpheye düş**tüğü hayal gücünü zorlayıp oynayabilecekleri uğraşlar üretmeye çalışıyordu. AF/63*

2.1.14.15.Umutsuzluk

Umutsuzluğa düşür-: Umut vermemek, güveni sarsmak (Parlatır, 2007: 858).

❖ *Kalplerini ele geçiren ve her geçen gün daha büyük bir karamsarlık ve **umutsuzluğa düşür**en histen kurtulmak için çalmadıkları doktor, hastane, araştırma ekibi bırakmışlardı. OBG/100*

2.1.15. İletişim İfade Eden Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmada insanlara ulaşma ve onlardan haber alma anlamını veren sözcükler ele alınmıştır: haber. Bu sözcük insanları etkileyerek merak unsuru bırakan bilgidir. Vermek eylemi çok fazla adla anlamca kaynaşarak birleşik fiil oluşturur. Genelde birleşik fiil oluştururken yan anlamda kullanılmıştır. Kaynaştığı isime yakın anlam oluşturur. Haber vermek birleşik fiili burada asıl anlatılmak istenen olay haberdir. Verilen bir unsur değil ulaştırılan, iletilen mesajdır. Bu sebeple vermek fiiliyle anlamca kaynaşmıştır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış altı birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.15.1.Haber

Haber ver-: Haber ulaştırmak, bildirmek (Aksoy, 1988: 833).

❖ *Bir felaketi **haber ver**ir gibi var gücüyle bağırdı: AVGK/44*

❖ *Kimseye **haber ver**meden yola çıktığında geceydi. AVGK/83*

- *Tombul bileklerine gömülen ince kayışlı saatler zil sesinin yaklaştığını **haber ver**iyordu. OBG/15*
- *Bir gün baba işten eve döndüğünde ailesini bir araya toplayıp taşıyacaklarına **haber ver**di. OBG/77*
- *Tili güzel **haberi ver**mekten çekindi. AF/70*
- *Karavanın içinde büyük bir falcının olduğunu **haber ver**iyordu harfler. VŞBFG/31*

2.1.16. İnsanların Fiziksel Özellikleriyle Kurulanlar

Bu başlıkta, insanlar dış görünüşüne göre tanımlanırken kullanılan sözcükler sınıflandırılmıştır. Bunlar bıyık ve boy sözcükleridir. Bıyık, burnun altındaki tüylerdir. Bıyık, uzun olduğunda dudakların üstünü kaplar. Bıyığı olan kişi gülümsediğinde güldüğünü belli etmeyerek gizler. Bundan yola çıkarak "bıyık altından gülmek" anlamca kaynaşmış birleşik fiili benzetme yoluyla ortaya çıkmıştır. Burada karşı tarafa fark ettirmeyecek şekilde gülmek ya da alay etmek anlamı kazanır. Boy, bir unsurun ölçülen en yüksek kısmıdır. Burada insanın uzunluğu anlamını verdiği için bu sınıflandırmaya alındı. Göstermek, bir unsura baktırmaktır. Ancak boy sözcüğüyle kaynaştığında bir ortamdaki insanlara kendinin orada bulunduğunu fark ettirerek gösteriş yapmak anlamı kazandırır. Vermek, elindekini bir başkasına göndermektir. Boy ismiyle kaynaştığında boyu uzamak anlamını ifade eder. Bu sınıflamada anlamca kaynaşmış üç birleşik fiil tespit edilmiştir.

2.1.16.1.Bıyık

Bıyık altından gül-: Birinin durumuna, belli etmeden gülmek, böyle bir duruma sevindiği halde bunu sezdirmemeye çalışmak, bu duruma düşenle içinden alay etmek (Aksoy, 1988: 638).

- *Temizlik işçileri yanımdan geçip ağır arabalarını bir sonraki ofise doğru sürerken **bıyık altından gül**üyorlardı. AH/25*

2.1.16.2.Boy

Boy göster-: Bir iş yapmayarak sadece gösteriş için o alanda bulunmak (Aksoy, 1988: 659).

❖ *Kum fırtınası bazen yavaşlıyor, uzmanlar sevinçle her yerde **boy göster**ip "Az kaldı!" müjdelerini veriyor. VŞBFG/24*

Boy ver-: Boylanmak, büyümek, gelişmek (Parlatır, 2007: 208).

❖ *Öyle görünsem de içimdeki karanlık bir orman **boy ver**iyordu. VŞBFG/34*

2.1.17. İnsan Uzuvlarıyla Kurulanlar

Bu başlık altında insan organları tasnif edilmiştir. Bunlar insanın yaşamında çok önemli bir yere sahiptir. Olmazsa olmazdır. İnsanlar bu organlar sayesinde yaşamını sürdürür. Bundan dolayı aşağıdaki adlar eylemlerle kaynaşarak yeni anlatımlar ortaya çıkarır: ağız, avuç, ayak, baş, beyin, boyun, burun, dil, diz, dudak, el, göğüs, göz, kafa, kalp, kaş, kucak, kulak, omuz, parmak, sırt, sine, yumruk, yüz. Ağız uzvu, birleşik fiil oluştururken genelde yanına bir sözcük daha aldığı görülmüştür. İnsan şaşırdığında ağzı aralanır. Bu sebeple ağzı açık kalmak birleşik fiili oluşmuştur. İnsan sinirlendiğinde ne söylediğinin farkına varmaz. Fark etmeden bir sürü sözcük dilinden dökülebilir. Ağzına geleni saymak deyimi de bundan yola çıkarak oluşmuştur. Kaçırmak, bir unsuru alıkoymaktır. Ancak bir söz söylerken söylememesi gereken bir şeyi unutarak ya da anlamadan dile getirmesi kaçırmak eylemiyle bağdaştırılmıştır. Yeltenmek, bir işe kalkışmaktır. Ağızla birleştiğinde konuşmaya çalışmak anlamı verir. Bıçak, keskin bir alettir. Kişinin ağzını dahi bıçağın açamaması konuşmamakta kararlı olduğunu gösterir. Açmak, kapatmanın zıddıdır. Avuç uzvuyla birleştiğinde dilenmek anlamı kazanır. Ad aktarması yapılmıştır. Parça verilip bütün verilmemiştir. Ayağına gelmek birleşik fiilinde gerçekten bir unsur onun ayağına gelmez. Çabalamadan kazanılan fırsat anlamı kazanır. Ayak kişinin en altta olan organıdır. Eğer üstteki organı olsaydı burada güç sarf ederek onu almak için çabalama anlamı oluşurdu. Ancak en aşağıda olduğu için zaten elinin altında çabalamadan da alabileceğini göstermek için ayak uzvuyla kaynaşmıştır. İnsanlar değerli şeyleri yukarıda değersizleri ise aşağıda görmüştür. Ayak basmak birleşik fiilinde asıl anlatılmak istenen ayağıyla basmak değildir. Orada bulunduğunu göstermek oraya varmaktır. Gelmek sözcüğü yerine bu birleşik fiil kullanıldığında daha dikkat çeker. Yere basmak olarak kullanıldığında ise yer gerçekle ilişkilendirilmiştir. Ayağın havada olması

ise hayalle. Kişinin yaptığı şeylere ayağı yön verir. Bu sebeple ayak uydurmak bir kişiye uyum sağlamak anlamını katar. Kutsal şeyleri hep yükseğe koyarız. Önemsiz şeyleri ise aşağıya. Birisi yalvarırken en dipteki şeye yönelir. En aşağıdaki uzuv olan ayaklara kapanır. Baş, insanın en önemli uzvudur. Beyin oradadır. Kişi muhakeme eder. Çıkarmak birleşik fiiliyle birleştiğinde kişinin aklına girerek doğru yoldan ayırmak anlamını verir. Biri başında dikilince kişi kendini baskı altında hisseder ve normalde rahatlıkla yapabileceği şeyleri o gözetimden dolayı yanlış yapmaya sevk eder. Bundan dolayı kontrol etme anlamı kazanır. Baş sözcüğü dönmek, gelmek, geçmek fiilleri ile bir araya gelerek yan anlam oluşturlar. Tek bir kavramı karşılarlar. Kemirmek, küçük küçük ısırıklardır. Beyin sözcüğüyle bir araya geldiğinde kişinin zihninde olumsuz bir konunun sürekli olarak hatırlanması kişiyi rahatsız etmesi anlamı kazanır. Boyna gelen eğmek ve bükülmek eylemleri kaynaştığında yan anlam kazanır. Boynun biraz sağa ve sola bükülmesi beden dilinde kişinin üzgün olma durumunu belirtir. Boynun dik olması kişinin baş kaldırmasını ve kendine güvenini temsil eder. Ancak eğilmesi gelen her şeye razı olmaktır. İnsanların burun buruna gelmesi birbirlerinin öz mesafesini aştığını gösterir. Burun buruna gelmek, çok yakınlaşmak anlamını verir. Kıvırmak, bir şeyi bükmektir. Burnu ve dudağı kıvırır gibi bükmek ise beden dilinde küçümseme ve beğenmeme anlamını verir. Dil, insanın tat almasını sağlar. Bir kovadan su nasıl dökülürse dilden de sözcükler dökülür. Bu şekilde bir benzetme ilişkisi kurulmuştur. Getirmek, vermek, varmak eylemleri dil ile birleşirken esas anlamlarından uzaklaşıp yan anlam kazandırmıştır. Diz, bacakların bükülerek yürümesini sağlar. Birleşik fiil kurarken buyruğa girme, ayakta duramayacak hale gelme anlamları kurar. El, insanın ikinci bir beyni gibidir. Her şey onunla yapılır. Bu sebeple birçok fiille anlamca kaynaşarak yeni anlamlar elde etmiştir. Mecaz anlam, eline düşmek ya da yan anlam elini sürmemek gibi. Kişinin göğsünde en önemli organ, kalp saklıdır. Üzüntü, acı, keder hep oradadır. Bu sebeple göğüsle kurulan birleşik fiiller zorluk, sıkıntı, keder anlamlarını verir. Gözün insan hayatındaki yeri çok büyüktür. Her şey onunla algılanır. Bu sebeple incelenen hikâyelerde en çok anlamca kaynaşarak yapılan birleşik fiil bu uzuvdur. Birleşik fiil oluştururken zaman, incelemek, okumak, tehlike, korumak, üzülmek,

öfkelenmek gibi birçok anlama girer. Kafa, beynin merkezidir. Zihinle alakalı birleşik fiiller kurmuştur. Kalp, insanı hayatta tutan organdır. Burada mantıktan çok duygular yer alır. Oluşturduğu birleşik fiiller hisleri anlatır. İnsan sinirlenince kaşların ortası kırışır. Bu sebeple kaşlarla kaynaşan eylemler öfkelenme anlamını taşır. Kucak, sevgi göstergesidir. Aynı zamanda da koruma ifade eder. Kulak, seslerin duyulmasını sağlayarak insanın hayatını kolaylaştırır. Birleşik fiil oluştururken anlam olarak baskın olan yine duymaktır. Yanına eylem alarak nasıl duyulduğunu ya da dinlenildiğini dile getirir. Omuz beden dilinde umursamama işaretidir. Omuz silkmek birleşik fiili de buradan gelir. Küçük oyuncakları parmağımızda döndürürüz. Parmak ve oynatmak sözcüğü benzetme ilişkisi kurarak birini oyuncak gibi kullanma anlamını kazanır. Arkamızda bir göz yoktur. Bu sebeple sırtımızı göremeyiz. Birine yüzümüz dönükken arkamızı çevirmek onunla artık sohbetimizin bittiğini gösterir. Ya da ilgilenmediğimizi gösterir. Sırt çevirmek deyimi de bu anlama gelir. Sine, göğüs demektir. İnsan acılarını hep göğsünde saklar. Çekmek bir şeyi başka yere taşımaktır. Sineye çekmek artık kötü bir durumu kabullenmek demektir. Yumruk öfke ile ilişkilendirilmiştir. Bir fiille birleştiğinde öfke anlamını ifade eder. Yüz, insanın en değerli en dikkat çeken yeridir. Yüz ile kurulan birleşik fiiller daha çok ilgi ve mimik anlamlarını oluşturmuştur. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış üç yüz doksan dört birleşik fiil bulunmuştur. En çok birleşik fiili bu sınıflandırma almıştır.

2.1.17.1. Ağız

Ağzı açık bırak-(kalmak): Şaşakalmak, şaşırıp kalmak (Aksoy, 1988: 539).

- *Ama hemen ardından seyircilerin **ağızlarını açık bırak**an bu numarasının bir gün nasıl çığırından çıktığını. BD/53*

Ağzına geleni say-: 2) Çok düşüncesizce konuşmak (Parlatır, 2007: 42).

- *Dehşetli gözlerle bana bakıyorlarken **ağzıma geleni say**dım. FŞ/100*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Nezaket dışına çıkarak ağır ve kırıcı sözler söylemek (Parlatır, 2007: 42).

Ağzından kaçır-: Söylemek istemediği şeyi farkında olmadan bildirivermek (Aksoy, 1988: 543).

- *Sözlerini yanlış anlamayı veya **ağzından kaç**ıvermiş olmasını umut eden kadın, kocasının yüzünde bu umudu doğrulayacak ufacık da olsa bir işaret aradı. BD/109*

Ağzını açmaya yelten-: 1.Konuşmaya başlamak, söze girişmek. (Parlatır, 2007: 45).

- *Kral **ağzını açmaya yelten**di. ST/71*

Ağzını bıçak aç-: Üzüntüsünden söz söyleyecek durumda olmamak (Aksoy, 1988: 544).

- *Ayrıca aşçılar dünyadaki tek görevlerinin yemek pişirmek olduğunu düşündüklerinden **ağızlarını bıçak aç**mazdı. ST/80*

2.1.17.2.Avuç

Avuç aç-: Dilenmek (Aksoy, 1988: 595).

- *Sultan, Şehrazat'ı görmek için **avuç aç**ardı ona. AVGK/14*

2.1.17.3. Ayak

Ayağına gel-: 1) Bir kimse ya da şey, kendisinin yanına gelmek (Aksoy, 1988: 596).

- *Orman **ayağıma gel**miş, kaçacak yerim kalmamıştı. VŞBFG/35*

2)Emek çekilmeden elde edilmek (Aksoy, 1988: 596).

- *Yeterince beklerse balıkların **ayağına gel**eceğine inancı tamdı. VŞBFG/101*

Ayak bas-: Bir yere varmak (Aksoy, 1988: 600).

- *Bu topraklara **ayak bas**tığı gün terk etmişti bütün güzel hisler kendisini. OBG/77*
- *Tuhaflıkların her yeri kuşattığı bir vakitte usulca yeryüzüne **ayak bas**tı. AF/14*
- *Siz yeryüzüne **ayak bas**ınca dışarı çıkıyordu. FŞ/78*

Ayak uydur-: Kendi gidiş ve davranışını başkasınınkine benzetmek (Aksoy, 1988: 602).

- *Aksine kaderine çabucak **ayak uydur**anların teslimiyetiyle kapıya doğru ilerledi müfettişler birlikte. AH/28*
- *Bir çocuğun hızına **ayak uydur**abilmek oldukça yorucuydu. AF/55*
- *Tili buna ayak uydurabilirdi. AF/66*
- *İsimleri artık onlara **ayak uydur**amıyor, suya düşen yapraklar gibi akıntıya kapılıp hızlıca uzaklaşıyorlardı hafızalardan. FŞ/43*

Ayakları yere bas-: Hayal kurmak yerine gerçekleri görüp ona göre hareket etmek (Parlatır, 2007: 129).

- *Aklı başında olsun, **ayakları yere bas**sın istiyorum. AVGK/12*

Ayaklarına kapan-: 1. Yalvar yakar olmak, yerlere kadar eğilerek özür dilemek (Parlatır, 2007: 129).

- *Geçmişinden kopup gelen bilgenin **ayaklarına kapan**mak için kendini tuttu. FŞ/70*

2.1.17.4.Baş

Baştan çıkar-: Ayartmak, doğru yoldan saptırmak, kötü yola sürüklemek (Aksoy, 1988: 628).

- *Sattıkları hiçbir yiyecek benim **baştan çıkar**amaz inancıyla geçip gittim tezgahların önünden. OBG/25*

Başında dikil-: Kontrol altında tutmak, yanında durup gözetlemek (Parlatır, 2007: 157).

- *Diğer ikisi bıraktıkları gibi atın **başında dikil**iyordu. ST/53*
- *O yüzden **başında dikil**en annesinin soruları, ceplerinden düşen bozukluklar gibi yuvarlanıp gidiyordu. AH/101*

Başı dön-: 1) Çevresi dönüyor, kayıyor duygusu içinde dengesini yitirir gibi olmak. (Aksoy, 1988: 619).

- *Başım döndü; **gözlerim karar**dı; AVGK/96*
- ***Baş dön**mesi ansızın gelmiş ve bütün rutinini bozmuştu. VŞBFG/89*

Bu anlama da gelmektedir: 2) Çok hareketli, yorucu bir durum karşısında düşünme gücü dağılarak olup bitenleri kavrayamayacak duruma düşmek (Aksoy, 1988: 619).

Baş döndür-: Çok hızlı, izlenmesi imkansız denebilecek ve insanı şaşırtacak bir hızla (Aksoy, 1988: 617).

- *Alt kattan **baş dön**dürücü kokuların yukarıya yayılmasıyla kedi bitirdi oyunumuzu. AH/18*
- *Nal sesleriyle kılıç şakırtılarının **baş dön**düren ritminde atıyordu Parsival'in genç kalbi. AVGK/73*

Başına geç-: 1. Sorumluluğu veya görevi altında bulundurmak (Parlatır, 2007: 155).

- *Sonra yazılarının **başına geç**ti tekrar. AH/50*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2. Bir kurum veya kuruluşun yönetimini ele almak, yönetmeye başlamak. 3. Yeni bir işi yapmaya başlamak (Parlatır, 2007: 155).

Başından geç-: Vaktiyle böyle bir durumla karşılaşmış olmak (Aksoy, 1988: 623).

- *Kaptan, karşısındaki insanların kendisinden habersiz olduklarını anlayınca **başından geç**enleri anlattı. AVGK/48*
- *Hangi isimle ülkesinde nam saldığını ve **başından geç**enleri anlattı. AVGK/118*

Başına gel-: İstenmeyen kötü bir durumla karşılaşmak. (Parlatır, 2007: 156).

- ***Başına** neyin **gel**diğini içten içe bilsem de gerçek olmaması için dua ediyordum. AVGK/97*
- *Üstelik bu olay, adamlarıyla pusuya yatmış, **başına gel**ecekleri bilmeden beklerken gerçekleşmek üzereydi. AVGK/111*
- *Oysa beklediği **başına gel**ecekler değildi. AVGK/111*
- *Eskisinin **başına** ne **gel**diğini merak etti iş yerindeki diğer baca temizleyicileri; OBG/45*
- *Herkes **başıma gel**eni anlar diye tedirgin olurum. FŞ/92*

- ***Başıma gel**enlere anlam veremediğim için tek umudum bu yarım kuklaydı. VŞBFG/36*
- *Gençken aynı şey benim de **başıma gel**di. VŞBFG/89*

2.1.17.5.Beyin

Beynini kemir-: Bir düşünce, olay veya durum, huzursuz etmek, rahatsızlık vermek, kafasını kemirmek (Parlatır, 2007: 178).

- *Fakat bakışlarını ziyan ediyor olduğu düşüncesi **beynini kemir**ip durdu. ST/61*

2.1.17.6. Boyun

Boynu bükül-: Kimsesiz, üzgün, acınacak ve yardım bekler durumda (Aksoy, 1988: 660).

- ***Boynu bükül**en çocukları bir bir topluyordu. AVGK/17*

Boyun eğ-: Güçlünün buyruğuna uymayı kabul etmek (Aksoy, 1988: 618).

- *İtiraz etmeden, kaderlerine **boyun eğ**enlerin sessizliğiyle kapıyı süzüyorlardı. ST/57*
- *Esarete **boyun eğ**işi, bahar günlerinin sonuna getiriyor. AH/9*
- *İstemeyerek **boyun eğ**diğim bu gerçeği kafamda evirip çevirerek evime vardım. AH/23*
- *Bütün değişimlere sessiz sedasız **boyun eğ**mişti Şemsettin Bey. AH/97*
- *Leyla, paslı bir halkanın ucunda rüzgârın isteğine **boyun eğ**erek tüketecekti günlerini. AVGK/35*
- *Gecenin bir vakti savaştan ötürü evlerinden edilen insanlar gibi çaresizce **boyun eğ**diler göçe; FŞ/10*
- *İçindekileri ne zaman yitirdiğini bilmeden her gün kapağının açılıp boş dünyasının sergilenmesine **boyun eğ**iyordu. FŞ/75*
- *Çünkü bu saatler, gececilerin dahi karanlığa **boyun eğ**diği saatlerdi. VŞBFG/81*

2.1.17.7. Burun

Burun buruna gel-: ayrı yönden gelirlerken birbirlerine çok yaklaşmak (Aksoy, 1988: 667).

- *Genç adam patronuna **burun buruna gel**di. BD/55*

Burun kıvır-: Beğenmeyip, küçümsemek (Aksoy, 1988: 667).

- *Yönünü uzaklara çevirince buraya **burun kıvır**maya başlamıştı salak kız. OBG/80*
- *Kamyon, oradan oraya götürmekten yorgun düşen eşyalarını yeni eve boşaltırken Karamsar, Elleri ceplerinde gördüğü her şeye **burun kıvır**arak mahalleri dolaşıyordu. FŞ/49*

2.1.17.8. Dil

Dil dök-: İnandırmak ya da yaranmak için karşısındakinin hoşlanacağı şeyler söyleyip durmak (Aksoy, 1988: 719).

- ***Dil dök**meler ve yalvarmalardan sonra kapı yavaşça açıldı. BD/56*

Dile getir-: 1)Dile düşürmek (Aksoy, 1988: 719).

- *Ama cenaze merasiminde kahramanlığı o kadar **dile getir**ildi, o kadar vurgulandı ki kimse aksine düşünemez oldu. BD/34*

3)Bir durum ya da anlamını sözle belirtmek (Aksoy, 1988: 719).

- *Buna rağmen kabul etti kızının isteğini fakat eve giderken endişesini **dile getir**mekten çekinmeyecek şöyle dedi: BD/43*
- *Yabancı ziyaretçilerin sıkıntı, üzüntü veya rica özelliği taşıyan kelimeleri taht odasında **dile getir**meleri uğursuzluktur! ST/119*
- *Kelimelerle **dile getir**memiş olsalar da firavunların bu yapılarla bir şeyi anlatmaya çalıştıklarına dair bilimsel çalışmalar mevcuttur. AH/40*
- *Yıllardır yol arkadaşı olan bisikletine kilit vururken her zamanki burukluğu hissedip ona mı yoksa kendisine mi söylediği bilinmeyen vazgeçilmez tesellisine **dile getir**di: AH/58*
- *Yolda kadınla karşılaştığında işinin bittiğini fakat ödemeyi **dile getir**mediği için başka bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sordu. AH/59*

- *Kimse bu olasılığı **dile getir**mese de her birinin aklından geçen korku böyleydi işte. OBG/49*
- *Herkesin aklında olan en korkunç olayı, kimse **dile getir**meye cesaret edemiyordu henüz. OBG/83*
- *Ama bunu hiçbir zaman **dile getir**medi. FŞ/49*

2)Susan birini söyletmek (Aksoy, 1988: 719).

- *Sadece korkuyor olduğunu **dile getir**ebilseydi çekinmeden ve bunun sonuçlarını düşünmeden. AF/35*

Dilin ucuna gel-: Hemen söyleyecek duruma gelmek (Aksoy, 1988: 722).

- ***Dilimizin ucuna gel**eni herhangi bir pişmanlık duymadan söyleyebiliyor ve zerre kadar vicdan azabı duymuyorduk. VŞBFG/18*

Dili varma-: Kötü bir şey söylemeyi doğru bulmamak, istememek (Aksoy, 1988: 723).

- *Ona büyüdüm, demeye **dilim var**mazdı. VŞBFG/97*

2.1.17.9. Diz

Diz çök-: Güçlünün buyruğunu kabul etme durumuna gelmek (Aksoy, 1988: 727).

- *İkna edemeyeceklerini anlayınca **diz çök**tüler. AVGK/55*
- *Sonrasında canını dişine takıp bir kez daha ileriye atılacak ve toz bulutundan sıyrılmaya başlayan cesur şövalyenin önünde **diz çök**ecekti. AVGK/73*

Dizlerinin bağı çözül-: Korkudan ayakta duramayacak olmak (Parlatır, 2007: 307).

- *Her an **dizlerimin bağı çözül**üp yere yığılacakmış hissi uyandıran Tili'nin kucağındaki çocuğu alıp daha hızlı bir şekilde girdiler binaya. AF/83*

2.1.17.10. Dudak

Dudak bük-: Beğenmemek, umursamamak (Aksoy, 1988: 733).

❖ *Şekilden şekle soktuğu kâğıda uzun uzun bakıp bir şey okuyamadığı gibi **dudak büke**rek onu da diğerlerinin yanına koydu.BD/14*

2.1.17.11. El

Elden bırakma-: Bir şeyle sürekli ilgilenmek, elde tutmak, sahip olmak (Parlatır, 2007: 336).

❖ *Annesi kadar hızlı olmasa da Tili ve bazen midesi guruldasa da tebessümü **elden bırak**mıyordu. AF/47*

El değiştir-: Sahip değiştirmek, bir kişiden bir kişiye geçmek (Aksoy, 1988: 750).

❖ *Fakat top **el değiştir**diği anda yeniden görünmezlik kalkanıyla kuşatılıp ilk durduğu noktada sabitleniyordu ayakları. AF/76*

❖ *Eskicinin oğlu ve onun oğlu ve onun oğlu ve başka eskicilerin oğulları öldükçe şapka **el değiştir**ip yeni bir dükkâna konuluyordu. FŞ/65*

Elden çıkar-: Satmak (Aksoy, 1988: 751).

❖ *Birkaçı dışında hepsini bitpazarında satılmak üzere **elinden çıkar**ıp eve yerleşti. OBG/74*

❖ *Artık onu **elden çıkar**mak gerektiğini sahibi anlar böylece. FŞ/19*

Elden ele dolaş-: Uyandırdığı ilgi dolayısıyla birçok kimsece alınıp bakılmak ya da kullanılmak (Aksoy, 1988: 751).

❖ *Ama sadece görmek değil, kâğıda dokunmayı da arzuladıklarından mektup hızla **elden ele dolaş**tı. AVGK/47*

❖ *Küçük torba **elden ele dolaş**maya başladı. AVGK/59*

❖ *Gramofon **elden ele**, evden eve karnını doyurarak **dolaş**tı. FŞ/22*

Ele al-: 1) Üzerinde çalışmaya, uğraşmaya başlamak (Aksoy, 1988: 752).

❖ *Tek bir imge yani siyah beyazlık **ele al**ınmış tarzıyla nasıl farklı yöne evrilir gösterilmiş oldu. AH/119*

❖ *Her tür sükuneti bozarak orkestra şefliğini **ele al**ırdı yeniden. FŞ/30*

❖ *Işıltı bundan sonra kontrolü **ele al**dı. VŞBFG/76*

Ele geç-: 1)Yakalamak (Aksoy, 1988: 752).

Ele geç*memek için bir mahzende kendini vuracak kadar atak davranmıştı. OBG/59*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2)Elde edilmek (Aksoy, 1988: 752).

Ele geçir-: 2) Pek kolay bulunmayan bir şeyi edinmek (Aksoy, 1988: 752).

- ***Ele geç****irdiği topraklara kendi çadırını kurdu. ST/48*
- *Fakat dediğim gibi "nezaket ruhumu çoktan **ele geçir**miş majesteleri" deyip taht odasından çıktı. ST/111*
- *Çocukluğunda duymadığı heyecanının onu **ele geç**irmesi için seneler geçmesi gerekiyordu. AH/63*

1)Kaçmakta olan kişiyi yakalamak (Aksoy, 1988: 752).

- *Fakat dediğim gibi "nezaket ruhumu çoktan **ele geçir**miş majesteleri" deyip taht odasından çıktı. ST/111*
- *Durdurmalıydı oysa. **Ele geçir**memeliydi onu. AH/111*
- *Akşam, eşyaları ve insanları **ele geçir**meye başladığında gün boyu ağacın dibinde duran kum yağını dalgalandı. AVGK/17*
- *Birini **ele geçir**ince hepsini ele geçireceğini bilen Kum Adam için artık duvarların ve kapıların bir önemi kalmamıştı. AVGK/19*
- *Sinbad'dan nefret eden adamlar, bir bir **ele geçir**iyordu diğerlerini. AVGK/24*
- *İsyan bir anda bütün gemiyi **ele geçir**ecekti. AVGK/24*
- *Böylesine çirkinliğin Tanrı'nın değil şeytanın işi olduğuna hükmettikleri için, uğursuzluğun kendilerini **ele geçir**diğine inandılar. AVGK/40*
- *Yönümü şaşırıp orada fazla oyalanınca akşam **eline geçir**mişti bahçeyi. OBG/20*
- *Odanın karanlıkta kalan sınır çizgisini aşarken aydınlık kızıl ışığa boğup bedenini **ele geçir**di. OBG/42*
- *Bacayı temizlemek için sert çıktığım demir halatı yabancı bir kıpırdanma **ele geçir**mişti. OBG/45*
- *İstasyonun hastalıklı ışığı bizi **ele geçir**iyordu. OBG/70*

- *Böylece duvardaki sır, hava kararmadan bütün aileyi **ele geçir**mişti. OBG/76*
- *Yazın hükümranlığını sonbahar **ele geçir**mişti. OBG/83*
- *Bay Günter, ne yaptığını biliyor gibi davransa da bir çılgınlığın kendisini **ele geçir**miş olabileceğini düşünüyordu. OBG/87*
- *Kalplerini **ele geçir**en ve her geçen gün daha büyük bir karamsarlık ve umutsuzluğa düşüren histen kurtulmak için çalmadıkları doktor, hastane, araştırma ekibi bırakmışlardı. OBG/100*
- *Kendisini ve ailesini **ele geçir**memiş olabilirdi. OBG/101*
- *Aniden ortaya çıkan ve akıl almaz bir biçimde yayılarak bütün yer küreyi **ele geçir**en bir tuhaflıklar bu. AF/14*
- *Bu sefer korku **ele geçir**di kalbini. AF/15*
- *Min evin kalan kısmını **ele geçir**miş gibi koşturup duruyordu. AF/79*
- *Ne dondurucu soğuk burayı **ele geçir**irdi ne de kavurucu sıcak. FŞ/13*
- *Hızla sokakta yürürken kendisini nasıl bir gücün **ele geçir**diğini düşünüp endişelendi. FŞ/29*
- *Başkâtip, ihtiyarlamış merdivenleri zorlukla inip çıkar olmuştu ama ruhunu **ele geç**iren o büyük saat onu bir türlü rahat bırakmıyor. FŞ/29*
- *Kendisini olmasa da komutanlarının kemiklerini, **ele geçir**meye hayal ettikleri Kudüs'e gömmek arzusuyla yönlerini şehre çevirseler de kapısından dahi geçemediler. FŞ/56*
- *Birkaç dakika tezgâhın üstünde bekletti fakat zihnini **ele geçir**en bir ses, işe koyulmasını fısıldıyordu. FŞ/62*
- *Şeker adasını kötü bir büyü **ele geçir**ir de bütün tatlılar zehre dönüşürdü. FŞ/83*
- *Korku yeniden **ele geçir**di beni. FŞ/95*
- *Bunun gerginliği ertesi gün beni **ele geçir**di. FŞ/95*
- *Kalbimi, yüce bir huzur **ele geçir**iyordu. FŞ/99*
- *Sesini **ele geçir**mişti aynı üzüntü: VŞBFG/19*
- *İnsanlar varken hiçbir şekilde göze batmayan dağınıklık, onların ortadan kaybolmasıyla meydanları **ele geçir**iyordu. VŞBFG/22*

- *Fakat uzmanlara göre büyüyerek devam eden fırtına kısa sürede bütün şehirleri **ele geçir**ebilirdi. VŞBFG/23*
- *Evde büyüyüp önüne çıkan her şeyi **ele geçir**en bir sessizlik hüküm sürüyordu artık. VŞBFG/71*

El etek çek-: O şeyle artık uğraşmaz olmak (Aksoy, 1988: 753).

- *Ölüme hazırlanır gibi dünyadan **elini eteğini çek**tiği zamanlarda uyandı bir gece ansızın ve yola düştü. AVGK/84*

Ele ver-: Suçluyu, arayana haber vermek ya da teslim etmek (Aksoy, 1988: 754).

- *Sessiz olmaya çalışsa da hırıltılı nefesi onu her an **ele ver**ebilir. BD/88*
- *Artık iki nefes var beni **ele ver**ebilecek: BD/89*
- *Sesiniz gençliğinizi **ele ver**iyor doğru mu tahmin ediyorum? ST/39*
- *Saatler sonra ayağa kalktığında, yatağa uzanan kişiyle, yataktan kalkanın farklı olduğunu yüzündeki ifade **ele ver**iyordu. AH/100*
- *Gün ışığı **ele ver**meden onu saklamalıydı. AVGK/63*
- *Kıyafeti her şeyi açıklıyor olsa da kimliğini **ele ver**memeliydi. AVGK/63*
- *Santa'nınki gibi beyaz sakalları, kırmızı paltosu ve şapkası olsa da sesiyle **ele ver**iyordu gençliğini. AVGK/64*
- *Adını, sokak sakinlerinin bilmediği bu adam, bir sesle kendini **ele ver**irdi. FŞ/30*
- *Sürekli kıpırdadığı için saklanamayan bir çocuk gibi kendisini **ele ver**iyordu. FŞ/39*
- *Zihninde talih kuşlarının kanat çırpmaya başladığını, gözlerindeki gölgeler **ele ver**iyordu. VŞBFG/16*
- *Korunaklıydı paket; içini **ele ver**medi. VŞBFG/61*

Eli ayağı dolaş-: heyecandan ne yapacağını şaşırarak düzensiz, karışık iş yapmak (Aksoy, 1988: 755).

- ***Eli ayağı birbirine dolaş**mış, zihni dağılmıştı. VŞBFG/76*

Eli boş dön-: Umduğunu elde edemeden dönmek (Aksoy, 1988: 755).

- *Bir kez daha **eli boş dön**düm evime. AH/25*

Elinden düşürme-: Bir şeyle sürekli ilgilenmek, elde tutmak sahip olmak (Parlatır, 2007: 336).

- *Bu küçük huzur bozucular, gazetelerdeki bütün resimleri kesip çıkarana kadar **ellerinden düşür**meyerek beklerdi o aç makasları. AH/16*

Elinden gel-: Yapabilmek (Aksoy, 1988: 758).

- ***Elinden gel**diği kadar onu yatakta tutmaya çalışıyordu; AF/63*

Eline düş-: Kendisine hıncı bulunan birinin egemenliği altına girmek (Aksoy, 1988: 759).

- *Denizin dibinde çürüyüp yok olsaydım da senin **eline düş**meseydim. AH/33*

Elini çek-: Bir yere uğramaz olmak, gitmemek (Parlatır, 2007: 345).

- *Karamsar tam vaktinde **elini çek**mişti onlardan. FŞ/51*

Elini sürme-: 1. Eliyle dokunmamak, bakmamak (Parlatır, 2007: 346).

- *Bu çok üzücü bir mektup demiş postacı ve bir daha da sahipsizlere **elini sür**memiş. AH/67*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2. Bir işi kendine yakıştırmayarak yapmamak (Parlatır,2007: 346).

Elleri boş dön-: Umduğunu elde edemeden dönmek (Aksoy, 1988: 755).

- *Tili, oturduğu yerden küçük konuğunun diğer odalara girişini ve bir süre sonra **elleri boş dön**üşünü görüyordu. AF/20*

2.1.17.12. Göğüs

Göğsü daral-: .İçi sıkılmak (Parlatır, 2007: 394).

- *Sessiz kalmak **göğsünü daral**tıyordu. ST/43*
- *Masasında, üstüne adının yazılmasını bekleyen boş kâğıdı gördükçe **göğsü daral**ıyor, kalbi telaşla çarpıyordu. AH/97*

Göğüs ger-: Bir güçlüğe karşı koymaya hazır olmak, karşı koyup dayanmak (Aksoy, 1988: 798).

❖ *Aylarca bütün eşyalar yerlerinden kımıldamadan tozlanmaya, sararmaya, eskimeye **göğüs ger**di. OBG/73*

2.1.17.13. Göz

Alıcı gözle bak-: Çok dikkatli bakmak, alacakmış gibi iyice gözden geçirmek (Aksoy, 1988: 562).

❖ *Kadın, kısa sürede hüznünü unutup **alıcı gözle** ve meraklı parmaklarla **bak**tı dayısından geriye kalanları. OBG/74*

Göz açıp kapa-: Çok kısa bir zamanda (Aksoy, 1988: 806).

❖ *Saatler süren bir bekleyişten sonra ortaya yaklaşmış bütün **balıklar göz açıp kapa**yıncaya kadar uzaklaştı. BD/67*

❖ *Büyük bir gölge yürür hırçın adımlarla ve **göz açıp kapa**yıncaya kadar şişman gölgenin yanına ulaşır. BD/81*

❖ *Kendini **göz açıp kapa**yıncaya kadar gümbürtüye kapanmış bir kapının önünde bulan kral etrafına baktı. ST/13*

Göz al-: 2)Tüm ilgiyi üstüne çekecek kadar güzel ve etkileyici olmak (Hengirmen, 2011: 299).

❖ *Karşımdaki çocuğun **gözünü al**amadığı ayakkabılarım…AH/12*

❖ ***Gözünü al**amıyor çünkü kırmızılar çünkü parlaklar ve onlar benim. AH/12*

❖ *En az Louis kadar yakışıklı, en az onun kadar **göz al**ıcıymış. AH/67*

❖ *Her biri **göz al**ıcı, her biri sahiplerine tenezzül etmeyecek kadar mağrurdu. AVGK/51*

❖ *Kolu çevrildiği an, etraftakilere her şeyi unutturan melodilerini paylaşacak kadar atik ve **göz al**ıcıydı. FŞ/18*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1)Işığın gözü kamaştırması, rahatsız etmesi (Hengirmen, 2011: 299).

Göz at-: Uzun uzadıya üzerinde durmayıp şöyle bir bakmak (Aksoy, 1988: 807).

❖ *Cebinden çıkardığı saatine bir kez daha **göz at**tı. BD/69*

- *Sonra yavaşça açtığı kapıdan başını çıkarıp koridora **göz at**ıyor, kimse yok. BD/89*
- *Bunu bütün muhafızlar bilirdi, yine de her seferinde o odaya **göz at**madan duramazdı. ST/80*
- *Hasta o kadar acıkmıştı ki listeye **göz at**madan en çabuk ne gelir, diye sordu garsona. AH/29*
- *Tekrar **göz at**tı üstüne başına. AH/105*
- *Hızlıca **göz at**tı. AVGK/90*
- *Dışarıya **göz at**tım. VŞBFG/39*

Gözden çıkar-: Bir malın elden gitmesine razı olmak, yokluğuna katlanmak (Aksoy, 1988: 808).

- *Hiçbir günahkâr kulunu kolayca **gözden çıkar**amazdı. VŞBFG/60*

Gözden geçir-: 2) Niteliğini anlamak için her tarafına bakmak (Aksoy, 1988: 808).

- *Aslında bakmıyor, ekranda gördüğü bütün görüntüleri **gözden geçir**ip işe yarar bir resim bulamadığı için hepsini teker teker yok ediyordu. AF/86*
- *Ne yapacağını bilemediği zamanlardaki gibi yatağına oturup bütün eşyalarını **gözden geçir**di. FŞ/82*

3) Durumu incelemek (Aksoy, 1988: 808).

- *Oflaya puflaya evlerine ulaşmaya çalışırken huylarını bir an **gözden geçir**iyorlardı; FŞ/45*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Okumak.

Gözden kaybol-: Görülmekte olan kişi, şey, görülmez olmak (Aksoy, 1988: 808).

- *Tam **gözden kaybol**acak iken tekrar büyümeye başladı. BD/103*
- *Fakat tam **gözden kaybol**muştu ki yeniden ortaya çıktı. BD/109*
- *Dönüp annesine el salladıktan sonra **gözden kaybol**du. BD/111*
- *Islık çalmaya devam ederek **gözden kaybol**du. ST/13*
- *Kısa sürede adam **gözden kaybol**muştu. ST/53*

- *Hiç şansın yokmuş dedi ve **gözden kaybol**du. ST/77*
- *Genç adam büyük bir gürültü ve sarsıntıyla harekete geçen makineyi çalıştırır ve geçitten geçerek **gözden kaybol**ur. AH/44*
- *Ayaklarından önce göbeğinin koridora çıktığı bedeniyle **gözden kaybol**du. AH/60*
- ***Gözden kaybol**unca imparator ordusuna döndü. AH117*
- *Kelebek, ağaçların tepelerine doğru uçmuş, uçmuş ve sonunda **gözden kaybol**muş. AVGK/12*
- *Akşama kendini teslim ederek **gözden kaybol**du; AVGK/17*
- *Simbad'ın gemisini savurup bir kez daha **gözden kaybol**du. AVGK/29*
- *Yüzlerce kâğıt vadide akan nehre henüz kavuşmayı başaramadan Seyyahi **gözden kaybol**du. AVGK/87*
- *Kedi **gözden kaybol**duğuna göre artık onu anlatmaya gerek kalmamıştı. AF/17*
- *Min, uzun araştırmalar ve **gözden kaybol**maları sonucunda bir yapboz parçasıyla geri geldi. AF/29*
- *Önüne geçen gezegen onu gölgede bırakırken gitgide **gözden kaybol**uyordu. AF/88*

Göze al-: Yapmaya karar verdiği iş dolayısıyla karşılaşabileceği tehlikeyi kabul etmek (Aksoy, 1988: 809).

- *Ağlamasını **göze al**amam. BD/91*
- *Dolabın arkasındaki etikete bakabilmek için kırık porselenler ile bakmayı **göze al**ıyoruz. BD/127*
- *O,kadar yolu **göze al**ıyorum vitrin seyredebilmek için. BD/129*
- *Savaşçı değillerdi ama kendilerince güzel olan topraklarını korumak için **göze al**amayacakları şey yoktu. AH/113*
- *Şansa güvenmeyi **göze al**amadıkları için de başına bir bekçi diktiler. AVGK/35*
- *Bir kez daha yalnız bırakmayı **göze al**amadığındandı bu kararı. AVGK/75*
- *Oğlum dindar olarak yetişmesini isteyen kadın, onu Manastır'a göndermeyi **göze al**amıyordu. AVGK/76*

- *Çünkü bir çocuğun, oyun karşılığında aç ve susuz kalmayı **göze al**abileceğini unutmuştu. AF/48*
- *Aile kurmayı başaramazsa da bu uğursuz mirasın yeni bir nesle aktarılıp sürdürülmesini önlemek istemiş ve yalnızlığı **göze al**mıştı. FŞ/25*
- *Benden başka bilmeyecek bir şekilde her şeyi geride bırakıp cesurca kaybolmayı **göze al**ırım. FŞ/93*
- *Sığınacak bir bahanemin olmadığını anlayınca cesurca tehlikeyi **göze al**dım. FŞ/93*
- *Bazıları telaşı **göze al**mamak için çoktan varmış olurdu okulun bahçesine. VŞBFG/42*

Göze bat-: 1)Görünüşü herkesi tedirgin etmek (Aksoy, 1988: 809).

- *Gücünü toparlayıp dışarı çıksa tuhaf bir varlık olarak sıradan insanların arasında **göze bat**acaktı. AF/34*
- *İnsanlar varken hiçbir şekilde **göze bat**mayan dağınıklık, onların ortadan kaybolmasıyla meydanları ele geçiriyordu. VŞBFG/22*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2)Başkalarının çekemeyeceği bir yüksekliğe erişmek (Aksoy, 1988: 809).

Göz gezdir-: Birçok şeylere incelemeden bakıp geçmek (Aksoy, 1988: 809-810).

- *Kimseye görünmeden etrafa **göz gezdir**di. BD/66*
- *İçeriye giriyor, hızla etrafa **göz gezdir**iyorum. BD/91*
- *Büyük bir iştahla **göz gezdir**iyorum. BD/117*
- *Odanın içinde **göz gezdir**irken rakibinin işe koyulduğunu göremedi. AF/65*
- *Min bir şey arar gibi **göz**lerini etrafta **gezdir**iyordu. AF/73*

Göz göze gel**-:** Bakışları karşılaşmak (Aksoy, 1988: 810).

- *Sağımdaki sandalyede oturan penguenle **göz göze gel**iyoruz. BD/12*
- *Nihayet **göz göze gel**dik. BD/25*
- *Başını çevirdiğinde bir mamutla **göz göze gel**di. BD/43*

- *Baktığı her kişi genç adamla **göz göze gel**mekten oldukça memnundu. BD/57*
- *Onunla **göz göze gel**memek. BD/76*
- ***Göz göze gel**diğimizde homurdanarak yazıyı işaret etti: BD/120*
- *Muz, kurtla **göz göze gel**ince sorusunu yineledi: ST/38*
- *Sonunda **göz göze gel**diler. ST/63*
- *İki kral **göz göze gel**diler. ST/81*
- *Kralla **göz göze gel**diğimde sizce bununla yeterince dikkat çekebilir miyim? diye konuştu. ST/89*
- ***Göz göze gel**en baba oğul konuşmadan birbirlerine baktılar. AH/51*
- *Yırtıcı ağızlarını, kanatlarının arkasına gizleyen taştan ejderhalarla **göz göze gel**di. AVGK/52*
- *Beyaz atla **göz göze gel**irlerdi. OBG/49*
- *Şoför arkamı dönüp kendisiyle **göz göze gel**memi beklemeden, "Burada bir akvaryum varmış," dedi. FŞ/84*
- *Yılgın bir şekilde aynadaki yansımamla **göz göze gel**dim. VŞBFG/62*
- *Sık sık bakarsa belki tam ona seslendiği anda karşılaşır hatta **göz göze gel**ebilirlerdi de. VŞBFG/67*

Göz kamaştır-: 1) Keskin ışık, gözü bir süre göremez duruma getirmek (Aksoy, 1988: 810).

- *Karanlığa alışmış **gözlerim kamaş**ıyor bir anda. BD/90*
- *Fakat güneş **gözlerini kamaş**tırdı; ST/16*
- *Tecrübeleri çabuk edindiği gibi onları aynı hızla unuttuğunu bildiğinden temkinli davranarak **gözlerini kamaş**tıran ışıltıya ulaştı. ST/124*
- *Ve derken parlak bir ışıkla **kamaş**tı kaptanın **gözleri**. AH/76*
- ***Gözlerini kamaş**tıran pırıltı bir deniz fenerine aitti. AH/79*
- *Güneşin altında ışıl ışıl yanan zırhların görüntüsü Parsival'in **gözlerini kamaştır**dı. AVGK/77*

2)Güzellik ya da başarı, görenleri hayran bırakmak (Aksoy, 1988: 810).

- ***Göz kamaş**tıran, ışıl ışıl bir çelikten yapılmış devasa bir kalpti bu. VŞBFG/18*

Göz kulak ol-: 1)Korunması gereken kimseyi ya da şeyi görüp gözetmek. 2)Görme, işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak (Aksoy, 1988: 811).

- *Hepimize **göz kulak ol**mak için dolaşıyor aramızda. BD/130*
- *Ama o dönünceye kadar şehre kim **göz kulak ol**acak? ST/98*
- *Sahiplerini buluncaya kadar onların adına **göz kulak ol**uyorum altınlara. AVGK/118*

Gözle görülür hale gel-: Çok açık bir biçimde görünmek, ortada olmak (Parlatır, 2007: 409).

- *Aradıkları mağaza **gözle görülür hale gel**ince faytonu durdurdu. AVGK/89*

Gözleri dol-: Üzülme ya da duygulanmadan gözleri dolmak (Aksoy, 1988: 811).

- ***Gözleri dol**an kadın, sinirden mi yoksa üzüntüden mi belli olmayan hıçkırıkları boğmaya çalışıyordu. AH/85*
- *Bir an **gözleri dol**ar gibi oldu. AH/112*
- *Kaptanın bir anda **gözleri dol**du. AVGK/48*
- *Ferhat'ın **gözleri dol**du. AVGK/106*
- *Başını kaldırırsa **gözlerinin dol**duğunu görebilirdi çocuk. AF/30*
- ***Gözleri**nin **dol**duğunu belli etmemek için yere kapaklanıp koltukların altlarını Saksıların içlerini, halının desenlerini yokladı. AF/30*
- *Min'in **gözleri dol**du. AF/52*
- *Hastaneden ayrılırken Min'in dişi tekrar çıktığında kendisi ne halde olacak diye düşününce **gözleri dol**du. AF/84*
- ***Gözleri**nin **dol**duğunu görmemesi için tekrar işine dönen Tili "kahvaltı hazır sayılır, uykucu. Elini yüzünü yıka bir an önce dedi" AF/100*
- ***Gözleri dol**du. VŞBFG/30*

Gözleri karar-: Baş dönmesinden, açlıktan, aşırı yorgunluktan, gözleri iyice göremez olmak (Aksoy, 1988: 812).

- *Başım döndü; **gözlerim karar**dı. AVGK/96*

Gözleri parla-: Yüzünde sevinç ve umut belirtileri görünmek (Aksoy, 1988: 813).

- ***Gözleri parla**dı Min'in. AF/100*

Gözlerinden uzak tut-: Yanına yaklaştırmamak, önem vermemek (Parlatır, 2007: 406).

- *Basit insanların **gözlerinden uzak tut**ulan ve rastgele bir sayfa açıp bırakılmış gibi duran kitaptan, yalnızca Vatikan'ın ruhbanları haberdardı. AVGK/12*

Gözlerine inanama-: Gördüklerinin doğru olduğunu kabul edemeyecek kadar şaşırmak (Aksoy, 1988: 812).

- *Kral **gözlerine inan**amadı. ST/46*
- *Kral **gözlerine inan**amadı. ST/53*
- *Genç adam **gözlerine inan**amadı. AVGK/74*

Gözlerini ayırma-: Bakışlarını ayırmamak, hayran hayran bakmak (Parlatır, 2007: 411).

- *Hasta adam uzakta belirdiği bir noktadan **gözlerini ayır**mıyor, bana bakmıyordu. BD/85*

Gözlerini kaçır-: Biri ile göz göze gelmemek için gözlerinin başka bir tarafa çevirmek (Parlatır, 2007: 411).

- *Babam bana acıyıp yatağımı ağacı gören pencerenin önüne taşırken **gözlerimi kaçır**maya devam ettim ondan. BD/76*

Gözlerinden uyku akıt-: Uykusu geldiği gözleri kapanır gibi olmasından anlaşılmak (Aksoy, 1988: 1085).

- *Çocuklar, vakitsiz açtıkları **gözlerinden uyku akıt**a akıta önlerine konulanları yediler. AVGK/21*

Göz önünde bulundur-: Herhangi bir olayın veya durumun nasıl oluşacağını ve gelişeceğini hesaba katmak veya dikkate almak (Parlatır, 2007: 412).

❖ *Örneğin "kurgunun olmazsa olmaz kadrosu" taslağın bu hali **göz önünde bulundur**arak hazırlandığı için böyle görünüyor. AH/45*

Göz ucuyla bak: Başını çevirmeden gözlerini yana çevirerek bakmak, sezdirmeden bakmak (Aksoy, 1988: 814).

❖ *Halbuki bir kez başımı kaldırsam, bir kez **göz ucuyla** da olsa ona **bak**sam türlü türlü şekillere girecekti beni güldürebilmek için. BD/103*
❖ ***Göz**ümün **ucuyla** dahi vitrinlerine **bak**tığımı gördüklerinde beni yakalamak için ileriye doğru atılırlar. BD/116*
❖ *Yaşlı sekreterin masasına yanaşmadan önce **göz ucuyla** buzlu cama **bak**tım. AH/23*
❖ *Tamam, dikkat et, düşeceksin, dede annesi **göz ucuyla** dahi Santa'ya **bak**mayarak. AVGK/65*
❖ *Önünden geçenler **göz**lerinin **ucuyla** dahi arabasına **bak**madılar. FŞ/32*
❖ ***Göz ucuyla** dahi **bak**mam çünkü camların arkasına. FŞ/83*

Gözü dön: Aşırı bir istek ya da çok öfkelenme dolayısıyla saldıracak durumda olmak (Aksoy, 1988: 812).

❖ *Dümenci kaptanı ilk defa bu kadar **gözü dön**müş görünce korktu; AVGK/28*
❖ *Harareti arttıkça **gözleri dön**meye başladı. AVGK/40*
❖ *Koltuğunuz sırlı bölgeye iyice yanaştırıyordu ki onun dalgınlık anında **gözü dön**en biri, çekiçli darbeyi indirmesin diye. OBG/76*

Gözü iliş-: Rastgele görmek (Aksoy, 1988: 816).

❖ *Masanın başındaki krala **ilişki gözü.** ST/18*
❖ *Dolabın üstündeki sandığa **ilişti gözü**. FŞ/82*

Gözü kay-: Gözü gitmek (Aksoy, 1988: 817).

❖ ***Gözü**m bir pinpon topunu takip eder gibi bir konuşan arkadaşıma **kay**ıyordu bir buluta. BD/104*
❖ *Giysisini eline alıp adamın bakışlarıyla karşılaşmayı beklerken odanın güneşli kısmına **kaydı gözleri**. AH/82*
❖ *Sebzeleri seçerken **gözü** açık duran televizyona **kay**ıyordu. VŞBFG/43*

Gözünde küçült-: Bir şeyi olduğundan küçük göstermek (Parlatır, 2007: 416).

- *Bugün ofise uğramayacak, dedi **gözünde** beni yeterince **küçült**tükten sonra. AH/22*

Gözünden kaç-: Bakılan şeyler arasında o, görülmemiş olmak (Aksoy, 1988: 808).

- *Robin Hood'un **gözünden kaç**madı bu davranış. AVGK/113*

Gözüne çarp- : Dikkati çekmek (Parlatır, 2007: 417).

- *Derken kıpkırmızı bir göl **gözüne çarp**tı. VŞBFG/44*

Gözüne kestir-: Beğendiği bir şeyi ele geçirmeyi tasarlamak (Aksoy, 1988: 820).

- *Denemelerimiz yine sonuçsuz kaldığı bir zamanda **gözüme** bir kız **kestir**dim. BD/45*
- *İleride altın renkte bir meyveyi **gözüne kestir**di. ST/124*
- *Adam, pencere kenarındaki boş masalardan birini **gözüne kestir**di. AH/29*
- *Hepsine yem atması gerekirken bir tanesini **gözüne kestir**ip sadece onu yedirmek için sürünün arasında oradan oraya koşturuyordu. FŞ/44*
- *Karamsar, tam mahalleye alışıp **gözüne kestir**diği bazı çocuklarla yakınlık kurmaya, bazı ağaçların geniş dallarından sığınak oluşturmaya çalışırken taşıma mecburiyeti doğuyordu. FŞ/49*
- *Misafirlerin en yaşlısına **gözünü kestir**di. VŞBFG/76*

Gözünü al-: 2) Tüm ilgiyi üstüne çekecek kadar güzel ve etkileyici olmak (Hengirmen, 2011: 299).

- *Büyüdükçe bir adım attı ayaklarından **gözünü al**maksızın. AF/73*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Işığın gözü kamaştırması, rahatsız etmesi(Hengirmen, 2011: 299).

Gözünü dik-: Bir şeye sürekli olarak bakmak (Aksoy, 1988: 820).

- *Diğer çetenin lideri alevli **gözlerini** bana **dik**ti. BD/63*

- *Ellerini bir fatih gibi beline koyup **gözünü** aralığa **dik**ti. ST/17*
- *Kral da onlara uyup ne zaman açılacağını bilmeden kapıya **dik**ti **gözlerini.** ST/58 Gözlerini kapıya dikti ve beklemeye koyuldu. ST/61*
- *Karşısındaki üzerine **dikilen göz**lerden kaçabilmek için yemek listesini yavaş yavaş yukarı kaldırdı. AH/29*
- ***Gözlerini** tavana **dik**ti. AH/52*
- *Diğer kiliselerde aradığı şeyin bulunması gereken yerlere **gözünü dik**ti. AH/81*
- *Geri yaslandı, **gözlerini** tavana **dik**ti bir süre. AH/95*
- *Tanık olduklarıyla derinleşen gri **gözlerini** gelene **dik**ti. AH/109*
- *Açık tutmak zorunda hissettiği **gözlerini** tavana **dik**ti. AVGK/19*
- *Bir süre armaya **dikmişken gözlerini**, uzun yılların üstüne bir kadının kendisine seslendiğini duydu. AVGK/31*
- *Hiçbir şey görünmediği halde simsiyah ufka **dik**ti gözlerini. AVGK/49*
- *Asilzade, **gözlerini** cesurca karşısındakine **dik**ti. AVGK/113*
- *Metanetle **gözlerini** karanlık tavana **dik**ip görüntülerin gelmesine hazır olduğunu gösteriyor. OBG/59*
- *Hele de fırlar fırlamaz üst katlarda kendisini izleyen Tili'ye **gözlerini dik**ince. AF/98*
- *Kediler tam yirmi yedi tane, Yaşlı kara kedi, yüksek duvarlara tırmanıp **gözlerini** ona **dik**tiler. FŞ/7*
- *Bu kadar çok şahit olmasa kâğıdı yok etmenin yolunu bulurdu fakat yüzlerce **göz** üzerine **dik**ilmiş, ağzından çıkacak ismi bekliyordu. FŞ/45*
- *Cam **gözünü** kapıya **dik**mişken uzun tırnaklı parmaklarını önündeki sır yüklü masaya usul usul vuruyordur. VŞBFG/31*
- *Arka taraflarda karavanı duruyor mu diye **göz**ümü karanlığa **dik**tim; VŞBFG/36*
- *İkisi de denizle büyülenmiş gibi **göz**lerini ona **dik**ti. VŞBFG/102*
- *Banu Çiçek kara **göz**lerini **dik**ip uzaklara, yıllarca beklenmeyen bir kıpırtı gözledi. FŞ/68*

Gözünü dört aç-: Çok dikkatli olmak, aldanmamak için çok uyanık olmak (Aksoy, 1988: 821).

- *Ofisten çıkıp koridorda **gözünü dört aç**arak yürüdüm. AH/24*
- ***Gözünü dört aç**ıyor, hiç değilse paketi kaçırmamaya çalışıyordum. VŞBFG/63*

Gözünü karart-: Aşırı bir istek ya da öfkelenme dolayısıyla saldıracak durumda olmak (Aksoy, 1988: 812).

- *Min'in mutluluğu için **gözünü karart**abilirdi. AF/94*
- *Yolun kenarında durup karşıya geçmek için trafiğin yavaşlamasını beklerken **gözünü karart**ma fikri pek parlak görünmedi. AF/94*

Gözü takıl-: Gördüğü şeyden bakışlarını kolay kolay ayıramamak (Aksoy, 1988: 822).

- *İçlerinden birinin **gözüne** yeşil elmalar **takıl**dı. BD/33*
- *Balıkçı oltasını sıkıca kavrar erken yıpranmış ağa **takıldı gözü**. BD/66*
- ***Gözüm** birbirine **takıl**dı. BD/119*
- ***Gözü**m vazoda solmaya başlayan çiçeklere **takıl**sın. AH/15*
- *Derin derin nefes alırken bulutlara **takıldı gözü**. AF/25*
- *Masaların kenarına köşesini bırakılan fincan ve bardaklara **takıldı** bu kez **gözleri**. VŞBFG/21*

Göz yum-: Kusurları hoşgörü ile karşılamak (Aksoy, 1988: 824).

- *Derin derin soludukça tozun ciğerlerine hücum etmesine **göz yum**du. OBG/78*

2.1.17.14. Kafa

Kafası çalış-: Bir konu üzerinde iyice düşünebilir olmak (Aksoy, 1988: 898).

- *İkinizin de **kafası çalış**maz. ST/52*

Kafa kafaya ver-: Birbirlerinin düşüncesinden yararlanmak üzere birkaç kişi toplanıp bir konuyu görüşmek (Aksoy, 1988: 617).

- *İkisinden birinin gittiğini gördüklerinde **kafa kafaya ver**ir hemen etraftakiler. BD/79*

Kafasına koy-: Yapmaya karar verip zamanını beklemek (Aksoy, 1988: 898).

- *Demek ki dönmeyi **kafasına koy**an insan, ölümden de dönebiliyormuş. OBG/84*

(Aklına, Zihnine) Kafasına tak-: Bir şey, sürekli olarak kafasını yormaktan olmak, zihni, çözmek istediği bir şeyle uğraşır olmak (Aksoy, 1988: 554).

- *Akıllı, yaşlı bir adam olarak **kafasına** tuhaf şeyleri **tak**madan günlerini bitirmiş ve ölürken hiç acı çekmemiş. AVGK/13*
- *Yapraklara **kafasını tak**ma sebebini Tili de öğrenmişti sonunda. AF/95*
- *Örneğin saat kulesinin etrafını saran güvercinlerden birine **tak**ıyordu **kafa**yı. FŞ/44*
- ***Kafasına** daha sık **tak**ılır olmuştu bu düşünce. VŞBFG/90*

Kafa yor-: Bir şey üzerine çok düşünmek (Aksoy, 1988: 899).

- O yüzden **kafa yor**arak vakit kaybetmedi. AF/65

2.1.17.15. Kalp

Kalbini aç-: Duygularını, düşüncelerini söylemek (Aksoy, 1988: 900).

- *Hiçbir direnç göstermeden **kalbini aç**tı adama. VŞBFG/76*

Kalbini kır-: Davranışıyla birini incitmek, üzüp gücendirmek (Aksoy, 1988: 803).

- *Çünkü onun **kalbini kır**dığını biliyordu. AF/34*

2.1.17.16. Kaş

Kaşlarını çat-: Kaşlarını birbirine yaklaştırarak öfkesini belli etmek (Aksoy, 1988: 915).

- *Kenarda oturan satıcı aklımdan geçenleri anlamış gibi **kaşlarını çat**arak bakıyordu bana. BD/117*
- *Bu sözün üzerine **kaşları çat**ılan uzun sakallı adam, asasını kuvvetlice yere vurdu. ST/23*

- *Herkesi aniden bir huzursuzluk aldı. Bazıları **kaşlarını çat**arak homurdanmaya başladı. ST/58*
- *Şaşkındı çünkü yaklaştığı meyveler **kaşlarını çat**ıyor, küçük kurdun karnını doyurmasını engelliyorlardı. ST/37*
- *Kral, karşısındaki adamın **kaşları çat**ılınca duraksadı. ST/80*
- ***Kaşlarını çat**arak dudaklarını uzattı. AF/52*[41]
- *Babamın **çatılan kaş**ları belirdi. OBG/27*[42]
- *Babamın **kaşları çat**ıldı önce. OBG/65*
- *Beni bunca zaman bekletişine **kaşlarımı çat**arak bakarım etrafa. FŞ/93*
- *Sırayı ve düzeni, hatta prosedürü bozduğu için **kaşlarını çat**tı üniformalı.VŞBFG/13*

2.1.17.17. Kucak

Kucak aç-: (Birini) Barındırıp korumaya hazır olduğunu göstermek (Aksoy, 1988: 942).

- ***Kucak aç**mak insanlardan kaçmışa. BD/97*
- *Her zamanki sokak, her zamanki akışıyla araçlara ve insanlara **kucak aç**mıştı. AF/92*

2.1.17.18. Kulak

Kulak asma-: Önem vermemek, dinlememek (Aksoy, 1988: 943).

- *Dalgın dalgın bakışlardan şüphelense de rahip, şeytanın fısıldamalarına **kulak as**madı; AVGK/76*
- *Gelip geçici bir duygu sanıp **kulak as**madılar. VŞBFG/85*

Kulakları çınla-: Onu güzel duygularla anıyoruz. Kulakları çınlayarak bu anışımızı sezer inşallah (Aksoy, 1988: 944).

- *Yalnızca sahibinin **kulaklarını çınlat**an ayak duvarlara çarpıyor. AH/10*

---

[41] Cümlenin bağlamı: Min'in gözleri doldu. Buraya kadar ulaşmışken geri dönmek istemiyordu. Elini çekip kollarını göğsünde birleştirdi. Kaşlarını çatarak dudaklarını uzattı. Tili'nin gözlerine bakmadan parka doğru konuştu: "Ben parka gidiyorum."

[42] Bir ara fısıltı ve kıkırdamalar yükseldi. Babamın kaşları çatıldı önce. Bunu görmeyenler olmuştur diye kaşığını tabağının kenarına vurdu ama hafifçe.

- *"Seni istasyonda bekleyeceğim," cümlesi yeniden **çınla**dı **kulakları**nda. FŞ/40*

Kulakları dol-: Bir şeyi çok dinlemekten usanç gelmek (Aksoy, 1988: 944).

- *Uzaktaki küçücük sesler büyüyerek **doluyordu kulakları**na. BD/16*

Kulak kabart-: Belli etmemeye çalışarak dinlemek (Aksoy, 1988: 944).

- *Benimkinden başka bir nefes var mı diye soluğumu tutup **kulak kabart**ıyorum. BD/9*
- *Dayanamadı ve yeniden **kulak kabart**tı. ST/9*
- *Temkinli adımlarla kapıya yaklaşıp önce **kulak kabart**tı. AF/15*
- ***Kulak kabart**tı. AF/50*
- *Ve rüzgârsız gecelerde **kulak kabart**anlar kürek seslerini duymaya devam ediyor. VŞBFG/78*

Kulak kesil-: Bütün dikkatiyle dinlemek (Aksoy, 1988: 944).

- *Dinleyenlerin arasına katılarak konuşan kişiye **kulak kesil**di. ST/70*
- *Kral kendisinden başka herkesin duyduğunu sandığı ayak seslerine **kulak kesil**se de rüzgârın uğultusundan başka bir şey işitmedi. ST/72*
- *Biliyordu ki radyosunun başında onun sözlerine **kulak kesil**en birileri vardı. FŞ/87*
- *Karanlığa **kulak kesil**ince tekerleğin çok yaklaştığını duydular. VŞBFG/58*

Kulaktan kulağa dolaş-: Biri ötekinin kulağına söyleye söyleye (Aksoy, 1988: 945).

- *Cezbeden sesi **kulaktan kulağa dolaş**mış, ara savaşlarla büyük kahramanlıklar gösteren generallerden çok geçer olmuştu sohbetlerde. FŞ/18*
- *Yaşanan tuhaflık **kulaktan kulağa dolaş**maya başlasa da yeni bir olay vuku bulmayınca her şey unutuldu. VŞBFG/28*

Kulaktan kulağa yayıl-: Biri ötekinin kulağına söyleye söyleye (Aksoy, 1988: 945).

- *Şapkacı eserini daha bitirmemişken kumaşının güzelliği **kulaktan kulağa** bütün şehre **yayıl**mıştı. FŞ/60*

Kulak tıka-: Dinlemek istememek (Aksoy, 1988: 944).

- *Gelenler, ağızlarından çıkan sözcüklere **kulak tıka**malıydı. AVGK/26*

Kulak ver-: İyi anlamak üzere dinlemek (Aksoy, 1988: 945).

- ***Kulak ver**iyorum: BD /9*
- *Sonra bakıp durup **kulak ver**dim çevreme. BD/86*
- *Şarkısının sözlerine kimse **kulak ver**mese de kral her şeyi duyuyordu. ST/87*
- *Bazen konuştuklarımıza **kulak ver**meliyiz. ST/110*
- *Krallar tanımış, yeni insanlarla konuşmuş, atalarının sözlerine **kulak ver**mişti. ST/125*
- ***Kulak ver**di. AH/102*
- *Tek yapmam gereken şey, derinlerden gelen fısıltıları **kulak ver**mektir. AVGK/26*
- *Bir sese **kulak ver**iyor, derken uyku sarayının kapılarından geçiyordu. FŞ/88*
- *Gözlerimin onun hayal dünyasına geri yollayabileceğinden korktuğum için sadece sesine **kulak ver**iyordum. FŞ/99*
- *Sadece terapistin sesine **kulak ver**di. VŞBFG/44*
- *Saatin sesine **kulak ver**ip bütün gürültüleri bastırmaya çalıştı. VŞBFG/65*
- *Atalarından habersiz kulak verdiler ona. VŞBFG/85*

2.1.17.19. Omuz

Omuz silk-: Aldırmamak, umursamamak, benimsememek (Aksoy, 1988: 987).

- ***Omuz silk**ti. ST/13*
- ***Omz**unu **silk**ti kral. ST/18*
- *Küçük kız umursamaz bir tavırla **omuz**larını **silk**ti. ST/39*
- *Rehber **omuz silk**erek, "benimle konuşuyor ama," ST/55*
- *Sonra da "o halde başka zamana" diyerek **omuzlarını silk**ti. ST/78*

- *"Bilmem." diyerek **omuz silk**erken zarfın sıradan olmadığını fark ettim.*
- *VŞBFG/15*
- *"Herkes günahkâr." Deyip **omuz silk**tim. VŞBFG/33*

2.1.17.20. Parmak

Parmağında oynat-: Birini kukla gibi kullanmak, ona istediğini yaptırmak (Aksoy, 1988: 1006).

- *Ağlayan insanlar, yeğenleri tarafından sürekli **parmağında oynat**ılan Donald'ın yaygaracı sesiyle konuşuyordu. OBG/63*

2.1.17.21. Sırt

Sırt çevir-: Daha önce yakınlık gösterdiği kişi ile artık ilgilenmemek, ona karşı yabancı durumu takınmak (Aksoy, 1988: 581).

- *İlerlemek için hedefime **sırt çevir**mek zorundaydım. OBG/17*
- *Kendisini korumak adına cesurca bir karar verip her şeye **sırt çevir**di. AF/80*

2.1.17.22. Sine

Sineye çek-: Bir zararı, istenmeyen bir durumu kabullenmek zorunda kalmak. (Aksoy, 1988: 1038).

- *Yapmak istemediği şeyleri **sineye çek**ip her seferinde biraz daha kırılmaz ve üzüle üzüle hayat coşkusunu yitirmezdi. AF/52*

2.1.17.23. Yumruk

Yumruk indir-: Birine yumrukla vurmak (Parlatır, 2007: 930).

- ***Yumruk**larını öfkeyle **indir**ip bağırdı. AH/51*

2.1.17.24.Yüz

Yüz bul-: İlgi ve yakınlık görmek (Aksoy, 1988: 1132).

- *Karşı evin çatısı, güneşten **yüz bul**dukça odanın ortasına gölgesini düşürdü bu saatlerde. OBG/41*

Yüz çevir-: Ona karşı gösterdiği ilgiyi kesmek (Aksoy, 1988: 1132)

- *Hayatın gerçeklerinden ve fizik kanunlarından **yüz çevir**emez bir yazar. AH/43*

- *Leyla'dan ürkerek **yüz çevir**diler. AVGK/40*
- *Suyunu bulandıran göl bütün yansımalarından **yüz çevir**di. FŞ/57*
- *Yıllar önce tabiat onlardan **yüz çevir**ip bereketini esirgediğinde büyücüler onlar için de vaktin geldiğini anlamışlardı. VŞBFG/83*

Yüz sür-: Büyük sevgi, saygı gösterilen birinin katına çıkarken eşiğine, ayağına… doğru -yüzünü yere sürercesine- eğilmek (Aksoy, 1988: 1134)

- *Büyücüler tövbe eder gibi toprağa **yüz sür**düler. VŞBFG/84*

Yüz tut-: Olma yönünde ilerlemek (Aksoy, 1988: 1134).

- *Silinmeye **yüz tut**tuğundan kız sırtını biraz daha dikleştiriyor. OBG/42*

Yüzü asıl-: Somurtmak, yüzü gülmemek, surat yapmak (Parlatır, 2007: 942).

- *Okulda **yüz**ü **as**ıktı; FŞ/82*

Yüzünden oku-: Yüzünden anlamak (Aksoy, 1988: 1135).

- *Tedirginlik, herkesin **yüzünden okun**uyordu. VŞBFG/17*
- *"O zaman hoşça kal" deyip marketten çıktıklarında rahatladığı **yüzünden okun**uyordu. AF/74*

Yüzüne vur-: Kabahatini yüzüne karşı söyleyip kendisini ayıplamak (Aksoy, 1988: 1137).

- *Halini **yüzüne vur**mayan arkadaşlarım vardı. AVGK/38*

Yüzünü ekşit-: Yüzüne memnun olmadığını belirten bir anlam vermek (Aksoy, 1988: 1137).

- ***Yüzünü ekşit**en Karamsar, ukala değil üzgündü. FŞ/49*

Yüz yüze gel-: Yüzleri birbirlerine dönük olduğu halde yaklaşmış olmak (Aksoy, 1988: 914).

- *Kalem kutusunda rengarenk duran kalemleri eline aldığında gerçekle yeniden **yüz yüze gel**di. AH/106*
- *Arkasına döndü ve satıcı ile **yüz yüze gel**di. OBG/51*
- *Güneşle **yüz yüze gel**meyeli çok zaman olmuştu. VŞBFG/69*

2.1.18. İstek Bildiren Adlarla Kurulanlar

Burada istek ifade eden adlar bu sınıflandırmaya alınmıştır. Bunlar gerçekleşmemiş dileklerdir. Olması istenen unsurlardır: arzu, hayal, heves, ihtiyaç, umut. Bu adların benzetme yönünden fiille kaynaştığı görülmüştür. İhtiyaç sözcüğü fiille birleştiğinde duygu, his anlamını daha güçlü bir şekilde vermiştir. Arzu sözcüğü his bildirir. Ancak duymak eylemiyle anlam zihinde daha iyi algılanır. Umut, bir şeyin gerçekleşmesine yönelik beklentidir. Bu bir süreçtir ve uzun sürer. Birini beslemek de bir süreçtir ve zaman alır. Beslenilen canlı zamanla büyür. Umut da belli bir zamandan sonra daha da artar. Bu sebeple umut beslemek birleşik fiili, benzetme ilişkisiyle ortaya çıkmıştır. Soyut kavram, kişileştirilerek somutlaşmıştır. Heves ve hayal sözcükleri de soyuttur. Bunlar somut bir nesneymiş gibi almak eylemiyle birleşmiştir. Almak somut bir sözcük için kullanılır. Anlamca kaynaştığında soyut anlam kazanır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış yirmi iki birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.18.1.Arzu

Arzu duy-: İstemek, birine veya bir şeye istek duymak (Parlatır, 2007: 108).

- *Bayan Y. bir gülme **arzu**su **duy**du. VŞBFG/72*

2.1.18.2.Hayal

Hayal kur-: Gerçekleşmesi istenen veya özlenen şeyi kafasında da tasarlamak (Parlatır, 2007: 455).

- *Felix gelecek için daha büyük hırsızlıkların, Bir atı veya arabasıyla birlikte bir atı çalmak gibi **hayal**ler **kur**arken ecelinin yaklaştığından haberi yoktu. BD/62*
- *"**Hayal kur**manızı yasaklıyorum", dedi doktor. AH/28*
- *"Yanınızdan ayrılmayacak ve **hayal kur**maya başladığınızda anlar anlamaz elinize küçük bir iğne batıracak" dedi. AH/28*
- ***Hayal kur**maya en çok teşebbüs edeceği yerlere götürmeliydi onu. AH/31*
- ***Hayal**ini **kur**amadığı şeyleri, ellerine öğreteceğini bilmiyordu. AF/21*

- *Her şey yasak olunca ya da "tehlikeli" kabul edilince **hayal kur**maktan başka çaresi kalmadı. AF/26*
- *Bazen pilot olup annesinden habersiz **hayal**lerini **kur**duğu yerlere götürüyordu bütün yolcuları. AF/27*

2.1.18.3.Heves

Hevesini al-: İmrendiği, istediği şeyi elde edip ona doymak (Aksoy, 1988: 857).

- *Kimsenin **hevesini al**ıp baktıkları değil. AH/13*

2.1.18.4.İhtiyaç

İhtiyaç duy-: Bir şeyin gerekliliğini hissetmek, kendisi için gerekli görmek (Parlatır, 2007: 490).

- *Cevaba **ihtiyaç duy**mayacak arkasından sinirden kuduran bir kalabalık bırakıp bir sonraki heykelin yanına koşturdu. ST/24*
- *Karak ülkesi, dediler başka bir şey söylemeye **ihtiyaç duy**madan. AH/115*
- *Kaderin bunu fısıldamasına **ihtiyaç duy**mamıştı. AVGK/78*
- *Karşısındaki koltuğa yerleşip yere değmek için birkaç seneye daha **ihtiyaç duy**an bacaklarını sallarken de gerçekti. AF/16*
- *Konuşmaya **ihtiyaç duy**madan ellerini Bamsı'nın omuzlarına koydu. FŞ/70*
- *Olur olmadık yerde unutulup sonra **ihtiyaç duy**ulduğunda en yakın kalemlikten yenisi alınır. VŞBFG/21*
- *Öyle ki ilaç ve tedaviden çok, huzura **ihtiyaç duy**duklarını anlıyor; VŞBFG/27*
- *Dolayısıyla ne doktora ne de yatışa **ihtiyaç duy**uyorlardı. VŞBFG/29*
- *Başhekim kimseye **ihtiyaç duy**maksızın elleriyle bir yasak levhası dikti hastanenin bahçesine. VŞBFG/30*
- *Maceraya **ihtiyaç duy**mayan insanlar gibi sıradan bir hayat sürebilirim. VŞBFG/50*

2.1.18.5.Umut

Umut besle-: Beklenti içinde olmak, ummak (Parlatır, 2007: 858).

- *İçten içe **besle**dikleri **umut**larınıysa[43] söyledikleri takdirde gerçekleşmez korkusuyla bir sır gibi sakladılar. AH/107*

Umut kes-: Bir şeyin artık gerçekleşemeyeceği inancına varmak (Parlatır, 2007: 858).

- *Sonra çiçekler boyunlarını büküp ağaçlar dallarını taşımaktan yorgun düşünce ve insanlar kendisinden tamamen **umudu kestik**lerinde Ansızın deli gibi, korkunç bir gürültüyle savuruyordu damlalarını yeryüzüne. AF/11*
- *Kıyafetlerden **umudu kes**ince vitrin mankenlerine takıldı Tili'nin gözü. AF/52*

2.1.19. Kahramanlık İfade Eden Adlarla Kurulanlar

Bu başlıkta bazı tehlikeleri göze alarak kendini riske atma anlamı veren sözcükler sınıflandırılmıştır: cesaret. Cesur insan kendine güvenen ve her türlü zorluğun üstüne korkmadan gidebilen kimsedir. Cesaret, soyut bir kavramdır. Birleşik fiil oluşturduğunda somutmuş gibi anlam üretir. Benzetme ilişkisi kurar. Göstermek, göz önüne koyma anlamından uzaklaşarak davranış sözcüğünü karşılar. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış beş birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.19.1.Cesaret

Cesaret göster-: Gözü pek davranmak, yüreklilik göstermek, atılgan davranmak (Parlatır, 2007: 238).

- *Bazen biri **cesaret göster**ip pencereyi aralıyordu. FŞ/78*
- ***Cesaret göster**ip bugün de basamakları inemediği için kendine kızsa da tesellisi gecikmedi: VŞBFG/65*

Cesaretini topla-: Öz güvenini sağlamak, yürekliliğini ve atılganlığını bir araya getirmek (Parlatır, 2007: 238).

- *Bütün **cesaretini topla**yarak avucunu açtı. AH/122*
- *"Fiyatı nedir?" diye sordu çocuk, dükkâna girdiğinden beri ilk kez **cesaretini topla**yarak ve omuzlarına dikleştirerek. OBG/51*

[43] Kitapta aynen bu şekilde geçmektedir.

❖ ***Cesaretimi top****arlayıp derin bir nefes aldım. VŞBFG/81*

2.1.20. Karşılaşmak Anlamı Veren Adlarla Kurulan

Bu sınıflandırmada karşılaşma anlamı veren adlar ele alınmıştır: rast. Bu sözcük genelde tek başına kullanılmaz. Anlamca kaynaşmış birleşik fiil şeklinde kullanıma girer. Karşılaşmak, tesadüf, yolunda gitmek gibi anlamlar üretir. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış üç birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.20.1.Rast

Rast gel-: 1) Karşılaşmak (Biriyle) (Aksoy, 1988: 1017).

❖ *Bina önlerinde bagaj vurulmuş arabalara **rast gel**dikçe başka bir sokağa sapıyordum. OBG/80*

Bu anlamlarına da gelmektedir: 2) Düşünülmediği halde kendisini bulmak (Bir şey). 3)İsteğine uygun olmak (iş). 4)Hedefi bulmak (Aranan şey) (Aksoy, 1988: 1017).

Rast git-: Denk gelmek, uygun düşmek, istenilen biçimde gelişmek (Parlatır, 2007: 729).

❖ *İşim **rast gid**erse onu sadece duymakla kalmayıp görebilirim de. FŞ/97*

❖ *İşlerinin **rast git**mediğini anlamıştı. VŞBFG/102*

2.1.21. Konuşma ve Ses İfade Eden Adlarla Kurulanlar

Burada da ses ve Konuşma ifade eden adlar ele alınmıştır: avaz, çığlık, çıt, kahkaha, laf, nutuk, ses ve söz. Avaz, yüksek ses demektir. Edat grubu kurarak anlam daha canlı kılınmıştır. Çığlık, ince ama gürültülü bir sestir. Kahkaha yüksek sesle gürültülü gülmektir. Atmak eyleminin temel anlamı fırlatmaktır. Somut bir unsurla yapılır. Burada çığlık ve kahkahayla kullanıma girerek benzetme ilişkisi kurmuştur. Çıt, yansıma bir sözcüktür. Çıkarmak eylemi ile birleştiğinde en küçük ses anlamına gelir. Aynı söz üzerine gereksiz konuşmaktan lafı uzatmak birleşik fiili doğmuştur. Burada lafın uzaması birleşik fiilinde benzetme ilişkisi görülür. Sözü gereğinden fazla sürdürmek, alakasız ya da gereksiz sözcükleri katma anlamı kazanmıştır. Nutuk, konuşmaktır. Sesin kesilmesi artık duyulmamasıdır. Tutulmak, yakalanmak anlamındadır. Bunlar edilgen yapılı eylemlerdir. Birleşik fiil oluşturduğunda yan anlam kazanmıştır.

Söz, anlatıma etki eder. Bu kelime ile birçok birleşik fiil yapılmış konuşma anlamı ifade etmiştir. Bu sınıflandırmada yirmi yedi anlamca kaynaşmış birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.21.1.Avaz

Avazı çıktığı kadar bağır-: Olanca gücüyle bağırmak (Aksoy, 1988: 594).

- ***Avazımın çıktığı kadar bağır****dım. OBG/62*

2.1.21.2.Çığlık

Çığlık at-: Kulakları yırtan ve tırmalayan korkunç sesler çıkararak acı acı bağırmak (Parlatır, 2007: 257).

- *Camın gerisinde ilkokul çocukları beni görünce sevinç **çığlıkları at**tılar. FŞ/95*
- *Kahır dolu **çığlıklar at**tı büyücüler. VŞBFG/84*

2.1.21.3.Çıt

Çıt çıkarma-: En küçük bir ses çıkarmamak (Aksoy, 1988: 694).

- *Kimsenin **çıt çıkar**madığı büyük bir sessizliğin ortasında, bir kâğıt uzatıldı kendisine. ST/11*
- ***Çıt çık**mıyordu. ST/16*
- *Büyük bir merakla ve **çıt çıkar**madan dinledi insanlar yaşananları. AVGK/48*
- *Bozuklukların sesi duyulmasa **çıt çık**mayacaktı dükkânda. OBG/54*
- *Kapıların birinden başını uzatan kadın, **çıt çık**armaksızın perona adım attı. FŞ/38*

2.1.21.4.Kahkaha

Kahkaha at-: Yüksek sesle gülmek (Parlatır, 2007: 529).

- *Hepsi aynı anda **kahkaha at**ar. BD/82*

Kahkaha sal-: Kendini tutamayarak yüksek sesle gülmek (Parlatır, 2007: 529).

❖ *Endişelenmeye başlarken annemin koridorun sonunda dikildiğini, ağzına dolan **kahkaha**yı **sal**ıvermek için kendini sıktığını ve bu yüzden gözlerine yaş, yanaklarına kan hücum ettiğini görüyordum. OBG/15*

2.1.21.5.Laf

Lafı uzat: Konuşmayı gereksiz yere uzun tutmak, boş konuşmak (Parlatır, 2007: 617).

❖ *Aç bir çocuğun sabırlı olamayacağını bildirdiğinden **lafı uzat**mazdı. BD/72*

2.1.21.6.Nutuk

Nutku tutul-: Bir şey söyleyememek (Hengirmen, 2011: 465).

Nutku tutulmuştu. OBG/52

❖ *Yelesini savurarak şaha kalktığında güzelliğinden **nutku**m **tutul**ur.FŞ/97*

2.1.21.7.Ses

Ses kesil-: Artık ses duyulmamak (Parlatır, 2007: 758).

❖ ***Ses**ler **kesil**di. AVGK/52*

❖ *Adım **ses**leri **kesil**ince kapısı açılıyor. OBG/56*

❖ *Tekerlek durunca **ses**i **de kesil**mişti. VŞBFG/59*

❖ *Karanlık anında boğuyordu kıvılcımları da insanların **ses**lerini **kesil**iyordu. VŞBFG/59*

2.1.21.8.Söz

Söz aç-: Bir konu üzerinden konuşmaya başlamak (Aksoy, 1988: 1043).

❖ *Affetmeden, insanlara güvenmeden **sözü** **aç**tı. AVGK/118*

Söz geçir-: Söylediğini yaptırmak (Aksoy, 1988: 1044).

❖ *Uykuya **söz geçir**emeyecek kadar küçüktüm. BD/72*

❖ *Azgın elektriği küçücük aletlerle yola getirmesini biliyorken masum bir kaleme nasıl oluyor da **söz geçir**emiyor sordu. AH/58*

❖ *Ne omuzlarıma ne de başıma **söz geçir**ebiliyordum. OBG/11*

❖ *Mahkum, artık ona **söz geçir**emiyor. OBG/56*

❖ *Tili yastıklara **söz geçir**ebilmek için gösterilen bu inanılmaz çabaya tanık olsa da Min'in küçük bir şehzadeye dönüştüğünü… AF/22*

Sözünü geri al-: Söylediği sözün doğru olmadığını kabul edip söylenmemiş sayılmasını bildirmek (Aksoy, 1988: 1047).

❖ *"Çabuk **geri al sözünü**! ..." ST/29*

Sözünü kes-: Biri konuşurken söze karışıp onun konuşmasına fırsat vermemek (Parlatır, 2007: 785).

❖ *Ve konuşanın **sözünü** kimse **kes**miyor. ST/70*

❖ *Aslında… diyerek konuşmaya hazırlanan Santa'nın cümlesini bir çocuğun **sözleri kes**ti. AVGK/66*

❖ *Fakat duasını ne zaman ki Türk kelimesine dayandırdı, **sözü kesil**di bir kez daha. AVGK/124*

2.1.22. Kuvvet Anlamı Veren Sözcüklerle Kurulanlar

Bu sınıflandırmada kuvvet ifade eden adlara yer verilmiştir: güç, hüküm, mühür, şah ve zayıf. Güç, kuvvet ile aynı anlamdadır. Hüküm, yargı bildirir ve yargılamayı üst mevki yapar. Şah, üstünlük ifade eder. Zayıf sözcüğünün bu kategoriye alınmasının sebebi kuvvetin derecesini ölçmesidir. Kuvvetsiz anlamını verir. Bu sınıflandırmada adlar anlamını korumuştur. Aldığı eylemlerle yan anlam ya da benzetme ilişkisi kurarak yeni anlam oluşturmuştur. Şaha kalkmak hariç. Bu sözcük, atın kendini tehlikede hissettiğinde kuvvetle yaptığı bir harekettir. Benzetme ilişkisi kurarak haksızlığa başkaldırma anlamı kazanır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış on yedi birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.22.1.Güç

Gücü yetme-: 1) Zorlukla güçlükle (Parlatır, 2007: 422).

❖ *Artık buradan sonrasına **gücü**m **yete**bilirdi. OBG/25*

2) Eldeki imkanlarla işin altından kalkamamak (Parlatır, 2007: 422).

❖ *Ve bu kaderi kimsenin değiştirmeye **gücü yet**mezdi. VŞBFG/22*

❖ *Okyanuslara henüz **gücü yet**miyordu. VŞBFG/25*

2.1.22.2.Hüküm

Hüküm sür-: 1) Kişi erkini yürütür olmak. (Aksoy, 1988: 862).

- *Aralarında **hüküm sür**en bir anlaşma gereği kimin kimden sonra konuşacağı belli gibiydi. ST/70*
- *Kuralı **hüküm sür**düğü için, bir yandan bağcıklarını düğüm atıyor bir yandan da ağzına tek seferde sıkıştırdığı üç kaşıklık makarnayı çiğniyordu. AH/101*
- *Perilerin, elflerin, trollerin, büyücülerin, devlerin ve cadıların da yaşadığı bu yerde, küçük bir imparatorluk **hüküm sür**üyordu: AH/113*

2) Bir şeyin güçlü varlığı sürüp gitmek (Aksoy, 1988: 862).

- *Işığın tamamının **hüküm sür**düğü mutfağa süzüldü. AVGK/19*
- *Neyse ki gece, **hüküm sür**meye devam ediyordu. AVGK/62*
- *Sabah kurduğum güzel hava hayalleri kafamda bütün canlılığıyla **hüküm sür**üyor. VŞBFG/37*
- *Evde büyüyüp önüne çıkan her şeyi ele geçiren bir sessizlik **hüküm sür**üyordu artık. VŞBFG/72*

Hüküm ver-: 2) İyice düşünme sonunda bir kanıya varmak (Aksoy, 1988: 862).

- *Evlerin bacalarından gri dumanlar süzülmeseydi, burada yaşayan birilerinin olmadığına **hüküm ver**ecekti. ST/43*
- *Asılı olmaktan genişlemiş olsa gerek diye **hüküm ver**di. ST/124*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Yargıç, bir karar ya da suçluya ceza vermek.(Aksoy, 1988: 862).

2.1.22.3.Mühür

Mührü bas-: 2) Gönülden katılmak (Parlatır, 2007: 649).

- *Aklım olağan dışı hiçbir şeyi kabul etmediğinden görüntüleri bulandırıp "yorgunluktan" **mühr**ünü **bas**tı üstlerine. İnandım ona. İnanmak istedim. VŞBFG/80*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Mühürlemek, onaylamak. 2) Gönülden katılmak (Parlatır,2007: 649).

2.1.22.4.Şah

Şaha kalk-: 1) At azgınlaşıp arka ayakları üstüne kalkmak (Aksoy, 1988: 1056).

- *Bamsı, ak alnından öptüğü gibi atı **şaha kalk**tı. FŞ/66*
- *Bir dağ kenarındadır ya da nehir başında. Yelesini savurarak **şaha kalk**tığında güzelliğinden nutkum tutulur. FŞ/97*

2) Haksızlığa karşı ya da özgürlük uğruna soyluca baş kaldırmak (Aksoy, 1988: 1056).

- *Onlara iyilik yemini ettirebilmek için var gücüyle **şaha kalk**ıp kişneyerek sahibini çağırıyordu. AF/21*

2.1.22.5.Zayıf

Zayıf düş-: 1. Güzel ama zayıflamak, güçsüzleşmek (Parlatır, 2007: 953).

- *Yorgun olduğu zamanlar **zayıf düş**üp inişli çıkışlı bir hal alıyor. FŞ/12*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2. Saygınlığını veya maddi gücünü yitirmek (Parlatır, 2007: 953).

2.1.23. Maddiyat Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Bu başlıkta maddi değer ifade eden adlar sınıflandırılmıştır: fiyat, hesap, para ve tedavül. Biçmek tarlada hasat için kullanılan bir eylemdir. Burada fiyat ya da paha sözcüğüyle kaynaştığında benzetme ilişkisiyle anlam oluşmuştur. Ekilen tohumlar bize yiyecek verdiği gibi çalışmak karşılığında verilen de paradır. Hesapla kurulan birleşik fiiller maddiyat anlamı kazandırmıştır. Bozmak eylemi yan anlamda kullanıma girmiştir. Tedavül, para için kullanılan bir kelimedir. Bu kategoride toplam anlamca kaynaşmış dokuz birleşik fiil bulundu.

2.1.23.1.Fiyat

(Paha) Fiyat biç-: Bir şeyin değeri tahmin etmek, para ile değerinin ne kadar olabileceğini söylemek, bir şeye değer koymak (Aksoy, 1988: 708).

- *Balıkçılar tamamen parasız kalınca ve evlerine elleri poşetsiz dönmek istemeyince satılmaması umuduyla çok yüksek **fiyatlar biç**iyorlardı balıklarına. AF/13*

- ***Paha biç**ilemezdi. AVGK/26*
- *Ayda yılda bir kartalların çığlıkları; kervanların **paha biç**ilmez çıngıraklı, yolcuların harami korkusuyla kanıtlanan ürkek ve aceleci adımlarla dışında kimsesizdi oda. FŞ/59*

2.1.23.2.Hesap

Hesaba kat-: Olasılıklar arasında o duruma da yer vermek, o durumu da göz önünde bulundurmak (Aksoy, 1988: 855).

- ***Hesaba kat**madığı bir şey olmuştu: BD/76*

Hesap sor-: Birinin, yöntem ya da yasadışı davranışından dolayı sorguya çekmek (Aksoy, 1988: 856).

- *Kahramanımızın bir gün benden **hesap sor**masını engellemek için arkadaşlarından birinin elini uzattım hemen tabutun kapağının altına. BD/63*

Hesap ver-: Sorumlu olduğu işi nasıl ilgiyle yönettiğini anlatmak (Aksoy, 1988: 857).

- *Kimseye **hesap ver**mem. BD/41*

2.1.23.3.Para

Para boz-: Büyük parayı ufak para olarak değiştirmek veya vermek (Parlatır, 2007: 705).

- *Elindeki kâğıt **para**yı **bozdur**mak için hiçbir dükkânın kapısını çalmazdı. FŞ/30*

2.1.23.4.Tedavül

Tedavülden kalk-: Para, artık kullanılmamak (Parlatır, 2007: 826).

- ***Tedavülden kalk**mış paralarla fiyat belirleme ve arttırma huyu, artık âdeti olmuştu. VŞBFG/47*
- ***Tedavülden kalk**mış paraları yeniden ve yeniden sayarken papatya, rutubet kokulu bir dolabın içinde kurtarılmayı bekliyordu. VŞBFG/51*

2.1.24. Mental Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmadaki adlar zihinsel süreç ister. Beyinle alakalıdır ve sorgulamayı gerektirir: akıl, anlam, dikkat, düşünce, ezber, fikir, mana, zihin. Bunlar mental adlardır. Üç sözcükten meydana gelen birleşik fiiller de oluşturmuşlardır. Akıl sözcüğü geçmek, gelmek, gitmek, almak, çıkmak, karışmak gibi fiiller alarak ad aktarması, benzetme ilişkisiyle yeni anlamlar kurmuştur. Aklı karışmak ad aktarmasıyla oluşmuştur. Karışan aslında aklı değil düşünceleridir. Aklı başından gitmek deyiminde gitmek eylemini insan yapar. Ancak burada benzetme yaparak uzuv olan akıl gider. Anlam ve mana yoğun düşünce ve bilgi birikimi sonucu ortaya çıkar. İkisi de aynı anlamdadır. Mana, Arapçadan alınma kelimedir (Nişanyan Sözlük, 2024)[44]. Ezber, sürekli tekrarlarla bilginin zihne kısa süreli kaydedilmesidir. Fikir, kişiye ait mental bir süreçten geçen özgün bir düşüncedir. Dikkat, odağını vermektir. Zihin ise bu sayılanların toplandığı yerdir. Sorgulama, algılama, anlama, çözümleme merkezidir. Bu isimlerin eylemleri, mental anlam verecek şekilde birleşik fiil kurar. Kaynaşan fiiller mental adlara göre anlam taşımışlardır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış doksan iki birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.24.1. Akıl

Akıl alma-: Bir şeyin olabileceğine hiç kimsenin inanmayacağını sanmak (Aksoy, 1988: 549).

- *İnsanlar her gün **akıl al**maz icatlarla tanışıyordu. BD/44*
- *Üzülmüştüm ama beni buraya getirenin o olduğuna kanaat getirdiğim için de **akıl al**maz bir rahatlık duyuyor, ona karşı koyamıyordum. AVGK/95*
- *Aniden ortaya çıkan ve **akıl al**maz bir biçimde yayılarak bütün yer küreyi ele geçiren bir tuhaflıklar bu. AF/14*

[44] https://www.nisanyansozluk.com/kelime/a%C4%9F%C4%B1rla- (23.01.2024).

❖ *Memur, **akıl al**maz kazanın tanıklarını dinlemek için blognotunun kapağını açıp eliyle kaleminin ucunu boş sayfanın başına koydu. VŞBFG/91*

Aklı başına gel-: 2) Yanlış davranışlarının zararını görerek doğru yolun ne olduğunu anlamak (Aksoy, 1988: 552).

❖ *Ama sonra durup **aklı başına gel**iyor. İşte o zaman onun değil bizim istediklerimiz hayallere dönüşüyor. OBG/55*

❖ *Mendil yetiştirmek için çırpınırken **aklı başına gel**iyordu. AF/8*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Baygınken ayılmak; kendine gelmek (Aksoy, 1988: 552).

Aklı başında görün-: 1) Davranışları akıllıca olan (Aksoy, 1988: 552).

❖ *Bütün çabası ve **aklı başında görün**mesi onu bir atın sırtıyla buluşturabilirdi. AVGK/74*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Doğru dürüst (Aksoy, 1988: 552).

Aklı başından git-: 2) Çok sevinçten ya da çok korkudan ne yapacağını şaşırmak (Aksoy, 1988: 552).

❖ *Kaburgaları sayılan, hastalıklı bir attan çok yaşlı bir eşeğe benzeyeceğini o gün gördüğümde **aklım başımdan git**ti. FŞ/100*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Bayılmak.

Aklı başında ol-: Davranışları akıllıca olan (Aksoy, 1988: 552).

❖ ***Aklı başında ol**sun, ayakları yere bassın istiyorum. AVGK/12*

Aklını çel-: Düşüncesine etki ederek onu istediği yola sürüklemek (Aksoy, 1988: 555).

❖ *Duvardan farksız, kaskatı bir kapı **aklımı çel**mezdi büyük ihtimalle. AH/22*

❖ *Aynı kader yıllar önce annesinin de **aklını çel**mişti. AVGK/75*

❖ *Çünkü dünya, Parsival'in **aklını çele**bilecek hikâyelerle doluydu. AVGK/76*

❖ *Özellikle bir tanesi hepsinin **aklını çel**mişti. OBG/47*

- *Neyi istiyorsam, olmayanlar **aklımı çel**iyor. FŞ/41*

Aklından çıkma-: Unutmamak (Aksoy, 1988: 555).

- *Poşeti düğümünden tutup çıkardığında onun yerini bir an bile **aklından çık**armadığına sevindi. AF/31*
- *Tamamen hazır olduğunu düşünene kadar bu mevzuyu **aklından çık**armıştı Bay Tu. VŞBFG/66*
- *Yürüyor fakat doktorun sözleri **aklından çıkmı**yordu. VŞBFG/89*

Aklı (Kafası) karış-: Düşündüğü şeyler altüst olmak (Aksoy, 1988: 1144)

- *Kadın, kızına bakarken **aklı** karma**karış**ıktı. BD/111*
- *Herkesin **kafası** o kadar **karış**mıştı ki bu sözlerin üzerine hüngür hüngür ağlamaya başlayan kadını kimse teselli etmeyi düşünemedi. ST/75*
- *Çünkü insanın önünde apaçık uzayan yol **karış**tırıyordu **akl**ını. OBG/17*
- *Esmer olanların cinslerini sayıp **kafa**sını **karış**tırmak istemediğinden seçeneği beyaz ve esmer olarak kısıtlı tutuyordu. FŞ/51*
- *Yarısı inmeliydin o merdivenleri derken diğer yarısı, günler bitmedi ya diyerek **kafa**sını **karış**tırıyordu Bay Tu'nun. VŞBFG/65*
- *Kafası karıştıkça ayakları birbirine dolaşıyordu. VŞBFG/90*

Aklından geç-: Şöyle ya da böyle olabileceğini düşünmek (Aksoy, 1988: 555).

- *Kenarda oturan satıcı **aklımdan geç**enleri anlamış gibi kaşlarını çatarak bakıyordu bana. BD/117*
- ***Aklımdan geç**eni kaptan anlamış olacak ki beni engellemek için her yolu denedi. AVGK/25*
- *Sadece son gördüklerinden uzaklaşmak **geç**iyordu **aklından**. AVGK/109*
- *Hızlanmak değil yavaşlamak bile değildi **aklımdan geç**en. OBG/25*
- *Kimse bu olasılığı dile getirmese de her birinin **aklından geç**en korku böyleydi işte. OBG/49*
- *Bayan Günter, kocasının elinde tuttu **aklından geç**enleri bilerek. OBG/89*
- *Gülmek pek **aklımdan geç**miyordu artık. FŞ/83*

Aklından geçir-: Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak (Aksoy, 1988: 555).

- *Ona farklı isimler, daha doğrusu bilinen isimler vermeyi **aklımdan geç**irmedim değil. BD/59*
- *Daha fazla dayanamadı ve **aklından geçir**diğini sandığı, "çok saçma" cümlesini yüksek sesle söyleyiverdi. ST/73*
- *Bunu **aklından geçir**diği gibi rüyasında belirliyordu yaşlı kadın. AVGK/84*
- *Bunu **aklımdan geç**irir geçirmez bir arı, kocaman bir vızıltısı kulağıma bırakıp kaçtı. OBG/31*
- *Bir ressam, diye **aklından geç**irip sevindi kadın. FŞ/41*
- *"Yarınki ilk işim…" diye **aklından geç**irdi sekreter. VŞBFG/21*

Aklına gel-: 1) Hatırlamak (Aksoy, 1988: 554).

- *Oduna dokununca nasıl **aklıma gel**mezdi ağaç. BD74*
- *Uyandırmak **akıllarına gel**memişti. AVGK/68*
- ***Aklına** yalnızca bu soru **gel**diği için sonradan kendisine kızacaktı ama daha vakti gelmemişti kızgınlığın. VŞBFG/10*

2)Kafasında bir düşünce doğmak (Aksoy, 1988: 554).

- *Onunla sohbet etmek hiç **aklıma gel**memişti. BD/73*
- *Beni başka yerlerde aramak asla **aklına gel**mezdi. ST/81*
- *Daha önceden **aklımıza gel**memiş çok önemli şeyler söylüyor olabiliriz. ST/111*
- *Hem annesinin yanından ayrılmıyor hem de kadının gözetimindeyken **akla** hayale **gel**meyecek yerlere gidip en acayip varlıklarla arkadaşlık edebiliyordu gönül rahatlığıyla. AF/26*
- *Basit halk acı çekerken zenginlerin bencil duvarlara arkasında zevk ve sefa **akla gel**meyecek şekillere giriyor. FŞ/18*
- *Beklemenin en çok azap verdiği gençlerin **aklın**a bir fikir **gel**di: VŞBFG/60*

Aklında tut-: Unutmamak (Aksoy, 1988: 555).

- *Bu kadar çok tanrıyı **aklınızda tut**manız, olağanüstü parlak bir zekayla karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor. ST/25*
- *Hepsini **aklımda tut**mam zor tabii ki. ST/26*
- *Herkes diğer oyuncakların yerini **aklında tut**maya çalıştı; OBG/49*

Aklını başına topla-: Daha önce delice, çılgınca düşünceleri, davranışları bırakıp akıllıca bir yol tutmak (Aksoy, 1988: 555).

- *Onlara **akıllarını başlarına topla**yamadan Anka Alevlerin arasında kayboldu. AVGK/57*

Aklının ucundan geçme- (köşesinden): Bir konuyu hiç ama hiç düşünmemiş olmak (Aksoy, 1988: 556).

- ***Aklının ucundan** dahi **geç**memiş belirtilerin şişedeki pamuğun hemen altında pusuya yattığını bilerek yutulmalıdır hapı. AH/118*

2.1.24.2.Anlam

Anlam ver-: Kendine göre bir yargı oluşturmak, yorumda bulunmak (Parlatır, 2007: 93).

- *Olanlara **anlam ver**emeyen ve bir yabancının karşısında mahcup duruma düşen baba, alevlenen bir öfkeyle odanın kapısına kadar yürüdü.AH/49*
- *Kaptan ne buna **anlam ver**ebildi ne de çuvalların içindekine. AVGK/49*
- *Gergin hallerini Min fark etmiş ama bir **anlam ver**ememişti. AF/86*
- *Aşağıda koşturan kedileri gören martı, hengameye **anlam ver**emediği gibi hırsla vahşileşen hayvanların aynı anda durmasına büsbütün şaşırdı. FŞ/8*
- *Arkadaşlarım bu acayip halime **anlam ver**meseler de kabalık etmemek için hiçbir şey söylemiyorlardı. VŞBFG/34*
- *Başıma gelenlere **anlam ver**emediğim için tek umudum bu yarım kuklaydı. VŞBFG/36*
- *Saçmalığıma **anlam ver**mek yerine gücümün ne zaman kırılacağını gülerek bekliyordur. VŞBFG/38*

2.1.24.3.Dikkat

Dikkate al-: Hesaba katmak, göz önünde bulundurmak (Aksoy, 1988: 718).

- *Fakat oturmadan önce tenha ve uzak köşede oturma **kurallarını dikkate al**mayı unutmamalıdır. ST/113*
- *Önemli olan bunları yaparken neleri **dikkate al**dığı nasıl bir yol ve malzeme kullanarak kendini ifade ettiğidir. AH/41*
- *Gramofon, güneşin sürekli bir yanını çekiştirip yakmasını umursamadan, camın önüne dikilip kendisini evlerinin bir köşesinde hayal edenlerin bakışlarını **dikkate al**maksızın uyukluyordu; FŞ/17*

Dikkat çek-: 1) İlgi uyandırmak (Parlatır, 2007: 295).

- *Atmacanın yeniden ortaya çıkması ve beyaz bir tavşanın kımıldamayıp yalnızca burnunu oynatması ve büyüyen gözlerle ona bakması da **dikkatini çek**miyordu. BD/112*
- *Kralla göz göze geldiğimde sizce bununla yeterince **dikkat çek**ebilir miyim? diye konuştu. ST/89*
- ***Dikkat çek**me arzusu insanlara yalnızlıklarını unutturan tek şeydir. ST/90*
- *Halbuki insanların **dikkatlerini çek**meyi başaramadıklarından yalnızlar. ST/90*
- *İnanıyorum ki yalnız olmasalar nasıl **dikkat çek**meleri gerektiğini bilecekler. ST/91*
- *Adamın **dikkatini çek**inceye kadar yandı. AH/62*
- ***Dikkat çek**meyip gerçek niyetini son ana kadar belli etmemek için caddenin karşı tarafını kullanıyordu. AH/75*
- *Onun bu seslenişi diğerlerinin **dikkatini çek**ti. AVGK/47*
- *O, kimsenin **dikkatini çek**miyordu. AVGK/65*
- ***Dikkat çek**meden yürürken kimsenin kendisini görmediğinden emin olmak istiyordu. AVGK/116*
- *Bir süre yürüdükten sonra **dikkat çek**meyecek kadar kararmış bir kapının önünde durdular. AVGK/121*

- *Şimdi **dikkat çek**meden yürüdüğüm yoldan geri gidebilirdim. OBG/81*
- *Halbuki bunun da **dikkat çek**eceğini biliyor, OBG/87*
- *Sahibine derdini anlatmaya çalışan bir köpek gibi **dikkat çek**meye çalışıyor. OBG/99*
- *Min, **dikkati**ni **çek**tiği gibi etraftaki her şey silindi. AF/52*

2) Uyarıda bulunmak (Parlatır, 2007: 295).

- ***Dikkat çek**mesin diye gün aşırı yapılacaktı bu. FŞ/30*

Dikkat kesil-: Bütün dikkatini bir konu ve iş üzerine toplamak, yoğunlaşmak (Parlatır, 2007: 295).

- *Dinlendikçe üstüne başına **dikkat kesil**ecekti. VŞBFG/69*

2.1.24.4.Düşünce

Düşünceye dal-: Dalgın bir durumda düşünmek (Aksoy, 1988: 741).

- *Ara sıra **düşüncelere dal**an kadın, yeşil ışığın yandığını yükselen korna seslerinden anlıyordu. BD/111*
- *Sesini garipsedi ve bu sözleri bir başkasından ilk defa dinliyormuş gibi derin **düşüncelere dal**dı. ST/74*
- *Derin **düşüncelere dal**mış yürüyorken evinin önünde bakışlarla yolu gözleyen bir kadın gördü: ST/101*
- *"Acaba hiç yağmur yağmasa mıydı?" diye **düşüncelere dal**dıklarında iri damlalar gözlerine hücum ediyordu. AF/11*

2.1.24.5.Ezber

Ezbere yap-: Gerekli bilgiyi almadan, incelemeden iş yapmak (Aksoy, 1988: 778).

- *Hatta bunu **ezbere yap**mamak için bazı hastaları bir minibüse doldurmuş ve sınır bölgesine kadar götürmüşlerdi. OBG/100*

2.1.24.6. Fikir

Fikir yürüt-: Neler olabileceği ya da nasıl davranmanın daha doğru olacağı üzerine düşüncesini söylemek (Aksoy, 1988: 784).

- *Önceleri uzun uzun **fikir**ler **yürüt**üldü. OBG/83*

2.1.24.7.Mana

Mana ver-: Herhangi bir konuda kendine göre bir yargı oluşturmak, yorumda bulunmak (Parlatır, 2007: 93).

- *Hiçbir **mana ver**emiyor, çevire çevire inceliyordu işaretleri. VŞBFG/44*

2.1.24.8. Zihin

Zihninden geç-: Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak (Aksoy, 1988: 555).

- *Zayıf olsa da bir korku **geç**ti **zihninden**. AVGK/113*
- ***Zihninden** sık sık bulutlar **geç**tiği için kaşları o anlarda yukarı kalkıyor istemsizce. FŞ/12*

(Aklına) Zihnine düş-: 1) Anımsayıvermek, hatırlamak (Parlatır, 2007: 58).

- *Buzlu bir dondurmanın kokusu **düş**tü **zihnime**. OBG/25*
- *Tam dokunacakken bir tohum **düştü zihnime**. VŞBFG/81*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Kafasında bir düşünce oluşmak veya doğmak (Parlatır, 2007: 58).

Zihnine yerleş-: İyice kavramak ve unutulamayacak biçimde aklında tutmak (Parlatır, 2007: 959).

- *Nasıl **zihnine yerleş**tiğini bilmiyordu ama park denince hep aynı görüntü belirliyordu hafızasında. AF/67*

Zihnini dağıt-: Bir konuya iyi yoğunlaşamamak, gerektiği gibi düşünmemek, kafası dağılmak (Parlatır, 2007: 959)

- *Okulda **zihnimi dağıt**mak için sadece köşeli şekiller çizdim; OBG/69*
- *O zaman çaresiz gözlerle karşısında bekleyen adamı görür ve **zihnini dağıt**arak sakinleşirdi. FŞ/51*
- *Eli ayağı birbirine dolaşmış, **zihni dağıl**mıştı. VŞBFG/76*

Zihnini topla-: Bir konuya iyi yoğunlaşamamak, gerektiği gibi düşünememek, kafası dağılmak (Parlatır, 2007: 959).

2.1.25. Mesafe Belirten Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmada, mekandaki ve uzamdaki ara, mesafe belirten sözcükler ele alınmıştır. Yol gidilen mesafedir. Yoldan çıkmak birleşik fiilinde "yol" hedef ya da ahlak anlamında kullanılmıştır. Çıkmak eylemiyle birleşince hedefinden ayrılmak ve kötü yola düşmek anlamlarını üretir. Yol çizmek deyimi resim yapma ile ilişki kurmuştur. Hayatına yön verme, plan gibi mecazî anlamlar kazanmıştır. Yol vermek, gerçekten yol verilme anlamı yoktur. Burada benzetme ilişkisiyle mecaz anlam kazanmıştır. Biriyle ilişkisini, irtibatını bitirmek anlamını üretmektedir. Yol sözcüğü çok fazla sözcükle anlamca kaynaşmıştır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış yetmiş bir birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.25.1.Yol

Yol al-: ilerlemek (Aksoy, 1988: 1121).

- *General askerlerin omuzlarında ebedi huzura doğru **yol al**ırken beşinci düğme için ihtişamlı günlerin sonu gelmişti. BD/36*
- *Sessiz sokakların kalabalığı artmış ve benim kolayca **yol al**mam zorlaşmıştı. BD/83*
- *Siyah tekerlekli bir sandalye sarsıla sarsıla **yol al**ıyordu. BD/84*
- *Sarsıla sarsıla **yol al**ıyordu tekerlekli sandalye.BD/85*
- *Simsiyah bir korsan gemisi süratle kıyıya doğru **yol al**ıyordu. BD/120*
- *Eski kapının içinde bir tahta kurdu **yol al**ıyordu. ST/9*
- *Hayatının yegâne amacı ısırmak ve **yol al**mak olan bu küçük canavar, dinlenmeden ilerliyordu. ST/10*
- *Tahta kurdunun **yol al**ışına duyar gibi oldu. ST/13*
- *Bazen karnı guruldayarak, bazen zehirlenerek **yol al**dı. ST/28*
- *Kendini oradaki ağaçların altına atabilmek için, çamura dönüşmüş toprakta bata çıka **yol al**dı. ST/35*
- *Bir hayli **yol al**ınca defterini araladı. ST/41*
- *Kral üzüntülü bir şekilde ne kadar **yol al**dığını unutmuştu. ST/48*
- *Uzun bir süre sonra **yol al**dılar. ST/52*
- *Sıkça dinlenerek renk **yol al**dıktan sonra bir dağın eteğinde durdular. ST/54*

- *Son zamanlarda yaşadığım heyecanların yorgunluğuyla ağır ağır **yol al**ırken kendimi bir aynanın önünde buldum. AH/20*
- *Ofisine doğru her **yol al**ışımda Atilla'yı kafamda yeniden canlandırıyordum. AH/25*
- *Sebebini açıklayamadığı bir sorunun gerideki varlığıyla bisikletine binip ikinci adrese doğru **yol al**dı. AH/59*
- *Sanırım özlemeye doğru **yol al**ıyorum. AH/72*
- *İbrenin **yol al**ırken savurduğu bir daha kullanılmayacak saniyeleri düşündü. AH/76*
- *Kara yüzü görmeden yıllarca **yol al**dık kaptan. AH/78*
- *Yine farkında olmadan da onun sularına doğru **yol al**dı. AVGK/46*
- *Gemiye doğru **yol al**dı. AVGK/48*
- *Bir savaşa günahlarıyla **yol al**dı. AVGK/75*
- *Gün batımına doğru bir toz bulutunun **yol al**dığını gördü ve peşine düştü. AVGK/77*
- *Bir toz bulutuyla **yol al**ıyordu kafile. AVGK/77*
- *Sürekli **yol al**dı; AVGK/84*
- *O,hep güneşin doğuşuna doğru **yol al**dı. AVGK/115*
- *Yaraladığım ifrit, mutfaklardan aşıladığım nevaleyi bir çuvala doldurmuş, Ağırlıkla **yol al**amadığı için halatımı onu yukarı çekmesi için kullanıyordu. OBG/45*
- *Tatilin yirmi dokuzuncu günü, epey bir **yol al**dığımı tebeşirle duvara yazdığım işlemle gördüm. OBG/93*
- *Kiminle yüzdüklerini önemsemeden gece gündüz **yol al**ıyor. AF/13*
- *Kadın ve yeni kocası yani eski timsah eve doğru **yol al**ırken yeni eski koca kendisini büyük bir açlıkla soğuk sular attı. FŞ/38*

Yola çık-: Bir yere gitmek üzere, bulunduğu yerden ayrılmak (Aksoy, 1988: 1121).

- ***Yola çık**manı emrediyorum. ST/12*
- *Dünyayı dolaşmak için **yola çık**tınız.ST/46*
- *Kimseye haber vermeden **yola çık**tığında geceydi. AVGK/83*

- *Diğer şehirlere uğrayacaklarını düşündüğü için bir sabah **yola çık**tı. VŞBFG/13*

Yola getir-: Birinin ters tutumunu düzeltmek (Aksoy, 1988: 1121).

- *Azgın elektriği küçücük aletlerle **yola getir**mesini biliyorken masum bir kaleme nasıl oluyor da söz geçiremiyor sordu. AH/58*
- *Banu Çiçek'in ağabeyi Deli Karçar'ı **yola getir**mek için Dede Korkut'un bilgeliğine başvuruşunu. FŞ/68*

Yol çiz-: Bir konuda plan yapmak (Parlatır, 2007: 924)

- *Elde ettiği başarı, bir kıvılcım gibi ruhunu tutuşturarak masal diyarlarına uzanan hayali bir **yol çiz**mişti zihninde. FŞ/54*

Yoldan çık-: 2) Doğru bilinen gidişten ayrılmak (Aksoy, 1988: 1122).

- *Sadece o kapı ve ismiydi beni **yoldan çık**aran. AH/23*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Kötü yola düşmek (Aksoy, 1988: 1122).

Yol göster-: Ne yapılacağını, nasıl davranılacağını öğretmek, kılavuzluk etmek (Aksoy, 1988: 1122).

- *Kral kendisine **yol**u **göster**mesi için yolladığımız sandığı adamı görünce sevindi. ST/95*
- *Bir sonraki şehirde kendisine sarayın **yol**unu **göster**ecek birilerini bulmak için hana gitti kral. ST/109*
- *Ses bana **yol göster**iyordu. AVGK/97*

Yola düş-: Bir yere gitmek üzere yola çıkmak (Aksoy, 1988: 1121).

- *Ölüme hazırlanır gibi dünyadan elini eteğini çektiği zamanlarda uyandı bir gece ansızın ve **yola düş**tü. AVGK/84*
- *Görünmesi yetti Ferhat'ı **yola düş**ürmek için. AVGK/108*
- *Bir şekilde **yolla**rını buraya **düş**ürür, boş bir bank bulup iki ucuna oturduktan sonra sessizliğe gömülürlerdi. VŞBFG/71*

Yolu düş-: O yer, yolu üzerinde bulunmak (Aksoy, 1988: 1123).

- *Fakat mutfağa birinin **yolu düş**ecek olsa yaratılış hikâyelerini unutarak durmaksızın konuşurlardı. ST/80*

- *Dükkanına **yolu düş**memiş, paça ya da kol ölçüsünü aldırmamış kimse yoktu aralarında. VŞBFG/11*
- *Bazen diğer dağa ziyaretçilerin **yolu düş**üyor. VŞBFG/54*
- O andan sonra kimsenin kendisine engel olamayacağını bildiğinden oltasını kapıp **yollara düş**erdi. VŞBFG/101

Yolu gözle-: Gelmesini beklemek (Aksoy, 1988: 1123).

- *Derin düşüncelere dalmış yürüyorken evinin önünde bakışlarla **yolu gözle**yen bir kadın gördü: ST/101*

Yoluna gir-: İstenilen biçimi almak (Aksoy, 1988: 1123).

- *Başını pencereye çevirip eski yalnızlığının **yoluna gir**di yeniden. AF/16*
- *Dışarıdakiler her şeyin artık **yoluna gir**diğini hissiyle işlerinin başına döndüler. FŞ/90*

Yoluna koy-: Belli bir düzene oturtmak (Parlatır, 2007: 926).

- *Her şeyi **yoluna koy**acak, bütün çaresizlere umut dağıtacak kadar huzurla yürüyordu bana doğru. VŞBFG/38*

Yolunda git-: Olumlu gelişme göstermek; olumlu sonuçlanmak (Parlatır, 2007: 926).

- ***Yolunda git**meyen bir şeyler vardı. ST/63*

Yolunu bul-: 1) Bir kişi, amacına ulaşmak için gereken çalışma biçimi (Aksoy, 1988: 1124).

- *Sarayın **yolunu bul**maya koyulmuştu. ST/62*
- *Bütün yollar birbirine benzerken ve kafası her zamankinden daha karışıkken onların arasından kendi **yolunu bul**up bulamayacağından emin değildi. ST/121*

Yolunu kes-: Yürüyen kimsenin önüne geçip yürümesini durdurmak (Aksoy, 1988: 1124).

- *Sokağın başında **yolunu kes**ti babası. BD/99*
- *Hancı **yolunu kes**ip "kaç gece kalacaksın?" diye sordu. ST/59*
- *Dilerse eritebilir sevdiği adamın **yollarını kes**en buz dağlarını. AH/9*

- *Fakat sinirli adam içeri girmeden oğlunun **yolunu kes**ti. AH/49*
- *Adam yeni aletler aldı eline ve nerede görüneceğini tahmin ederek ışığın **yolunu kes**meye çalıştı. AH/59*
- *Korkusu, her yerde **yolunu kes**iyordu. AH/99*
- *"Kimi aramıştınız?" sorusu **yolunu kes**ti. AVGK/66*
- *İçeri girdiğinde her yönden yukarılara tırmanan merdivenler **kesti yolunu**. AVGK/66*
- *Noel baba **yolunu kes**ti. AVGK/71*
- *Oysa birkaç dakika yürüdükten sonra yeni bir akıl çelici **yolumu kes**ti. OBG/24*
- *Kıyıya yaklaşmasına birkaç adım kalmışken iki adam **yolunu kes**ti Sarı Terzi'nin. VŞBFG/10*
- *Ve ilerde **yolunu kes**erse aralarına girmesine engel olabilirdi. VŞBFG/74*

Yol ver-: 1) Geçmesine izin vermek (Aksoy, 1988: 1124).

- *Onun yerine insanlar **yol ver**di arabacıya. ST/58*
- *Arkalarında yükselen kızgın kornalara aldırış etmeksizin bana **yol ver**iyorlardı. VŞBFG/79*
- ***Yol ver**en kişi de kızgın güruha katılıp koca koca gürültüler fırlatıyorlardı bana. VŞBFG/80*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2)İşten çıkarmak (Aksoy, 1988: 1124).

2.1.26. Miktar Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Burada bir şeyin miktarını belirten adlara yer verilmiştir: boş. Bu sözcük, bir nesnenin içindeki yokluğu belirtir. Bir şeyin tükenmesi ya da hiç olmamasıdır. Anlamca kaynaşmış birleşik fiil oluşurken somut anlamdan uzaklaşarak soyut anlam kazanır. Kişi, boş bulunmaz. Burada anlatılmak istenen zihninin orada olmaması ve dalgın bulunmasıdır. Boş bir şey verilmez. Zaten olmayan bir şeyin verilmesi mantık dışıdır. Burada önemsememek anlamı vardır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış on birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.26.1.Boş

Boş bulun-: 1) Karşısındakine söylenmesi sakıncalı olan bir şeyi, işin bu yönünü düşünmeden söyleyivermek (Aksoy, 1988: 658).

- *Bir an için **boşta bul**unup sağ elini diyecekti fakat bu ayrımı da henüz bilmiyor olacağını düşündü. AF/42*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Dikkatsiz ve dalgın bulunmak. (Aksoy, 1988: 658).

Boşa çık-: Sonuç vermemek, gerçekleşmek, beklenen şey elde edilememek (Aksoy, 1988: 658).

- *Umudunun **boşa çık**tığını dümenin başına geçince anlıyordu. AVGK/45*

Boşa git-: Bir işe yaramadan gitmek (Aksoy, 1988: 658).

- *Çabaların **boşa** mı **git**sin! AVGK/106*

Boş ver-: Önem vermemek, aldırmamak (Aksoy, 1988: 658).

- ***Boş ver**in. ST/100*
- ***Boş ver**in çünkü üç bacağı daha var. ST/100*
- ***Boş ver**in çünkü üç bacağı daha var. ST/100*[45]
- *Rahat olmalı ve **boş ver**melisiniz her şeyi. ST/105*
- *Herkes **boş ver**ebilir ama bir kral değil! ST/105*
- *Canından bezebilir lanet olsun diyebilir her şeyi **boş ver**ebilir… AH/14*
- *Oysa **boş ver**memeli… AH/14*

2.1.27. Nesnelerle Kurulanlar

Burada gündelik hayatta kullanılan nesne ve aygıtlar ele alınmıştır: bardak, ip, kap, kılıç, yaka. Bunlar anlamca kaynaşıp birleşik fiil oluştururken temel anlamlarından uzaklaşır. Artık nesne değillerdir. Derin bir anlatım kazanırlar. Bardağın taşması sabrın bitmesiyle ilişkilendirilmiştir. Yakada, en önemli uzuvlardan olan şah damarı vardır. Eskiler, bir hatada suçlunun boğazını keserek yaşamlarına son verirlermiş. Yakayı kurtarmak birleşik fiili bu olaydan

[45] Hikâyede iki kere geçtiği için ikisine de yer verildi.

etkilenerek kullanıma girmiştir. Kılıç, savaşın sembolüdür. Bu sebeple kılıç çekmek de saldırıyla anlam kazanmıştır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış yirmi bir birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.27.1.Bardak

Bardak taş- (Bardağı taşıran damla): Uygunsuz durumlara karşı uzun süre dayanamayıp sabretme gücünü kıran yeni bir eylem (Aksoy, 1988: 614).

- ***Bardak taşmıştı**. BD/105*[46]

2.1.27.2.İp

İple çek-: O zamanın gelmesini sabırsızlıkla beklemek (Aksoy, 1988: 883).

- *Günün bitmesini **iple çek**iyordum. OBG/69*
- O da ertesi gün yaparım ya da söylerim diye niyetlerle sabahı **iple çek**miş midir? VŞBFG/23

2.1.27.3.Kap

Kabına sığma-: Taşkın davranışlarda bulunmak (Aksoy, 1988: 895).

- *Bir insan gibidir; bazen öfkelenerek **kabına sığ**maz. ST/70*

2.1.27.4.Kılıç

Kılıçlarını çek-: Saldırmak veya selamlamak amacıyla kılıcı kınından çıkarmak (Parlatır, 2007: 572).

- *Komutanlarının davranışını gören binlerce asker **kılıçlarını çek**ti. FŞ/70*

2.1.27.5.Yaka

Yakasını bırakma-: Usandıracak kadar sürekli olarak ondan bir şey istemek (Aksoy, 1988: 1102).

- *Bu sefer de dağlar **yakamı bırak**mıyor. FŞ/41*

---

[46] Bu yüzdendi rezil olmam, bu yüzdendi herkesin gözünde küçük düşmem. Bardak taşmıştı. Ondan sonsuza kadar kurtulmalıydım (s.105). Anlamca kaynaşmış birleşik fiilin daha iyi anlaşılabilmesi için metnin bağlamındaki cümle.

Yakayı kurtar-: İstemeyerek bulunduğu bir yerden, bir işten kurtulmak (Aksoy, 1988: 1103).

- *Işıltıdan **yakasını kurtar**mak için biraz çabalıyor gibi yaptı. VŞBFG/77*

2.1.28. Olumsuz Anlam İçeren Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmada olumsuz anlam içeren sözcükler ele alınmıştır: aleyh, rahatsızlık yenik, zahmet, zarar, zırnık. Aleyh, kişinin zararı için kullanılan bir sözcüktür. Rahatsızlık, bulunulan durumdan memnun olmamaktır. Yenik, kaybetmek yani kazanmamaktır. Zahmet, bir zorluğa girmektir. Zarar, bir şeyin karşı tarafa verdiği maddi ya da manevi olumsuzluktur. Zırnık, önemsiz bir parça anlamına gelir (Türkçe Sözlük). Bunlar eylem alarak soyut anlamda birleşik fiil kurarlar. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış yirmi birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.28.1.Aleyh

Aleyhine işle-: Bir iş, birinin zararına olmak, onun için iyi olmamak (Parlatır, 2007: 69).

- *Oysa zaman **aleyhime işli**yordu. AVGK/27*

2.1.28.2.Rahatsızlık

Rahatsızlık ver-: Sürekli tedirgin etmek, huzursuzluk yaratmak (Parlatır, 2007: 727).

- ***Rahatsızlık ver**diği düşüncesiyle Min'in yanına koşan Tili, adamdan özür diledi. AF/56*

2.1.28.3.Yenik

Yenik düş-: Yenilmek, mağlup olmak (Parlatır, 2007: 911).

- *Uykuya **yenik düş**mesi pek çabuk oldu. AH/99*
- *Oysa çocuk, esneyip gözlerini ovuşturtsa da uykuya **yenik düş**memeliydi. AVGK/19*
- *O da karanlığa teslim olurken son resim, doğum mucizesine **yenik düş**müş bir anne ve küçük bebeğini de ölüme kaptırmamak için kucağında sıkıca tutan bir babaydı. FŞ/49*
- Her şeye kötülüğe **yenik düş**üyordu nasılsa. FŞ/50
- O gecelerde şapkacının ihtiyar karısı uykuya **yenik düş**er. FŞ/62

❖ Demek ki **yenik düş**müşlerdi bir gün. FŞ/70

2.1.28.4.Zahmet

Zahmete gir-: Sıkıntıya katlanmak, zor bir işe girmek (Parlatır, 2007: 949).

❖ *İnsanlar **zahmete gir**meyi sevmez. VŞBFG/54*

2.1.28.5.Zarar

Zarar gel-: Kötülük bulaşmak, belaya çatmak (Parlatır, 2007: 952).

❖ *Bunu beklemeyen Alegor, yazmasının yegâne hazinesi ellerine **zarar gel**mesin diye geriye sıçradı. AH/49*

❖ *Sanatının mimarı olan ellerine **zarar gel**mesinden korkuyordu. AH/52*

Zarar gör-: Kötü bir sonuç ile karşılaşmak, başına bela gelmek (Parlatır, 2007: 952).

❖ *Uykusuz olsan da espri anlayışın hiç **zarar gör**müyor! AH/33*

❖ ***Zarar gör**en insanların üzüntüsü yoktu ortada; AF/57*

Zarar ver-: Kötülükte bulunmak (Parlatır, 2007: 953).

❖ *Kum adam **zarar ver**meden kenarını köşesini parçalamadan kapıya yaklaştı. AVGK/18*

❖ *Dikenler yalnızca elbiseme değil, ayak bileğime **zarar ver**mişti. AVGK/94*

❖ *Belki küçük olduğun için sana **zarar ver**ebileceklerini düşünüp topu atmamışlardır. AF/43*

❖ *Bazı insanlar onlara **zarar ver**dikleri için galiba benden de kaçıyorlar. AF/101*

❖ *Aşırı engebeli yol, arabanın sistemine **zarar ver**miş şoförü önce bilinmeyen şahıs olarak tanımlamıştı. VŞBFG/95*

2.1.28.6.Zırnık

Zırnık koklat- (bile vermemek): En küçük, en kötü bir şeyi bile vermemek (Aksoy, 1988: 1143).

❖ *Yalnız ve ihtiyar bir adamın kimseye **zırnık koklat**mayacağını ve kendi başına mal varlığını tüketemeyeceğine inanan yeni kiracı, evin gizli bir hazineyi sır olarak sakladığına inanmaya başladı. OBG/74*

2.1.29. Oyun İfade Eden Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmaya oyun adı ve oyun ifade eden adlar ele alınmıştır: cirit ve oyun. Cirit, at üzerinde oynanan bir spordur. Oyun, zekâ ya da beceriyle olan insanın eğlendiği, keyif aldığı şeylerin genel adıdır. Cirit sporunda değnek atılır. Anlamca kaynaştığında bu spordan uzaklaşarak olumsuz anlam ifade ederek istediği gibi hareket etmek anlamını elde eder. Oyun sözcüğü, gel eylemiyle kaynaşır. Ancak burada varma anlamı yoktur. Kanmak anlamını kazanır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış üç birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.29.1.Cirit

Cirit at-: Birçok zararlı yaratık (insan da olabilir) meydanı boş bulup istediği gibi davranmak (Aksoy, 1988: 684).

❖ *O kadar temkinliydi ki rüyasında **cirit at**an bütün ayartıcıların üstesinden gelebiliyordu. FŞ/82*

❖ *Buna rağmen o korkunç ses binada hala **cirit at**ıyordu. VŞBFG/29*

2.1.29.2.Oyun

Oyuna gel-: Aldatılmak, hile ile kötü duruma düşürülmek (Aksoy, 1988: 991).

❖ *Kalbi korku ile çarpınca yanlış bir yol izlediğini, çitin **oyununa gel**diğini anladı. VŞBFG/74*

2.1.30. Ölüm İle İlgili Adlarla Kurulanlar

Burada ölüm ile ilgili adlar ele alınmıştır: ağıt. Bu sözcük kişi öldükten sonra ona duyulan acıyı anlatan ezgili bir şiirdir. Tek başına çoğunlukla kullanılmaz. Ağıtın kelime anlamı ağlamaktır. Ölüyü gömmek için mezara gidilirken ağıtçılar kendilerini yerden yere atarak ağıt söylerler. Kadınlar, saçlarını yolup kıyafetlerini yırtarlar. Bunu meslek haline bile getirenler vardır

(İslam Ansiklopedisi, 2024)[47]. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış bir birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.30.1.Ağıt

Ağıt yak-: Ölüm, tabiî afet veya sosyal felaketler üzerine acılı ezgi yakmak, ağıt düzmek (Parlatır, 2007: 36).

- ***Ağıtlar yak**ıldı. VŞBFG/85*

2.1.31. Pişmanlık Belirten Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmada, yapılan bir şeyden dolayı kendini kötü hissedip onu düzeltmek için çabalamayı ifade eden ya da o hissi anlatan sözcükler ele alınmıştır: Af, özür, vicdan azabı. Bu sözcükler pişmanlığı anlatır. Özür, bir daha yapmamak suretiyle karşı tarafa söylenen sözdür. Af sözcüğü ise yapılan bir hatayı karşı tarafın tekrarlamaması şartıyla bağışlamaktır. Bu sözcükler tek kelime şeklinde kullanılmaz. Yanına dile eylemini alarak kaynaşır. Vicdan azabı ise, yaptığı kötülükten ötürü rahat edememektedir. Belirtisiz isim tamlaması kurmuştur. Yanına duymak eylemini alarak kullanıma girer. Bu kategoride toplam anlamca kaynaşmış sekiz birleşik fiil bulundu.

2.1.31.1.Af

Af dile-: Özür dilemek, bağışlanmasını istemek (Parlatır, 2007: 32).

- *Ayağa kalktıklarında ve kaptanların yüzündeki çaresizliği gördüklerinde yaptıklarından pişman olmaya başladılar fakat **af dile**yecek kadar pişman olmamışlardı henüz. AVGK/29*

2.1.31.2.Özür

Özür dile-: İşlediği bir suçtan ya da yaptığı bir yanlıştan dolayı bağışlanmasını istemek (Aksoy, 1988: 1000).

- *Ah, çok **özür dile**rim majesteleri sizi de yemek saatinizde rahatsız ettiğim için. ST/110*

---

[47] https://islamansiklopedisi.org.tr/agit (05.02.2024).

- *Çok **özür dile**rim. AVGK/64*
- *Sarılıp **özür dile**mek geçti içinden. AF/47*

2.1.31.3.Vicdan Azabı

Vicdan azabı duy-: İstenilmeyen ya da bilinçsizce yapılan kötü bir işten dolayı acı çekmek, üzülmek (Parlatır, 2007:880)

- ***Vicdan azabı duy**muyorum, çünkü böyle bir mahalleden çıkan bir çocuğu büyüdüğünde asillerin arasına katma mı kimse bekleyemez. BD/61*
- *Bu yüzden cevapları kaydırdı isteyerek ve zerre kadar **vicdan azabı duy**mayarak; AH/42*
- *Ve ben bunu sevecektim **vicdan azabı duy**madan. OBG/24*
- *Bir yandan böyle hissetse de diğer yandan **vicdan azabı duy**maya başladı. AF/69*

2.1.32. Sakinlik İfade Eden Adlarla Kurulanlar

Burada sakinlik, durgunluk ifade eden sözcüklere yer verilmiştir: huzur ve sessizlik. Huzur, insanın ruhunun rahatlaması ve kendini iyi hissetmesidir. Bulunduğu konumdan hoşnut olmaktır. Sessizlik ise gürültünün yokluğudur. Kaçırmak ve vermek eylemleri somut sözcüklerle kullanılır. Burada huzur kelimesiyle anlam bakımından kaynaştığında soyut bir mana kazanır. Gömülmek eylemi, somut sözcüklerle kullanılır. Sessizlik ile bir araya geldiğinde yeni bir anlam ifade ederek soyut kullanıma girer. Gömülmek somut bir unsurun içe doğru örtünerek kaybolmasıdır. Sessizlik de seslerin olmamasıdır. Konuşmamak sesin ortadan kaybolması yani gömülmekle ilişki kurulmuştur. Yakın anlam ifade eden sözcükler kaynaşıp anlam daha canlı kılınmıştır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış altı birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.32.1.Huzur

Huzur kaçır-: Rahatsız etmek, sıkıntıya sokmak, üzerine baskı yapmak (Parlatır, 2007: 473).

- *Öyle ki şehir halkı bunu engellemek için her yolu deniyor ama bazen küçük bir dikkatsizlik, anlık bir rehavet, herkesin **huzurunu kaçır**abiliyordu. FŞ/44*

Huzur ver-: Rahat ettirmek, üzmemek (Parlatır, 2007: 473).

- *Babam, rüzgârı ve evdekilere **huzur ver**meyen huysuz eşyaları bir işaret kabul etti. OBG/101*
- *Varlığı **huzur ver**irken bir yandan da yeni üzüntüler doğuruyordu. FŞ/15*

2.1.32.2.Sessizlik

Sessizliğe gömül-: Hiç söz etmemek, sesi çıkmamak, susmak (Parlatır, 2007: 758).

- *Filmin son sahnesi gibi **sessizliğe gömül**dü görüntü. VŞBFG/30*
- *Bir şekilde yollarını buraya düşürür, boş bir bank bulup iki ucuna oturduktan sonra **sessizliğe gömül**ürlerdi. VŞBFG/71*
- *Memur köprüyü terk ederken her yer eski **sessizliğe gömül**müştü. VŞBFG/95*

2.1.33. Sayı İfade Eden Adlarla Kurulanlar

Bu başlıkta sayı ifade eden sözcükler sınıflandırılmıştır: numara. Bu kelimenin temel anlamı sayıdır. Yapmak eylemiyle anlam bakımından kaynaşır. Yapmak fili, bir şeyi çabayla ya da çabasız bir şeyi oluşturmayı ifade eder. Birleşik fiil oluştururken soyut kavrama ulaşır. Numara sözcüğüyle kaynaştığında sahte davranmak, gerçeğin tersini yansıtmak anlamlarını kazanır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış bir birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.33.1.Numara

Numara yap-: Yalancıktan durumlar takınmak, olmamış bir şeyi olmuş gibi göstermek, söyleyerek karşısındakini aldatmak (Aksoy, 1988: 982).

- *Oysa çocuk, arabanın altına eğilip kediyi oradan çıkarmak için türlü **numaralar yap**ıyordu zihninde. AF/18*

2.1.34. Soluk Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Bu başlıkta da soluk anlamı veren adlar ele alınmıştır: nefes. Bu sözcük hayatla, yaşamla bağdaştırılır. İnsan nefes alamazsa ölür. Bu yüzden canlılar için nefes çok önemli bir yere sahiptir. Bu sözcük deyimlere kadar girmiştir. İnsan yorulduğunda nefes alışı hızlanır. Bu sebeple ömür ve zorda kalmak anlamlarını

kazanmıştır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış beş birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.34.1. Nefes

Nefes aldırma-: Dinlenmesine meydan vermeden sıkıştırıp çalışmak (Aksoy, 1988: 975).

- *Alegor çekiştirdikçe fular daha çok sıkıyor **nefes aldırmı**yordu. AH/47*

Nefesini tüket-: Bir konu üzerinde çok söz söyleye söyleye yorulmak (Aksoy, 1988: 975).

- ***Nefesimizi** bu kadar **tüket**tiğin yeter. ST/58*

Son nefesini ver-: Ruhunu teslim etmek, ölmek (Parlatır, 2007: 777).

Her ikisi de dünyanın en batısında bulunan yataklarına uzanmış **son nefeslerini ver**meyi beklerken ölüm meleğinin batıdan geleceğini düşünüyorlardı. OBG/90

- *Mum tamamen sönmeden ve anne **son nefesini ver**meden dünyaya gelebilmişti Karamsar. FŞ/48*
- ***Son nefesini ver**mek üzereydi. FŞ/100*

2.1.35. Tertip Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Burada tertip, düzen ifade eden sözcükler sınıflandırılmıştır: çekidüzen, düzen, hiza, istif, özen. Bu sözcükler oran, düzen ve tertip anlamına gelir. Çekidüzen, ikileme kurarak kalıplaşan addır. Bu sözcük tek başına nadir kullanılır. Vermek eylemiyle kaynaşarak soyut bir anlamla birleşik fiil oluşturur. Sokmak eylemi yerleştirmek anlamındadır. Düzen sözcüğüyle bazen yakın bazen ise zıt anlam taşır. Anlamca kaynaşmasında benzer anlamlar etkili olmuştur. Hiza, sözlükte gelmek eylemiyle yer almıştır. Ancak dil kendini sürekli yeniler. Bu sebeple bu kullanım çok yaygın olduğundan sokmak fiili ile kullanımı kabul edilmiştir. Hiza ve düzen elle tutulmaz. Sokmak sözcüğü somut bir kavramla kullanılır. Bunlar kaynaşarak yeni bir anlam üretirler. Hiza, nesneler için kullanılırken sokmak fiili ile bir araya gelip insanların davranışını, karakterini doğru yola getirme anlamlarını üretir. İstif, düzenli bir şekilde üst üste koyulan yığındır. Bozmak eylemiyle bir araya geldiğinde kişinin bir olay karşısında o anki tavrını değiştirmemesi anlamına gelir. Özen, bir unsuru ciddiye

alarak düzen eşliğinde yapmaktır. Gösterme eylemi somuttur. Özen sözcüğü ile birleşik fiil kurduğunda soyut anlama girer. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış on iki birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.35.1.Çekidüzen

Çekidüzen ver-: (Üstünü başını, ortalığı) Dağınıklıktan, perişanlıktan kurtarıp düzgün, düzenli duruma getirmek (Aksoy, 1988: 690).

- *Binamızın bahçıvanı çoktan işbaşı yapmış, Elindeki makası şakır da şakır ortada çalılara **çekidüzen ver**iyordu. BD/24*
- *Büyük bir heyecanla üstüne **çekidüzen**, başına asil bir duruş **ver**di. ST/17*
- *Üstüne başına **çekidüzen ver**di. ST/21*
- *Üstüne başına **çekidüzen ver**di. ST/63*
- *Üstüne başına **çekidüzen ver**erek bekledi. ST/111*
- *İhtiyar, adam **çekidüzen ver**di kendine. AH/93*

2.1.35.2.Düzen

Düzene sok-: Düzenlemek, dağınıklıktan kurtarmak (Parlatır, 2007: 326).

- *Masal sona yaklaşıyordu fakat ben onu hala **düzene sok**amamıştım. BD/77*

2.1.35.3.Hiza

Hizaya sok- (gel): 1) Birçok kişi, düz çizgi durumunda sıra olmakb(Aksoy, 1988: 859).

- *Ellerini kollarını terbiyeli öğrenciler gibi **hizaya sok**uyordu. FŞ/80*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Aykırı davranışlı iken doğru yolda olanlara uygulamak (Aksoy, 1988: 859).

2.1.35.4.İstif

İstifini boz-: Bir davranışta bulunmasına yol açması beklenen olay karşısında eski durumunu değiştirmemek, aldırış etmemek (Aksoy, 1988: 884).

- *Ne yiyeceğinizi hayal etmeye başlamıştınız, diye karşılık verdi diğeri **istifini boz**madan. AH/29*
- *Avize **istifini boz**madan tepede asılı duruyordu. VŞBFG/87*

2.1.35.5.Özen

Özen göster-: İyi olması için çok dikkat etmek (Aksoy, 1988: 1000).

- *Her anne gibi çocuğundan hiçbir şeyi esirgememeye **özen göster**di. AVGK/76*
- *Min, üzerlerine basmamak için **özen göster**iyor. AF/73*

2.1.36. Tutum ve Tavırla İlgili Adlarla Kurulanlar

Bu başlık altında davranış, tutum ve tavır ifade eden sözcükler ele alınmıştır. Bunlar bir olay ya da durum karşısında insanların sergiledikleri davranışlardır: acele, çile, deli, hareket, ilgi, intikam, itibar, keyif, nispet, ödün, önem, panik, sinir, şaşkın, tavır, taviz, telaş, teselli, vehim. Bunlar soyut kavramlardır. Duyguların etkisiyle bu tavrı takınırlar. Aldıkları eylemler somut kavramı karşılarken anlamca kaynaşınca soyut kavrama ulaşmışlardır[48]. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış kırk iki birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.36.1.Acele

Aceleye getir-: Çabuk çabuk yaptığı için gereken özeni göstermemek. (Aksoy, 1988: 524).

- *Heyecanım her şeyi **aceleye getir**mek istese de hamle yapmak için beklemeliydim. VŞBFG/38*

2.1.36.2.Çile

Çileden çık-: Olup bitenlere dayanamayıp taşkınlık göstermek (Aksoy, 1988: 695).

- *Bağırtıya uyanan adam neler olduğunu anlamadan "evet" dedi bu, "evet"in karısının **çileden çık**ardığını bilmeden. BD/16*
- *Kıpırdamadan objektifin karşısında oturduğum saniyeler saatlere dönüştüğünden ve bu beni **çileden çık**ardığından, yol boyu gözlerim bir fotoğraf makinesine dönüştü. OBG/12*

[48] Bu eylemler, yukarıda açıklanmıştır. Çok fazla adla birleşik fiil yaptığından tekrara düşmemek adına burada ayrıntılı yer verilmemiştir.

2.1.36.3.Deli

Deliye dön-: 1) Aşırı derecede sevinmek (Parlatır, 2007: 283).

*"Tam istediğim şey", diye mutluluktan **deliye dön**üyor. AVGK/69*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Çok üzülmek ve kendini kaybetmek (Parlatır, 2007: 283).

2.1.36.4.Hareket

Harekete geç-: Yapmaya başlamak (Aksoy, 1988: 843).

- *Zilin sesi o ana kadar sessiz duran köpeği **harekete geç**irdi. BD/30*
- *Ve hiçbir anımı **harekete geç**irmiyor. BD/59*
- *Bir an önce **harekete geç**meliyim yoksa lime lime olacaktım. AH/19*
- *Robin Hood, hızlıca düşünmek ve **harekete geç**mek zorunda olduğunu hissetti. AVGK/116*
- *Yere çarpıp un ufak olmadan sahibi **harekete geç**ti. OBG/51*
- *Ertesi gün esnaf, adamın müşterisinin gelip gelmeyeceğini beklemeden **harekete geç**ti. FŞ/32*
- *Bu onları **harekete geç**irmeye yetmedi. VŞBFG/60*
- *Bir sürü üzüntü ve gözyaşından sonra anladım ki bekleyenler değil, **harekete geçen**ler kazanıyordu. VŞBFG/38*

2.1.36.5.İlgi

İlgisini çek-: Etrafında dikkatleri üzerine toplamak, alâka toplamak veya uyandırmak (Parlatır, 2007: 495).

- *Seyyahi bir şekilde **ilgisini çek**mişti. AVGK/85*

2.1.36.6.İntikam

İntikam al-: Öç almak (Parlatır, 2007: 502).

- *Benden **intikam al**mak için böyle yapıyorlar diye düşündü. AH/104*
- ***İntikam al**ır gibi baktığım her şeyi doldurup hafızama atıyordum. OBG/12*
- *Sinekler metrelerce uzaklıktan, milyonlarca yıllık **intikam**larını insan nerden **al**maya karar verip zehir püskürtebilirdi. AF/34*

- ***İntikam al****ır gibi anlattı bundan sonrasını. VŞBFG/32*
- ***İntikamını al****anların küstahlığıyla bakıyordu bana. VŞBFG/32*

2.1.36.7.İtibar

İtibar gör-: Saygı gösterilmek, sayılmak, kendisine değer verilmek (Parlatır, 2007: 514).

- *Artık sadece onların sözüydü itibar gören. AF/37*
- *Bu araba ajanlar kadar **itibar gör**üyordu. VŞBFG/94*

2.1.36.8.Keyif

Keyfini çıkar-: Güzelliğinden, tadından olabildiğince çok yararlanmak (Aksoy, 1988: 1142).

- *Kız, sünmüş güne biraz **heyecan kat**abilmek için tuhaflığın keyfini ağır ağır çıkarmaya karar verdi. OBG/41*
- *İstediğim zaman dolaşabilmenin **keyfini çıkar**ırken adam da aynısını yapıyor. OBG/57*

Keyfi gel-: Neşelenmek (Aksoy, 1988: 926).

- *Dar yollara sızmayan gürültüler kesilince **keyfi**m biraz olsun yerine **gel**di. BD/86*

Keyif sür-: Sıkıntısız ve rahat yaşamak, mutlu bir hayat sürmek (Parlatır, 2013: 570).

- *Sarı Terzi, **keyfini sür**emediği denize benzemişti. VŞBFG/10*

2.1.36.9.Nispet

Nispet yap-: Karşısındakini kızdırmak için ona gösteriş yapmak (Parlatır, 2007: 668).

- *Geride kalan bizlere **nispet yap**ar gibi ilerledi tıka basa hediyelik çikolata ve eşyayla doldurulmuş zavallı araba. OBG/81*

2.1.36.10.Ödün

Ödün ver-: Ödünle uzlaşma sağlamak (Parlatır, 2007: 688).

- *Çünkü hayatta asla **ödün ver**meyeceğim kurallardan birine göre iki insan konuşurken birbirlerinin gözlerini görmelidirler. ST/38*

2.1.36.11.Önem

Önem ver-: Değer vermek, önemli saymak (Parlatır, 2007: 696).

- *Aslında bir yere vakitsiz gitmemeye son derece **önem ver**ir ve gayret gösteririm. ST/110*

2.1.36.12.Panik

Paniğe kapıl-: Bir olay dolayısıyla büyük bir korku ve telaş içinde umutsuzluğa düşmek (Aksoy, 1988: 1003).

- *Misafirin siparişlerini duyan Tülin, saydığı yiyeceklerin hiçbirine sahip olmadığını fark ettikçe **paniğe kapıl**ıyordu.? AF/19*

2.1.36.13.Sinir

Sinirini boz-: Kızdırmak, tahrik etmek (Parlatır, 2007: 771).

- *Varlığı bugün **sinirimi boz**sa da çocukluğumda seviyordum onu. BD/100*
- *Evlerinin önünde onlarla izinsiz konuşmaya kalkan bu adam **sinir**lerini **boz**unca bütün görevi gün boyu bahçede bulunmak olan kişiye seslendiler. ST/95*
- *Bedenindeki yırtıklara rağmen hala gülen kardan adamlar daha da **sinirini boz**du. AVGK/66*
- ***Sinir boz**ucu nefes her şeyi kullandırmış, FŞ/13*
- *O ses Başkatip'in **sinirini boz**duğundan kapısız bir oda için senelerce uğraştı. FŞ/26*

2.1.36.14.Şaşkın

Şaşkına dön-: Beklenmedik bir olay ve durum karşısında hayrete düşmek (Parlatır, 2007: 928).

- *Güzelliği karşısında **şaşkına dön**en köylülerin hayret ifadeleri, evlerini kendilerine kapatan köylülere kadar ulaştı. AVGK/54*

2.1.36.15.Tavır

Tavır al-: Belli bir durum veya davranış biçimini benimsemek ve sergilemek (Parlatır, 2007: 824).

❖ *Sekreter bayram ve pazar günleri eczaneler açık olmalı diye direten absürt bir söyleme karşı alınan bir tavırla baktı bana:* ***hafife al****arak. AH/23*

2.1.36.16.Taviz

Taviz ver-: Toleranslı davranmak, ödün vermek (Parlatır, 2007: 824).

❖ *Kızgın bir şekilde bakıyordu; duruşunu bozmadan ve* ***taviz ver****meden. AF/70*

❖ *Rutin hayatlarına tutunmak ve ondan* ***taviz ver****meksizin hareket etmek kendilerine iyi gelecekti. FŞ/35*

❖ *Bile bile gülmüş ve senelerdir zar zor uzattığı boyundan* ***taviz ver****mişti. FŞ/84*

2.1.36.17.Telaş

Telaşa düş-: Endişelenmek, kaygılanmak (Parlatır, 2007: 829).

❖ *Işıktan kaçmak için kuyruğunu daha hızlı sallayarak karanlık bir nokta bulma* ***telaşına düş****üyordu. OBG/14*

❖ ***Telaşa düş****tü ve kendi yüzüne dokunmak yerine aynadaki yansımasına dokundu. FŞ/42*

2.1.36.18.Teselli

Teselli ver-: Avutmak, avundurmak (Parlatır, 2007: 836).

❖ *İşin çabucak bitirip soygunun hemen unutulup yola yeniden koyulup her şeyi geride bırakmanın* ***teselli****sini* ***ver****iyordu aşağı inmeyen tüy. AVGK/112*

2.1.36.19.Vehim

Vehme kapıl-: Yersiz korkuya yanlış düşünceye kapılmak (Parlatır, 2007: 879).

❖ *Binadan çıktığında doktor kendisini pencereden izliyor* ***vehmine kapıl****ınca "Sakın koşma!" dedi kendi kendine. VŞBFG/89*

2.1.37. Ün İfade Eden Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmada şöhret, ün anlamı veren sözcükler ele alınmıştır: ad, nam ve şan. Bunlar herhangi bir unsurun insanlar arasında çok fazla bilinmesi,

ya da yayılarak popüler olmasıdır. Anmak, hatırda olan bir şeyi akla getirmektir. Ad sözcüğü ile olumlu ve olumsuz biçiminde kaynaşmıştır. Salmak eylemi, yavaşça bırakmak anlamındadır. Somut sözcükler için kullanılır. Buradan nam ile birleşince soyut anlam kazanarak ünlenmek anlamını kazanır. Yakışmak sözcüğü de somut sözcüklerle kullanılır. Şan, soyut olduğu için yakışmak sözcüğüyle birleşik fiil oluşturduğunda somut anlamından uzaklaşarak yeni anlam üretir. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış dört birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.37.1.Ad

Adını bile anma-: Bir kimseyi, bir şeyi anımsamak ve anımsatmak istememek; unutmuş görünmek (Aksoy, 1988: 532).

- *Çocuklar bir daha dükkânın önünde bulunmadılar hatta oranın **adını bile anma**dılar. OBG/54*

Adını an-: Bir kimseyi, bir şeyi anımsamak ve anımsatmak istememek; unutmuş görünmek (Aksoy, 1988: 532).

- *Ülkenin kuzeyinde peş peşe ölümler olunca kimse vebanın **adını an**mak istemiyordu. BD/62*

2.1.37.2.Nam

Nam sal-: Adını her yanına duyurmak ve yaymak(Parlatır, 2007: 655).

- *Hangi isimle ülkesinde **nam sal**dığını ve başından geçenleri anlattı. AVGK/118*

2.1.37.3.Şan

Şanına yakış-: Bir şey onun büyüklüğüne, karakterine uygun olmak, yaraşmak (Parlatır, 2007: 802).

- ***Şanına yakış**mazdı bu. FŞ/102*

2.1.38. Yansıma Köklü Adlarla Kurulanlar

Bu başlıkta yansıma kökten gelen sözcükler ele alınmıştır: patlak. Bu sözcüğün kökü "pat"tır. Vurma sesinin taklide yansımasıdır. İsimden fiil +la eki ve fiilden isim -k ekini almıştır. Bu sözcük somuttur. Vermek eylemi somuttur. İkisi birleştiğinde yepyeni soyut bir anlam çıkar. Patlak kelimesindeki olumsuz

anlam, anlamca kaynaşırken de değişmez. Gizli olan bir şeyin ortaya çıkması anlamını kazanır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış bir birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.38.1.Patlak

Patlak ver-: Gizlenen ya da kötü olan bir durum birden ortaya çıkmak (Aksoy, 1988: 1009).

- *Oysa birkaç gün de işler değişmiş ve salgın **patlak ver**mişti. BD/62*

2.1.39. Yara ile İlgili Adlarla Kurulanlar

Burada yara ile ilgili adlar sınıflandırılmaya alındı: kan ve kabuk. Bu şekilde sınıflandırılmaya alınmasının sebebi benzer anlam ifade eden sözcüklerin azlığıdır. Bu sebeple kabuk sözcüğü yara ile ilgili anlamından yola çıkarak bu sınıflandırmaya alındı. Kan, damarda akan kırmızı sıvıdır. Tutmak eylemi bir şeyi eliyle sıkıca kavramaktır. Kan sözcüğüyle anlamca kaynaşırken soyut anlam kazanmıştır. Kan gördüğünde kötü olup bayılma anlamını üretmiştir. Kabuğuna çekilmek, kaplumbağa ile benzetme yoluyla oluşmuştur. İnsanlarla ilişkisini kesip kendisiyle kalma anlamını verir. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış iki birleşik fiil bulundu.

2.1.39.1.Kan

Kan tut-: 2) Kan görünce bayılmak (Aksoy, 1988: 907).

- *Örneğin karakteri bir doktorsa onu **kan tut**maması gerekir. AH/43*

Bu anlamları da vardır: 1) Adam öldüren kişi, dizinin bağı çözülüp kaçamamak. 3) Ansızın ölmek(Aksoy, 1988: 907).

2.1.39.2.Kabuk

Kabuğuna çekil-: Dışarı ile ilgisini kesip kimse ile görüşmemek (Aksoy, 1988: 895).

- *Cesaret değildi o; **kabuğuna çekil**mekti. AF/80*

2.1.40. Yaşam Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Burada da yaşam anlamı veren adlar sınıflandırılmıştır: hayat ve ömür. Bunlar insanın doğumundan ölümüne kadar geçen süreye verilen adlardır. Ömür sözcüğü, geçmek eylemiyle birleşince daha etkili bir anlam kazanmıştır. Vermek

ve geçirmek sözcükleri somut anlamdan uzaklaşıp soyut anlama girmişlerdir. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış iki birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.40.1.Hayat

Hayat ver-: Diriltmek, canlılık vermek, canlandırmak (Parlatır, 2007: 456).

- *Kafamdaki bütün parçaları, bir bütüne **hayat ver**ebilmek için evirip çevirdim. AH/25*

2.1.40.2.Ömür

Ömür geçir-: Yaşamak (Parlatır, 2007: 694).

- *İskeleye varana kadar bütün **ömrünü geçir**diği şehir bambaşka göründü gözüne. VŞBFG/11*

2.1.41. Yer-Yön Belirten Adlarla Kurulanlar

Bu başlıkta yer-yön ifade eden adlar sınıflandırılmıştır: ara, ardı arkası, alt üst, çetele, dışarı, dört duvar arası, geri, iç, ileri, kara, karşı, köşe, meydan, orta, ön, peş, üst, üzeri, yan, yanı başı, yer. Bunlar bir yerin konumunu belirtmek için kullanılan sözcüklerdir. Anlamca kaynaşmış birleşik fiil oluştururken soyut anlam ve benzerlik ilişkileri kurmuşlardır. İkiden fazla sözcükle kaynaşan birleşik fiiller vardır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış yüz on altı birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.41.1.Ara

Aradan çekil-: İlişiğini kesmek, bir daha görünmemek (Parlatır, 2007: 97).

- *Bunun için bilinç denen gardiyanın **aradan çekil**mesi gerekiyordu. VŞBFG/44*

Ara ver-: Bir işi bırakmak veya durmak (Parlatır, 2007: 98).

- *İşine **ara ver**mediğine göre olanlardan habersizdi. OBG/61*
- *Adam işine **ara ver**mediği için yeniden bağırdı. AF/93*

2.1.41.2.Ardı Arkası

Ardı arkası kesil: Arka Arkaya sürekli olarak gelmek (Aksoy, 1988: 580).

- *Oysa her gece gördüğünüz kabusların **ardı arkası kesil**medi. ST/46*
- *Tuhaflıkların **ardı arkası kesil**miyordu. AVGK/40*

Ardına düş-: Bir kişinin (her iki anlamıyla) gittiği yoldan gitmek (Aksoy, 1988: 580).

- *Bir toz bulutunun **ardına düş**tü Parsifal. AVGK/73*

2.1.41.3.Alt Üst

Altını üstüne getir-: 2) Bir şeyi bulmak için karıştırmadık yer bırakmamak (Aksoy, 1988: 569).

- *Ertesi gün evin **altını üstüne getir**di kadın. BD/18*
- *Sarayın **altını üstüne getir**irdi. ST/79*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1) Söz ya da davranışıyla çevreyi birbirine düşürmek (Aksoy, 1988: 569).

2.1.41.4.Çetele

Çetelesini tut-: Yapılan işi takip etmek ve hesap tutmak amacıyla bir yere çizgiler çizmek veya işaret koymak (Parlatır, 2007: 256).

- *O yüzden kendini aradan çekip gördüğünden yediğine kadar her şeyin **çetelesini tut**maya başladı. AVGK/86*

2.1.41.5.Dışarı

Dışarı vur-: Açıkça belli etmek, açıklamak (Parlatır, 2007: 294).

- *Kendisini kelimelerle ifade etmeyi sevdiği gibi farklı **dışavur**umlarla da bunu yapabilmektedir. AH/40*

2.1.41.6.Dört Duvar Arası

Dört duvar arasında geçir-: Evde kapalı bir yerde (Aksoy, 1988: 732).

- ***Dört duvar arasında geçir**diği her günün, Eve bıraktığını ve açığı kapatmak istese bile geciktirdiğini biliyordu. AF/34*

2.1.41.7. Geri

Geri çekil-: 1) Bulunduğu yerden arkaya doğru gitmek (Aksoy, 1988: 793).

- *Yüzlerinde kadına acıyan, katilden tiksinen bir ifadeyle **geri çekil**diler. BD/30*
- *Kavga durdu ve herkes bir adım **geri çekil**di. BD/63*
- *Onun bu hareketini gören kalabalık bir adım **geri çekil**ir. BD/81*
- *Başını uzatıyor fakat onu görebilirler korkusuyla sık sık **geri çekil**iyordu. BD/112*
- *"Daha sonra yine gelirim majesteleri" diyerek **geri çekil**di. ST/111*
- *Yanlış bir şey yapmış olmanın korkusuyla irkilip **geri çekil**di. AH/61*
- *Sonra dışarıya fırladığı hızla yuvasına **geri çekil**di. AH/95*
- ***Geri çekil**irken "beni öyle göremezsin," diye bir ses duydu. AF/15*
- *O yüzden sık sık **geri çekil**iyordu Min. AF/54*
- *Gökyüzünün bir köşesinden doğmaya hazırlanırken karanlık usulca **geri çekil**iyordu. AF/97*
- *İki inatçı el, çakma kavrarken başkan korkuyla **geri çekil**di. FŞ/46*
- *Metalin son parlaklığı da sular tarafından yutulunca köprüdekiler tuhaf bir rahatlamayla **geri çekil**diler. VŞBFG/91*

2)Yürütülmesine karıştığı bir işi sürdürmekten ya da sürdürenler arasında bulunmaktan vazgeçmek (Aksoy, 1988: 793).

- *Destekçilerimiz **geri çekil**diğinden çalışmalarımızı durdurmak zorunda kaldık. VŞBFG/19*

Geri çevir-: Geldiği yere geri göndermek (Aksoy, 1988: 793).

- *Bu gece istenen **geri çevir**ilemeyecek. AH/12*
- *Bu gece istenen **geri çevir**ilemeyecek çünkü. AH/15*
- *Min'in teklifini **geri çevir**emedi. AF/64*

2.1.41.8.İç

İç çek-: Üzüntüsünü derin bir soluk alarak göstermek (Aksoy, 1988: 871).

- *"Ah, aşk!" gibi **iç çek**işler geliyordu kulağına. ST/30*
- ***İç çek**tikten sonra okumaya devam etti. ST/116*
- *Avcı **iç çek**ip yoluna koyuldu. VŞBFG/101*

İç geçir-: Derin derin nefes alarak üzüntüsünü belli etmek, içini çekmek (Parlatır, 2007: 480).

- *"Her şey ne kadar da güzel," diye **iç geçir**di kral. ST/29*
- *"Ah aşk" diye yeniden **iç geçir**meye başladı birileri. ST/31*

İçi geç-: Uyku ağır basıp dalıvermek (Aksoy, 1988: 867).

- *Faytonuyla eve dönerken **içi geç**ti. AVGK/90*
- *Güneşin altında **içi geç**ip sıkça şekerleme yapan ihtiyarlar gibi gevşemiş görünüyordu. OBG/98*

İçi içine sığma-: Çok heyecanlanıp, sevinmek (Aksoy, 1988: 868).

- ***İçi içine sığ**mıyordu; AF/50*
- *Herkes pencerelerden onu seyrederken o, saatlerce bahçede **volta at**tı içi içine sığmayarak. VŞBFG/30*

İçinden geçir-: Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak (Aksoy, 1988: 555).

- İbre hareket ettiğine göre bozuk değil, diye **geçir**di **içinden**. AVGK/114
- *"Günah işledim peder" diye başlamak **geç**ti **içinden**. AH/81*

İçine kapan-: Çevresindeki kişilerle ilişki kurmamak ve duygularını kimseye açmamak (Aksoy, 1988: 870).

- *Tili işte o yıllarda **içine kapan**mayı öğrendi. AF/26*

2.1.41.9. İleri

İleri git-: Sözde davranışta ölçüyü aşmak (Aksoy, 1988: 878).

- *Felix hırsızlığı öğrendi. İlk çaldığı şey de yumurta oldu. Sonra her geçen gün daha da ileri gitti. BD/61*
- *Başını çevirip kızının gözlerinde sönen sevinci görünce **ileri git**tiğini düşünerek cümleyi yeniden kurdu. FŞ/81*

2.1.41.10.Kara

Karaya vur-: Denizden karaya savrulmak (Parlatır, 2007: 546).

- *Deniz çekilmiş suda yüzen harfler **karaya vur**muş. ST/115*

2.1.41.11.Karşı

Karşı çık-: Başkasının tuttuğu yolun yanlış olduğu savıyla ortaya çıkmak (Aksoy, 1988: 913).

- *Zaten kimse sözlerine **karşı çık**mamıştı. ST/74*

Karşısına dikil-: 1. Gelerek karşısında durmak (Parlatır, 2007: 551).

- *İçindeki devinimden kaçmayı bırakıp **karşısına dikil**di. FŞ/59*
- *Bir yabancı gibi dolaşmak istediğimde mutlaka biri **gelip karşıma dikil**iyor. FŞ/94*
- *Bir ay sonra tekrar **dikil**di antikacının **karşısına**. VŞBFG/48*
- *Odaya girip bayan Y'nin **karşısına dikil**di. VŞBFG/73*

Ayrıca şu anlama da gelir: Karşı olduğunu ve engel çıkaracağını göstermek (Parlatır, 2007: 551).

Karşı gel-: Boyun eğmeyip baş kaldırmak (Aksoy, 1988: 914).

- *Yürüyordu ve sesin sahibi, "yasağa **karşı gel**din. Cezan büyük" diyordu. BD/68*

Karşı karşıya gel-: Yüzleri birbirlerine karşı olduğu halde yaklaşmış olmak (Aksoy, 1988: 914).

- ***Karşı karşıya gel**mekten kaçınırlar. BD/79*
- *iki kız yeniden **karşı karşıya gel**di. ST/33*
- *İnatlaşma anlarının en korkunç şekli, Taş ve Kaya'nın **karşı karşıya gel**mesi oluyordu. FŞ/44*
- *Nihayet **karşı karşıya gel**diler. FŞ/70*

Karşı koy-: Sert bir davranışla ya da güç kullanarak engel olmaya çalışmak (Aksoy, 1988: 914).

- *Ufak bir rüzgâra **karşı koy**amayacak duruma gelmişti. BD/15*
- *Krala **karşı koy**amadı bu çağrıya ve diğerlerinin peşine takıldı. ST/85*

- *Bu çağrıya kimse **karşı koy**amadığı undan adamı yalnız bırakıp sesin geldiği yöne yürüdüler topluca. ST/86*
- *Böyle bir rakibe, **karşı koy**ulamayacağını bilen Louis, köşesine çekilmiş. AH/67*
- *Hiçbir kaptan bir deniz fenerine **karşı koy**mazdı. AH/77*
- *Gürültüye bir süre daha hatta tamamen **karşı koy**abilirdi Şehrazat. AVGK/11*
- *İçini bir ürperti kaplasa da mührü açma dürtüsüne **karşı koy**amamış. AVGK/11*
- *Anka, felakete **karşı koy**amadan teslim olmak zorunda kaldı. AVGK/51*
- *Ruhunu gitgide kuşatan soğuğa **karşı koy**amıyordu. AVGK/84*
- *Üzülmüştüm ama beni buraya getirenin o olduğuna kanaat getirdiğim için de akıl almaz bir rahatlık duyuyor, ona **karşı koy**amıyordum. AVGK/95*
- *Bir şiir kendini sadece uzaktayken ona **karşı koy**abilir. AVGK/96*
- *İçindeki gürültüye **karşı koy**madan yürüdü. AVGK/114*
- *Bundan hem sıkılıyor hem de merakıma **karşı koy**amıyordum. OBG/70*
- *Buna nasıl **karşı koy**acağını bilmediği gibi durdurmak için de herhangi bir heves duymuyordu. AF/16*
- *Tili, yorgunluğa daha fazla **karşı koy**mayıp koltukta şekilsiz bir vaziyette uykuya dalmış. AF/45*
- *Min, uzakta minik kahkahalarla yankılanan parkı duydukça **karşı koy**amadığı bir kuvvetin etkisine giriyor, kendisinin çekip almasına ses etmiyordu. AF/71*
- *Direnmeden ve **karşı koy**madan marketin yolunu tuttular. AF/72*
- *Pijamalarıyla camın önünde dikilen Tili, bu isteğe **karşı koy**amayacağını biliyordu. AF/94*
- *Ve güneş, **karşı koy**ulamayacak ihtişamı ile yeryüzüne konarken ve karanlık, bütün eciş bücüş şekillerini toplayıp kaçışırken Tili yeniden doğduğunu hissetti. AF/98*
- *İçinde **karşı ko**nulmaz bir su arzusu uyandı. FŞ/36*

❖ *Ama **karşı koy**amadığım bir güç, arkama bakmam için beni zorluyordu. VŞBFG/31*

2.1.41.12.Köşe

Köşesine çekil-: Çevre ile olan eski ilişkisini kesmiş olarak yaşam sürmek (Aksoy, 1988: 648).

❖ *Böyle bir rakibe, karşı koyulamayacağını bilen Louis, **köşesine çekil**miş. AH/67*

❖ ***Köşesine çekil**di. AVGK/13*

2.1.41.13.Meydan

Meydan oku-: Kendisinin daha üstün olduğu savıyla başkasını karşılaşmaya çağırmak (Aksoy, 1988: 966).

❖ *Gönüllü olarak bu yolu seçmişim gibi **meydan oku**yordum çevremdekilere. VŞBFG/34*

2.1.41.14.Orta

Ortaya atıl-: 1) ileri sürülmek, herkesin bilgisine sunulmak (Bir konu) (Aksoy, 1988: 965).

❖ *Her ne kadar yeryüzüne ayak basmasalar da gökdelenlerinin temelleri **ortaya atıl**mıştı. AH/111*

Ortadan kaybol-: 1) Görünmez olmak (Parlatır, 2007: 681).

❖ *Annesi oğlunun mantar toplamak için çıktığını sandığı için endişelenmedi **ortadan kaybol**masına. AVGK/76*

❖ *Varlığına bu kadar alışmışken **ortadan kaybol**ması dengemin bozulmasına yetti. FŞ/98*

❖ *İnsanlar varken hiçbir şekilde göze batmayan dağınıklık, onların **ortadan kaybol**masıyla meydanları ele geçiriyordu. VŞBFG/22*

Bu anlamlarına da gelir: 2) Yok edilmek, kullanılmak. 3) Öldürülmek (Parlatır, 2007: 681).

2.1.41.15.Ön

Önüne dikil-: 1) Gelip karşısında durmak (Aksoy, 1988: 914).

- Oysa o da küçük, hemen **dikil**iveriyor **önüne** bir duvar. AH/7

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Karşısındakine engel olduğunu ya da olacağını -sözüyle, davranışıyla- göstermek (Aksoy, 1988: 914).

Önüne geç-: Engellemek, önünde yer almak (Hengirmen 2011: 481).

- *Askerlerden daha hızlı koşma hayali, diğer bütün hayallerinin **önüne geç**miş ve gerçekleşmek üzereydi. BD/35*
- *Ne aniden ortaya çıkan seslerin **önüne geç**ebildi. Ne de çocukları yataklarında tutmayı başarabildi. AVGK/22*
- *Şölen sesleri çatlaktan sızan su gibi akıyordu geceye; **önüne geç**ilemezdi. AVGK/37*
- *Onların üst üste koyarak hem fazladan yer işgalinin **önüne geç**miş hem de ses ve görüntünün eşleşmesinin arasını daraltmıştı. OBG/64*
- *Evet, bu bir kum fırtınasıydı ve evet, ansızın ortaya çıkmıştı ve yine evet, **önüne geçil**eceği bilinmediği için bir süre herkes evinde beklemeliydi. VŞBFG/23*

2.1.41.16.Peş

Peşini bırak-: 1) Bir kimseyi, bir şeyi izlemekten vazgeçmek (Aksoy, 1988: 1011).

- Kızartma tenceresinde en iyiden çay havanların keyif yaptığını düşünmeye çalışıyor, kokunun **peşimi bırak**masını bekliyordum. OBG/25
- Ama bütün gün **peşimi bırak**mayacaktı. OBG/67
- Üzüntüm **peşimi bırak**mıyor, kalbim bir türlü sakinleşmiyordu. FŞ/100

Peşinden git-: 1. Bir kimseyi izlemek (Parlatır, 2007: 718).

- ***Peşinden git**meye üşenip önce dönmesini beklemeye karar verdi Tili. AF/29*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Birinin düşünce ve görüşlerini benimsemek (Parlatır, 2007: 718).

Peşinden koş-: Bir şeyi elde etmek için çok uğraşmak (Aksoy, 1988: 1011).

- *Diğeri neler olduğunu anlamadan **peşinden koşt**urdu. AH/31*
- *Kimse nehrin kokusunu almış gibi hızla ilerliyor erken kadın **peşinden koş**turuyordu. FŞ/37*

Peşine takıl-: Bir kimsenin arkasından gitmek (Aksoy, 1988: 1011).

- *Krala karşı koyamadı bu çağrıya ve diğerlerinin **peşine takıl**dı. ST/85*
- ***Peşine takıl**dı. AVGK/78*
- *Yabancının **peşine takıl**ıp uzun bir yolculuğa çıkan Ferhat hakkında kimse bir daha bir şey duymadı. AVGK/107*
- *Bazen **peşlerine takıl**ıp eğlenceli bir dünyaya ait olduklarına inandığı bu adamlarla gitmeyi düşünürdü. OBG/42*

Peşine düş-: Bir kimsenin arkasından gitmek, peşine takılmak (Aksoy, 1988: 1011).

- *Çatıda bekleşen martılar **peşlerine düş**tü yosun kokan bulutların. BD/23*
- *Her şeyi sorguluyor, cevapların **peşine düş**mekten yılmıyordu. BD/45*
- *Ama kavga bitmemiş, şimdi bütün bir çete **peşlerine düş**müştü. BD/62*
- *Anıları **peşine düş**müştü bir kere. AH/111*
- *Gün batımına doğru bir toz bulutunun yol aldığını gördü ve **peşine düş**tü. AVGK/77*
- *Genç adam durdu; ardından iniltinin **peşine düş**tü. AVGK/104*
- *Koca okyanusları bir bardak meşrubat gibi sallayan o dev dalgaların **peşine düş**müş bir kaptandı. AF/22*
- *Bay Tu, bugün dinlenip belki yarın bir kez daha **peşine düş**ecekti sesin. VŞBFG/69*

2.1.41.17.Üst

Üstesinden gel-: Zor bir işi başarmak (Aksoy, 1988: 836).

- *Korkusunun **üstesinden gel**diğini düşündüğü o günlerde durum daha da kötüleşti. AH/98*
- *O kadar temkinliydi ki rüyasında cirit atan bütün ayartıcıların **üstesinden gel**ebiliyordu. FŞ/82*

Üstüne düş-: 1) (Çocuğu) sevme ve korumada çok ileri gitmek (Aksoy, 1988: 1090).

- *Bu kadar **üstüne düş**tüğüne göre özlemek önemli ve güzel bir şey olmalı. AH/73*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) (Bir şeyi) elde etmek için çok uğraşmak (Aksoy, 1988: 1090).

2.1.41.18.Üzeri

Üzerine yürü-: Saldırırcasına ona gitmek (Aksoy, 1988: 1092)

- *Onları ikna edemediğim için ceplerinden neşterlerini çıkarıp **üzerime yürü**yorlar: BD/11*
- *"Buralarda görünme" diyerek **üstüne yürü**dü. AVGK/71*

2.1.41.19.Yanı Başı

Yanı başında bit-: Hemen yanında, pek yakınında (Aksoy, 1988: 1105).

- *Kanatlarının rüzgârı daha dinmeden **yanı başında bit**ti köylüler. AVGK/55*

2.1.41.20.Yer

Yer aç-: 1) Oturmak için yer hazırlamak: (Parlatır, 2007: 912).

- *Başka bir insana **yer aç**amayacak kadar çok seviyordu bu halini. VŞBFG/87*

Ayrıca şu anlama da gelir: 2) Yer bırakmak, imkân sağlamak, çalışma olanağı yaratmak (Parlatır, 2007: 912).

Yerini al-: 1) Bir işi topluca yönetenler arasında bulunmak (Parlatır, 2007: 912).

- *Kendisi dışında herkesin, çocukların bile sayıldığını ve bir rakam olarak resmi kağıtlarda **yerlerini al**dıklarını hatırladı. VŞBFG/12*

2) Ayrılan yerde durmak, bulunmak (Parlatır, 2007: 912).

- *Ben kırmızı sandalyeyi çekip masadaki **yerimi al**ıyorum. OBG/58*
- *Öğlen yemeğini yiyip **yerini al**dıktan sonram uzun bir süre ayak sesleri duyulmuyordu evinde. FŞ/28*

❖ *O yüzden bu haftanın listesinde pek ala **yer al**abilirdi. AH/19*

Yer tut-: 1) Bir yerin kendisine özgüllemesini sağlamak (Aksoy, 1988: 1117).

❖ *Senin **yer**ini **tut**amadı hiç kimse, dedi kadın. AH/68*

Ayrıca şu anlama da gelir*:* 2) Önemli bir oylum kaplamak (Aksoy, 1988: 1117).

2.1.42. Yorgunluk İfade Eden Adlarla Kurulanlar

Bu sınıflandırmadaki adlar yorgunluk ifade etmektedir: bitap, deliksiz uyku, rüya, uyku, yorgun. Bitap, Farsça kökenli yorgunlukla eş anlamlı bir kelimedir (Kubbealtı, 2024)[49]. Düşmek eylemi anlamca kaynaştığında soyut kavram kazanır. Deliksiz uykuya yatmak birleşik fiilindeki sıfat olan sözcük, kesintisiz anlamını kazanır. Bir nesnede delik olması olumsuz karşılanır. Bu içindeki malzemenin dökülmesine sebep olur. Rahatsızlık verir. Benzetme ilişkisi kurulmuştur. Deliksiz yani rahat, akışı bozmadan devamlılığını koruyan anlamını vermiştir. Yatmak eylemi, somut nesne için kullanılır. Uyku, soyuttur ve ona yatılmaz. Yatağa yatmak kastedilmiştir. Ad aktarması vardır. Girmek, dalmak, tutmak; bu sözcükler somut kelimelerle kullanıma girer. Ancak anlamca kaynaşınca soyut kavrama ulaşırlar. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış elli yedi birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.42.1.Bitap

Bitap düş-: Aşırı derecede yorulmak, yorgun düşmek, halsiz kalmak (Parlatır, 2007: 196).

❖ *Kum Adam, bir gece yorgunluktan **bitap düş**erek bir ağaca yaslandı. AVGK/22*

❖ ***Bitap düş**tüm; AVGK/95*

❖ *Kendimi spor yapmış gibi hissetmesem de **bitap düş**memek iyiydi; VŞBFG/19*

[49] https://www.lugatim.com/s/bitap (12.02.2024).

❖ ***Bitap düş**üp yere yığıldıklarında kara bulutlar kapladı gökyüzünü. VŞBFG/84*

2.1.42.2.Deliksiz Uyku

Deliksiz uykuya yat-: Arada hiç uyanılmayan uzun uyku (Aksoy, 1988: 710).

❖ *Uzun ve **deliksiz bir uykuya yat**tı. AVGK/80*

2.1.42.3.Rüya

Rüyalara gir-: Bir konu gece gündüz aklından çıkmamak (Aksoy, 1988: 1018).

❖ *Siz de alınmayın ama **rüyalara gir**ebilecek birçok kadın gördüm o şehirlerde. ST/75*

2.1.42.4.Uyku

Uykuya dal-: Kendini tutamayarak bir süre uyumak (Aksoy, 1988: 1086).

❖ *Yine **uykuya dal**dı kadın fakat ıslık sesi yeniden başladı. BD/16*
❖ *Islık sesi tekrar başladığında ikisi de henüz **uykuya dal**mışlardı. BD/16*
❖ *Yıllar sonra aramızdan birinin uzun bir **uykuya dal**acağını bilmeden. BD/129*
❖ *Tek sorun masanın etrafına dizilmiş bütün konukların, kralla kraliçe de dahil olmak üzere derin bir **uykuya dal**mış olmalarıydı. ST/17*
❖ ***Uykuya dal**ar dalmaz bir rüya kaptı kralı. ST/36*
❖ *Uzandı ve yeniden **uykuya dal**dı. ST/37*
❖ *Kral uzun ve sıcak bir **uykuya dal**mıştı. ST/93*
❖ *Orasının son durağım olacağını sanarak **uykuya dal**dım. AH/20*
❖ *Uzun uğraşların ardından çocuk **uykuya dal**dı. AVGK/19*
❖ *Bazen lanet, **uykuya dal**an bir gardiyan gibi dikkatsiz davranıyor. AVGK/45*
❖ *Her sene bu vakitler çoktan hak edilmiş uykusuna yatmaya alışkın olan yaşlı adam derin bir **uykuya dal**dı. AVGK/66*
❖ ***Uykuya dal**dım; AVGK/95*

- *Ferhat'ın **uykuya dal**ması ya da kendinden geçmesi mümkün değildi. AVGK/103*
- *Fakat tam **uykuya dal**acağı sırada farklı yönlerden iki kişinin ortaya çıktığını gördü. AVGK/116*
- *Fakat kendine gelemeden yeni bir **uykuya dal**dı; AVGK/126*
- *Tili, yorgunluğa daha fazla karşı koymayıp koltukta şekilsiz bir vaziyette **uykuya dal**mış. AF/45*
- *Ve gramofon, yeni kurbanlarını karşılamak üzere derin bir **uykuya dal**ardı. FŞ/19*
- *Akşehir gölü huzurlu bir **uykuya dal**arken Barbarossa'nın askerleri, sıcağın lime lime edeceği bu kutsal bedeni korumak için kazanlar grup etlerini kemiklerinden ayırdılar. FŞ/56*
- *Sakinleşmek için derin bir **uykuya dal**maktan başka çare göremedi. FŞ/57*
- *Bunun gerçekleşmeyeceğini anlayınca uzun hatta sonsuz olmasını dilediği bir **uykuya dal**dı. FŞ/74*
- *Bunun mutluluğu ve bir gün mutlaka yanıma geleceğini bilmenin rahatlığıyla **uykuya dal**arım. FŞ/97*
- *Bir süre yanında ateş, sonra onu tutuşturanla birlikte **uykuya dal**dı. VŞBFG/54*
- *Derin bir **uykuya dal**dı. VŞBFG/66*

Uyku getir-: Uyutmak, gevşetmek (Parlatır, 2007: 860).

- *Kimisi huzura davet edip **uyku getir**irken kimisi sert esişle harekete zorlardı insanı. VŞBFG/50*

Uyku tutma-: Bir türlü uyuyamamak (Aksoy, 1988: 1086).

- *Ta ki bir gece kovanın sahibi **uyku tut**mayana, balkona çıkıp nefes almaya karar verene kadar. FŞ/11*

2.1.41.5.Yorgun

Yorgun düş-: Çok yorulmak, bitkin duruma gelmek (Parlatır, 2007: 928).

- *Fakat **yorgun düş**üyorum sonunda. BD/91*

- *Bağırmaktan **yorgun düş**en kral yine bir sonuca ulaşamamıştı. ST/44*
- *Saatlerce yürüdükten sonra kral **yorgun düş**tü. ST/53*
- *Kral yola bakmaktan **yorgun düş**tü. ST/65*
- *Geldiğinden beri sağa sola koşturmaktan **yorgun düş**tüğü için uzaktan dinliyordu kadını. ST/87*
- *Deniz feneri geceki telaşından **yorgun düş**müş gibi sessizdi. AH/77*
- *O kadar **yorgun düş**müştü ki kanatlarını açmayıp onları dolu iki çuval gibi yanında sürüyüp çemberin merkezine durdu. AVGK/51*
- *Aktıkça **yorgun düş**tüm. AVGK/96*
- *Bedenleri sessiz sedasız dükkânda bekliyor olsa da kokuları, güneş batana kadar dışarıda dolaşmaktan **yorgun düş**mezdi. OBG/25*
- *Kelimenin ortasında kırılıveriyordu sıkılmaktan **yorgun düş**en tebeşir. OBG/37*
- *Belki yolculuktan **yorgun düş**müşlerdi. OBG/82*
- *Sıramı başka birine devredemediğim için kısa sürede **yorgun düş**tüm. OBG/82*
- *Sonra çiçekler boyunlarını büküp ağaçlar dallarını taşımaktan **yorgun düş**ünce ve insanlar kendisinden tamamen umudu kestiklerinde Ansızın deli gibi, korkunç bir gürültüyle savuruyordu damlalarını yeryüzüne. AF/11*
- *Bütün oyunları kendi oynamış gibi **yorgun düş**en Tili "Sohbet edebiliriz," dedi. AF/29*
- *Botlar, büyük bir mücadeleden **yorgun düş**müş şekilde oldukları yere devrildiler. AF/22*
- *Beklenmedik bir anda ve dinlenmeksizin yükselmesi onu **yorgun düş**ürdü. FŞ/8*
- *Uzun bir müddet olmalıydı çünkü gramofon o kadar **yorgun düş**müştü ki buraya nasıl geldiğini hatırlamıyordu. FŞ/22*
- *Nihayet bir gün evden ayrılıp kendi ayakları üstünde durmaya başladığında o kadar **yorgun düş**müştü ki kamburlaşmış bedenini taşımakta zorlanıyordu. FŞ/24*

- *Araç da en az şoförü kadar **yorgun düş**tüğü için daha acıklı ve uzun bir tıslamayla durup kalkardı. FŞ/27*
- *Korkmaktan **yorgun düş**müştü. FŞ/41*
- *Kamyon, oradan oraya götürmekten **yorgun düş**en eşyalarını yeni eve boşaltırken Karamsar, Elleri ceplerinde gördüğü her şeyi burun kıvırarak mahalleri dolaşıyordu. FŞ/49*
- *Beklenmedik heyecan karşısında göl **yorgun düş**tü. FŞ/54*
- *Üstüne üstlük bir de zihnimi bu kadar zorlayarak **yorgun düş**müştüm. FŞ/98*
- ***Yorgun düş**ünce dükkanına döndü. VŞBFG/10*
- *Koridorda gidip gelmekten **yorgun düş**müştüm. VŞBFG/35*
- *Sokak başında, ayakta durmaktan ve yağmura maruz kalmaktan **yorgun düş**müş. VŞBFG/68*

2.1.43. Yük Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Bu başlıkta yük anlamı veren sözcükler ele alınmıştır: ağır, hafif. Ağır basmak terazide kullanılır. Oradan yola çıkarak benzetme ilişkisiyle oluşmuştur. Herhangi bir düşüncenin ya da insanın diğerine kıyasla daha kabul gördüğü anlamını kazanır. Ağır sözcüğü iyelik eki alarak yönelme haliyle gitmek sözcüğüyle kaynaşır. İlk anlamından uzaklaşarak yepyeni bir anlam kazanır. Almak ve gitmek eylemi birleşik fiil kurarken soyut kavram oluşturur. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış altı birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.43.1.Ağır

Ağır bas-: Başkalarınınkinden daha üstün bir güç kullanarak istediğini yaptırmak (Aksoy, 1988: 534).

- *Rahatsızım çünkü isteme hissi **ağır bas**tığı anda büyük bir şey kalmıyor, AH/12*
- *İnsan gözüne olan güveni her zaman **ağır bas**ardı. AH/109*
- *Biraz daha düşünürse aklının ve korkularının **ağır bas**acağını ve zaten zor verilmiş kararından kendisini caydıracağını biliyordu. AF/49*

Ağrına git-: Onuruna dokunmak veya gücüne gitmek (Parlatır, 2007: 36).

❖ *İlk kez **ağrına git**ti bu durum. VŞBFG/11*

2.1.43.2.Hafif

Hafife al-: Önemsiz saymak (Aksoy, 1988: 835).

❖ *O yüzden sözlerini **hafife al**amazlardı. OBG/49*

❖ *Sekreter bayram ve pazar günleri eczaneler açık olmalı diye direten absürt bir söyleme karşı alınan bir tavırla baktı bana: **hafife al**arak. AH/23*

2.1.44. Zaman Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Burada zaman belirten adlar sınıflamaya alınmıştır: çığır, fırsat, devre, gün, vakit, zaman. Çığır, yürüyerek açılan yol anlamına gelir (Nişanyan Sözlük). Çığırından çıkmak, olması gereken bir şeylerin ters gitmesidir. Herhangi bir unsurun ya da kişinin her zamanki durumundan ya da olması gerekenden ayrılması yanlışa gitmesidir. Bunlar eylemlerle birleşik fiil oluştururken bazıları benzetme ilişkisi kurmuştur: Günlerin boy atması. Eylemler soyut anlam kazanmıştır. Fırsat ver, devreye sok, vakit al gibi. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış yirmi birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.44.1.Çığır

Çığırından çık-: İş doğru yoldan ayrılmak, ereğinden sapıp düzeltilmesi güç bir durum almak (Aksoy, 1988: 693).

❖ *Ama hemen ardından seyircilerin ağızlarını açık bırakan bu numarasının bir gün nasıl **çığırından çık**tığını. BD/53*

❖ *İş **çığırından çık**ıyor. AVGK/56*

❖ *Şehrin ahalisi asıl isimlerini hatırlayınca birine Taş, diğerine Kaya demeye başladı ki işlerin tamamen **çığırından çık**tığı an bu oldu. FŞ/44*

2.1.44.2.Fırsat

Fırsat bil-: Mevcut durumdan veya şeyden belli bir amaç için hemen yararlanmak (Parlatır, 2007: 372).

❖ *Bir an **fırsat bil**en düşman çalıların arasından fırlayıp küreye doğru atıldı. BD/67*

Fırsat ver-: Bir işin yapılabilmesi için en uygun ve elverişli şartı sağlamak (Parlatır, 2007: 377).

- *Robin Hood'un görüşmeleri aksatmasına **fırsat ver**miyordu kadı. AVGK/118*

2.1.44.3.Devre

Devreye sok-: İşin içine sokmak gündeme almak (Parlatır, 2007: 293).

- *Ajan XXQ başına gelecekleri bildiği için emniyet sistemini **devreye sok**muştu. VŞBFG/95*

2.1.44.4.Gün

Günlerin boy at-: Boyu uzamak, gelişip büyümek (Hengirmen 2011: 163)

- *Çünkü yaz demek, **günlerin boy at**ması demekti. OBG/48*

Gün yüzüne çık-: Açıklığa kavuşmak, aydınlanmak (Aksoy, 1988: 829).

- *Daha birçok hikâyeyi anlatıp ruhlarının karanlık yerlerine çekilen mutluluklarını tekrar **gün yüzüne çık**arıyorlardı. OBG/15*
- *Yuttuğum öfkem **gün yüzüne çık**tı yeniden. OBG/80*

2.1.44.5.Vakit

Vakit al-: Yapılması bir kişinin uzunca bir süre uğraşmasını, epey bir zaman harcamasını gerektirmek (Aksoy, 1988: 1095).

- *O halde daha fazla **vaktinizi al**mayayım. ST/18*
- *Kapağını açar açmaz deliren bir gazoz gibi ziyan ettiklerini umursamadan bütün görüntüleri etrafını saçıp sakinleşmesi **vakit al**ıyor. OBG/55*

Vakit geçir-: Oyalanmak, basit şeylerle uğraşmak (Parlatır, 2007: 876).

- *Okula ya da işe gidenlerle hiçbir yere gitmeyip evde **vakit geçir**en üç grup insan olarak yaşıyorduk koca yeryüzünde. VŞBFG/16*

Vakti gel-: Verilen süre dolmak (Parlatır, 2007: 876).

- ***Vakti gel**en hiçbir şeyi durduramazsınız. ST/92*

- *Aklına yalnızca bu soru geldiği için sonradan kendisine kızacaktı ama daha **vakti gel**memişti kızgınlığın. VŞBFG/10*
- *Yıllar önce tabiat onlardan yüz çevirip bereketini esirgediğinde büyücüler onlar için de **vaktin gel**diğini anlamışlardı. VŞBFG/83*
- *Bay Pe bir gemi enkazının son parçalarına can havliyle sarılan bir adam gibi demirlere tutununca doktora görünme **vakti**nin **gel**diğine karar verdi. VŞBFG/89*

Vakit kaybetme-: Hemen, derhal (Parlatır, 2007: 876).

- *Boşuna **vakit kaybet**menin lüzumu yoktu. ST/109*

Vakit kazan-: Karşı tarafı oyalayarak kendi hazırlanma süresini uzatmak (Parlatır, 2007: 876).

- *Böylece hayal etmeye başlayacak olursa kendine gelmesi için birazcık **vakit kazan**abilecekti. AH/32*

2.1.44.6.Zaman

Zaman al-: Bir iş uzun zaman istemek, zamanı geçirmek (Parlatır, 2007: 950).

- *Hesaplandığından daha çok **zamanını al**acaktı. AVGK/105*

Zaman tanı-: Bir işin tamamlanması için yeterli veya ek süre vermek (Parlatır, 2007: 951).

- *Kendine **zaman tanı**dı Bay Tu. VŞBFG/65*

Zaman kazan-:2. Karşı tarafı oyalayarak kendi hazırlanma süresini uzatmak (Parlatır, 2007: 876).

- *Bir çözüm ya da oyun oynayabilecek yeni bir oyun bulabilmek için **zaman kazan**malıydı. AF/34*

Ayrıca şu anlama da gelir: 1. Süreyi kısaltmak veya azaltmak (Parlatır, 2007: 876).

2.1.45. Zarf Fiil Ekiyle Kurulanlar

Bu sınıflandırmada yer alanların ortak noktası zarf fiil almış olmalarıdır. Bunlar: duymazlık, evirip görmez, kestirip sözcükleridir. Anlam bakımından

birbirleriyle ilgileri yoktur. Fiilden isim yapım eki alarak oluşmuşlardır. Duyu organları olan, duymak ve görmek sözcükleri fiilimsi aldıktan sonra gelmek eylemiyle kaynaşarak anlamı daha canlı kılmıştır. Burada bir yere varma anlamını yitirip yeni bir anlam kazanmıştır. Evirmek ve çevirmek sözcükleri ikileme oluşturularak kullanılan birleşik fiillerdendir. Benzetme ilişkisi ile kurulmuştur. Bir olayı her biçime sokmak anlamını verir. Diğer sözcükler de benzetme ilişkisi kurarak anlamı kuvvetlendirmiştir. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış on bir birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.45.1.Duymazlık

Duymazlıktan gel-: Duymamış gibi davranmak (Aksoy, 1988: 735).

- *Genç kaptan bunu **duymazlıktan gel**di. AVGK/24*

2.1.45.2.Evirip

Evirip çevir-: 1) İyice görmek için her yanını döndürmek (Aksoy, 1988: 775).

- *Elinde kırmızı elmayı **evirip çevir**irken manavın arkasından seslendi. VŞBFG/68*

2)Bir durumu istediği biçime sokmak için çeşitli yollara başvurmak (Aksoy, 1988: 775).

- *İstemeyerek boyun eğdiğim bu gerçeği kafamda **evirip çevir**erek evime vardım. AH/23*
- *Kafamdaki bütün parçaları, bir bütüne hayat verebilmek için **evirip çevir**dim. AH/25*

2.1.45.3.Görmez

Görmezden gel-: Görmemiş gibi davranmak (Aksoy, 1988: 804).

- *Onu **görmezden gel**meme tahammül edemiyordu artık. BD/104*
- *Kral bundan alınmadı, **görmezden gel**inmesini büyük bir olgunlukla karşıladı. ST/50*
- *Şehrazat kendini iyi hissetmediğinden **görmezden gel**di onları. AVGK/10*
- *Kılık kıyafetini **görmezden gel**erek bir mağdurun üzüntüsüyle "ben zengin değilim", dedi AVGK/112*

- *Bunu fark eden adam ışıltıyı **görmezden gel**meye çalıştı. VŞBFG/76*
- *Eğer ayaklarımın altında açılan o büyülü dünyaları **görmezden gel**meyi başarabilirsem ben de sonunda bir yere ve bir kişiye ait olabilecektim. VŞBFG/82*

2.1.45.4.Kestirip

Kestirip at-: Kesin bir şey söylemek (Aksoy, 1988: 925).

- *"Hayır gitmiyoruz," diyerek **kestirip at**abilirdi bu meseleyi, Min'in yüzündeki mutluluğu görmeseydi şayet. AF/50*

2.1.46. Zorunluluk Anlamı Veren Adlarla Kurulanlar

Bu başlıkta zorunluluk anlamı veren adlar sınıflandırılmıştır: ant, emir, mecbur, söz. Bunlar bir şeyin yapılması konusunda kesinlik ifade eder. Ant, ağızdan çıkan yemindir. Bu sebeple içmek eylemiyle ilişki kurulmuştur. İçilen bir şey eskisi gibi dışarı çıkmaz. Bu sebeple yeminin de dışarı çıkmayacağına ilişkin benzerlik kurulmuştur. Vermek eylemi emir ve söz sözcüğüyle kaynaşınca soyut kavram kazanır. Tutmak, bırakmamaktır, alıkoymak yan anlamı da vardır. Bu sınıflandırmada anlamca kaynaşmış yedi birleşik fiil bulunmuştur.

2.1.46.1.Ant

Ant iç-: Bir şey yapacağına, ya da yapmayacağına kutsal bir şeyi tanık göstererek söz vermek (Aksoy, 1988: 576).

- *Tabii görev yerlerini terk ettiklerini babama söylemeyeceğine dair **ant iç**tikten sonra. ST/79*
- *Onlar güldükçe insan soyunun kıyımı için **ant iç**miş şeytan yeryüzünde daha sağlam adımlarla dolaşırdı. FŞ/18*

2.1.46.2.Emir

Emir ver-: Bir işin yapılmasını istemek veya buyurmak (Parlatır, 2007: 353).

- *Çünkü bir komutana sadece kendisi **emir ver**ebilirdi. FŞ/54*

2.1.46.3.Mecbur

Mecbur tut-: Zorlamak, mecbur etmek (Parlatır, 2007: 635).

❖ *Uyumaya **mecbur tut**ulmasam tam o odaya adımımı bile atmazdım. ST/80*

2.1.46.4.Söz

Sözünü tut: Verdiği sözü yerine getirmek (Aksoy, 1988: 1047).

❖ *Peki **sözünüzü tut**acak mısınız? AVGK/104*

Söz ver-: 1) Yapacağını kesin olarak söylemek. (Aksoy, 1988: 1047).

❖ *Bütün gün başka bir şeye kanmazsam bu olayı unutturacağıma **söz ver**dim zihnime. OBG/24*

❖ *Adam hep **söz ver**miş kadına adaya götürmek için ama hep caymıştı bir sebeple. FŞ/13*

Bu anlamları da vardır: 2) Oğullarıyla evlendirmek üzere bir kızı isteyen aileye, kızın ailesi "peki" demek. 3) Bir toplantıya başkanlık eden kişi, konuşmak isteyen kimseye konuşma izni vermek (Aksoy, 1988: 1047).

SONUÇ

Naime Erkovan, günümüz fantastik hikâye yazarlarındandır. Yazar, farklı düşünce yapısıyla bize göre alışılmışın dışında kabul edilebilecek ancak kendisine göre gerçekleşmesi mümkün hikâyeler yazar.

Erkovan'ın, hikâyelerinin bir kısmında derin bir bilgi birikimi vardır. Bu birikim Ay ve Güneş Kumpanyası kitabında çok net görülür. Bu kitapta yazar, Doğu'nun ve Batı'nın hikâyelerini yeniden yorumlayarak özgün bir bakış açısıyla kaleme almıştır. Olay Berlin'de Geçiyor adlı öyküsü Berlin'deki yaşamından izler taşır.

Erkovan'ın genç oluşundan dolayı kendisi hakkında maalesef edebiyat tarihi kitaplarında bilgi bulunmamaktadır. Ancak genel ağda onunla ilgili bizzat kendisinin verdiği bilgiler yer almaktadır.

Yazarın toplam sekiz kitabı vardır. Bunlar Beşinci Düğme, Soğuk Taht, Asılsız Hikâyeler, Ay ve Güneş Kumpanyası, Olay Berlin'de Geçiyor, Akvaryum Fırtınası, Fantastik Şeyler, Ve Şehre Bir Flanör Gelir adlı kitaplarıdır. Toplam 139 hikâyesi vardır. Bu hikâyelerinde anlamca kaynaşmış birleşik fiil yapısında toplam 1132 örnek tespit edildi. Bu birleşik fiiller ilk ögedeki isme göre sınıflandırıldı ve toplam 46 başlıkta incelendi. Bunlar: akrabalık içermeyen adlar, belirsizlik içeren adlar, bitiş anlamı veren adlar, deniz ile ilgili adlar, dinî terimlerle kurulan adlar, doğa ile ilgili adlar, dönüşlülük zamiri ve aitlik anlamı veren adlar, emek anlamı veren adlar, eşitlik anlamı veren adlar, fiilden türemiş adlar, fiziksel özellik anlamı belirten adlar, gizlilik anlamı veren adlar, hayvanlarla ilgili adlar, his belirten adlar, iletişim ifade adlar, insanların fiziksel özellikleri, insan uzuvları, istek bildiren adlar, kahramanlık ifade eden adlar, karşılaşma anlamı veren adlar, konuşma ve ses ifade eden adlar, kuvvet anlamı veren adlar, maddiyat anlamı veren adlar, mental adlar, mesafe belirten adlar, miktar anlamı veren adlar, nesnelerle kurulanlar, olumsuz anlam içeren adlar, oyun ifade eden adlar, ölüm ifade eden adlar, pişmanlık belirten adlar, sakinlik ifade eden adlar, sayı ifade eden adlar, soluk ifade eden adlar, tertip anlamı veren adlar, tutum ve tavır anlamı veren adlar, ün ifade eden adlar, yansıma köklü

adlar, yara ile ilgili adlar, yaşam anlamı veren adlar, yer yön belirten adlar, yorgunluk ifade eden adlar, yük anlamı veren adlar, zaman anlamı veren adlar, zarf fiil alan adlar ve zorunluluk anlamı veren adlar.

En fazla anlamca kaynaşmış birleşik fiil insan uzuvları başlığında tespit edildi; bunların toplamı da 394'tür. En fazla kullanılan ad "göz" (157) ile yapılırken "yol"71. sayıyla ikinci sırada yer almıştır. Üçüncü ve dördüncü sırada "el" (68), "akıl" (50) yer almaktadır. Duyu organları insanların hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmadaki tespitler de bunu göstermiştir. İnsan uzuvlarıyla ilgili anlamca kaynaşmış birçok birleşik fiil yapılabileceği görülmüştür. Bunlardan en çok kullanılan uzuvların "göz" ve "el" olduğu ortaya çıkmış; bu adlar ve farklı eylemlerle yeni ve özgün birleşik fiiller oluşturulabileceği tespit edilmiştir. Beden dilinin insan uzuvlarıyla anlamca kaynaşmış birleşik fiil oluşturmasındaki önemi görülmüştür. Mental adlarla kurulan birleşik fiiller, dinî terimlerle kurulan birleşik fiiller, yer yön adlarıyla kurulan birleşik fiiller ve hislerle kurulan birleşik fiillerin çokluğu dikkat çekmiştir. Vermek ve düşmek eylemlerinin çok sayıda anlamca kaynaşmış birleşik fiil yaptığı tespit edilmiştir. Oluşma yönü açısından da benzerlik ilişkisi, somutlaştırma, soyutlaştırma, yan-mecaz anlam ve ad aktarması ilişkisiyle anlamca kaynaşıp asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni anlamlar kazanmışlardır.

Aşağıda anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin yazarın hikâye kitaplarına göre dağılımı, elde edilen veriler ve en sık kullanılan sözcüklerle ilgili tablo yer almaktadır:

I.Anlamca Kaynaşmış Fiillerin Hikâye Kitaplarına Göre Dağılımı

Hikâye	**Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiil**
Beşinci Düğme	111
Soğuk Taht	153
Asılsız Hikâyeler	133
Ay ve Güneş Kumpanyası	186
Olay Berlin'de Geçiyor	110

Akvaryum Fırtınası	119
Fantastik Şeyler	150
Ve Şehre Bir Flanör Gelir	171
Toplam	**1132**

II.Sınıflandırılan Adların Dağılımı

	İSİM	BD	ST	AH	AVGK	OBG	AF	FŞ	VŞBFG	Toplam
Akrabalık İçermeyen Adlar	**Misafir**						1			**1**
	Yabancı						1			**1**
Belirsizlik İçeren Adlar	**İhtimal**							1	1	**2**
	Şans								1	**1**
Bitiş Anlamı Veren Adlar	**Son**				1	1			1	**3**
	Sonuç					1				**1**
Deniz ile ilgili Adlar	**Dalga**	1					1	1	1	**4**
	Volta							1	1	**2**
Dinî Terimlerle Kurulan Adlar	**Büyü**								1	**1**
	Günah				2					**2**
	İman					1				**1**
	Kurban					1	1			**2**
	Nasip								2	**2**

	Niyet				1					**1**
	Sabır	1				1				**2**
	Selam					1		1		**2**
	Secde					1				**1**
	Şifa		1						1	**2**
Doğa İle İlgili Adlar	**Kök**							1	1	**2**
	Toz Duman						1			**1**
Dönüşlülük Zamiri ve Aitlik Anlamı Veren Adlar	**Kendi**	5	6	2	9		2	4	2	**30**
	Sahip						1			**1**
Emek Anlamı Veren Adlar	**Çaba**					1	2			**3**
	Hak	1	1				1			**3**
	İş			1	2					**3**
Eşitlik Anlamı Veren Adlar	**Denk**							1	1	**2**
Fiilden Türemiş Adlar	**Öpücük**								**1**	**1**
	Yangın								**1**	**1**
Fiziksel Özellik	**Açık**		1			1	2	1		**5**

Belirten Adlar										
	Buz				1	1			2	**4**
	Gölge				1	1		2	1	**5**
	Karanlık							1		**1**
	Kaskatı		1	1		1		1	1	**5**
	Kısa		1							**1**
	Küçük	1								**1**
	Pas				1					**1**
Gizlilik Anlamı Veren Adlar	**Kilit**			1						**1**
	Pusu			1	2			1		**4**
	Sır			1		2		1		**4**
Hayvanlarla İlgili Adlar	**Ağ**			1						**1**
	Bülbül		1							**1**
	Tüy		1							**1**
His Belirten Adlar	**Acı**				3		1	1		**5**
	Aciz							1		**1**
	Azap								1	**1**
	Can	2	8	3	3	1	1	1	4	**23**
	Dehşet		1		1					**2**
	Gönül								1	**1**
	Gurur	1								**1**
	Güven						2	2		**4**
	Haz				1					**1**
	His							1		**1**
	Hüsran						2			**2**
	Korku				1	1	1			**3**

	Merak					1		1		**2**
	Şüphe		1				2			**3**
	Umutsuzluk					1				**1**
İletişim İfade Eden Adlar	**Haber**				2	2	1		1	**6**
İnsanların Fiziksel Özellikleri	**Bıyık**			1						**1**
	Boy								2	**2**
İnsan Uzuvları	**Ağız**	2	2					1		**5**
	Avuç				1					**1**
	Ayak			1	1	1	3	3	2	**11**
	Baş		1	3	7	2		1	3	**17**
	Beyin		1			1				**2**
	Boyun		1	3	2			2	1	**9**
	Burun	1				1		1		**3**
	Dil	3	1	3		2	1	1	2	**13**
	Diz				2		1			**3**
	Dudak	1								**1**
	El	2	3	9	12	11	7	16	8	**68**
	Göğüs		1	1		1				**3**
	Göz	32	19	26	27	5	19	15	15	**157**
	Kafa	1	1		1	1	2	1	1	**8**
	Kalp						1		1	**23**
	Kaş	1	4			2	1	1	1	**10**
	Kucak	1					1			**2**
	Kulak	4	6	2	3		2	6	7	**30**
	Omuz		5						2	**7**
	Parmak					1				**1**
	Sırt					1	1			**2**

	Sine						1			**1**
	Yumruk			1						**1**
	Yüz			2	2	3	1	3	4	**15**
İstek Bildiren Adlar	**Arzu**								1	**1**
	Hayal	1		3			3			**7**
	Heves			1						**1**
	İhtiyaç		1	1	1		1	1	5	**10**
	Umut			1			2			**3**
Kahramanlık İfade Eden Adlar	**Cesaret**			1		1		1	2	**5**
Karşılaşma Anlamı Veren Adlar	**Rast**					1		1	1	**3**
Konuşma ve Ses İfade Eden Adlar	**Avaz**					1				**1**
	Çığlık							1	1	**2**
	Çıt		2		1	1		2		**6**
	Kahkaha	1				1				**2**
	Laf	1								**1**
	Nutuk					1		1		**2**
	Ses				1	1			2	**4**
	Söz	1	2	1	3	2	1			**10**
Kuvvet Anlamı Veren Adlar	**Güç**					1			2	**3**

	Hüküm		3	2	2				2	**9**
	Mühür								1	**1**
	Şah						1	2		**3**
	Zayıf							1		**1**
Maddiyat Anlamı Veren Adlar	**Fiyat**				1		1	1		**3**
	Hesap	3								**3**
	Para							1		**1**
	Tedavül								2	**2**
Mental Adlar	**Akıl**	6	6	2	10	8	4	6	8	**50**
	Anlam			1	1		1	1	3	**7**
	Dikkat		5	3	4	3	1	2	1	**19**
	Düşünce	1	2				1			**4**
	Ezber					1				**1**
	Fikir					1				**1**
	Mana								1	**1**
	Zihin			1	1	2	1	2	2	**9**
Mesafe Belirten Adlar	**Yol**	6	20	12	14	3	2	4	10	**71**
Miktar Anlamı Veren Adlar	**Boş**		5	2	2		1			**10**
Nesnelerle Kurulanlar	**Bardak**	1								**1**
	İp					1			1	**2**
	Kap		1							**1**
	Kılıç							1		**1**
	Yaka							1	1	**2**

Olumsuz Anlam İçeren Adlar	**Aleyh**				1					**1**
	Rahatsızlık						1			**1**
	Yenik			1	1			4		**6**
	Zahmet								1	**1**
	Zarar			4	2		2		1	**9**
	Zırnık					1				**1**
Oyun İfade Eden Adlar	**Cirit**							1	1	**2**
	Oyun								1	**1**
Ölüm İle İlgili Adlar	**Ağıt**								1	**1**
Pişmanlık Belirten Adlar	**Af**				1					**1**
	Özür		1		1		1			**3**
	Vicdan Azabı	1		1		1	1			**4**
Sakinlik İfade Eden Adlar	**Huzur**					1		2		**3**
	Sessizlik								3	**3**
Sayı İfade Eden Adlar	**Numara**						1			**1**
Soluk Anlamı Veren Adlar	**Nefes**		1	1		1		2		**5**

Tertip Anlamı Veren Adlar	**Çekidüzen**	1	4	1						**6**
	Düzen	1								**1**
	Hiza							1		**1**
	İstif			1					1	**2**
	Özen				1		1			**2**
Tutum ve Tavır Anlamı Veren Adlar	**Acele**								1	**1**
	Çile	1				1				**2**
	Deli				1					**1**
	Hareket	2		1	1	1		1	2	**8**
	İlgi				1					**1**
	İntikam			1		1	1		2	**5**
	İtibar						1		1	**2**
	Keyif	1				2			1	**4**
	Nispet					1				**1**
	Ödün		1							**1**
	Önem		1							**1**
	Panik						1			**1**
	Sinir	1	1		1			2		**5**
	Şaşkın				1					**1**
	Tavır			1						**1**
	Taviz						1	2		**3**
	Telaş					1		1		**2**
	Teselli				1					**1**
	Vehim								1	**1**

Ün İfade Eden Adlar	**Ad**	1				1				**2**
	Nam				1					**1**
	Şan							1		**1**
Yansıma Köklü Adlar	**Patlak**	1								**1**
Yara ile İlgili Adlar	**Kan**			1						**1**
	Kabuk						1			**1**
Yaşam Anlamı Veren Adlar	**Hayat**			1						**1**
	Ömür								1	**1**
Yer-Yön Belirten Adlar	**Ara**					1	1		1	**3**
	Ardı Arkası		1		2					**3**
	Alt Üst	1	1							**2**
	Çetele				1					**1**
	Dışarı			1						**1**
	Dört Duvar Arası						1			**1**
	Geri	4	1	4			4	1	2	**16**
	İç		4	1	2	1	2		2	**12**
	İleri	1						1		**2**
	Kara		1							**1**
	Karşı	4	3	2	7	1	6	5	3	**31**

	Köşe			1	1					**2**
	Meydan								1	**1**
	Orta			1	1			1	1	**1**
	Ön	1		1	2	1			1	**6**
	Peş	3	1	2	4	3	2	2	1	**18**
	Üst			2				1		**3**
	Üzeri	1			1					**2**
	Yan				1					**1**
	Yanı Başı				1					**1**
	Yer			2		1		1	2	**6**
Yorgunluk İfade Eden Adlar	**Bitap**				2				2	**4**
	Deliksiz Uyku				1					**1**
	Rüya		1							**1**
	Uyku	3	4	1	7		1	6	3	**25**
	Yorgun	1	4	1	2	4	3	8	3	**26**
Yük Anlamı Veren Adlar	**Ağır**			2			1		1	**4**
	Hafif			1		1				**2**
Zaman Anlamı Veren Adlar	**Çığır**	1			1					**2**
	Fırsat	1			1					**2**
	Devre								1	**1**
	Gün					3				**3**
	Vakit		3	1		1			4	**9**
	Zaman				1		1		1	**3**

Zarf Fiil Alan Adlar	**Duymazlık**				1					**1**
	Evirip			2					1	**3**
	Görmez	1	1		2				2	**6**
	Kestirip						1			**1**
Zorunluluk Anlamı Veren Adlar	**Ant**		1					1		**2**
	Emir							1		**1**
	Mecbur		1							**1**
	Söz				1	1		1		**3**
	Toplam	**111**	**153**	**133**	**186**	**110**	**118**	**150**	**172**	**1132**

III. En Sık Kullanılan Sözcüklerin Dağılımı

İSİM	**BD**	**ST**	**AH**	**AVGK**	**OBG**	**AF**	**FŞ**	**VŞBFG**	**Toplam**
Ağız	2	2					1		**5**
Ayak			1	1	1	3	3	2	**11**
Boyun		1	3	2			2	1	**9**
Burun	1				1		1		**3**
Dil	3	1	3		2	1	1	2	**13**
Diz				2		1			**3**
Dudak	1								**1**
El	2	3	9	12	11	7	16	8	**68**
Göğüs		1	1		1				**3**
Göz	32	19	26	27	5	19	15	15	**157**
Kaş	1	4			2	1	3	1	**10**
Kulak	4	6	2	3		2	4	7	**30**
Omuz		5						2	**7**
Yüz			2	2	3	1	3	4	**15**

Kendi	5	6	2	9		1	4	2	**29**
Can	2	8	3	3	1	1	1	4	**23**
Akıl	6	6	2	10	8	4	6	8	**50**
Kafa		1		1	1	2	1	1	**7**
Zihin			1	1	2	1	2	2	**9**
Yol	6	20	12	15	3	2	4	10	**72**
Nefes		1	1		1		2		**5**
Toplam	**67**	**84**	**68**	**89**	**42**	**46**	**69**	**69**	**531**

FİİL	**BD**	**ST**	**AH**	**AVGK**	**OBG**	**AF**	**FŞ**	**VŞBFG**	**Toplam**
Açmak	1			2		1		2	**6**
Ağırla						1			**1**
Almak		3	6	1	5	1	3	6	**25**
Anmak	1				1				**2**
Atmak	1		1		1	1	3	3	**10**
Bağırmak					1				**1**
Basmak			3			1	1	1	**6**
Beslemek			1						**1**
Bırakmak					2		3		**5**
Biçmek				1		1	1		**3**
Bilmek	1								**1**
Bitmek				1					**1**
Bozmak	1	1	1	2			3	1	**9**
Bulmak		1				1			**2**
Çekmek	5	7	5	7	4	8	4	4	**44**
Çevirmek			4		1	1		1	**7**
Çıkmak	2	3		4	8	2	3		**22**
Çökmek							1		**1**
Dalmak	4	6	1	7		2	5	2	**27**
Dikilmek		1	2				2	2	**7**
Dilemek		1		2		1			**4**
Dönmek			1	4				2	**7**

Duymak	2	1	2	3	1	4	1	6	**20**
Düşmek	5	6	5	9	7	6	16	7	**61**
Geçmek	5	3	5	7	5	3	2	6	**36**
Gelmek	4	2	4	6	4	1	5	9	**35**
Getir	1	1						2	**4**
Girmek		1						1	**2**
Gitmek	1			1	2	2	2	4	**12**
Görmek			1	1		2		1	**5**
Gömülmek								3	**3**
Göstermek				1		3	1	2	**7**
Gülmek			1						**1**
Harcamak					1				**1**
İçmek		1					1		**2**
İndirmek			1						**1**
İşlemek				2					**2**
Kaçırmak							1		**1**
Kalkmak						1	2	2	**5**
Kapanmak						1			**1**
Kapatmak						1			**1**
Kapılmak				1		1		2	**4**
Katmak	1					1			**2**
Kaybetmek		1							**1**
Kaybolmak				1			1	1	**3**
Kazanmak			1			1			**2**
Kemirmek		1							**1**
Kesmek		4	1	5	3	2	1	6	**22**
Kırmak						1			**1**
Koklatmak					1				**1**
Kondurmak								1	**1**
Koşmak			1				1		**2**
Koymak	1	2	2	7	1	6	1	1	**21**
Kurmak	1		3			3			**7**
Kurtarmak								1	**1**
Okumak								1	**1**

Oynatmak					1				**1**
Şakımak		1							**1**
Saklamak					2				**2**
Salmak				1	1		1	1	**4**
Sarmak					1				**1**
Sığmak		1				1		1	**3**
Sokmak	1						1	1	**3**
Sormak	1								**1**
Sürmek		1	2	2				3	**8**
Takmak		1		2	1				**4**
Tanımak								1	**1**
Taşmak	1								**1**
Toplamak			1		1			1	**3**
Tutmak		1	2	3	1		2		**9**
Tükenmek	1				1				**2**
Uğramak						2			**2**
Uyandırmak							2		**2**
Uzatmak	1								**1**
Ürpermek		1							**1**
Vermek	4	14	5	9	7	9	9	10	**68**
Vurmak		2	2						**4**
Yakışmak							1		**1**
Yakmak								1	**1**
Yapmak					2	1			**3**
Yaramak				1					**1**
Yatmak			1	3			1		**5**
Yetmek					1			2	**3**
Yürümek				1	1				**2**
Toplam	**45**	**69**	**65**	**98**	**69**	**74**	**83**	**103**	**601**

KAYNAKÇA

Ahanaov, K. (2021). *Dil Biliminin Esasları.* (Çev: Murat Ceritoğlu). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan, D. (2021).+-- *AnlamBilim*. Ankara: Bilgi Yayınları.

Aksoy, Ö.A. (1988). *2 Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

Ayverdi İ. (2008). *"Deyim". Kubbealtı Lugatı- Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (A-G). İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Banguoğlu, T. (2019). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Delice, İ (2022). "Birleşik Fiil Sorunu". "*Türk Dil Bilgisi Toplantıları 1 Birleşik Fiil Bildiriler ve Tartışmalar"*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 6 Haziran 2014. ss.33-44.

Demirci, K. (2017). *Türkoloji İçin Dilbilim.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Deny, J. (1941). *Türk Dili Grameri*. (Çev: Ali Ulvi Elöve). İstanbul: Maarif Matbaası.

Dinçer, A. (2010). Deniz Öztürk: "Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller" (Kitap Değerlendirme). *Karadeniz Araştırmaları*. 24 (24).178-184.

Doğrucan, M.F. (2022). *Medeniyet Dili Olarak Türkçe-1*. Ankara: Altınordu Yayınları.

Emre, A. C. (1946). *Türk Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ercilasun, A. B. (2014). *Kutadgu Bilig Grameri- Fiil*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi.* İstanbul: Bayrak yayınları.

Gabain, A. V. (1953). "Türkçede Fiil Birleşmeleri". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten.*1. 16-28.

Gencan, T.N. (1979), *Dil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. Gülsevin, S. (2011). "Geçişli Fillerle Kurulmuş "Deyimleşmiş Birleşik Filler"in Yüklem Olduğu Cümlelerde Nesne Meselesi". *Turkish Studies (Elektronik),* 6(1), 1181 - 1185.

Göğüş, B. (1962). *"*Türkçede Birleşik Kelimelerin Oluşumu ve Nasıl Yazılması Gerektiği". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1962. Ankara. Türk Dil Kurumu Yayınları: s.245-264.

Hacıeminoğlu, N. (1991). *Türk Dilinde Fiiller*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Hatipoğlu, V. (1964). "Kelime Grupları ve Kuralları". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı. Belleten (1963'ten Ayrı Basım)*. Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

Hengirmen, M.(1997). *Türkçe Dilbilgisi.* Ankara: Engin Yayınevi.

Hengirmen, M. (2011). *Deyimler Sözlüğü.* Ankara: Engin Yayınevi.

İlker, A. (1997). *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

İlker, A. (2014). "Birleşik Fiillerin Oluşmasına Yunus Emre'nin Özgün Katkıları". *Türk Dünyası. Bilgeler Zirvesi*: Gönül Sultanları Buluşması. 26-28.

İlker, A. (2016). "Manisa Ağızlarındaki "Bakarak ol-" Fiili Hakkında". Türk *Dünyası Kültür Araştırmaları Sempozyumu (Basılmamış bildiri).*

Karaağaç, G. (2013). *Dilbilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karaağaç, G. (2017). *Türkçenin Söz Dizimi*. Ankara: Kesit Yayınları.

Karahan, L. (1999). *Türkçede Söz Dizimi.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Karahan, L. (2017). *Türkçede Söz Dizimi.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Kenzhalin, K. (2017). "Türk Dünyasında Deyim Bilimi Çalışmaları" *Türk Dünyası, Dil ve Edebiyat Dergisi*, (43): 107-124.

Korkmaz, Z. (1998), "Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları", *Türk Dili*, S. 559, Ankara, s. 3-14.

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2013). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

Mansuroğlu, M. (1958), "Türkiye Türkçesinde Birleşim ve Yazılışları Üzerine", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi c. 8*: s.28-43, İstanbul.

Moran, B. (2016). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Öztürk, D. (2018). *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Parlatır, İ. (2007). *Deyimler*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Timurtaş, F. K. (1979). "Türkçenin Bünyesi ve Kelime Yapma Yolları". *Kubbealtı Akademi Mecmûası.* 2. sayı, s:40.

Türk Dil Bilgisi Toplantıları 1. (2022). *Birleşik Fiil- Bildiriler ve Tartışmalar.* Ankara: Türk Dil Kurumu Toplantıları.

Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı (2016), *Öykü (Naime Erkovan)*, Türkiye Yazarlar Birliği; Ankara 69. Yayın, 29. Yıllık Dizisi, s.169-170.

Uğurlu, M. (2009). " 'Birleşik Fiil' Üzerine' ". *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi*. C. 1. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları. İstanbul: s. 399-412.

Zeynalov, F. R. (1986). "Türk Dillerinde Birleşik Eylem Meselesi". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. Edebiyat Fakültesi Basımevi. İstanbul: s. 455-468.

Kaynak Kişi: Naime Erkovan.

İNCELENEN HİKÂYE KİTAPLARI

Erkovan, N. (2018a). *Beşinci Düğme*, İstanbul: Şule Yayınları.

Erkovan, N. (2018b). Soğuk Taht, İstanbul: Şule Yayınları.

Erkovan, N. (2018c). *Olay Berlin'de Geçiyor*, İstanbul: Şule Yayınları.

Erkovan, N. (2018d). *Akvaryum Fırtınası*, İstanbul: Şule Yayınları.

Erkovan, N. (2019a). *Asılsız Hikâyeler*. İstanbul: Şule Yayınları.

Erkovan, N. (2019b). *Ay ve Güneş Kumpanyası*. İstanbul: Şule Yayınları.

Erkovan, N. (2020*). Fantastik Şeyler*, İstanbul: Şule Yayınları.

Erkovan, N. (2022). *Ve Şehre Bir Flanör Gelir*, İstanbul: Ketebe Yayınları.

TEZLER

Doğan, A. (2023). *Naime Erkovan'ın Hikâyeleri Üzerine Tematik Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Enstitüsü.

Canlıses, M. (2002). *Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çil, N. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ertane Baydar, A. S. (2002*). Kırım Tatar Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller ve Bu Fiillerin Öğretimdeki Yeri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gözütok, A. (2009). *Eski Anadolu Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İlhan, Z. N. (2021). *Kutadgu Bilig'de Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Koray, Düşünceli, D. (2017). *Funktionsverbgefüge im Deutschen und Türkischen*: Eine Kontrastive Analyse in Printmedien

(*Almancada ve Türkçede Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller*: Basın dilinde karşılaştırmalı bir çözümleme). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, D. (1997). *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Üçgül, R. (2019). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller (MEB 2016 örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

GENEL AĞ KAYNAKLARI

Koyuncu, İ. (2019), https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/naime-erkovan (28.02.2023).

Akyüz, E. (2015). "Söyleşi: Her Öykü İçin Bir İskele Kurdu". *Dünyabizim*. 6 Ocak 2015 https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/naime-erkovan (01.03.2023).

"Berlin'de gri bir duvar". (2018), *Yeni Şafak Kitap*. https://www.yenisafak.com/hayat/berlinde-gri-bir-duvar-3121465 (03.03.2023).

Çelik M. (2023). "Söyleşi: Günümüzün Anlatıcıları: Naime Erkovan İle https://www.kitaphaber.com.tr/gunumuzun-anlaticilari-naime-erkovan-ile-konustukk5363.html# (03.03.2024).

Keskin, N. (2014). "Söyleşi: Naime Erkovan: 'Kendimi Şaşırtmaya Çalışıyorum'". *İHA*. 7 Nisan 2014. https://www.iha.com.tr/haber-naime-erkovan-kendimi-sasirtmaya-calisiyorum-346603/(04.03.2023).

Meşe, Y. (2016). "Naime Erkovan'ın Asılsız Hikâyeler Kitabını Yunus Meşe Değerlendirdi." *İzdiham*. 2 Mart 2016. https://www.izdiham.com/naime-erkovanin-asilsiz-hikayeler-kitabini-yunus-mese-degerlendirdi/ (04.03.2023).

Sevim, A. (2019)."Sanatla İyileşemiyorsak Kalplerimizi Yoklamalıyız-Söyleşi". *Star Kitap*. 10 Ocak 2019. https://www.star.com.tr/kitap/sanatla-iyilesemiyorsak-kalplerimizi-yoklamaliyiz-haber-1425287/ (04.03.2023).

https://youtu.be/g1vIP7LjuBc?si=rELAsLu6tD6YMXV4 (05.03.2023).

Harmancı, A. (2019). "Naime Erkovan: Düş Gücünün Gökyüzünde". *dünyabizim*. 11 Şubat 2019. https://www.tyb.org.tr/naime-erkovan-dus-gucunun-gokyuzunde-37202h.htm (06.03.2023).

https://tr.wikipedia.org/wiki/A._Ali_Ural (06.03.2023).

https://youtu.be/934nxXMB_t0?si=Y2DNBZj_tgYKtFyU (06.03.2023).

https://www.hurriyet.com.tr/egitim/fantastik-ne-demek-fantastik-nedir-fantastik-kelimesi-tdk-sozluk-anlami 41602586#:~:text=Bu%20tan%C4%B1mlamalar%20ki%C5%9Finin%20hayal%20d%C3%BCnyas%C4%B1,unsur%20fantastik%20literat%C3%BCr%C3%BCn%C3%BC%20i%C3%A7ine%20girmektedir. (06.03.2023).

https://www.youtube.com/watch?v=X00Zy3md76E (07.03.2023).

https://www.youtube.com/watch?v=0Nj32bktRLk (08.03.2023).

https://youtu.be/xpkMIQ9DhTw?si=3xmvMsymZ5emo_VD (09.03.2023).

https://youtu.be/FzT0EVaH6K8?si=hILhx0PxHRQQuk5n (11.03.2023).

https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_edebiyat%C4%B1 (13.03.2023).

https://www.tyb.org.tr/faaliyetlerimiz-79h.htm (13.03.2023).

https://www.muhurkitapligi.com/hakkimizda (13.03.2023).

https://www.turkedebiyati.com.tr/hakkimizda (13.03.2023).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Hece_(dergi)#:~:text=Ankara%20merkezli%20ola
n%20Hece%20dergisi,itibaren%20ay%C4%B1n%20birinde%20yay%C4%B1
mlanmaya%20ba%C5%9Flanm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r. (13.03.2023).

https://youtu.be/Fp-bUzuo_m4?si=aSCiI96ljRbRvWkT(03.04.2023).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Ferhat_ile_%C5%9Eirin (07.04.2023).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Parsifal (07.04.2023).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Simurg (07.04.2023).

https://edebiyatdersindeyiz.blogspot.com/2013/07/kalabaliklarin-adami-edgar-
allan-poe.html (20.04.2023).

Deyim nedir? Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/ (05.09.2023).

https://www.nisanyansozluk.com/kelime/a%C4%9F%C4%B1rla-
(23.01.2024).

https://islamansiklopedisi.org.tr/agit (05.02.2024).

https://www.lugatim.com/s/bitap (12.02.2024).